

T.C.
KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YAKINÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

XIX. YÜZYIL ORTALARINDA CİSR-İ ERGENE (UZUNKÖPRÜ)
KIRSALINDA SOSYAL VE EKONOMİK YAPI

TUĞBA HAŞILAMACI

Kırklareli - 2021

T.C.
KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YAKINÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

XIX. YÜZYIL ORTALARINDA CİSR-İ ERGENE (UZUNKÖPRÜ)
KIRSALINDA SOSYAL VE EKONOMİK YAPI

TUĞBA HAŞILAMACI

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. FARUK DOĞAN

BEYAN SAYFASI

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde bizzat elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada özgün olmayan tüm kaynaklara eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

(İmza)

Tuğba HAŞILAMACI

(30.12.2021)

ÖZET

XIX. YÜZYIL ORTALARINDA CİSR-İ ERGENE (UZUNKÖPRÜ) KAZASININ SOSYAL VE EKONOMİK YAPISI

Haşılamacı, Tuğba

Yüksek Lisans, Tarih

Tez yöneticisi: Doç. Dr. Faruk Doğan

Aralık 2021

19. yüzyıl ortalarında gelir kaynaklarını tespit etmek ve elde ettikleri gelirler üzerinden halktan adaletsiz bir şekilde alınan vergi yükünü hafifletmek amacıyla temettuât sayımları yapılmıştır. Bu sayımlar, Tanzimat'ın uygulandığı bölgelerde yapılmış olup içerdiği bilgiler sayesinde o bölgelerde bulunan şehir, kaza ve köylerin sosyal ve ekonomik yapısının ortaya konulmasına katkı sağlamıştır.

Bu çalışma 19. yüzyıl ortalarında Tanzimat'ın uygulandığı bölgelerden biri olan Uzunköprü (Cisr-i Ergene) Kazası'nın köylerindeki sosyal ve ekonomik hayatı ortaya koymayı amaçlamıştır. Uzunköprü Kazası, 1844 yılı Temettuat Defteri kayıtları, salname verileri, kaynak ve tetkik eserler ışığında ele alınmış, Tanzimat dönemi şehrin demografik, idari, sosyal ve ekonomik hayatı tablo ve grafikler halinde değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cisr-i Ergene, Uzunköprü, 19.yüzyıl, Tanzimat, Şehir tarihi, Temettuât defterleri, Sosyo-ekonomik durum

ABSTRACT

Social and Economic Structure of Cisir-i Ergene (Uzunköprü)

District in the Mid-19th Century

Haşılamacı, Tuğba

Master of Arts, History

Supervisor: Assistant Professor Faruk Doğan

December 2021

In the middle of the 19th century, Temettuât counts were made in order to determine the sources of income and to alleviate the tax burden that was unjustly taken from the people on the income they obtained. These censuses were made in the regions where the Tanzimat was followed, and thanks to the information they contained, they contributed to the social and economic structure of the cities, towns and villages in those regions.

This study aimed to reveal the social and economic life in the villages of Uzunköprü (Cisir-i Ergene) District, one of the regions where the Tanzimat Reforms were implemented in the mid-19th century. The records of the Temettuât Register of the Uzunköprü District of 1844 were handled in the light of yearbook data, sources and research works, and the demographic, administrative, social and economic life of the city during the Tanzimat period was examined in tables and graphics.

Keywords: Cisir-i Ergene, Uzunköprü, City history, 19th century, Tanzimat, Temettuât books, Socio-economic status

ÖNSÖZ

Tanzimat Fermanının ilan edilmesinin ardından Osmanlı Devleti'nin siyasi, askeri, sosyal ve ekonomik yapısında köklü değişiklikler yapılmıştır. Yapılan bu değişiklikler arasında en önemlisi mali alanda yapılan vergi kaynakları ve gelirleri gibi konuların tespiti için yapılmış olan arazi ve nüfus sayımlarıdır. Bu sayımların sonucunda çalışmamızın ana kaynağını oluşturan "Temettuât Defterleri" ortaya çıkmıştır.

Çalışmamızda Tanzimat dönemi ve şehir tarihi üzerine önemli bilgiler içeren Uzunköprü kırsalının 44 köyüne ait Temettuât defterleri çözümlenerek yorumlanmış olup yerel tarihimize bir katkı sağlamaya çalışılmıştır. Dört bölümden oluşan çalışmamızın ilk bölümünde temettuât defterlerinin özellikleri ve Uzunköprü kırsalının tarihi hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde Uzunköprü kırsalının sosyal durumu başlığı altında köylerdeki nüfus hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde Uzunköprü kırsalının iktisadi yapısı başlığı altında tarım ve hayvancılık faaliyetleri hakkında bilgi verilmiştir. Son bölüm olan dördüncü bölümde ise Uzunköprü kırsalının gelir kaynakları ve vergilendirme çeşitleri hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmalarımız neticesinde ortaya konulan bu araştırmanın, yerel tarihimize az da olsa bir katkı sağlamasını temenni ederim.

Beni bu konuda çalışmaya yönlendiren ve çalışmama değerli tecrübe ve bilgileriyle destek olan danışman hocam Doç. Dr. Faruk DOĞAN'a, eğitimimde sağladıkları katkılar için hocalarıma ve son olarak fedakârlığı, sabrı, maddi ve manevi desteğiyle her zaman yanımda olan annem Nurten HAŞILAMACI'ya, babam Mehmet HAŞILAMACI'ya, ağabeylerim Taner ve Tamer HAŞILAMACI'ya ve her durumda hep yanımda olan erkek arkadaşım Ozan SEYHAN'a teşekkürü bir borç bilirim.

Tuğba HAŞILAMACI

30.12.2021

İÇİNDEKİLER

BEYAN SAYFASI.....	II
ÖZET	III
ABSTRACT	V
ÖNSÖZ.....	VI
İÇİNDEKİLER.....	VII
GRAFİKLER LİSTESİ	IX
TABLolar LİSTESİ	XII
ÖRNEKLER LİSTESİ.....	XIII
KISALTMALAR LİSTESİ	XIV
GİRİŞ.....	1
I. BÖLÜM	3
TEMETTUÂT DEFTERLERİ.....	3
1.1. TEMETTUÂT DEFTERLERİ.....	3
1.2. UZUNKÖPRÜ TEMETTUÂT DEFTERLERİNİN ÖZELLİKLERİ	6
1.3. UZUNKÖPRÜ'NÜN TARİHSEL GELİŞİMİ	10
II. BÖLÜM.....	23
UZUNKÖPRÜ KAZASININ SOSYAL DURUMU	23
2.1. NÜFUS.....	23
2.2. TEMETTUÂT DEFTERLERİNDE UZUNKÖPRÜ'NÜN NÜFUSU	26
2.3. MESLEKLER	35
III. BÖLÜM	69
UZUNKÖPRÜ KAZASININ İKTİSADİ YAPISI	69

3.1. TARIM	69
3.1.1. Uzunköprü'nün Köylerinde Arazi Dağılımı	72
3.1.2. Dini İnanca Göre Toprak Dağılımı.....	78
3.1.3. Uzunköprü'nün Köylerinde Yetiştirilen Tarım Ürünleri	82
3.2. HAYVANCILIK	97
3.2.1. Hayvan Sayısının Dini İnanca Göre Dağılımı	102
3.3. ARICILIK FAALİYETLERİ	103
IV. BÖLÜM	107
GELİR KAYNAKLARI VE VERGİLENDİRME	107
4.1. GELİR KAYNAKLARI	107
4.2. VERGİLER	117
A) VERGİ-İ MAHSUSA	123
B) AŞAR VERGİSİ.....	128
C) AĞNAM VERGİSİ	134
D) CİZYE.....	138
SONUÇ	146
KAYNAKÇA	149
EKLER	159
EK 1: KÖYLERDE YETİŞTİRİLEN ÜRÜNLER	159
Ek: 1.1. Köylerde Yetiştirilen Ürünler	163
EK: 1.2. Köylerde Yetiştirilen Ürünler	167
EK 2: UZUNKÖPRÜ'NÜN FOTOĞRAFI	172
EK 3: UZUNKÖPRÜ KÖYLERİ.....	173
EK 4: UZUNKÖPRÜ TEMETTUÂT DEFTERİ ÖRNEĞİ	174

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Bağlı Oldukları İlçelere Göre Köy Sayıları.....	21
Grafik 2: Dini İnanca Göre Nüfus Oranları	34
Grafik 3: Çiftlik Köyünün Meslek Dağılımı	42
Grafik 4: Saruhanlı Köyünün Meslek Dağılımı.....	43
Grafik 5: Altıağaç-i Kebir Köyünün Meslek Dağılımı	43
Grafik 6: Buldu Köyünün Meslek Dağılımı	44
Grafik 7: Alibey Köyünün Meslek Dağılımı	44
Grafik 8: Çavuşlu Köyünün Meslek Dağılımı.....	45
Grafik 9: Yenice-i görece Köyünün Meslek Dağılımı.....	45
Grafik 10: Aslıhan Köyünün Meslek Dağılımı	46
Grafik 11: Nasuhbey Köyünün Meslek Dağılımı	46
Grafik 12: Çakmakbaba-Demirciler Köylerinin Meslek Dağılımı	47
Grafik 13: Hamidli Köyünün Meslek Dağılımı	47
Grafik 14: Salarlı Köyünün Meslek Dağılımı.....	48
Grafik 15: Güllüşahin Köyünün Meslek Dağılımı	48
Grafik 16: Harmanlı Köyünün Meslek Dağılımı	49
Grafik 17: Yakupbey Köyünün Meslek Dağılımı.....	49
Grafik 18: Çongara Köyünün Meslek Dağılımı	50
Grafik 19: Ada Köyünün Meslek Dağılımı	50
Grafik 20: Karayayla Köyünün Meslek Dağılımı.....	51
Grafik 21: Eksiköy Köyünün Meslek Dağılımı	51
Grafik 22: İsmi Belirtilmeyen Köyün Meslek Dağılımı	52
Grafik 23: Kadıhalil Köyünün Meslek Dağılımı	52
Grafik 24: Mestanlar Köyünün Meslek Dağılımı	53
Grafik 25: Kırkköy Köyünün Meslek Dağılımı.....	53

Grafik 26: Kadıgebran Köyünün Meslek Dağılımı	54
Grafik 27: Karacaali Köyünün Meslek Dağılımı.....	54
Grafik 28: Maltepe Köyünün Meslek Dağılımı	55
Grafik 29: Dağkarabürçek Köyünün Meslek Dağılımı	55
Grafik 30: Ömer Bey Köyünün Meslek Dağılımı	56
Grafik 31: Lalacık Köyünün Meslek Dağılımı	56
Grafik 32: Paşayenice Köyünün Meslek Dağılımı	57
Grafik 33: Tırnova Köyünün Meslek Dağılımı	58
Grafik 34: İbriktepe Köyünün Meslek Dağılımı.....	59
Grafik 35: Dere-i Kebir Köyünün Meslek Dağılımı.....	60
Grafik 36: Kiremitçi Salih Köyünün Meslek Dağılımı	61
Grafik 37: Doğan Köyünün Meslek Dağılımı	62
Grafik 38: Karacasalih Köyünün Meslek Dağılımı	63
Grafik 39: Arnavut Köyünün Meslek Dağılımı.....	64
Grafik 40: Yenice-i Karlı Köyünün Meslek Dağılımı	65
Grafik 41: Küplü Köyünün Meslek Dağılımı	66
Grafik 42: Uzunköprü'nün Köylerindeki Meslek Dağılımı	67
Grafik 43: Köylerdeki Toprak Dağılımı (%)	71
Grafik 44: Dini İnanca Göre Toprağın Dağılımı (%)	79
Grafik 45: Uzunköprü'de Yetiştirilen Ürünler (%).....	82
Grafik 46: Hububat (Tahıl) Üretimi (%).....	84
Grafik 47: Baklagil Üretimi (%).....	87
Grafik 48: Sanayi Bitki Üretimi (%).....	89
Grafik 49: Hayvan Sayısının Dağılımı (%)	98
Grafik 50: Dini İnanca Göre Hayvan Sayısının Dağılımı.....	103
Grafik 51: Dini İnanca Göre Arıcılık Faaliyetlerinin Oranı (%)	105

Grafik 52: Köylerdeki Kovan Gelirleri.....	106
Grafik 53: Dini İnanca Göre Gelir Dağılımı (%).....	116
Grafik 54: Uzunköprü Köylerindeki Vergilerin Oranı (%)	120
Grafik 55: Dini İnanca Göre Vergi-i Mahsûsa Dağılımı	127
Grafik 56: Dini İnanca Göre Öşür Vergisi Dağılımı	134
Grafik 57: Dini İnanca Göre Ağnam Vergisi Dağılımı	138

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Hane Sahibi Dışında Geliri Olan Erkek Sayısı	29
Tablo 2: Yerleşim Yerlerinin Hane Sayısı, Tahmini Nüfus ve Dini İnancı	31
Tablo 3: Dini İnanca Göre Tahmini Nüfus Miktarı	34
Tablo 4: Hane Reislerinin Meslekleri	37
Tablo 5: Köylerdeki Toprak Tasarrufu	74
Tablo 6: Dini İnanca Göre Toprak Dağılımı.....	78
Tablo 7: Dönüm Başına Düşen Hâsılat	80
Tablo 8: Köylere Göre Hane Başına Hububat Üretimi	84
Tablo 9: Köylere Göre Hane Başına Baklagil Üretimi	87
Tablo 10: Köylere Göre Hane Başına Sanayi Bitkileri Üretimi	89
Tablo 11: Köylere Göre Hane Başına Bağ ve Bahçe Ürünleri Üretimi	92
Tablo 12: Köylerde Hane ve Arazi Ölçeğinde Verimlilik	95
Tablo 13: Uzunköprü'deki Hayvan Sayılarının Köylere Göre Dağılımı...	100
Tablo 14: Uzunköprü'nün Köylerindeki Arıcılık Faaliyetleri	104
Tablo 15: Köylerdeki Toplam Gelirler.....	108
Tablo 16: Hanelere Göre Gelir Dağılımı.....	113
Tablo 17: Vergi Çeşitleri ve Miktarları.....	121
Tablo 18: Vergi-i Mahsûsa ve Hane Başına Düşen Miktarı	125
Tablo 19: Bostan Vergisinin Dağılımı	130
Tablo 20: Aşar Vergisinin Dağılımı	131
Tablo 21: Ağnam Vergisinin Dağılımı	135
Tablo 22: Cizye Vergisi Gelir Grupları.....	139
Tablo 23: Toplam Verginin Toplam Gelirdeki Payı	141
Tablo 24: Hane Başına Düşen Vergi Miktarı	143

ÖRNEKLER LİSTESİ

Örnek 1: Bir köye ait defterin ilk sayfasında yazan açıklama metninin bulunduğu kısım.....	7
Örnek 2: Defterlerde bulunan meslek, vergi, öşür ve isim bilgilerinin bulunduğu kısım.....	9
Örnek 3: Defterlerde bulunan arazi ve hayvan bilgilerinin bulunduğu kısım	9
Örnek 4: Defterlerde bulunan meslek bilgilerinin belirtildiği kısım.....	35
Örnek 5: Arıcılık bilgilerin yer aldığı kısımlar	104

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	:Adı Geçen Eser
a.g.m.	:Adı Geçen Makale
a.g.t.	:Adı Geçen Tez
Bkz.	:Bakınız
B.O.A.	:Başkanlık Osmanlı Arşivi
C.	:Cilt
Çev.	:Çeviren
Ed.	:Editör
DİA	:Diyanet İslam Ansiklopedisi
DİE	:Devlet İstatistik Enstitüsü
Drl.	:Derleyen
Düz.	:Düzenleyen
Haz.	:Hazırlayan
H.	:Hicrî
IRCICA	:İslam Tarih, Sanat ve Kültür Merkezi
İSAM	:İslam Araştırmaları Merkezi
JASSS	:The Journal of Academic Social Science Studies
KK	: Kuyud-ı Kadime Arşivi
M.	:Miladî
ML. VR. TMT. d.	:Maliye Varidat Temettuât Defterleri
OTAM	:Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi dergisi
S.	:Sayı
s.	:Sayfa
ss.	:Sayfalar

TTK

:Türk Tarih Kurumu

TKGM

: Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

Yky

: Yapı Kredi Yayınları

GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nde hazine gelirlerinin temelini vergiler oluşturmaktadır. Bu nedenle devlet, kuruluşundan itibaren vergi kaynaklarının belirlenmesi konusunda önceki Türk Devletlerinde uygulanan vergi sistemini esas alarak (tahrir) sayım yöntemini benimsemiştir.

Sultan II. Mahmud döneminde ise Osmanlı Devleti'nde merkezileşme politikası kapsamında bazı yenilikler gerçekleştirilmiştir. Bunlardan birisi de modern nüfus sayımı ve arazi tespittir.¹ Bu yeniliklerin amacı askere alınacak nüfus miktarı ile vergilendirilecek kaynağın kapasitesini belirleyebilmektir. Nüfus sayımıyla birlikte toprak mülkiyetini de kayıt altına almanın hem vergi miktarını daha etkin kılacağı hem de verginin daha doğru şekilde tespit edileceği düşünülmüştür.²

Osmanlı Devleti tarihinde Tanzimat Dönemi, 3 Kasım 1839'da Gülhane Hatt-ı Hümayunu'nun ilanı ile başlayıp Meclis-i Mebusan'ın kapatıldığı tarih olan 1878 yılında sona erdiği yönünde genel bir kabul vardır.³ Sözlükte "sıraya koymak, düzenlemek, ıslah etmek" anlamındaki tanzim kelimesinin çoğulu olan Tanzimat, yönetimde modernleşme, gelişme, idareyi yeniden organize etme anlamlarına gelmektedir.

Osmanlı Devleti'nin başta idari ve askeri olmak üzere birçok alanda değişikliğe sahne olduğu bu dönemde en önemli değişiklikler, girilen savaşların uzaması ve kaybedilmesi sonucunda oluşan ekonomik sıkıntılara çare bulmak amacıyla mali alanda yapılmıştır.

Bu kapsamda yapılan düzenlemelerden biri de vergi sisteminde yapılan değişikliklerdir. Bu değişiklikler doğrultusunda iltizam usulü kaldırılarak halktan gelir durumu dikkate alınarak vergi toplanmaya başlanmıştır.

Söz konusu değişikliklerin temel sebebi, Osmanlı hazine gelirlerinin her türlü haksızlığa sebebiyet vermesini önlemek için kontrol altına alınmasını

¹ Enver Ziya Karal, *Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı 1831*, Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, Ankara 1843, s. 18, 19., Kemal H. Karpat, *Osmanlı Nüfusu 1830-1914*, (çev. Bahar Tırnakçı), Timaş Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2010, s. 62.

² Bernard Lewis, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, çev. Boğaç Babür Turna, Ankara: Arkadaş Yayınevi, 2015, ss.126-127.

³ Ali Akyıldız, "Tanzimat", *DİA*, C.40, İstanbul 2011, ss.1-2.

sağlamak olmuştur. Bu amaçla 1840 yılında hazırlanmaya başlanan "Emlak, Arazi ve Temettuât" sayımları ile ortaya 20.000'e yakın "temettuât defteri" çıkmıştır.

Osmanlı Devleti'nin 19. yüzyıl sosyo-ekonomik tarihi için önemli bilgiler içeren bu defterler, dönemin sosyal ve iktisadi tarihinin araştırılmasında önemli kaynaklardan biri durumundadır.

Çalışmamızda Edirne Eyaletine bağlı Cısr-i Ergene (Uzunköprü) kırsal bölgesini içeren H. 1260-1261 M. 1844-1845 tarihli Devlet Arşivleri Başkanlığının Osmanlı Arşivi'ndeki 44 adet temettuât defterinin incelemesi yapılmış olup bölgenin sosyo-kültürel ve ekonomik yapısı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

I. BÖLÜM

TEMETTUÂT DEFTERLERİ

1.1. Temettuât Defterleri

"*Temettuât*" kelimesi, Arapça kökenli bir kelime olan *Temettû*'dan türetilmiş olup, kârlar, kazançlar anlamına gelmektedir.⁴ H.1323 (M.1907)'de çıkartılan bir nizamnamede "*Temettu vergisinin*"; vilayet, liva, kaza merkezlerinde nüfusu iki bini aşkın yerlerde sanat, hirfet ve ticaretle meşgul olanların senelik kazancı üzerinden mart ve eylül aylarında olmak üzere yılda iki taksit halinde devlete verdiği vergi, esnaf vergisi olarak tarif edilmiştir.⁵

Klasik dönem vergi tahrir usullerinden farklılık gösteren bu defterler; kişilerin ekonomik gücüne göre alınacak vergi miktarını belirleyerek, emlak, arazi ve hayvan sayımları sonucu oluşan ve kısaca adına "*temettuât defterleri*" denilen sayım defterleridir.⁶

En eski örneklerine 15. yüzyılda rastladığımız İmparatorluğun klasik çağında toprağa dayalı vergi sistemini kayıt altına alan "*tahrir defterleri*" bir ölçüde temettuât defterlerinin öncüsüdür.

Tahrir Defterleri, ilgili bölgenin genel vergi miktarını kimlerden ve ne kadar toplanması gerektiğini ifade ederken, temettuât defterleri ise daha kapsamlı olup şehir, kaza, kasaba, köy, çiftlik gibi bütün yerleşim birimlerindeki toplam hane sayısı, arazi miktarı, hane reislerinin meslekleri, yıllık kazançları, yükümlü oldukları vergi miktarları gibi birçok konuda ayrıntılı bilgiler içermektedir.⁷

Temettuât defterleri, Maliye Varidat Kalemi defterlerinden olup Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivinde "ML. VRD. TMT" koduyla

⁴ "Temettu", Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 29. Baskı, Ankara: Aydın Kitapevi, 2012, s. 1251, Turgut Subaşı ve Mahmut Araz, "Temettuât Defteri Kayıtlarına Göre Söğütlü Karyesi", *Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi*, S.1 (2013), ss. 1-22.

⁵ "Temettü Vergisi" M. Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C. III, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayını, 1993, ss.453-454, "Temettu" Şemseddin Sami, "*Kâmûs-ı Türki*", İstanbul: Alfa Yayınları, 1998, s. 437.

⁶ Ahmet Akgündüz ve Said Öztürk, *Darende Temettuât Defterleri*, C. I, İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayını, 2002, s.29.

⁷ Mustafa Serin, "Osmanlı Arşivinde Bulunan Temettuât Defterleri", I: Milli Arşiv Şurası (Tebliğler-Tartışmalar), 20-21 Nisan 1998, Ankara 1998, ss.717-728.

bulunmaktadır. 1988 yılına gelinceye kadar bu seriden oldukça az defter Maliyeden Müdevver ve Kepeci tasnifleri arasında da görülmektedir.⁸

Temettuât defterlerinin tasnif ve kataloglanmasında o tarihte yer alan idarî taksimat dikkate alınmıştır. Defterler içindeki bilgiler esas alınarak alfabetik olarak eyaletlere ayrılmıştır. Her il(vilayet) de kendi içinde alfabetik olarak kaza ve köylere ayrılmıştır. 1988'de kataloglanan defterler H. 1256-1261 (M. 1840-1845) tarihleri arasında toplam 17.747 adettir.⁹

Temettuât sayımları Tanzimat reformlarının yapıldığı eyaletlerde uygulandığından sadece bu eyaletlere (Ankara, Aydın, Bolu, Cezayir-i Bahr-i Sefid, Edirne, Erzurum, Hüdavendigâr (Bursa), Konya, Niş, Rumeli, Selanik, Silistre, Üsküp ve Vidin) ait defter kayıtları bulunmaktadır.¹⁰

Genellikle temettuât defterleri 17x50 cm ebatlarında, kayıtlar iki sütun halinde olup haneler esas alınarak kaydedilmiştir. Sayımlar, mahalli idareciler tarafından yapıldığından, 1840 yılındaki sayımlarda muhassıllar sorumlu altında olup, bu tarihteki defterlerde muhassıl, müftü, mal ve emlak kâtipleri ve meclis azalarının mühürleri bulunmaktadır. 1845'de uygulamada değişiklik yapılarak Müslümanlar için muhtar veya köy imamı, gayrimüslimler için ise papaz ve hahamlar sorumlu tutulmuş ve defter sonlarında bunların mühürleri yer almıştır. Fakat her temettuât defterinin sonunda mühür olmadığı unutulmamalıdır. Bazılarında "bende" kelimesi yazılıp bırakılmıştır.¹¹

Mühürlenmiş defterler tâbi oldukları kaza müdürlerine teslim edildikten sonra kaza meclisinde kontrol edilip sancak kaymakamına ya da defterdâra teslim edilmiştir. Defterler birbirlerine karıştırılmadan, her köyün defteri torbalara konularak takım halinde Maliye Hazinesi'ne gönderilmiştir.¹²

⁸ Mübahat Kütükoğlu, "Osmanlı Sosyal ve İktisadi Tarihi Kaynaklarından Temettu Defterleri", *Belleten*, C. LIX/225, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1995, s. 396.

⁹ Başbakanlık Osmanlı Arşiv Rehberi, BOA Yayınları, İstanbul 2000, s. 289.

¹⁰ İsmail Arslan, "XIX. Yüzyıl Osmanlı Tarihinde Temettuât Defterleri'nin Yeri: İçiş (Selimağa Köyü) Temettuât Defteri Örneği", *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.5, S.8, (2015), s. 60.

¹¹ Kütükoğlu, "a.g.e.", ss.397-398.

¹² Said Öztürk, "Türkiye'de Temettuât Çalışmaları", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C. 1, S.1, İstanbul 2003, ss.287-304.

H.1261/M.1845 sayımında taşrada sayım yapılan bölgelerden ilk etapta numune olarak bir köyün defteri Meclis-i Vâlâ'ya gönderilmiş ve burada usul ve kaidesine uygunluğu tahkik edilmiştir. Tutulan defter usul ve kaidesine uygunsa diğerlerinin de buna göre yapılması istenmiştir. Merkeze gelen bu numune defterler Meclis-i Vâlâ'da incelendikten sonra uygun olmayanlar Maliye Nezareti tarafından gerekli açıklamalar ile birlikte ilgili mahallere geri gönderilmiştir.

Sayım aşamasında önemli bir konuda ortaya çıkan masraflardır. Bunların başlıcaları; kâtip aylıkları, kırtasiye malzemeleri ve sayım mahalline gitmek için gerekli ulaşım ücretleridir.¹³

Temettuât vergisi yabancı devletlerin vatandaşlarının Osmanlı Devleti'nde yaşamasına izin verilmeden önceleri sadece Müslim halktan alınmış ancak; gayrimüslimlerin Osmanlı Devletinde yaşamasına izin verildikten sonra verginin gayrimüslimlerden alınmaması halkta hoşnutsuzluk yaratmaya başlamıştır. Abdurrahman Vefik, "*Tekâlîf-i Kavaidi*" eserinde bu konu hakkında şöyle bir beyanda bulunmuştur:

*"Memalik-i Osmaniye'de ecanibin ikametine müsaade olunmadığı zamanlarda temettü vergisinin sırf Osmanlılara aidiyeti tabi'dir. Fakat tebaa-i ecnebiyyenin ikamet ve ticaretine müsaade olunduktan sonra bi'l-umum Avrupa memleketlerinde cari olan kavaide tevfikan onların da Osmanlılar gibi temettü vergisine tabiiyetleri muhakkak ve mukteza-yı adalettir. Bir memlekette kendi tacirinden vergi alıp da ecnebi tacirden vergi almamak demek kendi ticaretini ve bi'n-netice mevcudiyet-i iktisadiyesini ezmek bitirmek demektir."*¹⁴

Aynı zamanda Müslümanların vergiden kaçınmak için ticarethanelerini ve mal varlıklarını gayrimüslimlere devretmesi hazinenin büyük zarara uğramasına neden olmuştur.¹⁵

¹³Ertan Gökmen, "Saruhan Sancağında Temettuât Tahriri", *Bilgi Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, S.45, (2013), s.77.

¹⁴Abdurrahman Vefik Sayın, *Tekâlîf-i Kavaidi*, Ankara: T.C. Maliye Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı Yayınları, 1999, s. 456.

¹⁵Mustafa Serin, *Osmanlı Arşivinde Bulunan Temettuât Defterleri*, T.C. Başbakanlık I. Milli Arşiv Şurası (20-21 Nisan 1998) Tebliğler Tartışmalar, Ankara: T.C. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, 1998, s. 721.

Osmanlı Devleti'nin dünya sistemine uyum sağlamasının bir sonucu olarak, örfi vergilerinin yerine, modern bir vergi sisteminin oluşturulması bir zorunluluk haline gelmişti. Bu zorunluluğun bir sonucu olarak o dönemin dünya standartlarında bir vergilendirme düzeni oluşturabilmek Maliye Nezareti kurulmuştur. Geleneksel vergi türlerinin yerine kullanılmak istenen ve bir anlamda günümüz gelir vergisinin ilk adımını oluşturan temettuât vergisi uygulaması insanların her türlü gelirinin belli bir oranda vergilendirilmesi esasına dayanmaktaydı.¹⁶

Temettü vergisi uygulanmaya başladığında tüccar ve esnafın yıllık kazançları tahmin ve takdir edildikten sonra başlangıçta yüzde üç oranında alınmış, 1878'de yüzde dörde çıkarılmıştır.¹⁷

19. yüzyılın sosyal ve iktisadi yapısına ilişkin verileri içeren Temettuât defterlerini ayrıntılı olarak ilk defa inceleyen *Tevfik Güran*'dır. Yine bu alanda *Mübahat Kütükoğlu'nun* çalışmalarını da zikretmeliyiz. Mübahat Kütükoğlu'nun "*Osmanlı Sosyal ve İktisâdi Tarihi Kaynaklarından Temettü Defterleri*" adlı çalışması bu alanda önemli bir boşluğu doldurmuştur.¹⁸

Temettuât defterlerinden yararlanılarak hazırlanan bu çalışmaların yanında pek çok kitap, makale, yüksek lisans ve doktora tezi hazırlanmıştır.

1.2. Uzunköprü Temettuât Defterlerinin Özellikleri

Edirne vilayetine bağlı Uzunköprü kazasına ait Temettuât defterleri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'nde "ML.VRD.TMT.D" koduyla kaydedilmiştir. Defterler H.1260-1261 (M.1844-1845) yıllarına ait olup Uzunköprü kazasının mahalle ve köyleri ile ilgili kayıtları ihtiva etmektedir.

Çalışmada kullanılan defterler 5264 numarasından başlayıp 5314 numaralı defterler ile 16044 numaralı defteri kapsayan toplam 44 adetlik bir seriden oluşmaktadır.

¹⁶Mehmet Ali Gökaçtı, "*Maliye Nezareti Temettüat Defterlerine Göre 1845 Yılında Selanik*", Tarih ve Toplum Dergisi, S.168, İstanbul 1997, s.15.

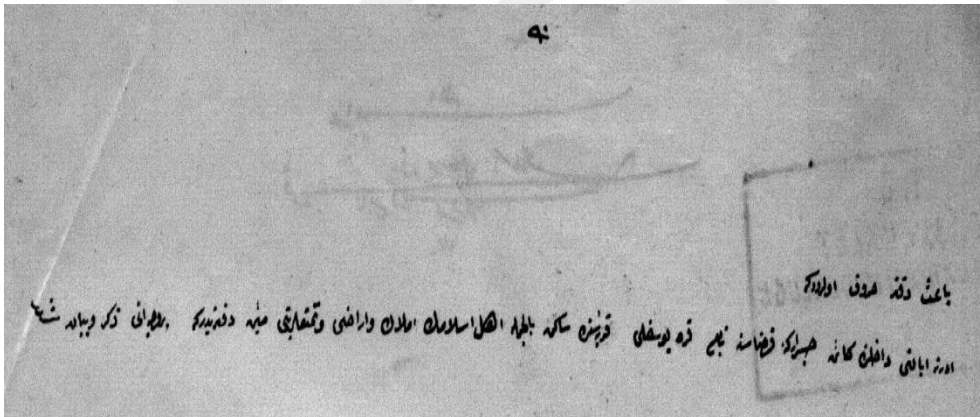
¹⁷Musa Çadircı, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapıları*, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1991, s.346.

¹⁸Sait Öztürk, "a.g.m.", s. 296.

Defterlerin sayfa sayılarının toplamı 724 olup boş olan sayfalar hesaba dâhil edilmemiştir. Uzunköprü kazasına ait temettuât defterleri 55 tane olmasına rağmen Uzunköprü kazasının mahalleleri daha önce bir çalışmaya konu olduğundan¹⁹ çalışmamızda Uzunköprü kazasının köylerini barındıran 44 deftere öncelik verilmiştir.

Kazanın mahalle ve köy kayıtları benzer şekilde tutulmuştur. Defterler rika yazı stili²⁰ ile kayda alınmıştır. Birinci sayfada genellikle köy veya mahallenin ismi ve bağlı bulunduğu yer yazılmış olup içeriğe ikinci sayfadan başlanmıştır. İkinci sayfanın başında “*bais ve kaim defter-i huruf oldur ki Edirne eyaleti dahilinde kâin Cisir-i Ergene kazasına tabi' karyesi bilcümle ehl-i islâmın/mütemekkin kâffe-i millet-i Rumıyan reayanın emlâk ve arazi ve temettûlarını mübeyyin defteridir*” şeklinde yer alan bu açıklamadan sonra, vergi mükellefinin hane ve aile numarası yer almıştır.

Örnek 1: Bir köye ait defterin ilk sayfasında yazan açıklama metninin bulunduğu kısım

Temettü kayıtlarındaki haneler alt alta numaralandırılmıştır. Haneden kast edilen; bir evin avlusu, bahçesi, hayvan barınağı ve genellikle de içinde birden fazla ailenin ikamet ettiği geniş bir yaşam alanını ifade etmektedir.²¹

¹⁹Hilal Yılmaz, *XIX. Yüzyıl Ortalarında Uzunköprü Şehri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, 2014.

²⁰Osmanlılarda günlük hayatta, küçük resmî dairelerde ve hususî yazışmalarda en çok kullanılan divani karakterlerinde bir yazı çeşididir. Bkz. Cahit Baltacı, *İslâm Paleografyası*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı yayınları, İstanbul 1989, s.29

²¹Alpay Bizbirlik ve Zafer Atar, "XIX. Yüzyıl Osmanlı Tarihinde Temettuât Defterleri'nin Yeri: Saruhan Sancağı Mütevelli Çiftliği Temettuât Defteri Örneği", *Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi*, C.11, S.1, (2015), s. 40.

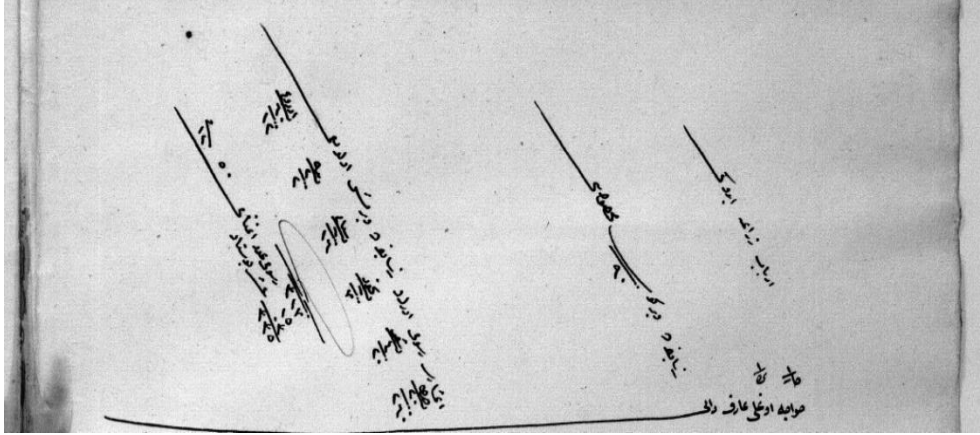
Buradan da anlaşıldığı üzere aynı hanede birden fazla ailenin yaşadığı durumlarda söz konusudur.

Temettuât kayıtlarında hane sahiplerinin adı, baba adı, varsa unvan ve lakabı vb. özellikleri yazılmıştır. Hane sahiplerinin oğulları ise “bin” ya da “oğlu” olarak yazılmıştır. Meslekleri genellikle hane numarasının üzerine not edilmiştir. Örnek olarak mesleklerle ilgili, “*erbâb-ı zirâatten idüğü, bakkal esnafından idüğü, hizmetkâr idüğü*” ibareleri yer almaktadır. Bazı hanelerde ise ziraatın yanında gelir elde ettiği bir mesleğinin olması durumunda temettuâtın hesaplandığı alt kısımda yapmış olduğu mesleğin yazıldığı görülmektedir.

Meslekler ile ilgili bölümden sonra, hane reisinin ödediği vergi-i mahsûsa miktarı; “*Sene-i sâbıkada vergi-i mahsûsadan bir senede vermiş olduğu, 65 kuruş*” örneğinde olduğu gibi geçmiş sene vermiş olduğu vergi miktarını belirten bir açıklama yer almaktadır. Ardından, hane reisinin yetiştirdiği tarım ürünü varsa, aşar vergisi ile ilgili açıklama yapılır. Bu kısımda; “*Aşar olarak sene-i sâbıkada vermiş olduğu*” şeklinde bir açıklama bulunmaktadır. Bu ibarenin altınada hane reisinin ürettiği tarım ürünleri yazılmaktadır. Bu ürünler genellikle; *hınta (buğday), şair (arpa), çavdar, burçak, alef, üzüm* gibi tarım ürünleridir. Tarım ürünlerinden sonra, hane reisinin küçükbaş hayvanı varsa, onlar için ödediği vergi “*Aded-i ağnam rûsûmu*” yazılmış hemen altına ise kişinin, öşürleri “*bedel-i öşr-i bostan*” örneğinde olduğu gibi kayıt altına alınmıştır. Gayrimüslimlere ait kayıtlarda cizye vergisini belirten “*yedinde bulunan cizyesi ayın/ tı / nun*” veya “*kâğıdı ayın/ tı / nun*”²² şeklinde açıklamaların olduğu görülmektedir.

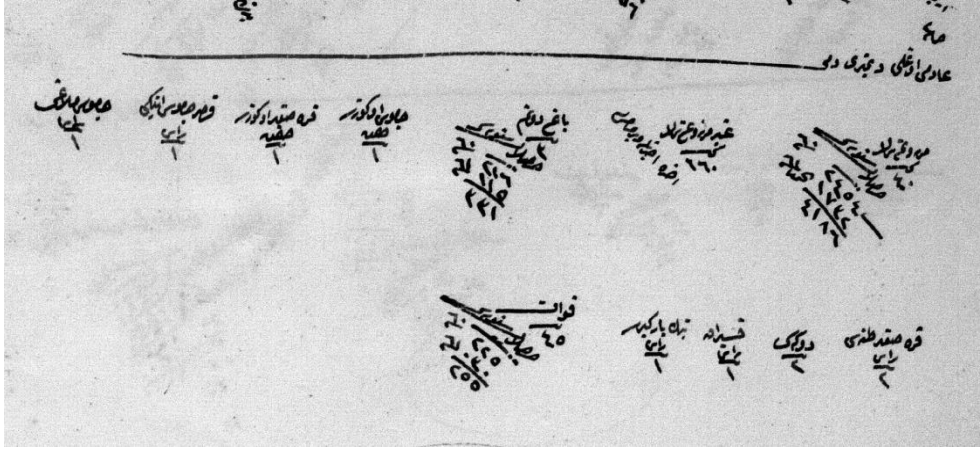
²² Osmanlı Devleti’nin kuruluş yıllarından itibaren alınan ve en önemli gelir kaynaklarından biri olan cizye Osmanlı terminolojisinde ödedikleri cizye miktarlarına göre üç gruba ayrılmıştır. Bu gruplar, zenginler (âlâ), orta (evsat) ve düşük (ednâ) gelirlilerden oluşmaktadır. Bkz. Halil İnalcık, “Osmanlılarda Cizye”, DİA, C. 8, İstanbul 1993, ss. 45-48.

Örnek 2: Defterlerde bulunan meslek, vergi, öşür ve isim bilgilerinin bulunduğu kısım

Emlak, hayvan ve arazi gibi her türlü gelir kaynağı tek tek not edilerek senelik kazançları da altlarına yazılmıştır. Özellikle arazinin durumu (mezru tarla, gayr-i mezru tarla, bağ, çayır) ve hayvanlar (sağmal keçi, inek, canavar vb.) ve bunlardan elde edilen gelirler 1260 ve 1261 seneleri için ayrı ayrı yazılıp sonra toplandığı tespit edilmiştir.

Örnek 3: Defterlerde bulunan arazi ve hayvan bilgilerinin bulunduğu kısım

Hane reislerine ait yukarıdaki bilgiler yazıldıktan sonra, son olarak elde ettiği toplam geliri ve bunların dışında varsa yaptığı diğer işlerin senelik gelirleri alt alta yazılıp toplanmıştır.

Bu defterlerde vergiden muaf kişiler, yetimler, herhangi bir sakatlığı olanlar, başka yere göç edenler, herhangi bir mal varlığı olmayanlar ya da başkasının yardımıyla geçinenler ayrı ayrı belirtilmektedir. Temettuât tahrirleri yapılmış olan her köyün sonunda, köye ait toplam temettuât miktarı ve toplam vergilerinin ne kadar olduğu yazılmıştır.

Temettuât defterlerinden edinilen bilgiler doğrultusunda bir bölgenin demografik yapısı, etnik yapısı, işgücü ve niteliği, aile ve sülale isim ve unvanları, gelir düzeyi, ekilip-biçilen ürün çeşitleri ve ticari durumu hakkında bilgi sahibi olunmuştur.

1.3. Uzunköprü'nün Tarihsel Gelişimi

Günümüzde Uzunköprü, Marmara Bölgesi'nin Trakya bölümünde, Edirne iline bağlı bir ilçe merkezidir. Meriç ve Ergene havzalarında bulunan Uzunköprü şehrinin koordinatları; 41° 16' 1" Kuzey enlemleri ile 26° 40' 59" Doğu boylamları arasında bulunmaktadır. Kuzeyde Ergene Vadisi'ne doğru hafif meyilli tamamen toprakla örtülü bir yamaçta bulunur. Zemin; kil, kumlu kil, kumtaşı ve kumlu tüflerden ibarettir. İlçenin güneyinde ise ortadan geçen Ergene Nehri'nin bıraktığı birikintiler yer alır.²³ Uzunköprü'nün iklimi karasal iklim olup kuzey rüzgârlarına da açıktır.

Uzunköprü, doğuda Kırklareli ve Tekirdağ, batıda Meriç ve Yunanistan, kuzeyde Edirne ve Havsa, güneyde İpsala ve Keşan ile komşu durumundadır. Günümüzde 20 mahalle ve 53 köyden oluşan Uzunköprü kapladığı alan bakımından 1.224 km² ile Edirne ilçeleri arasında birinci sırada yer almaktadır.

Edirne'nin yüz ölçümü bakımından en büyük ilçesi olan Uzunköprü'nün Eskiçağ tarihine yönelik antik kaynaklarda fazla bir bilgi bulunmamasına rağmen bir zamanlar bu yörede yaşayan iki Trak kabilesinden söz edilmektedir. Bu kabilelerden birisinin *Apsintiler* diğerinin ise Trakya bölgesinin en güçlü kabilesi olan *Odrysler* olduğu bilinmektedir.²⁴ Aynı zamanda Yunan-Roma dönemine tarihlendirilen Tümülüs tipinde mezar anıtları ve höyükler de bize bölge hakkında bazı bilgiler sunmaktadır. Bu anlamda Uzunköprü'nün Kavacık ve Kurtbey köylerinin eski yerleşim yerleri olan höyüklerin yakınlarında kurulmuş olduğu bilinmesine rağmen bugünkü

²³ F. Ahmet Yüksel, A. Hamdi Bülbül, Müslüm Gündüz, "Uzunköprü (Cisr-i Ergene)", *Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları Dergisi*, S. 7, (2011), ss.26-40.

²⁴ Şahin Yıldırım, "Uzunköprü Tümülüsleri Yöre Tarihinin En Eski Tanıklarıdır", *Yöre Aylık Kültür Dergisi*, S. 59, (2005), s.3.

Uzunköprü kasabasının olduğu yerde herhangi bir yerleşim yerine rastlanmamıştır.²⁵

Uzunköprü'yü sınırları içinde barındıran Edirne'nin tarihine baktığımızda ne zaman ve kim tarafından kurulduğu hakkında net bir bilgi bulunmamakla birlikte,²⁶ yapılan araştırmalar Edirne ve çevresinin tarihsel geçmişinin M.Ö. 6000 yılına dayandığını göstermektedir. Yazılı tarih döneminden kalan ilk bilgilere göre bölgede Trak kabilelerinden birinin açık bir şehir ve pazar yeri kurduğu, sonradan buranın Makedonyalılar ve Romalılar tarafından genişletildiği ifade edilmektedir.²⁷

Roma imparatorluğunun bölünmesinden sonra Edirne şehri Doğu Roma sınırları içinde kalmış ve İstanbul'dan sonraki en önemli şehir olmuştur.²⁸ Bu dönem boyunca Edirne, Gotlar ile Hun, Avar, Peçenek ve Bulgarların akınlarına maruz kalmıştır.²⁹

İstanbul'un Latinlerin eline geçmesi üzerine onlara karşı meydana gelen ayaklanmalar sırasında 1205'te Latin ordusu Bizans-Bulgar müşterek kuvvetleri tarafından mağlup edilmiştir. Bunun ardından Bizanslılar şehri Bulgarlara karşı korumak zorunda kalmıştır. 1352'de Kantakuzenos'un müttefiki olarak Trakya'ya geçen ve Bulgar-Sırp kuvvetlerini bozguna uğratan Osmanlı şehzadesi Süleyman Paşa Kantakuzenos'un birliklerine Edirne'de katılmıştır. Bu hadise Osmanlıların ilk defa Edirne ile ilgilenmelerine yol açmıştır.³⁰

Edirne'nin Osmanlılar tarafından ne zaman fethedildiği net olmamakla birlikte fetih hakkında yazılanları karşılaştırmalı olarak değerlendiren Halil İncalcık'a göre Edirne, 1361 senesi içerisinde Meriç nehrinin taşkın olduğu mevsimde I. Murad'a teslim olmuştur.³¹

²⁵ Arif Müfit Mansel, *Trakya'nın Kültür ve Tarihi*, İstanbul: Eski Eserleri Sevenler Kurumu Yayınları, 1938, ss. 15-16.

²⁶ *Sâlnâme-i Vilâyet-i Edirne* H.1309, II. Bölüm, s. 25.

²⁷ M. Tayyib Gökbilgin, "Edirne", *DİA*, C. 10, İstanbul 1994, ss. 425-431.

²⁸ *Sâlnâme-i Vilâyet-i Edirne* -H.1310, s.136.

²⁹ Osman Nuri Peremeci, *Edirne Tarihi*, İstanbul: Edirne ve Yöresi Eski Eserleri Sevenler Kurumu Yayınları, 1939, s. 9.

³⁰ Gökbilgin, "a.g.m.", s.425.

³¹ Halil İncalcık, *Edirne'nin Fethi (1361)*, (Edirne'nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı), 2. Baskı, Ankara: TTK, 1993, ss. 137-159.

1362 yılında Osmanlı tahtına oturan I. Murad 1361 senesinde Balkan yarımadasına geçerek Keşan, Çorlu, Lüleburgaz, Dimetoka³², Babaeski kasabalarını ele geçirmiştir. Dimetoka'nın sınırlarının 1444 yılında kurulacak olan Uzunköprü kazasını içerdiği göz önüne alınırsa bölgenin 1361 tarihinde Osmanlı Devletinin idaresine geçmiş olduğu söylenebilir. I. Murat yanında bulunan komutanlardan Lala Şahin Paşa'yı Edirne üzerine göndermiş ve Sazlıdere Savaşı'nda Edirne tekfurunu yenilgiye uğratarak Edirne'ye saldırmış ve Edirne Kalesi ele geçirilmiştir.³³

Edirne'nin fethi sonrasında Osmanlı Devleti Avrupa'ya doğru ilerlemiş, bölgede güvenliğini sağlayarak üretimi destekleyecek imar faaliyetlerine başlamıştır. Tüm Balkan Yarımadası topraklarına yerleştirilen kolonizatör Türk Dervişleri yerleştikleri bölgelere bir mühendis gibi binalar (cami, imaret, köprü, kervansaray vs.) inşa ederek îmar etmiştir.³⁴ Trakya bölgesinde de mevcut nüfusu korumaya çalışırken aynı anlayışla Anadolu'dan gelen nüfus ile yeni köyler ve kasabalar kurulmaya başlanmıştır.

Osmanlılarda ilk devirlerden beri yeni yerleşim merkezleri çoğunlukla vakıf binaları çevresinde gelişmiştir. Vakıf olarak kurulan bu binalar, bazen vakıf şehir denebilecek ölçüde yeni bir şehrin oluşup gelişmesini sağlamıştır. Vakıf anlayışıyla kurulan bu şehirlerin en tipik örneklerinden birini II. Murad döneminde Edirne sınırları içinde kurulan Ergene kasabası teşkil eder.³⁵

Edirne, 1424-1439 yıllarında II. Murad'ın yönetiminde gerçek bir başkent olma özelliğini kazanmıştır. II. Murad burada oğulları için (Mehmet ve Alâeddin) muhteşem düğünler tertip ettiği gibi elçilerini yine bu şehirde kabul etmiştir.³⁶ Rumeli'deki faaliyetlerini de buradan yürütmüş, Bu sayede şehir giderek gelişmiş, Edirne'den çıkan ordular devletin sınırlarını çok ötelere

³²1530 tarihli muhasebe defterleri ve Tayyip Gökbilgin'in Edirne Paşa Livası adlı kitabına göre; 1530 yılı itibariyle Dimetoka'nın sınırlarına bakıldığında Günümüz Uzunköprü ilçesinin neredeyse tamamı Dimetoka'ya dahil olduğu görülmektedir. Detaylı bilgi için Bkz. Vatan Özgül, "16. Yüzyıl Öncesinde Dimetoka, Kızıldeli ve Balabanlılar", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, S.53, (2010), s.253.

³³ Peremeci, "a.g.e.", s. 9.

³⁴ Ömer Lûtfi Barkan, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Kolonizatör Türk Dervişleri", *Türkler*, C. IX, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002, s. 133-150.

³⁵ İlhan Şahin, "Şehir", *DİA*, C.38, İstanbul 2010, s.447

³⁶ Gökbilgin, "a.g.m.", ss. 425-431.

taşımıştır. Sınırların gelişmesi ve yapılan fetihler sonucunda elde edilen toprakları kontrol altında tutmak, gerekli olduğu durumlarda askeri müdahalenin hızlıca yapılabilmesini sağlamak için Osmanlı Devleti ulaşım yollarına büyük önem vermiştir. Bu nedenle Trakya bölgesinde işlek ve düzenli yolları birbirine bağlayan köprülere ihtiyaç duyulmasının bir sonucu olarak birçok köprü yaptırmıştır. Osmanlı Devletinin inşa ettirdiği en önemli köprülerden biride Edirne'den Gelibolu'ya ve oradan da gemilerle Avrupa'ya, Mısır'a ve Suriye'ye sevk edilen birçok tüccar mallarının güzergâhı üzerinde bulunan ismini aynı zamanda bir kasabaya veren Ergene Köprüsüdür.

Ergene Nehri üzerine inşa edilen Ergene Köprüsü II. Murad tarafından Balkanlardan Gelibolu'ya dönerken Ergene Nehri'ne geldiğinde orduları ile su taşkını sebebiyle nehri geçemeyip geceyi nehrin sahilindeki bayırda geçirmek zorunda kalması sonucu lüzumlu görülmüştür.³⁷ Bunun sonucunda II. Murad Gelibolu istikametine gidebilmesini sağlayacak köprü yapılması için hemen emir vermiştir. Bu emir üzerine köprünün inşaatına Timur Taş Bey ile oğlu Osman Çelebi ve kardeşi Gazi İshak Bey nezaretinde Mimar Muslihuddin ile Usta Mehmed tarafından 1425 yılında Üç Şerefeli Cami ile beraber başlanmış³⁸ olup 1444 yılında tamamlanmıştır. Bugün Belediye Parkı'nın köşesinde bulunan tarihi çeşmenin üzerindeki yazıtta, köprünün yapımıyla ilgili şu sözler yer almaktadır. "*Sultan Mehmed'in oğlu II. Murad, bu güçlü köprünün yapılmasını buyurdu. Köprünün yapımı 1444 yılında tamamlandı. Tanrı, her ikisinin de günahlarını bağışlasın.*" Tamamlanması yaklaşık olarak 18 sene süren bu eser Eskiköy, Kuleliburgaz, Taşçıarnavut köyleriyle Kestanbolu ve Süleymaniye köyleri ocaklarından getirilen

³⁷ H. Halet Işıkpınar tarafından yazılan Türkiye Mühendislik Haberleri dergisinde 1965'de yayınlanan "*Uzunköprü*" isimli makalesinde köprünün yapımı ile ilgili şu bilgiler yer almaktadır: Edirne'den Gelibolu'ya sefer ederken askeri ile birlikte Ergene yanına ordugâh kurmuş. O gece çok yağmur yağarak nehir geçememişler. Bir gece, Sultan Murad rüyasında bir pir görünmüş ve buraya bir köprü yapmasını işaret etmiş ve elindeki asa ile de nehrin üzerine köprünün güzergâhını çizmiş II. Murad uyandığında rüyada gördüğü çizginin nehir üzerinde işaretini görmüş. Çizgiyi yalnız kendisi gördüğü için yanına adamlarını alarak bir sala binmiş ve bu çizgi istikametinde kazıklar çaktıracak köprünün yapılacağı yeri bizzat tespit etmiştir. Bkz. H. Halet Işıkpınar, "*Uzunköprü*", *Türkiye Mühendislik Haberleri*, (1965), ss.13-15.

³⁸ Halil İnalıcık, "II. Murad", *DİA*, C. 31, İstanbul 2006, s.171.

taşlarla³⁹ 1293 metre uzunluğunda, 5,5 metre genişliğinde ve 174 kemerli olarak inşa edilmiştir. II. Murad tarafında Köprü'nün açılışı yapılmış, zafer ve fener alayları düzenlenerek mevlidler okutulmuştur.

İnşa edilen köprü Ergene nehri üzerinde Balkanlar'a doğru açılan bir geçit yerinde bulunmasına rağmen bölge bataklık, ormanlık ve hırsız yatağı idi.⁴⁰ Bu nedenle II. Murad hem bölgenin hem de köprünün bakım ve güvenliğinin sağlanması için ismini köprüden alan Ergene kazasını 1444 yılında kurdurmuştur. Kazaya cami, imaret, medrese, kervan saray, hamam, otuz üç dükkân, yağhâne, bozahâne, bezirhâne, mumhâne, üç çeşme ve iki su değirmeni inşa ettirmiştir.⁴¹

Kazanın kuruluşundan önce Ömerbey, Yeniköy, Eskiköy, Kurtbey, Salarlı, Turnacı, Maksutlu, Değirmenci, Harmanlı köylerine ilave olarak sonradan kurulan 18 köyde yaşayan insanlar Türklerin Gelibolu'ya geçtikleri tarihten sonra buralara yerleşmişlerdir. Mehmet Hemdemi, Solakzade Tarihi olarak bilinen eserinde ve Mustafa Âli, Künh ül-Ahbar adlı tarihinde kasabanın iskanı hakkında şu ifadeleri kullanmışlardır: "*Buyrulduları ile köprüünün iki ucunda iki kasaba kuruldu. Etraftan zengin, güçlü, halk sürülüp, ticaret erbabı için dükkânlar ve iş yerleri yaptırılıp, ol iki kasabada iskanları emrolundu.*"⁴² Ayrıca kazanın iskan faaliyetlerini hızlandırmak için halkın bir kısmı vergilerden muaf tutulmuştur. Aynı zamanda yeni kurulan bir şehrin ihtiyaç duyabileceği gelir kaynağının sağlanabilmesi için başta Muradiye Vakfı olmak üzere zengin vakıflar bağlanmıştır.⁴³

Tarihçi Şükrullah "*Behçetü't-Tevârih*" adlı eserinde Ergene köprüsü hakkında da şu sözlere yer vermektedir: "*Sultan Murad Ergene'de de başka bir darülhayır yapılmasını buyurdu ki gidip gelene yemek erİştireler, Ergene suyu üzerinde 174 kemerli bir taş köprü de yaptırmışlardır.*"⁴⁴

³⁹ N. Çiçek Akçıl, "Uzunköprü", *DİA*, C. 42, İstanbul 2012, s. 266.

⁴⁰ M. Tayyip Gökbilgin, *XV-XVI. Asırlar da Edirne ve Paşa Livası Vakıflar- Mülkler Mukataalar*, İstanbul: Üçler Basımevi, 1952, s.216.

⁴¹ N. Çiçek Akçıl, "a.g.m." s. 267.

⁴² Latif Bağman, *Uzunköprü; Tarihi ve Belgeleri*, Edirne: Ulusal Bellek Yayınları, 2005, s. 52.

⁴³ Halil İnalçık, "a.g.m.", s. 171.

⁴⁴ Şükrullah, *Behçetü'l-Tevârih*, Osmanlı Tarihleri, çev. Nihal Atsız Çiftçioğlu, İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1949, s. 62.

Âşıkpaşazade "Tevârih-i Âl-i Osman" adlı eserinde ise:

"Bu Ergene köprüsünün yeri evvel ormanlı idi. Çamur ve çökel idi. Ve haramiler durağıydı. Hiç vakit olmayaydı kim anda harami adam öldürmeyeydi. Sultan Murad Han Gazi hazine ve meblâğlar harc etdi. Ol ormanları kırdurdu. Pâk etdü. Ol arada bir âli binâ bile köprü yapdurdı. Köprünün iki başını mamur etdi. Şehir etdi. İmâret, cuma mescidi yaptı. Hamam ve bazarlar yaptı...."⁴⁵

Abdurrahman Hibri, "Enisü'l-Müsamirin" adlı eserinde:

"Hayırlar babası Sultan II. Murad o yerde 174 kemer üzerine büyük bir köprü yapıp bir başına yayalar adlı bir köy, öbür başına da bir kasaba kondurup bir cami, imaret ve hamam yaptırmıştır. anlatılmaktadır ki, imaret tamamladıktan sonra II. Murad kendi eliyle fakirlere yemek dağıtmıştır. Dünyada buna benzer bir köprünün yapılış olduğu bilinmiyor. Yapının tamamlaması 1443 yılında olmuştur. Amma, camiın çatısı ahşaptan olduğu için eskimiş, Sultan Osman Leh seferine çıkarken Edirne'ye geldiğinde yapısı temelinde yenilenip çatısı yine ahşaptan yapıldı. Bu fakir (Hibri) o iki tarihi birleştiren bu parçayı düzenleyerek caminin kapısı üzerine yazıldı."

"Çün sekiz yüz kırk yedide Hân Murad-ı pâk-din

Hayr için bu câmi'i cîsr ile bünyad eyledi

Rahne ermişdi ana lâkin mürûr-ı dehr ile

Bin otuzda Hân Osman yine âbâd eyledi.

Ol iki sultana herkes eylesün deyyü du'â

Bu iki târihi Hibri nazm-ile yâd eyledi"⁴⁶

Hoca Sadeddin'in Tâcüt - Tevârih adlı eserinde ise:

"Söylendiğine göre Ergene köprüsünün bulunduğu yer vaktiyle çengelistan imiş çoğu bucağı bataklık, ormanlık yöreleri ise haramilere sığınak olurmuş. Bu ormanlıkta gizlenen yan kesiciler, her an gelen giden yolcuların yollarını keser, nice günahsızları öldürerek, yok yere tepelerlermiş. Hiçbir gün geçmezmiş ki bu korkulu ve tehlikeli yerde bir nice biçare zulüm kılıcı ile doğranmamış, varlıkları parçalanmamış olsun. İşte bu sebeple aydın yolları tutan Padişah zulüm yollardan keder dikenlerini kaldırmak üzere ve pek çok para sarfetmek suretiyle önce bölgeyi temizledi. Orasını konaklanacak düzenli yer haline getirdi. Yüzyetmişdört yüksek

⁴⁵Âşıkpaşazade, *Tevârih-i Âl-i Osman*, Osmanlı Tarihleri, düz. Nihal Atsız Çiftçioğlu, İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1949, s. 171.

⁴⁶Abdurrahman Hibri ve *Enisü'l-Müsâmirîn*, haz. Sevim İlgüler, Edirne: Trakya Üniversitesi Matbaası, 2019, s.86-87.

kemer üzerine eşsiz bir köprü yaptırdı ki, cihana örnek oldu. Köprünün bir başında Ergene adıyla anılan güzel bir kasaba kurdurup, cami, imaret, vb. yapılarla süsledi. Bu sayade gelen ve gidenlerin bolluk içinde olan bu kasabadan istifade etmelerini sağladı."⁴⁷

Ahmed Badi Efendi "*Riyaz-ı Belde-i Edirne 20. Yüzyıla Kadar Osmanlı Edirne'si*" adlı eserinde:

"...sekiz yüz kırk yedi târihinde hitâm buldukta bir başında câmi ve imâret ve medrese ve vasat-i kasabada bir de hamam binâ ederek Ergene kasabasını ve diğer başında da Yayalar karyesini te'sîs ve teşkil buyurmuşlardır. Hattâ imâretin binâsı hitâm buldukta Edirne'den bir çok ulemâ vü fukarâyı davet buyurup it'âm-ı ta'âm ettirdiği sırada ta'âmı kendi elleriyle taksîm ve câmi'-i şerîfin çerâğın dahi yed-i müeyyedleriyle ikad ve mîmârına hila'-ı fâhire ilbâs ve atâyâ-yı vâfire i'tâ eyledikleri gibi köprünün her cuma günleri tathîri için kasaba ve karye ahâlisini de tekâliften muaf buyurdıkları rivâyât-ı târihiyedendir."⁴⁸

Kasabanın kuruluşu hakkında verilen bilgilerden anlaşıldığı üzere köprü Ergene kazası için değil, Ergene kazası köprü için kurulmuştur.

Rumeli' de kurulan ilk Türk şehri olarak bilinen Ergene Kanuni Sultan Süleyman Dönemi'ne kadar bu isimle anılmıştır fakat 1529'da Mustafa Paşa tarafından Cisir-i Mustafa Paşa Köprüsü yaptırılmış ve köprünün başında bulunan kazaya da Cisir-i Mustafa Paşa kazası denilmiştir. Ergene ve Cisir-i Mustafa Paşa kasabalarının her ikisinde köprüsünün olması ve Edirne Eyaleti'ne bağlı olmasından dolayı karışıklıklar çıkmıştır. Bu karışıklıklara son vermek için Ergene şehrinin ismi de Cisir-i Ergene'ye çevrilmiştir.⁴⁹

Her ne kadar resmi yazışmalarda Osmanlı Devleti'nin yıkılışına kadar kasabanın resmi adı olarak Cisir-i Ergene kullanılmış ise de 1718 yılın da bir süre "Kasr-ı Ergene" olarak değiştirilmiş olduğu kaynaklardan anlaşılmaktadır. Halk arasında ise köprünün uzunluğundan dolayı olduğu düşünülen "Uzunköprü" ismi kullanılmıştır.⁵⁰

⁴⁷Hoca Sadettin Efendi, *Tacü't Tevarih*, haz. İsmet Parmaksızoglu, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1992, s.164.

⁴⁸Ahmet Bâdi Efendi *Riyaz-ı Belde-i Edirne 20. Yüzyıla Kadar Osmanlı Edirne'si*, haz. Ratip Kazancıgil ve Raşit Gündoğdu, Edirne: Trakya Üniversitesi Yayını, 2014, s.1960.

⁴⁹Yusuf Halaçoğlu, "Cisir-i Mustafa Paşa", *DİA*, C.8, İstanbul, s. 33.

⁵⁰Yüksel, Bülbul ve Gündüz, "a.g.m." s.28.

Fransız seyyah A. Dela Motra'ye Avrupa, Asya ve Afrika adlı seyahatnamesinde de 1727 yılında Cisir-i Ergene'ye geldiğinde Türklerin buraya Usun Kupru (Uzunköprü) dediklerini belirtmiştir.⁵¹ Keçecizade İzzet Molla ise 1820'de Keşan sürgününden dönerken Uzunköprü'den geçmiş ve "Mihnetkeşan" adlı yapıtında burası için Uzunköprü adını kullanmıştır.⁵² Ayrıca 1873 yılında Cisir-i Ergene'den demiryolu geçmiş, inşa edilen istasyon bina tabelasına ve tren tarifelerine de Uzunköprü adı yazılmıştır. 1917 tarihli Devlet Salnâmesi'nde de Uzunköprü ismi kullanılmış, böylece kasabanın resmî ismi olan Cisir-i Ergene İsminden vazgeçilerek Uzunköprü ismi kabul edilmiştir.⁵³

Uzunköprü kasabası 19. Yüzyılda Ruslar, Bulgarlar ve Yunanlılar tarafından toplam dört kez işgale maruz kalmıştır. İlk iki işgal 1829 ve 1878 yıllarında Ruslar tarafından yapılmıştır. İlk işgalden sonra 1831'de II. Mahmut Gelibolu-Keşan yolu ile Uzunköprü'ye gelmiş, bir gece kalmış ve işgalde zarar gören Hükümet konağı, Halise Hatun Camisi, Muradiye binaları ile köprü'nün onarılmasını emretmiştir. 21 Ocak 1878'de gerçekleşen ikinci işgal; bir yıl, bir ay yirmi iki gün sürmüştür.⁵⁴

Üçüncü işgal 2 Kasım 1912'de Bulgarlar tarafından gerçekleştirilmiştir. İşgal üzerine Mustafa Kemal'in de Kurmay Binbaşı göreviyle bulunduğu Bolayır Birliği 19 Temmuz 1913'te Uzunköprü'yü Bulgar işgalinden kurtarmıştır. Son olarak dördüncü işgal 1920-1922 yılları arasında Yunanlılar tarafından gerçekleştirilmiştir. 25 Temmuz 1920'de başlayan işgal; iki yıl, üç ay, yirmi üç gün sürmüştür.⁵⁵ Yunanların eline geçince kısa süreliğine şehrin ismi "Makrifer"⁵⁶, "Makriyefere-Makrayefra"⁵⁷ olarak değiştirilmiştir.

Milli Mücadele döneminde Türk ordusu Yunanistan'ı arka arkaya yapılan savaşlarda ve son olarak 30 Ağustos 1922'de Başkomutanlık Meydan

⁵¹ Latif Bağman, "a.g.e", s. 10.

⁵² Mihnetkeşan adlı eserinde Uzunköprü için bu dizeleri kullanmıştır. "Azimet edüb niyet üzre heman Göründü Uzunköprü çün ab-ı revan"

⁵³ Çalışmamızın devamında kaza için Uzunköprü ismi kullanılacaktır.

⁵⁴ İlke Soycan, "Uzunköprü Notları", *Yöre Aylık Kültür Dergisi*, S. 59, (2005), s.44.

⁵⁵ İlke Soycan, "a.g.m", s.44.

⁵⁶ Latif Bağman, "a.g.e". s. 12.

⁵⁷ İsmail Hakkı Balkas, *Tarihte Ergene ve Uzunköprü*, Edirne: Yeni Matbaa, 1958, s. 15.

Muharebesinde kesin bir yenilgiye uğratmıştır. Milli Mücadele'nin başarıya ulaşmasıyla 11 Ekim 1922'de imzalanan Mudanya Ateşkes Anlaşması'na göre Yunanlılar 15 gün içerisinde Doğu Trakya'yı boşaltacaklar ve Ankara Hükümeti yönetimine teslim edeceklerdi. Böylece silahlı çatışmaya girilmeden Doğu Trakya kurtarılmıştır. 31 Ekim 1922'den Kasım ayı sonuna kadar Doğu Trakya'da Türkiye Büyük Millet Meclisi idaresi kurulmuştur. Nitekim 18 Kasım⁵⁸ 1922 tarihinde de şehir Yunan işgalinden kurtulduktan sonra yeniden "*Uzunköprü*" ismine kavuşmuştur.⁵⁹

Bugünkü Trakya topraklarını içine alan Edirne'nin merkezi ve sınırları zamanla değişikliğe uğramış olmasına rağmen Uzunköprü hep Edirne sancağına bağlı kaza olarak varlığını sürdürmüştür. 1860'lı yılların ortalarına kadar varlığını koruyan eyalet sistemi 1867 yılında yeniden düzenlenen Vilayet Nizamnamesi ile vilayete dönüşmüştür. Bu nizamname sonucu Uzunköprü de Edirne merkez sancağına bağlı ilçeye dönüştürülmüştür. Günümüzde de aynı idari statüye sahip olarak Edirne'ye bağlı bir ilçedir.

1.4. Uzunköprü Köylerinin İsimleri ve Tarihsel Süreci

Köy adları bir bölgenin fiziki özelliklerinin yanı sıra beşeri ve iktisadi özelliklerini ortaya koyan önemli değerlerdendir. Bu sebeple bir bölgenin tabii ve sosyo-kültürel özelliklerinin ortaya konmasında köy adlarından faydalanılmaktadır. Köy adlarının verilmesinde etkili olan faktörler göz önüne alındığında iki temel faktör dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki köy adlarının yakınlardaki dağ, tepe, göl, akarsu, toprak, bitki örtüsü vb. özelliklerinden ya da doğrudan bunların adından esinlenerek, doğal çevre elemanlarına göre adlandırılması, ikinci grubu ise insan, aşiret, soy, çeşitli olaylar vb. den etkisi yahut esinlenmesiyle beliren, beşeri özellikler taşıyan, köy adları oluşturur.⁶⁰

Uzunköprü kazasına bağlı köylerin isimlerinin tamamının Türkçe isimler taşıdığı ve isimlerin verilmesinde etkili olan faktörlerin daha çok ikinci grup ile paralellik gösterdiği görülmektedir. Bu durum bölgenin Osmanlı Devleti

⁵⁸ Uzunköprü'de kentin kurtuluş tarihi olan "18 Kasım" her yıl törenlerle kutlanmaktadır.

⁵⁹ Latif Bağman, "a.g.e.", ss. 11, 15.

⁶⁰ Harun Tunçel, "Türkiye'de İsmi Değiştirilen Köyler", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2000), ss. 26-27.

tarafından fethedildikten sonra buralara yerleştirilen Türkmen nüfusun yeni yurtlarına kazandırdıkları bir toponomik durum olarak düşünülebilir.⁶¹ Köy isimlerinin birçoğunda köy için önemli görülen şahıs isimleri kullanılmıştır. Bu duruma örnek olarak ismini bölgede bulunan paşadan alan "*Paşayenice ve Lalacık*" köyleri verilebilir. Paşayenice köyünün ismini eski zamanlarda süsüne düşkün adı bilinmeyen bu köyde yaşayan bir paşanın, İstanbul sosyetesine eşdeğer bir yaşam biçimini benimsemiş olması sebebiyle halk arasında alay konusu olmasından alırken Lalacık köyü ise Paşayiğit beldesinde o dönemde Yiğit Paşa adında bir komutan ikamet etmektedir. Bu paşanın yaveri lala ise bugünkü Lalacık köyünün bulunduğu yerde ikamet ettiğinden Lalacık ismini almıştır.⁶²

İsmi askerden alan köylere örnek olarak "*Çakmak Dede ve Yakup Bey*" köyleri verilebilir. Çakmak Dede köyünün ismi Uzunköprü'de köprü'nün yapımına da sebep olan II. Murat, Gazi Mahmut bey, Gazi Turhan Bey, Paşayiğit Bey adlı komutanları ile birlikte bölgeye gelip egemenliğini sağladıktan sonra toprakların bir kısmını beyleri ve askerleri arasında dağıtarak yerleşik Türk hâkimiyetinin oluşmasını sağlamıştır. İşte bunlar arasında bulunan Çakmak Dede lakaplı asker Tekke kurmak için yer ve izin isteyince II. Murat o zamanlar gayrimüslimlerin ikamet ettiği Eskiköy'ün alt tarafını Meriç ovasının bir kısmını Çakmak Dede'ye çiftlik olarak vakfetmiştir. Bu nedenle köyün ismi Çakmak Dede olarak anılmıştır. Fakat günümüzde Çakmak köy olarak bilinmektedir.⁶³ Yakupbey köyünde benzer bir hikayesi olup ismini arazisi kendisine tımar olarak verilmiş Yakup adlı bir askerden alır. Karahamza köyünün Hamza, Yakupbey köyünün Yakup, Karayayla köyünün ise Yusuf adlı üç askerden geldiğine ve bu üç fetih askerinin ise kardeş olduğuna inanılır.⁶⁴

⁶¹Faruk Doğan, "*Kırklareli Tarihi*", Kırklareli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı Basılmamış Ders Notu, s.25.

⁶²M.Tayyip Gökbilgin, *XV-XVI. Asırlar da Edirne ve Paşa Livası Vakıflar- Mülkler Mukataalar*, İstanbul: Üçler Basımevi, 1952, ss.340-341.

⁶³M.Tayyip Gökbilgin, "*a.g.e*", s.282.

⁶⁴ Nazmi Metin, *Uzunköprü Beldesi ve Köyleri*, Bellek Yayınları, Edirne 2005, s.34.

Aynı zamanda ismini burada çiftliği olan bir çavuştan almış olan "Çavuşlu"⁶⁵ köyü, akıncı beylerinden alan "Kurtbey"⁶⁶, Ömerbey, Altı Ağaç-i Sağır ve Altı Ağaç-i Kebîr köyleri bulunmaktadır. Altı Ağaç-ı Kebîr köyünün ismi ile ilgili rivayete göre, Rumeli fetihleri için bölgeden geçen Osmanlı Akıncıları köyün bulunduğu yerde mola vermiş ve atlarını bağlamak için yere altı adet kazık çakmışlardır. Ertesi sene yine aynı yerden geçerken bir önceki yıl at bağlamak için çaktıkları kazıkların altı adet ulu ağaca dönüştüğüne şahit olmuşlardır. Köyün adı bu ağaçlardan gelmektedir.⁶⁷

Uzunköprü köylerinin isimlerinin verilmesinde etkili olan bir başka faktör ise bölgeye göç eden göçmenlerin geldikleri yerlerin isimleri tercih etmesi olmuştur. Bu duruma örnek olarak ise "Harmanlı, Kırköy, ve Hamidli" köyleri verilebilir. Yunanistan'ın Gümölcine şehrinin Hemitli köyünden buraya göç eden göçmenlerden alan Hamidli Köyü için halk arasında hala "Emitli ve ya Hemitli"⁶⁸ şeklinde kullanılmaktadır. Ayrıca köyün isminin II. Abdülhamit'e ithafen bu isimle anıldığı da düşünülmektedir.

Aynı zamanda güzelliği ile "Dağkarabürçek"⁶⁹ köyüne ismi verilen bir kız bulunmaktadır. Rivayete göre, Rumlarla Türklerin birlikte yaşadığı köye zamanın birinde birliği ile birlikte gelen ve bir yudum su isteyen akıncı komutana yaşlı bir kadın su tasına bir saman çöpü koyarak torunu vasıtasıyla su gönderir. Tasta saman çöpünü gören komutan çok kızar ve kafasını kaldırdığında su ikram eden kızı çok beğenir ve kara saçlı güzel kız anlamına gelen "Karabürçek" ismini köye uygun görür.

Köylerin doğal çevre elemanlarına göre isimlendirilmesine örnek olarak "Dere-i Kebir ve Aslıhan" köyleri verilebilir. Aslıhan Köyü adından da anlaşılacağı gibi adını köyün şu anki yerinden az bir farkla yakınında olan

⁶⁵Çavuşlu köyünün ismi "Geredelü ve Çavuşköyü" olarak da bilinmektedir. Bkz. Ed. Orhan Özdil, "Belgelerle Düünden Bugüne Uzunköprü", İstanbul: *Kristal Reklam Matbaacılık*, 2013, s. 16.

⁶⁶ Kurtbey köyünün ismi "Hamza Veled-i Kurd" olarak da bilinmektedir. Bkz. Orhan Özdil, "a.g.e", s.16.

⁶⁷<https://www.trakyanet.com/trakya/edirne/meric/194-koyler/1619-koyleri.html?start=5> (23 Nisan 2021)

⁶⁸ Ahmet Bâdî Efendi, "a.g.e", s.2370.

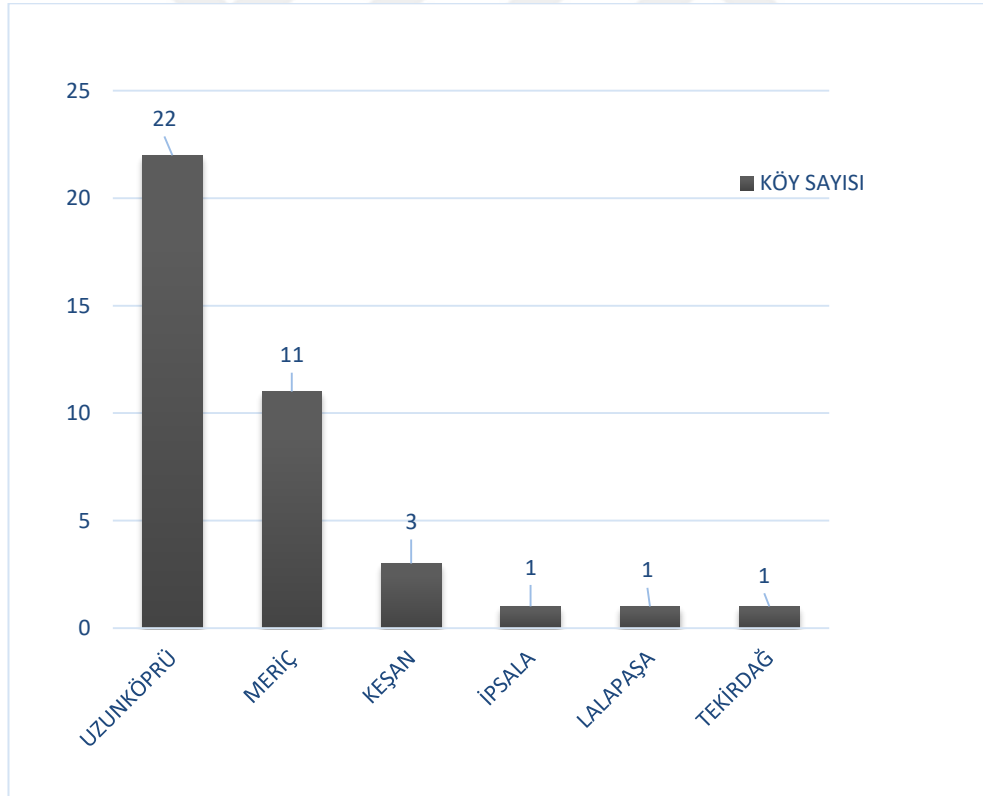
⁶⁹<https://www.trakyanet.com/trakya/edirne/uzunkopru/190koyler/1503koyleri.html?start=28> (23 Nisan 2021)

handan almakta, köy batıdan gelen ve ülkemizden geçen ana ticaret yolunun üzerinde bulunmaktadır.

Temettuât defterlerinde yer alan Uzunköprü kazasına ait köylerin hepsi günümüzde de varlığını devam ettirmektedir. Fakat köylerin isimlerinde ve bağlı oldukları yerlerde değişiklikler olmuştur. İsim değişikliklerine örnek olarak, Buldu ismi Bildır'a, Kadıgebran ismi Kadıköy'e, Dağkarabürçek ismi Karabürçek'e, Dere-i Kebîr ismi Dereköy'e, Çakmak Baba ismi Çakmak'a⁷⁰, Tırnova ismi Bayramlı'ya, Değirmenci ismi Demirci'ye, Altıağaç-i Kebîr ismi Büyükaltağaç'a, Altı Ağaç-i Sağır ismi Küçükaltıağaç'a⁷¹ ve Kadıhalil ismi Kadiğalı olarak değiştirilmiş olması verilebilir.

Uzunköprü kazasına bağlı köylerin günümüzde bağlı oldukları yerlerde değişiklikler olduğu görülmektedir. Bu değişiklikler aşağıda yer alan grafikte gösterilmiştir.

Grafik 1: Bağlı oldukları ilçelere göre köy sayıları

⁷⁰ Vatan Özgül, “a.g.e”, s.298.

⁷¹ Vatan Özgül, “a.g.e”, s.296.

Grafikten anlaşılabacağı üzere 22 köy günümüzde Uzunköprü'ye bağılı olmaya devam etse de 11 köy Meriç'e, 3 köy Keşan'a, 1 köy İpsala'ya, 1 köy Lalapaşa'ya, 1 köy Tekirdağ'a bağılı olduğı görölmektedir. Fakat Yenice-i Karlu, Çongara⁷² ve Güllüşahin⁷³ köylerinin günümüzde nereye bağılı oldukları bilinmemekle birlikte 1 köyün ilk 9 hanesi eksik olduğundan ismi bilinemediğinden nereye bağılı olduğuna tespit edilememiştir.

Çirmen sancağına tabi olan Edirne'de "Edirne Müşirliği" adıyla Baba-ı Atik, Cısr-i Mustafa Paşa, Çirmen Uzunköprü, Çırpan, Dimetoka, Havas Mahmut Paşa, Uzuncaabad-ı Hasköy, Hayrabolu, Bergos, Çorlu, Silivri, Filibe, Pazarcık, Malkara, Keşan, İnöz, İpsala, Orşa Şarköy, Tekfurdağı, Firecik, Kırkkilise, Zağra-i Atik, Zağra-i Cedid, Gümölcine, Yenicei Karasu ve İnecek kazalarının da bağılı bulunduğı bir eyalet haline getirilmiş ve müşirliğine Mustafa Nuri Paşa atanmıştır.⁷⁴ Bilgisinden yola çıkarak köylerin sınırlarının Tekirdağ'a kadar uzanmasının olağan bir durum olduğuna görölmektedir.

⁷² Çongara köyünün Uzunköprü'ye bağılı olduğuna bilinmektedir. Bkz. Türkiye Cumhuriyeti Dahiliye Vekâleti Mahallî İdareler Umum Müdürlüğü, *Köylerimiz: Köy Kanunu tatbik olunan ve olunmayan köy isimlerini alfabe sırası ile gösterir*. Matbaacılık ve Neşriyat Türk Anonim Şirketi, İstanbul 1933, s.180

⁷³ Ahmet Bâdi Efendi'nin "*Riyaz-ı Belde-i Edirne 20. Yüzyıla Kadar Osmanlı Edirne'si*" adlı eserinde ve Haluk Kayıcı'nın "*Sâlnâmelere Göre Sosyo-Ekonomik Yapısıyla Edirne Sancağı (1870-1903)*" adlı yüksek lisans tezinde Cısr-i Ergene'ye bağılı köyleri arasında Güllüşahin köyü bulunmayıp Şahin isimli bir köy bulunmaktadır. Bu köyün tarafımızdan Güllüşahin olabileceğı düşünölmektedir.

⁷⁴ Mehmet Esat Sarıcaoğlu, *II. Mahmut Döneminde Edirne'nin Sosyo-Ekonomik Durumu*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1997, ss. 14-16.

II. BÖLÜM

UZUNKÖPRÜ KAZASININ SOSYAL DURUMU

2.1. Nüfus

Arapça nefis kelimesinden gelen nüfus "nefis, ruh, can, hayat" anlamlarına gelmekle birlikte daha çok bir coğrafyada yaşayan insanlar için kullanılmaktadır.⁷⁵ Devletler toplumu oluşturan bireylerin cinsiyet, yaş gibi durumlarını belirleyerek ileriye yönelik planlamalar yapabilmek için nüfus tespitlerine ihtiyaç duymaktadır.

Osmanlı Devleti de 17. Yüzyıla kadar sahip olduğu toprak miktarını ve bu topraklar üzerinde yaşayanlardan alacağı vergi gelirlerini tespit etmek için nüfus sayımları yerine geçebilecek sayımlar yapmaya ihtiyaç duymuştur. Bu ihtiyacı karşılamak için Osmanlı devletinin Klasik Dönem’inde (1501-1703) demografik yapının anlaşılmasında oldukça önemli yere sahip olan tahrir⁷⁶, avarız⁷⁷ ve cizye⁷⁸ defterleri kullanılmıştır. 19. Yüzyılda ise temettuât defterleri ve salnamalar kullanılmaya başlanmıştır.

Osmanlılar’da vergi ve nüfus tesbitleri aile (hane⁷⁹) esasına dayanırdı, sayımlarda da vergi verebilecek durumda olan nüfus esas kabul edilirdi. Bu sebeple sadece aile reisleri ve ailelerin kazanç sağlayabilecek durumda olan erkek fertleri sayılırdı. Bu sayımlar nüfus hakkında önemli bilgiler vermelerine rağmen sadece hânedeki vergi veren fertleri esas alması

⁷⁵ Nebi Bozkurt, "Nüfus", *DİA*, C. 33, İstanbul, 2007, s. 293.

⁷⁶ Tahrir sayımları ve bu sayımların kaydedildiği defterlerle ilgili ayrıntılı bilgi için Bkz. Mehmet Öz, "Tahrir", *DİA*, C.39, İstanbul 2010, ss.425-429.

⁷⁷ Fevkalâde hallerde ve bilhassa harp sebebi ile geçici olarak alınan vergiye *avarız* vergisi denir. Bkz. "Avarız", Devellioğlu, "a.g.e". s. 59.

⁷⁸ Müslümanların fethettikleri yerlerde, Müslüman olmayanlardan alınan ve devlet teminatı altında bulunmanın karşılığı olan vergiye *cizye* vergisi denir. Bkz. "Cizye", Devellioğlu, "a.g.e", s. 163.

⁷⁹ Hane aynı evde, aynı çatı altında veya yaşama mekânında oturan, hep birlikte yemek yiyen ve gelirlerini paylaşan insanlar için kullanılan bir kavramdır. Antropolojik ifade ile hane, ekonomik üretim, tüketim, miras, çocuk yetiştirme ve barınma olgularını düzenleyip gerçekleştiren bir birim olan ev halkının Osmanlı toplumundaki karşılığıdır. Bkz. Burcu Burnaz Kabakçı, "XIX. Yüzyılın Ortalarında Kırklareli (Kırkkilise)’de Sosyal ve Ekonomik Hayat", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2013, s.39.

sebebiyle nüfus yapısı ve miktarına ait kesin bilgilere ulaşmak mümkün değildi.

Osmanlı Devletinde hane kelimesinin kaç kişiden oluşan bir topluluğu ifade ettiği konusunda kesinleşmiş bir sonuç bulunmamaktadır. Ömer Lüfti Barkan hâneyi oluşturan kişilerin sayısını 5 olarak belirlemiş ve bu sayı nüfus tahmini yapan pek çok tarihçi tarafından benimsenmiştir. Bernard Lewis bu katsayıyı 5-8, Faruk Sümer 7, Halil İnalcık 19. yüzyılda İstanbul'da 3-4 olarak hesaplamıştır.⁸⁰ Suraiya Faroqhi ise haklarında yeterli bilgi bulunan yerlerde hristiyanların veya sabit olan askeri birliklerin çok olduğu yerlerde manastırlar gibi organizasyonların olması sebebiyle hesaba katılmayacak şahıslar veya insanlar olduğundan hane sayısını 3 ile çarparak en düşük, 4 ile çarparak en yüksek sayıya ulaşılacağını belirtmiştir.⁸¹

Osmanlı Devletinde 1831 yılında modern anlamda yapılan ilk nüfus sayımının ardından 1844 yılında orduyu yeniden düzenlemek ve asker alma usulünü değiştirmek maksadıyla ikinci genel nüfus sayımı yapılmıştır. Fakat hükümetin her idarî birime, nüfusu oranında vergi yükleyeceği söylentileri yüzünden birçok yerde halk yanlış beyanda bulunması sebebiyle sağlıklı bilgiler edinilememiştir.⁸²

Nüfus kütesini nicelik ve nitelik bakımından bütünüyle yansıtan ilk nüfus sayımı 3 Eylül 1881 tarihli "Sicill-i Nüfus Nizamnamesi" nin yürürlüğe girmesi ile yapılmıştır. Nizâmname gereği kurulan nüfus müdürlüklerinin bir yandan nüfus sayımını gerçekleştirmek, bir yandan da sayılan kişilere nüfus tezkeresi vermek, doğum, ölüm, yer değiştirme olaylarını kaydetmek gibi görevleri de bulunmaktaydı.⁸³

⁸⁰Nejat Göyünç, "Hane", *DİA*, C. 15, İstanbul 1997, ss. 552-553.

⁸¹Suraiya Faroqhi, *Osmanlı Tarihi Nasıl İncelenir?*, 3. Basım, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2010, ss.97-98.

⁸²Mehmet Şimşek, *19. Yüzyılda Cısr-i Ergene Kazasında Nüfus ve Sosyal Yapı*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Tekirdağ, 2019, s.24.

⁸³Kemal H. Karpat, *Osmanlı Nüfusu 1830-1914*, çev. Bahar Tırnakçı, İstanbul: Timaş Yayınları, 2010, s.98.

Osmanlı nüfusuna ait yapılan son sayım ile ilgili kaynaklarda farklı tarihler belirtilmiştir. Kemal H. Karpat'a göre⁸⁴ bu tarih 1905–1906, Cem Behar'a göre⁸⁵ 1907 ve Nuri Akbayer'a göre⁸⁶ ise 1903'tür.

Uzunköprü'nün nüfusu hakkında bilinen en eski kayıt kasabanın kuruluşundan yaklaşık 13 yıl sonra kaydedilen 1456 tarihli tapu defteridir. Tapu defterlerindeki kayıtlara göre 5 mahallede toplam 343 hane bulunmaktadır. Hanelerin tamamı Müslümanlardan oluşup kayıtlarda gayrimüslim hanelere rastlanmamıştır.⁸⁷

İlk defterde olduğu gibi 1568 tarihli tapu tahrir defterinde de Uzunköprü kazası 5 mahalle olarak kaydedilmiştir. Bu defterde, mahalle imamları, tam ya da yarım çift sahipleri bennâk ve mücerred olanlar ayrı yazılmış ve hane sayısı 223 olarak kaydedilmiştir.⁸⁸

17. yüzyılda Uzunköprü'den geçen Evliya Çelebi seyahatnamesinde; Uzunköprü'den "1.200 adet kırmızı kiremit örtülü evi, 200 adet dükkânı, camisi, hamamı olan bayındır bir kasaba"⁸⁹ diye söz eder. Bu bilgilere bakıldığında 17. yüzyılda Uzunköprü'de nüfus tahmini yapmak oldukça zordur. Ancak gerek 15. ve 16. yüzyıldaki tapu tahrir kayıtlarına, gerek 19. yüzyıldaki nüfus defterlerine bakıldığında 1.200 kiremit örtülü evin yaklaşık olarak 250 ile 350 haneye denk geldiği söylene de bu hanelerin kaçının Müslüman, kaçının gayrimüslim olduğunun tam olarak tespit etmek mümkün değildir.

Nüfus defterinde yer alan kayıtlara göre, Uzunköprü kasabasında 6 mahalle, kasabaya bağlı 2 nahiye ve 72 köy bulunmaktadır.⁹⁰ 1870 senesinde

⁸⁴Karpat, "a.g.e." s.61.

⁸⁵Cem Behar, "Osmanlı İmparatorluğu'nun ve Türkiye'nin Nüfusu 1500-1927", *DİE Tarihi İstatistikler Dizisi* C. 2, (1996), s. 18.

⁸⁶Nuri Akbayer, Tanzimat'tan Sonra Osmanlı Devleti Nüfusu, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, İstanbul: İletişim Yayınları, C.5, 1985, ss. 1238-1239.

⁸⁷Mehmet Şimşek, "a.g.t", s.10.

⁸⁸Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü (TKGM) Arşivi, KK 563 V.42b-44b, Hicri 976

⁸⁹Seyit A. Kahraman, *Günümüz Türkçesi ile Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, 8.Kitap, İstanbul, YKY, 2011, s.184.

⁹⁰Mehmet Şimşek, "a.g.t.", s.44.

ilk defa yayınlanan Edirne Vilâyet Sâlnâmesine göre ise⁹¹ Uzunköprü 76 köy, 7 mahalleden oluşmaktadır. Gayrimüslim ve Müslümanlardan oluşan 5637 haneye sahip olup toplam erkek nüfusu 18181'dir.⁹² 1876 yılında yayınlanan sâlnâmede ilk defa nüfusun etnik kökeni de belirtilmiştir. Uzunköprü; Kıpti Gayrimüslim, Kıpti Müslim, Rum-Bulgar ve Müslüman olmak üzere 4 etnik kökene sahiptir. 1885 yılındaki sâlnâmede ilk defa kadın nüfusa da yer verilmiştir. Buna göre Uzunköprü'de 28575 kişilik nüfusun 13413'ü Osmanlı vatandaşı yerli kadın, 340 ise yabancı kadından oluşmaktadır. 1893 senesindeki vilayet sâlnâmesinde ise Uzunköprü'de yaşayan Osmanlı vatandaşı kadın sayısı 18.614, erkek sayısı 20.090'dir. Yabancı olarak ise 280 kadın, 414 erkek bulunmaktadır. Toplam nüfusun 15.364'ü Müslüman, 17.127'si Rum, 5'i Ermeni, 6.895'i Bulgar ve 8'i Yahudi'dir.⁹³ Edirne'nin son sâlnâmesi olan 1913 sâlnâmesinde Uzunköprü 16959 İslam, 18063 Rum, 7346 Bulgar, 7 Musevi, 8 Ermeni, 520 Kıpti olmak üzere 42903 kişilik nüfusuyla Edirne merkez kazasından sonra nüfusu en kalabalık kazayı oluşturmaktadır.⁹⁴

2.2. Temettuât Defterlerinde Uzunköprü'nün Nüfusu

Uzunköprü (Cisr-i Ergene) kasabasının Hicrî 1260-1261 (Miladî 1844-1845) yıllarına ait toplam 55 temettuât defteri bulunmaktadır. Uzunköprü'nün mahallerini⁹⁵ içeren 11 defter daha önce çalışılmış olduğundan biz çalışmamızı Uzunköprü'nün köylerine ait defterleri incelemesi konusunu yaptık. Böylece söz konusu kazanın eksik kalan kırsal yapısını ortaya koyarak bu konudaki eksikliği gidermeye çalıştık.

⁹¹Haluk Kayıcı, *Sâlnâmelere Göre Sosyo-Ekonomik Yapısıyla Edirne Sancağı (1870-1903)*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, 2012, ss. 72-73.

⁹²1872 senesindeki Edirne Vilâyet Sâlnâmesinde, köy sayısı 69 olarak verilirken 1876 senesindeki Sâlnâmede köy sayısı 70 olarak verilmiştir.

⁹³Haluk Kayıcı, "a.g.t.", s.80.

⁹⁴Haluk Kayıcı, "a.g.t.", s. 236.

⁹⁵Bu mahalleler; "Şehsuvarbey Reayası Mahallesi, Şehsuvarbey İslam Mahallesi, Şehsuvarbey Müslim Kıptiyan Mahallesi, Mescid-i İslâm ve Reayası Mahallesi, Merhum Rıza Efendi İslâm Mahallesi, Gebran Zımmi Mahallesi, Habib Hoca İslâm ve Müslim Kıptiyan ve Reayası Mahallesi, Halise Hatun Reayası Mahallesi, Halise Hatun İslâm ve Müslim Kıptiyan Mahallesi, Muradiye İslâm Mahallesi, Muradiye Reayası Mahallesi"dir.

H.1260-1261 (Miladi 1844-1845) verilerine göre Uzunköprü 44 adet köye sahiptir.⁹⁶ Bu defterler arasındaki üç köyün içinde üçer adette mahallesi bulunmaktadır. Bu köyler Tırnova⁹⁷, Karacasalih⁹⁸ ve Küplü⁹⁹'dür. Aynı zamanda ML. VRD. TMT. d. 5308 numaralı defterin ilk 9 hanesi eksik olduğundan köyün ismi tespit edilememiştir.¹⁰⁰

Temettuât kayıtlarına göre, Uzunköprü köylerinde toplam 2234 hane¹⁰¹ bulunmakta olup tahmini 11170 kişilik bir nüfus yaşamaktadır.

Defterlerde sayımı yapılan kişilerin ekonomik durumu tespit edilirken zaman zaman da sağlık durumları, nitelikleri veya sosyal durumları hakkında da bilgiler verilmiştir. Nitelikleri hakkında verilen bilgilere örnek olarak, Alibey Karyesinde yaşayan İhtiyar Emin için yazılan "*İhtiyar âlil idiği*" ve "*Merkumun hanesinden gayri bir nesnesi olmayup hizmetkârlığa dahi liyakati olmayup Onun bunun ianesinde geçinmede olduğu*"¹⁰² verilebilir. Sağlık durumu için ise, Aslıhan karyesinde oturan "*Topal Yakami*"¹⁰³, Turnacı Karyesinde yaşayan "*Sağır Hüseyin*"¹⁰⁴, Küplü karyesinde yaşayan Hristo için yazılan "*Mersumun oğlu Hristo hane vesayir nesnesi olmayup babasıyla fitik illetinden yarım olduğundan ziraat eylediği*"¹⁰⁵ ve Doğan

⁹⁶Ahmet Bâdî Efendi "*Riyaz-ı Belde-i Edirne 20. Yüzyıla Kadar Osmanlı Edirne'si*" adlı eserinde Uzunköprü'nün "Kable'l-İstîlâ Mikdâr-ı Kurâsı" başlığı altında 71, Ba'de't-teşkilât Mikdâr-ı Kurâsı başlığı altında ise 65 köy ismi vermektedir. Çalışmamız ve söz konusu eserde belirtilen köy sayısındaki farkın, eserin Kırım Savaşı ve 93 Harbi sonrası yazılmış olması sebebiyle geçen süre zarfında yapılan göçlerle yeni köylerin kurulmuş olabileceği ihtimalini akla getirmiştir.

⁹⁷Tırnova köyüne ait defterde bulunan mahalle isimleri şunlardır; Mahalle-i Gavrun, Mahalle-i Atlatko üçüncü mahallesinin ismi yazılmamıştır. B.O.A. ML. VRD. TMT. d 5273

⁹⁸Karacasalih köyüne ait defterde bulunan mahalle isimleri şunlardır; Mahalle-i Değermahi An Karye-i Mezbur, Mahalley-İ Malaş Der Karye-i Karacasalih ve Mahalle-i Karakeçi Der Karye-i Karacasalih'dir. B.O.A. ML. VRD. TMT. d 5299

⁹⁹Küplü köyüne ait defterde bulunan mahalle isimleri şunlardır; Mahalle-i Orakçı Der Karye-i Küplü, Mahalle-i Kuşkonmaz Der Karye-i Küplü, Mahalle-i Dilaver Der Karye-i Küplü'dür. B.O.A. ML. VRD. TMT. d 5314

¹⁰⁰Defterin sol üst köşesine "*3 adet battal kağıda ahz olunmuştur.*" şeklinde not bulunmaktadır. Burada geçen battal kelimesi "*boş, hükümsüz*" anlamında kullanılmaktadır.

¹⁰¹Tahrir, nüfus ve temettuât defterlerinde geçen hane tâbiri için tarihçiler tarafından farklı rakamlar kullanılmış ise de genel kanı hâne-yi 5 kişi olarak kabul etmektedir. Biz de bu nedenle çalışmamızda hâne-yi 5 kişi olarak kabul ettik.

¹⁰²B.O.A. ML. VRD. TMT. d 5276 hane 20

¹⁰³B.O.A. ML. VRD. TMT. d 5283 hane 24

¹⁰⁴B.O.A. ML. VRD. TMT. d 5311 hane 3

¹⁰⁵B.O.A. ML. VRD. TMT. d 5314 hane 59

karyesinde yaşayan Trandakul için "*Divane olup kağıdı olmadığı*"¹⁰⁶ örnekleri verilebilir. Aynı zamanda sağlık durumlarının yanında yetim olanlarında belirtildiği görülmektedir. Bu duruma örnek olarak Doğan karyesinde yaşayan "*Yetim olduğu*"¹⁰⁷ belirtilen Tanas Oğlu Yani verilebilir. Son olarak köylerde bulunan erkeklerin askerde olanlarının da belirtilmiş olduğu görülmektedir. Bu duruma örnek olarak Kurtbey köyünde hâne 14 ve 18'de "*Asakir-i Rediften müntakil asakir-i hazret-i şahanede olduğu*" şeklinde kaydedilmiş iki asker kaydı bulunmaktadır.¹⁰⁸

Temettuât defterleri bir hane içindeki vergi ödeyen kişileri göstermektedir. Temettuât defterlerinde hane reisi olanlar dışında, hane reisi olmayan ama meslek sahibi veya gelir elde edebilen kişilerin de kayıt altına alınmış olduğu görülmektedir. Bu durum defterlerde "*Mersumun oğlu..... hâne ve emlakı olmayub ancak babası yanında ziraat idüb kendisi Bir senede temettuâtı....*"¹⁰⁹ Bu nedenle Uzunköprü temettuât defterlerine ait 2234 hanede gelir elde eden erkek sayısı 4118 kişidir. Bu sayının köylere göre dağılımı aşağıdaki tabloda nüfus sayısı başlığı altında gösterilmiştir. Fakat bu sayının sadece vergiye tabi olan erkek nüfusu içermesi sebebiyle kadın, çocuk ve vergi vermeyen erkeklerin dahil olduğu nüfusu tespit edebilmek için nüfus sayısı beş¹¹⁰ ile çarpılarak tahmini nüfus sayısına ulaşılmıştır.

¹⁰⁶ B.O.A. ML. VRD. TMT. d 5292 hane 83 numara 3

¹⁰⁷ B.O.A. ML. VRD. TMT. d 5292 hane 3

¹⁰⁸ B.O.A. ML. VRD. TMT. d5274 hane 14 ve 18 Numara 3 ve 3

¹⁰⁹ İlk bırakılan boşluk kişinin ismini, ikinci boşluk hangi mesleği yaptığını son boşluk ise bu meslektan elde ettiği geliri göstermektedir. Bu ifadeler değişiklik görmesi sebebiyle boş bırakılmıştır.

¹¹⁰ Ömer Lüfti Barkan hâneyi oluşturan kişilerin sayısını 5 olarak belirlemiş ve bu sayı nüfus tahmini yapan pek çok tarihçi tarafından benimsenmiştir. Bkz. Nejat Göyünç, "a.g.e.", ss. 552-553.

Tablo 1: Hane Sahibi Dışında Geliri Olan Erkek Sayısı

KÖYÜN İSMİ	HANE SAYISI	GELİRİ OLAN ERKEK SAYISI
ÇİFTLİK	17	38
KARA YUSUFLU	8	12
ALTI AĞAÇ-İ SAĞIR	19	37
SARUHANLI	64	105
ALTI AĞAÇ-I KEBİR	46	71
KARACAALİ	45	68
TIRNOVA	202	408
KURTBEY	35	45
BULDU	14	26
ALİ BEY	19	25
KADIGEBRAN	45	77
DOĞANCI	19	27
MALTEPE	66	115
ÇAVUŞLU	19	39
YENİCE-İ GÖRECE	37	52
ASLIHAN	55	109
İBRİKTEPE	58	109
NASUHBAY	31	46
HAMİTLİ	34	47
DAĞKARABÜRÇEK	24	43
DERE-İ KEBİR	56	97

ÖMER BEY	14	35
KİREMİTÇİ SALİH	57	112
DOĞAN KÖYÜ	91	172
ÇAKMAKBABA VE DEMİRCİLER	18	20
LALACIK	27	40
MESTANLAR	21	47
PAŞAYENİCE	36	64
KARACASALİH	234	523
SALARLI	23	26
GÜLLÜŞAHİN	9	20
ARNAVUT	113	223
YAKUP BEY	18	26
HARMANLI	29	41
KIRKÖY	49	104
ÇONGARA	9	13
KARAYAYLA	19	33
ESKİKÖY	42	97
TURNACI	15	35
ADA	84	117
YENİCE-İ KARLU	104	197
KÜPLÜ	238	435
KADİHALİL	36	70
İSMİ YAZILMAMIŞ	35	72
TOPLAM	2234	4118

Defterlerde vergi verenler genellikle erkeklerden oluşuyor olsa da bunun bir istisnası bulunmaktadır. Küplü karyesinde eşinin ölümü sonucunda dul kalan ve sahip olduğu mallardan vergi verdiği için deftere kayıt edilmiş "*Uzunoğlu Karısı Matille*"¹¹¹ isimli bir kadın kaydı bulunmaktadır. Yukarıda da belirtildiği üzere bu defterler nüfusun sayısını belirlemek üzere tertip edilmediğinden kesin rakamlara ulaşmak mümkün değildir. Bu nedenle hane sayısı üzerinden tahmini bir hesaplama yapılarak aşağıda tablo oluşturulmuştur.

Tablo 2: Yerleşim Yerlerinin Hane Sayısı, Tahmini Nüfus ve Dini İnancı

Köyler	Hane Sayısı	Tahmini Nüfusu	Dini İnancı ¹¹²
Çiftlik	17	85	GAYRİMÜSLİM ¹¹³
Kara Yusufu	8	40	MÜSLÜMAN
Altı Ağaç-i Sağır	19	95	MÜSLÜMAN
Saruhanlı	64	320	MÜSLÜMAN
Altı ağaç-ı Kebîr	46	230	MÜSLÜMAN
Karacaali	45	225	GAYRİMÜSLİM
Tırnova	202	1010	GAYRİMÜSLİM
Kurtbey	35	175	MÜSLÜMAN
Buldu	14	70	MÜSLÜMAN
Ali Bey	19	95	MÜSLÜMAN

¹¹¹ B.O.A. ML. VRD. TMT. d. 5314 hane 11

¹¹² Osmanlı Devleti kadar nüfusu çeşitli ırk ve cinsten meydana gelen bir devlet yoktur denilse mübalâğa etmiş olmayız. Müslüman tebaa ve gayrimüslim nüfusu içinde barındıran Osmanlı Devleti gayrimüslimleri etnik yapısına göre Rum, Yunan, Bulgar, Yahudi, Sırp v.b. gibi çeşitli gruplara ayırmıştır. Çalışmamızda gayrimüslim yaşadığı köylerin bazılarında "zımmi reayanın" ifadesi bulunurken bazılarında ise "rumiyan reayanın" ifadesi bulunmaktadır. Ancak çalışmamızda rumiyan reayanın hangi etnik yapıyı ifade ettiği tespit edilemediği için dini inancına göre Müslüman ve gayrimüslim olarak ayırmayı tercih ettik.

¹¹³ Çiftlik köyüne ait defterde hem Müslüman hem de gayrimüslim nüfusun kaydı bulunmaktadır. Çoğunluğu gayrimüslimler oluşturduğu için tabloda gayrimüslim olarak belirtmiştir. Köyde Müslüman hane olarak kaydedilmiş 3 hane bulunmaktadır.

Kadıgebran	45	225	GAYRİMÜSLİM
Doğancı	19	95	MÜSLÜMAN
Maltepe	66	330	GAYRİMÜSLİM
Çavuşlu	19	95	MÜSLÜMAN
Yenice-i görece	37	185	MÜSLÜMAN
Aslıhan	55	275	GAYRİMÜSLİM
İbriktepe	58	290	GAYRİMÜSLİM
Nasuhbey	31	155	MÜSLÜMAN
Hamitli	34	170	MÜSLÜMAN
Dağkarabürçek	24	120	GAYRİMÜSLİM
Dere-i kebir	56	280	GAYRİMÜSLİM
Ömer Bey	14	70	MÜSLÜMAN
Kiremitçi Salih	57	285	GAYRİMÜSLİM
Doğan	91	455	GAYRİMÜSLİM
Çakmakbaba ve Demirciler	18	90	MÜSLÜMAN ¹¹⁴
Lalacık	27	135	GAYRİMÜSLİM
Mestanlar	21	105	GAYRİMÜSLİM
Paşayenice	36	180	GAYRİMÜSLİM
Karacasalih	234	1170	GAYRİMÜSLİM
Salarlı	23	115	MÜSLÜMAN

¹¹⁴ Çakmakbaba ve Demirciler köylerine ait defterde gayrimüslim ve Müslümanların tek defterde kaydedilmiş olduğu görülmektedir. Defterde Müslüman nüfusun fazla olması sebebiyle tabloda Müslüman olarak belirtmiştir. Defterdeki gayrimüslim hane sayısı ikidir.

Güllüşahin	9	45	GAYRİMÜSLİM
Arnavut	113	565	GAYRİMÜSLİM
Yakup Bey	18	90	GAYRİMÜSLİM
Harmanlı	29	145	MÜSLÜMAN
Kırköy	49	245	GAYRİMÜSLİM
Çongara	9	45	MÜSLÜMAN
Karayayla	19	95	GAYRİMÜSLİM ¹¹⁵
Eskiköy	42	210	GAYRİMÜSLİM
Turnacı	15	75	MÜSLÜMAN
Ada	84	420	MÜSLÜMAN
Yenice-i Karlu	104	520	GAYRİMÜSLİM
Küplü	274	1190	GAYRİMÜSLİM
Kadıhalil	36	180	GAYRİMÜSLİM
İsmi yazılmamış	35	175	GAYRİMÜSLİM
TOPLAM	2234	11170	

Osmanlı Devletinde Millet Sistemi dinî yapıya dayanmaktadır. Bu nedenle Uzunköprü'nün temettuât defterlerinin de Müslümanlar ile gayrimüslimler ayrı ayrı defterlerde kaydedilmiştir. Uzunköprü'nün temettuât defterlerinin 19'u Müslümanlara aitken 25'i gayrimüslimlere ait olduğu görülmektedir. Defterin 3 tanesinde ise gayrimüslim ve Müslüman nüfusun birlikte kaydedildiği ve defterlere kayıt işleminin yapılırken önce Müslüman

¹¹⁵ Karayayla köyüne ait defterde gayrimüslim ve Müslümanların tek defterde kaydedilmiş olduğu görülmektedir. Defterde gayrimüslim nüfusun fazla olması sebebiyle tabloda gayrimüslim olarak belirtmiştir. Defterdeki Müslüman hane sayısı birdir.

hanelerin yazılmış olduğu, ardından ise gayrimüslim hanelerin kaydedilmiş olduğu görülmektedir.

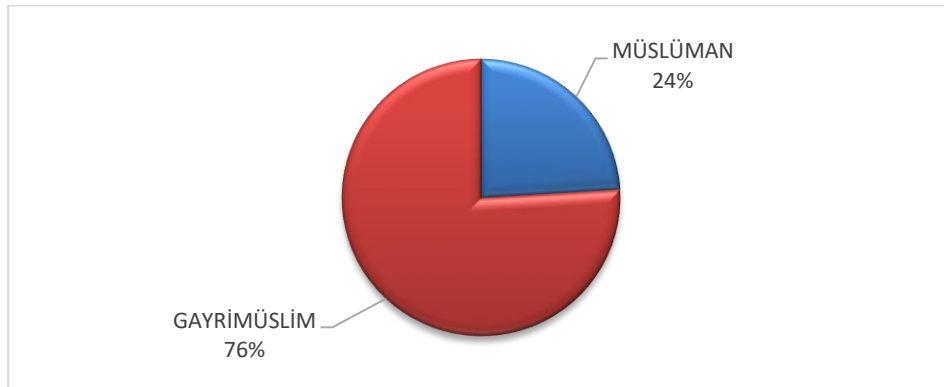
Gayrimüslim nüfus oranı %76 ile Müslüman nüfus oranı olan %24 olduğu görülmektedir. Bu durumda Uzunköprü'nün mahallelilerinin aksine gayrimüslim nüfusun köylerde daha fazla olduğunu göstermektedir.¹¹⁶ Aşağıda yer alan tabloda Uzunköprü köylerindeki tahmini nüfus miktarı ve yüzdelik oranları gösterilmiştir.

Tablo 3: Dini İnanca Göre Tahmini Nüfus Miktarı

DİNİ İNANÇ	TAHMİNİ NÜFUS MİKTARI	NÜFUSA ORANLA YÜZDESİ
MÜSLÜMAN	2687	24,05
GAYRİMÜSLİM	8483	75,94
TOPLAM	11170	100

Uzunköprü'nün köyleri arasında 84 hane sayısı ile en kalabalık Müslüman nüfusa sahip köy "Ada" köyü iken en az nüfusa sahip Müslüman köyü ise 8 hane sayısı ile "Kara Yusuf" köyüdür. Gayrimüslimlerin en kalabalık nüfusa sahip olduğu köy ise 274 hane sayısı ile "Küplü" köyü iken en az nüfusa sahip köy 9 hane sayısı ile "Güllüşahin" köyüdür.

Grafik 2: Dini İnanca Göre Nüfus Oranları

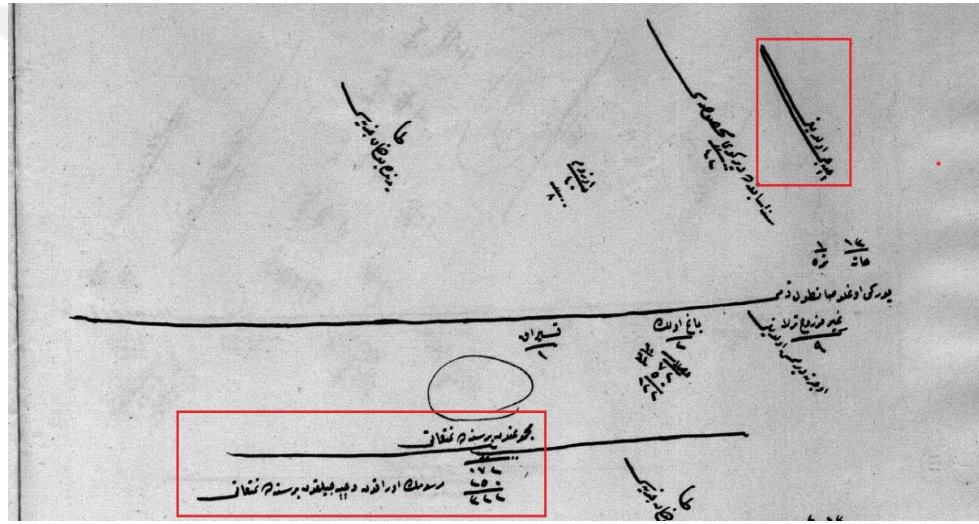
¹¹⁶ Uzunköprü'nün köylerinde Kipti nüfusa rastlanmazken Uzunköprü'nün mahallelerinde toplam 47 hanenin Müslim Kiptiyan olduğu anlaşılmaktadır. Bkz. Yılmaz, "a.g.t.", s.30.

2.3. Meslekler

Temettuât defterlerinin içerdği bilgilerden bir tanesi de sosyal ve iktisadi tarih açısından önemli olan hane reislerinin meslek ve bu mesleklerden elde ettikleri gelirlerdir. Hane reislerinin mesleklerinden yola çıkarak, incelenen bölgenin sosyal yapısı ve halkın geçim kaynağının ağırlıklı olarak neye dayandığı hakkında bazı değerlendirmeler yapılabilmektedir.

Uzunköprü'ye ait temettuât defterlerinde meslekler genel olarak hane reislerinin ismi üzerinde yer alırken, bu mesleklerden elde ettikleri gelirler ise hanenin bir senelik temettuât miktarının yazıldığı bölümde yer almıştır.

Örnek 4: Defterlerde bulunan meslek bilgilerinin belirtildiği kısım

Uzunköprü'ye ait temettuât defterlerinde bazı kişilerin meslek bilgisinin belirtilmemiş olduğu görülmektedir. Bunun nedeni kişinin yetim olması, yaşı ve sağlık durumunun bir meslekle ilgilenmeye imkân vermemesinden kaynaklanmaktadır.

Defterlerde kayıtlı bulunan kişiler hakkında bazı ayrıntılara da yer verilmiştir. Örneğin hane reisleri ile oğullarının meslekleri karşılaştırıldığında farklı meslekleri icra ettikleri gibi aynı mesleği müşterek olarak da sürdürdükleri görülmektedir. Bu duruma örnek olarak "Karacaali" köyünde yaşayan "Tanasaki Çorbacı" için "Erbab-ı ziraat idüğü" kaydı düşülmüşken oğlu için "Mersumun oğlu Aleksandra hâne ve emlakı olmayub ancak babası yanında ziraat edüp kendisi oraktan bir sene de temettuâtı 180

kuruş"¹¹⁷ şeklinde kayıt düşülmüştür. Bu durum aynı hanede yaşayanların başka meslek kollarında çalışabildiğinin açık bir örneğidir. Aynı mesleği müşterek olarak yapan kayıtlara örnek olarak ise "*Nasuhbey*" köyünde yaşayan "*Merkumun oğlu Yusuf hane vesairi olmayub babasıyla müşterek ziraat etmekte idüğü*"¹¹⁸ şeklinde kayıt düşülmüştür.

Defterlerde mesleklerin yanında yer alan açıklamalardan çoban, hizmetkâr, sığırtmaç gibi hangi tür meslek grubuna ait oldukları ve bunların nerede veya kimin yanında çalıştığı hakkında bilgi sahibi olunmuştur. Kimin yanında olduğu hakkında bilgi veren deftere örnek olarak "*Tırnavo*" köyünün "*Gavrun*" mahallesinde yaşayan "*Şive oğlu Östeban*" için "*Karye-i mezbur da Panayot oğlu Östeban zîmmi de hizmetkâr*" olarak düşülen kayıt verilebilir. Nerede görev yaptığı hakkında bilgi veren deftere örnek olarak "*Tırnova*" köyünde yaşayan "*Dimitri*" için "*Kaza-i mezbura tâbi' Bildir köyünde Mustafa Dayıda Hizmetkâr idüğü*"¹¹⁹ ve "*Karacaali köyünde yaşayan Mersumun oğlu Dimitri hâne vesair olmayub ancak kendüsü der'alliyye de bahçıvan çıraklığından bir sene de temettuâtı*" şeklinde düşülen kayıtlar verilebilir. İbriktepe köyünün ilk sayfasında "*Kürekçi I*" şeklinde bir not düşülmüştür. Buradan İbriktepe köyünden bir kişinin donanmaya kürekçi olarak yazıldığı anlaşılabılır.¹²⁰

Uzunköprü'de bazı kişilerin kayıtlarında bir hanede aynı anda birkaç mesleğin bir arada yazıldığı görülmektedir. Bu duruma örnek olarak Yenice-i Karlu köyünde yaşayan "*Kabil Oğlu Todoraki*" için "*Erbab-ı ziraat idüğü, çabacılıktan ve bekçilikten ve gündelikten bir senede temettuâtı 708 kuruş*"¹²¹ şeklinde yazılan kayıt verilebilir.

Müslüman veya gayrimüslimler tarafından yapılan meslekler arasında çok belirgin bir fark bulunmamaktadır. Temel fark dini görevliler arasındadır. Müslümanlarda imamlar görev alırken gayrimüslimlerde papazlar görev almaktadır. Aynı zamanda yine dini sebeplerden dolayı sadece

¹¹⁷ B.O.A. ML. VRD. TMT. d. 5271 Hane 1

¹¹⁸ B.O.A. ML. VRD. TMT. d.5285 Hane 3

¹¹⁹ B.O.A. ML. VRD. TMT. d.5273 Hane 2

¹²⁰ B.O.A. ML. VRD. TMT. d. 5284

¹²¹ B.O.A. ML. VRD. TMT. d.5313 Hane 3

gayrimüslimler tarafından yapılan üç meslek bulunmaktadır. Bunlardan birincisi "Kırköy" köyünde yaşayan "Tanaş Zîmmi¹²²" tarafından yapıla "Canavar tüccarlığı"dır. İkincisi ise "Küplü" Köyünde yaşayan "Todoraki oğlu Mihal¹²³" tarafından yapılan "Canavar (domuz) çobanlığı"dır. Üçüncüsü ise "Küplü" köyünde yaşayan "Deli Yorgi oğlu Atanas¹²⁴" tarafından yapılan "Kilise Zangoçluğu" dur.

Elde edilen verilere göre köy nüfusunun %93'ü meslek sahibidir. Meslek sahibi olmayan kesim ise %7'dir. Bu %7'lik kesimin içinde meslek bilgisi yazılmasına rağmen bu meslekten elde ettiği gelir bulunmayan kişiler de bulunmaktadır. Diğer durum ise sağlık durumu (alıl, sağır, fitık), yetim olması ya da yaş haddinden dolayı bir meslekle meşgul olamamasıdır. Aşağıdaki tabloda Uzunköprü'de yapılan meslekler gösterilmiştir.

Tablo 4: Hane Reislerinin Yaptıkları Meslekleri

TARIM VE HAYVANCILIK İLE İLGİLİ MESLEKLER
BAĞCI
BAHÇIVAN
BAHÇIVAN ÇİRAĞI
BUZAKÇILIK
ÇOBAN
KİRACILIK ¹²⁵
SİĞİRTMAÇ

¹²² B.O.A. ML. VRD. TMT. d. 5306 hane 5

¹²³ B.O.A. ML. VRD. TMT. d. 5314 hane 20

¹²⁴ B.O.A. ML. VRD. TMT. d. 5314 hane 64

¹²⁵ Kiracılık mesleğinde kira gelirinin kaynağı değişiklik göstermektedir. Örneğin Arnavut köyünde yaşayan Aleksandra "Nehr-i Meriç üzerinde bir bab âsiyab (değirmen) bir senede temettuâtı 500" olarak düşülen kayıttan kira gelirini değirmenden sağladığı anlaşılmaktadır. Yine Arnavut köyünde yaşayan "Atanas oğlu Estamato?" kiracılıktan elde ettiği gelirin nereden sağlandığı net bir şekilde belirtilmemiştir. Bu gelirin kaynağı sahip olduğu tarla ya da bağdan olabileceği gibi yanında yaşayan oğlundan kira alıyor olması da muhtemeldir.

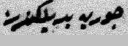
YAĞ HÂNE ÇIRAĞI ¹²⁶
YÜZDECİ ÇIRAĞI ¹²⁷
ZİRAAT
ESNAF VE ZANAATKÂRLIKLA İLGİLİ MESLEKLER
ARABACI
BALIKÇI
BERBER
BOYACI
BOZACI
DEĞİRMENCİ
DEMİRCİ
DUHANCİ ¹²⁸
DÜLGER
FİÇİCİ
HASIRCI
HATAP ¹²⁹
KALAYCI
KARA SABUNCU
KASAP

¹²⁶ Maltepe köyünde yaşayan "İstanil oğlu Hristo" için "Mersum Anadolu'da zeytinyağı yağ hânelerinde de çırak olup bir sene de temettuatı 550" şeklinde bir kayıt düşülmüştür.

¹²⁷ Feridun Emecen "Ağnam Resmi" maddesinde; yüzdecî Yörüklerin her yüz koyuna kırk akçe ağnam vergisi verdikleri için bu adla anıldıklarını belirtmektedir. Bu açıklamadan yola çıkarak "yüzdecî" olarak kaydedilen kişilerin mesleğinin "koyun çobanı" olduğu düşünülmüştür. Bkz. Feridun Emecen, "Ağnam Resmi", *DİA*, C.1, İstanbul 1988, s.479

¹²⁸ Duhan sözlükte tütün, duman olarak geçmektedir. Bkz. "Duhan", Devellioğlu, "a.g.e", s. 216.

¹²⁹ Hatap, oduncu Bkz. "Hatab", Devellioğlu, "a.g.e.", s. 395.

KİREMİTÇİ
KÖMÜRCÜLÜK
KUYUMCU
KÜRKÇÜ
MERMERCİLİK
MUMCU ÇIRAĞI
NALBANT
TABAKLIK ¹³⁰
TAMİRCİ
TERZİ
URGANCI
YOL KILAVUZLUĞU
FİZİKİ GÜÇ VE İŞÇİLİK GEREKTİREN MESLEKLER
ÇABACI
ÇORBA YEDİLİĞİ ?
GÜNDELİKÇİ
HİZMETKÂR
ORAKÇI
ORTAKÇI ¹³¹
ORTAKÇI YEDİLİĞİ ?

¹³⁰ Deriyi terbiye edip hazırlama sanatı, sepicilik, debâgat, dibâgat. Bkz. "Debâgat", Devellioğlu, "a.g.e.", s.208.

¹³¹ Ortakçı kullar kölelikle, hür köylüler arasında bir yeredirler ve bu açıdan feodal düzendeki serflerle büyük benzerlikler göstermektedirler. Bkz. Ömer Lütfi Barkan, XV. ve XVI. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğu'nda Toprak İşçiliğinin Organizasyon Şekilleri: Ortakçı Kullar, İstanbul: Toplu Eserler 1, 1980, ss. 577–578.

YEDİLİK ?
YOLLUK YEDİLİĞİ ?
TİCARET İLE İLGİLİ MESLEKLER
BAKKAL
ÇERÇİ ¹³²
ENSER TİCARETİ ¹³³
HAYVAN CANBAZI ¹³⁴
TÜCCAR
DİN VE KAMU GÖREVLİSİ
BEKÇİ
DERVİŞ ¹³⁵
İMAM
KİLİSE ZANGOCU ¹³⁶
PAPAZ
ASKERLİKLE İLGİLİ MESLEKLER
ASKER

¹³² Çerçilik, değış tokuş işinin mesleğe dönüşmesiyle zaman içinde pazar gibi yerlerde herkesin ihtiyacı doğrultusunda alıp sattığı iğne iplikten çanak çömleğe, oyuncaktan leğene kadar ufak tefek eşyanın bulunduğu tezgâhlardır. Bkz. Suraiya Faroqhi, *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler*, çev. Neyyir Kalaycıoğlu, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1993, s. 72.

¹³³ Demir çivi yapan ve satan kimse. Demirci. Bkz. "Enser", *"Resimli Türkçe Kamus"*, Türk Dil Kurumu, Ankara 2004, s. 70.

¹³⁴ Cân-bâz, hayvan alışverişiyle meşgul olan kimse. Bkz. "Canbaz", Devellioğlu, *"a.g.e."*, s. 140.

¹³⁵ Çakmak baba köyünde yaşayan *"Derviş Mahmut ve kardeşi Derviş Ali"* dışında köylerde bu lakabı kullanan kimse yoktur. İki kardeşinin bu lakabı kullanmasının sebebi Derviş Mahmut'un kaydının üzerinde yazan *"Nakşibendi Dergahı İdüğü"* ibaresi olması muhtemeldir.

¹³⁶ Kilise hizmetini gören ve çan çalan kimse. <https://sozluk.gov.tr/> (25 Nisan 2021)

ÇORBACI¹³⁷
EĞİTİM İLE İLGİLİ MESLEKLER
MEDRESE HOCASI
TALİB-İ İLİM¹³⁸

Tablodan anlaşılacağı üzere nüfusu az olan köylerde yaşayan halkın neredeyse tamamı ziraat ve hayvancılık ile ilgili mesleklerden gelir elde etmektedir. Fakat ziraat ile uğraşanların hepsinin toprak sahibi olmadığı bu nedenle büyük toprak sahiplerinin yanında gündelikçi, çabacı ve hizmetkâr olarak çalıştıkları görülmektedir. Nispeten nüfus olarak daha büyük köylerde yapılan mesleklerin çeşitlendiği görülmektedir. Tarım ve hayvancılığın yanında köyün ihtiyaçlarını giderebilmek amacıyla berber, demirci, nalbant gibi zanaat kollarıyla ilgilenildiği görülmektedir.

Çalışmamızda aynı meslekleri tekrar etmemek adına nalbant çırağı, bahçıvan çırağı, dülger çırağı, terzi çırağı, çoban çırağı gibi belirli mesleklerde çıraktık yapanlar o mesleğin içine dâhil edilmiştir. Yine aynı şekilde "Adi" başlığı altında yazılan adi sığırtmaç, adi hizmetkâr gibi mesleklerde o mesleğin içine dâhil edilmiştir.

Son olarak meslekler arasında yedilik (?) ve aynı mesleğin alt kolları olduğunu düşündüğümüz ortakçı yedilik, (?) çorbacı yedilik, (?) ve yolluk yediliği (?) mesleklerinin ne tür bir meslek olduğu ve günümüzde hangi mesleğe karşılık geldiği tespit edilememiştir. Bahsi geçen mesleği yaptığı belirtilen kişilerin kendilerine ait hane, hayvan vesair olmadığı ve onun bunun inayesinde, babasıyla, kardeşiyle müşterek ziraat yapmakta idiği gibi ifadelerin bulunduğu göz önüne alındığında geçim kaynaklarının bu meslekten elde ettikleri gelir ile sınırlı olduğu anlaşılmıştır. Bu durumdan

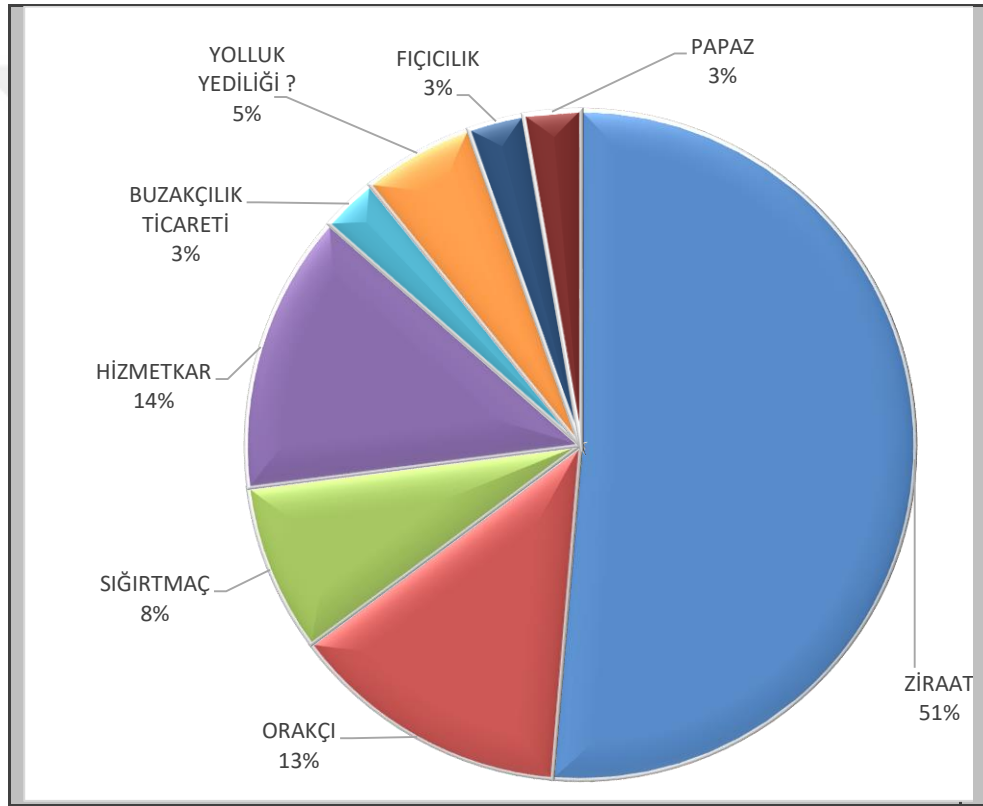
¹³⁷ Osmanlı Devleti'nin merkez kuvvetlerinden Acemi ve Yeniçeri ocaklarının bölük veya orta kumandanlarına verilen unvan. Bkz. Abdülkadir Özcan, "Çorbacı", *DİA*, C.8, İstanbul 1993, ss.369-370.

¹³⁸ Alibey köyünde yaşayan "Merkumun oğlu Ahmed" için hane vesair nesnesi olmayub ancak kendisi Edirne'de medresede Talib-i İlim (öğrenci) olduğu kaydı bulunmaktadır. B.O.A. ML. VRD. TMT. d. 5276 Hane 4 Numara 2

yola çıkarak gündelik ya da haftalık ücretle belirli işler yaptıklarını düşünerek bunun bir meslekten ziyade ücretin ödenme şeklini belirten bir kavram olduğu düşünülmüştür. Ortakçı, çorbacı ve yolluk gibi çeşitli ifadelerle yer verilmiş olması durumu da tahminlerimizi kuvvetlendirmektedir.

Köyler itibariyle mesleklerin ayrıntısına bakıldığında "Altıağaç-i Sağır'de 19 kişi, Kurtbey'de 39 kişi, Turnacı'da 18 kişi, Kara Yusufu'da 8 kişi¹³⁹ ve Doğanca'da 27 kişi¹⁴⁰ tarafından yapılan tek meslek "Ziraat"tır. Bunun başlıca sebebi köylerin temel geçim kaynağının tarım olmasıdır.

Grafik 3: Çiftlik Köyünün Meslek Dağılımı

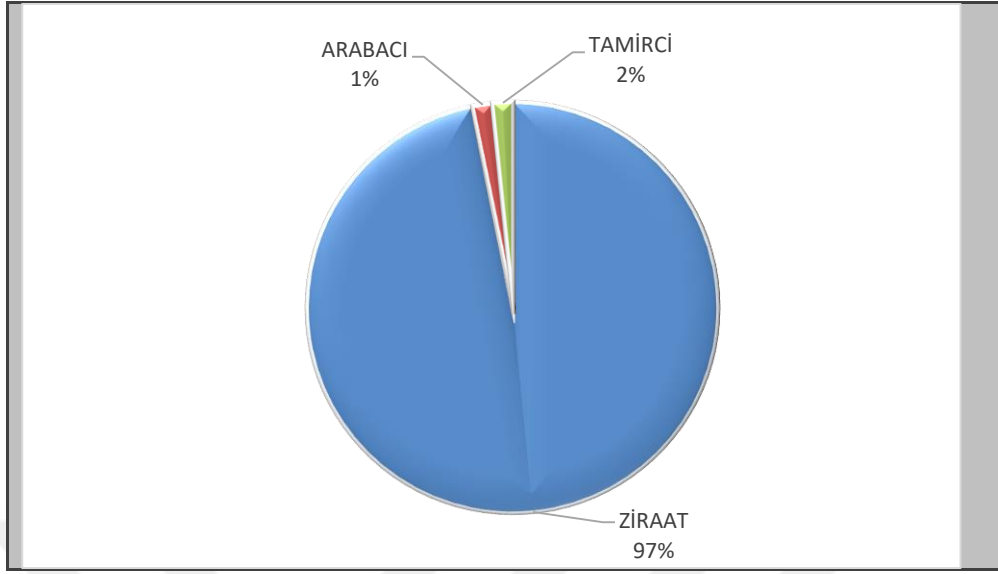

Çiftlik köyünde %59'u tarım ve hayvancılık ile meslekler yaparken %32'si fiziki güç ve işçilik getiren mesleklerde, %3'ü esnaf ve zanaatkarlık ile işgili mesleklerde, %3'ü din ve kamu görevlisi son olarak %3'ü ticaret ile ilgili meslekler yapılmaktadır.

¹³⁹ Kara Yusufu köyünde bir kişi tarım ile birlikte çabacılık da yapmaktadır.

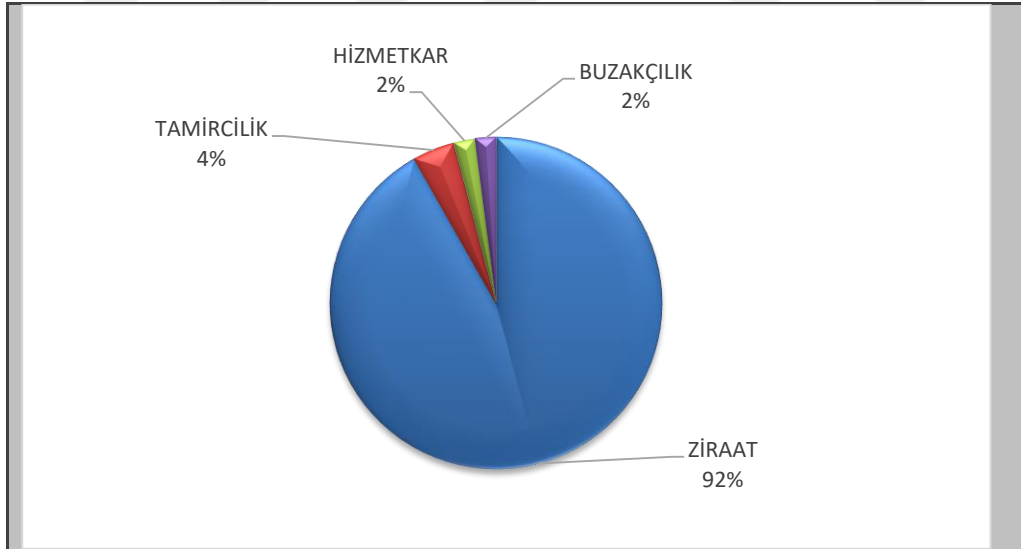
¹⁴⁰ Doğanca köyünde 1 kişi tarafından imamlık yapılmaktadır.

Grafik 4: Saruhanlı Köyünün Meslek Dağılımı

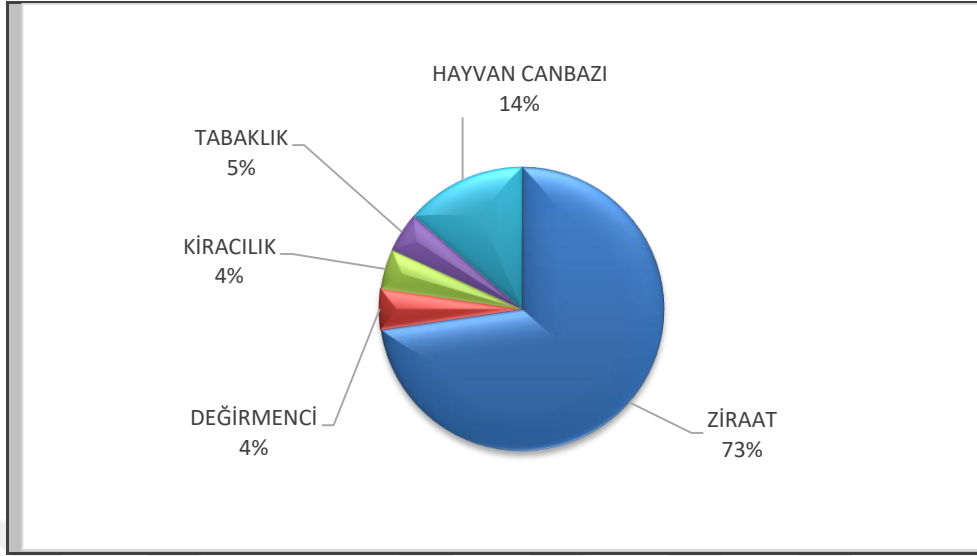
Saruhanlı köyünün % 97'si tarım ile ilgili meslekler yaparken nüfusun geri kalan %3'ünün esnaf ve zanaatkârlık gerektiren meslekler yaptığı görülmektedir.

Grafik 5: Altı Ağaç-i Kebîr Köyünün Meslek Dağılımı

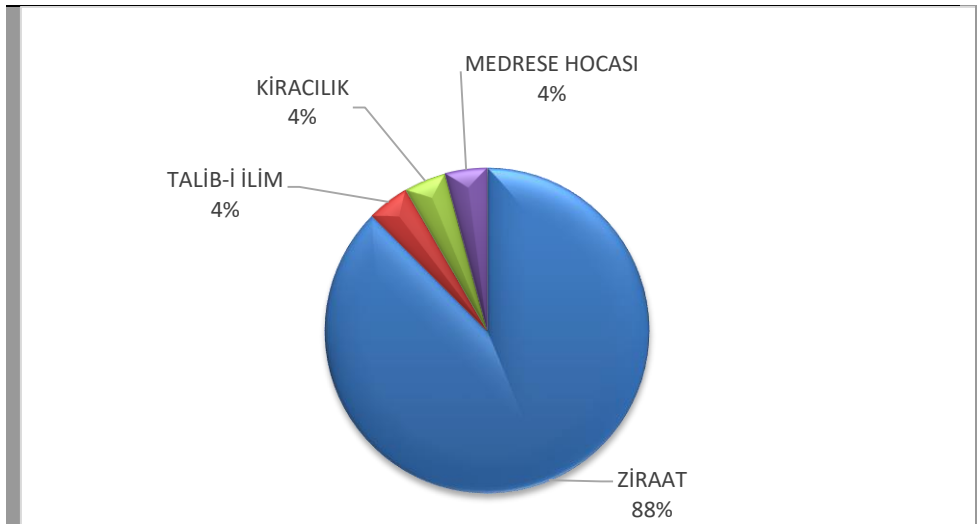
Altı Ağaç-ı Kebîr köyünün %94'ü tarım ile ilgili meslekler yaparken %6'sı fiziki güç gerektiren işlerle birlikte esnaf ve zanaatkârlık yaptığı görülmektedir.

Grafik 6: Buldu Köyünün Meslek Dağılımı

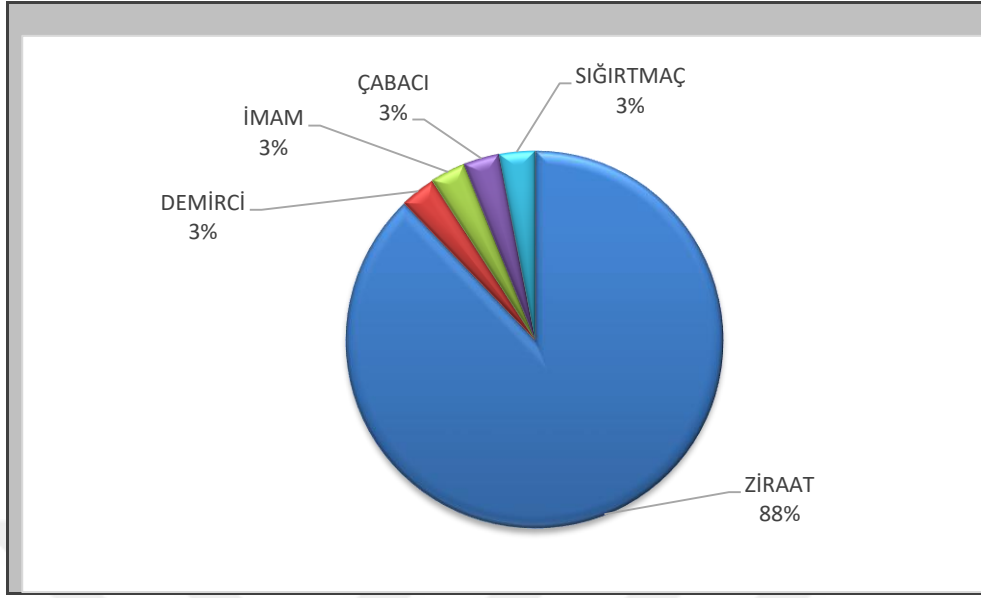
Buldu köyünün ise nüfusunun %77'si tarım ile ilgili meslekler yaparken %13'ü esnaf ve zanaatkârlık yaparken %14'ü ticaret ile ilgili meslekler yapmaktadır. Hayvan canbazlığından bahsedilen hayvanlar genellikle büyükbaş (sağmal çamuş ineği, çamuş tosunu vb.) hayvanlardan oluşmaktadır. Buldu köyünün nüfusu az olmasına rağmen nüfusu daha kalabalık olan köylerden daha çeşitli meslek kollarına sahiptir.

Grafik 7: Alibey Köyünün Meslek Dağılımı

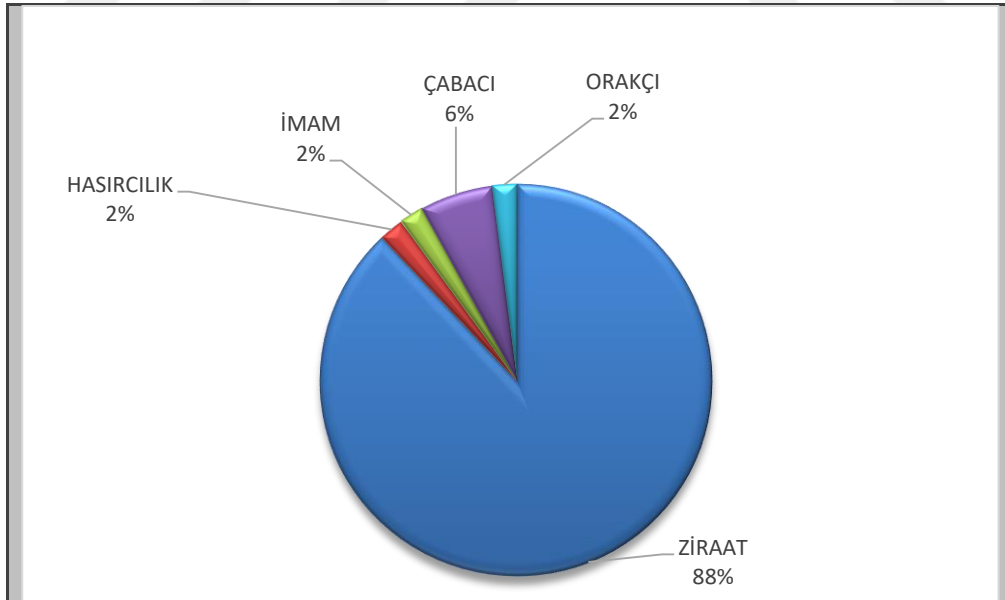
Alibey köyünün %92'si tarım ile ilgili meslekler yapmakta olup geri kalan her biri %4 olmak üzere eğitim, dini ve kamu görevlileri ile ilgili meslekler yapmaktadır.

Grafik 8: Çavuşlu Köyünün Meslek Dağılımı

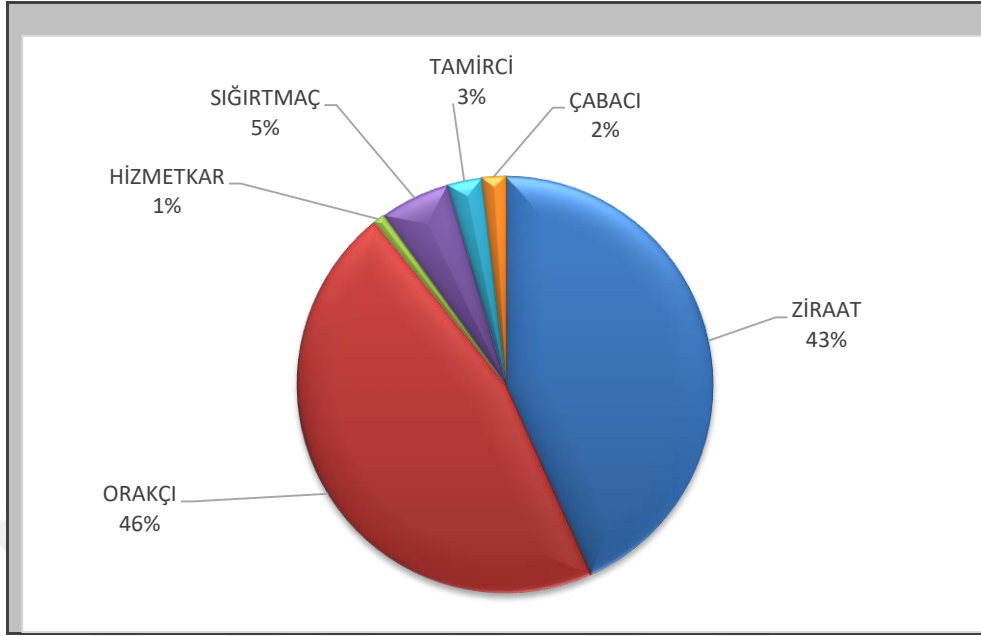
Çavuşlu köyünün ise %92'si tarım ve hayvancılık ilgili meslekler yaparken %6'sı fiziki iş gücü gerektiren meslekler geri kalan %3'ü ise din ve kamu görevliliği yapmaktadır.

Grafik 9: Yenice-i görece Köyünün Meslek Dağılımı

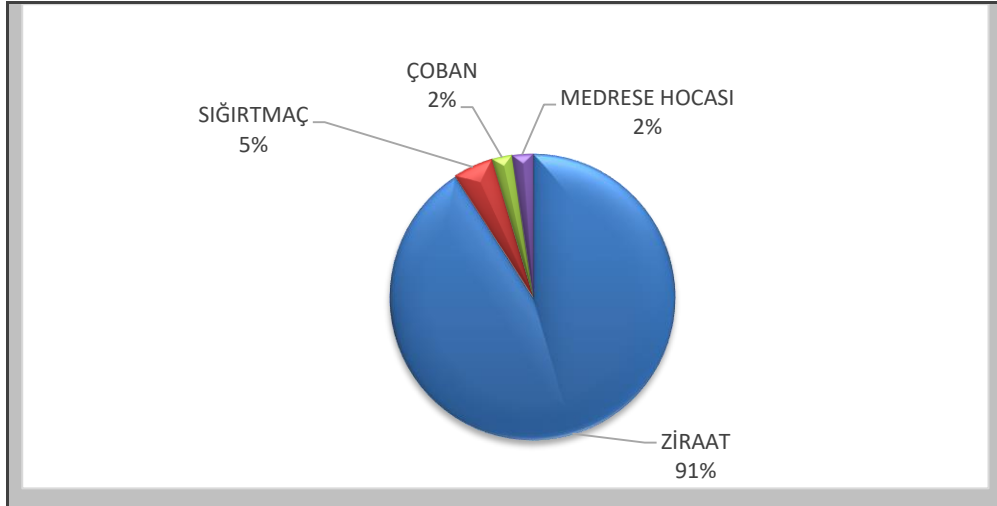
Yenice-i görece köyünün nüfusunun %88'i tarım ile ilgili meslekler yaparken %8'i fiziki iş gücü gerektiren meslekler yapmaktadır. Geri kalan nüfusun ise her biri %2'lik oranına sahip olarak esnafılık, din ve kamu görevliliği yapmaktadır.

Grafik 10: Aslıhan Köyünün Meslek Dağılımı

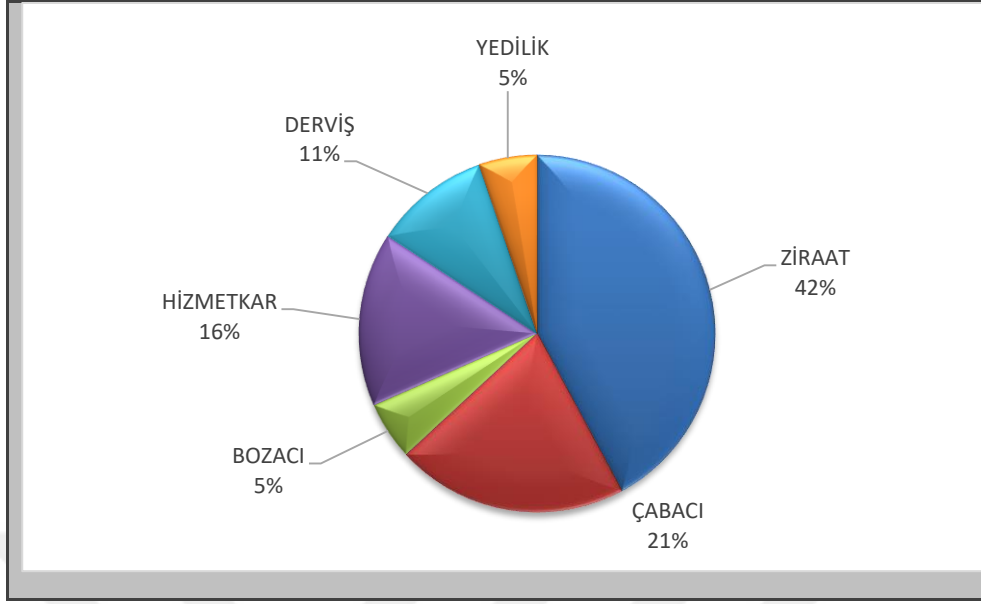
Aslıhan köyünde ise benzer oranlar karşımıza çıkmaktadır. Köyün % 48'i tarım ve hayvancılık ile ilgili mesleklerle meşgul olurken %49'u fiziki güç ve işçilik gerektiren meslekler yapmaktadır. Geri kalan %3'ü esnaf ve zanaatkârlık yapmaktadır.

Grafik 11: Nasuhbey Köyünün Meslek Dağılımı

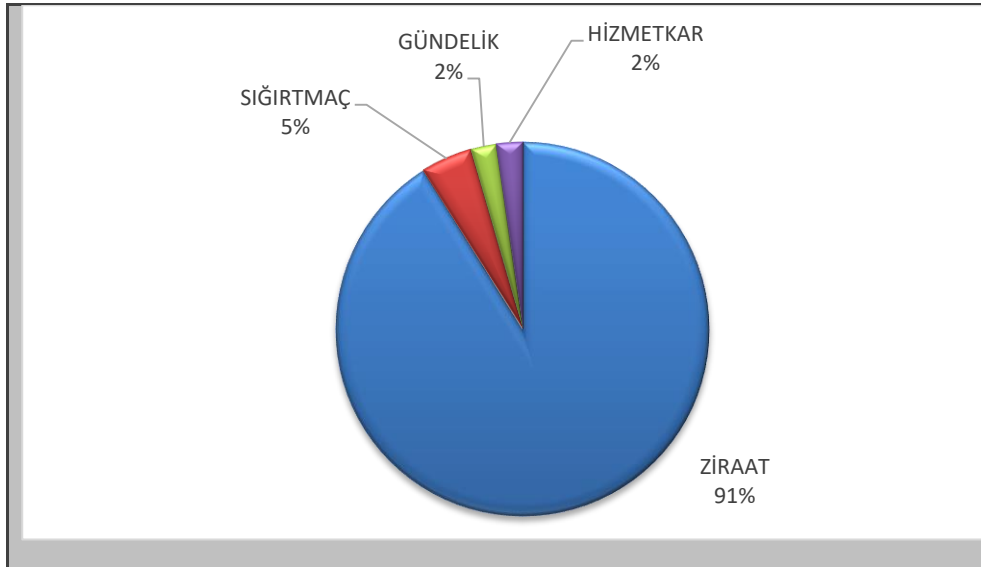
Nasuhbey köyünün nüfusunun %98'i tarım ve hayvancılık ile ilgili meslekler, yaparken %2'si ise eğitim ile ilgili meslekler yapmaktadır.

Grafik 12: Çakmakbaba-Dermiciler Köylerinin Meslek Dağılımı

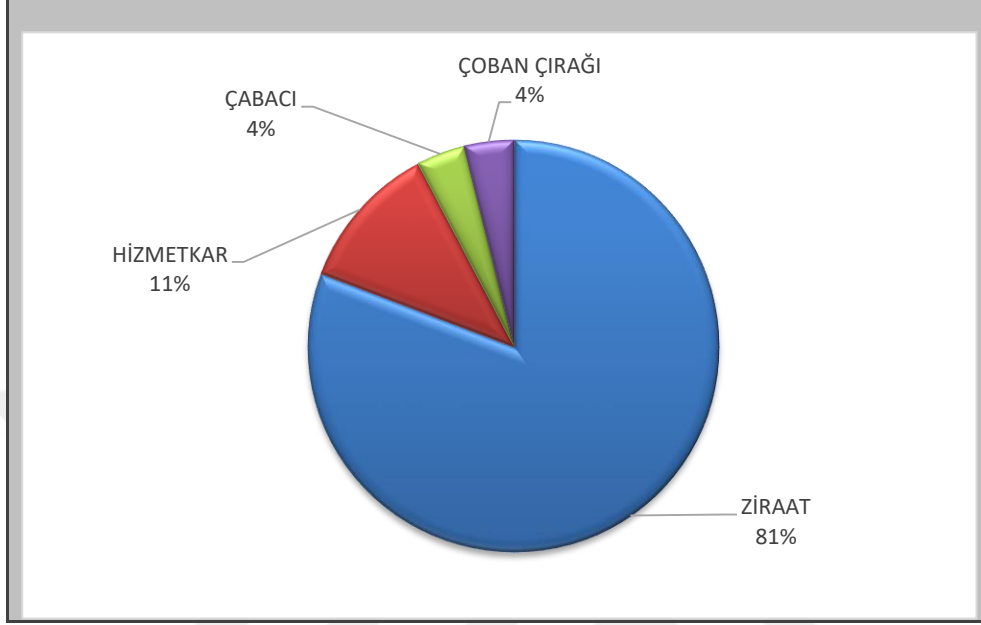
Çakmakbaba ve demirciler köyünün oranları nüfus sayısı az olduğu ve tek defter numarası altında kaydedilmiş olduğu için tek bir grafik üzerinde gösterilmiştir. Bu köylerde yaşayan nüfusun %47'si tarım ile ilgili mesleklerle meşgul olurken %37'si fiziki güç gerektiren meslekler yapmaktadır. Geri kalan oranın %11'i dini, %5i esnaf ve zanaatkârlık ile ilgili meslekler yapmaktadır.

Grafik 13: Hamidli Köyünün Meslek Dağılımı

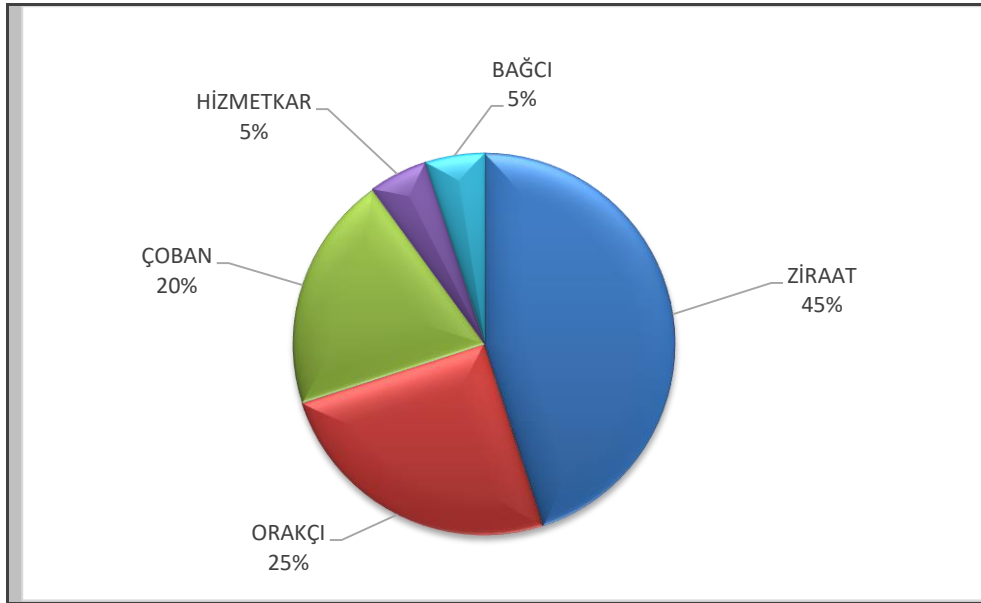
Hamidli köyünün %96'sı tarım ve hayvancılık ile ilgili mesleklerde, %4'ü fiziki güç gerektiren meslekler yapmaktadır.

Grafik 14: Salarlı Köyünün Meslek Dağılımı

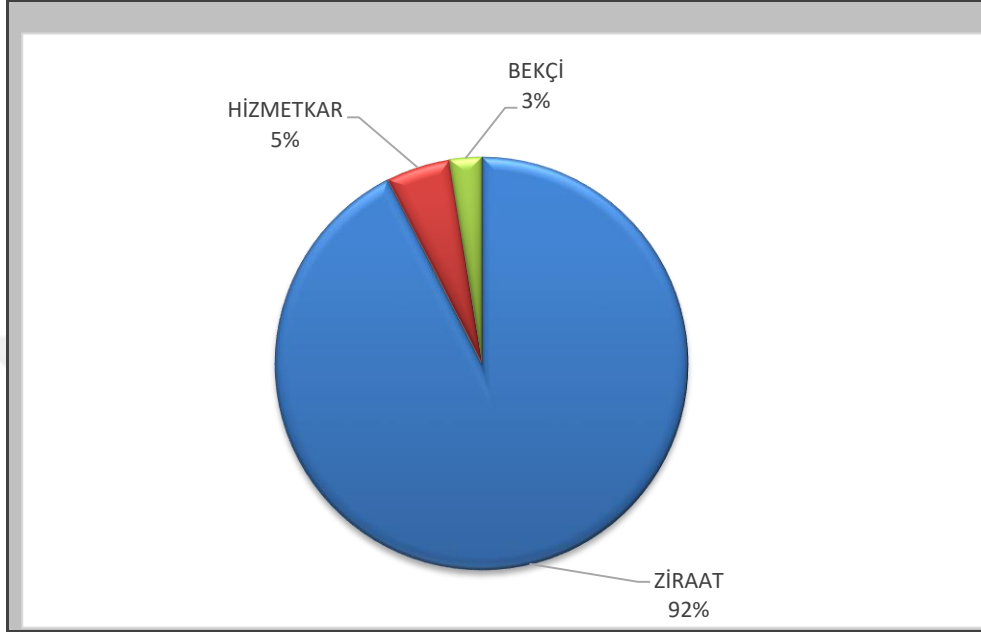
Salarlı köyünün %81'i tarım ve hayvancılık ile ilgili meslekler yaparken geri kalan oranın, %15'i fiziki güç gerektiren meslekler yapmaktadır.

Grafik 15: Güllüşahin Köyünün Meslek Dağılımı

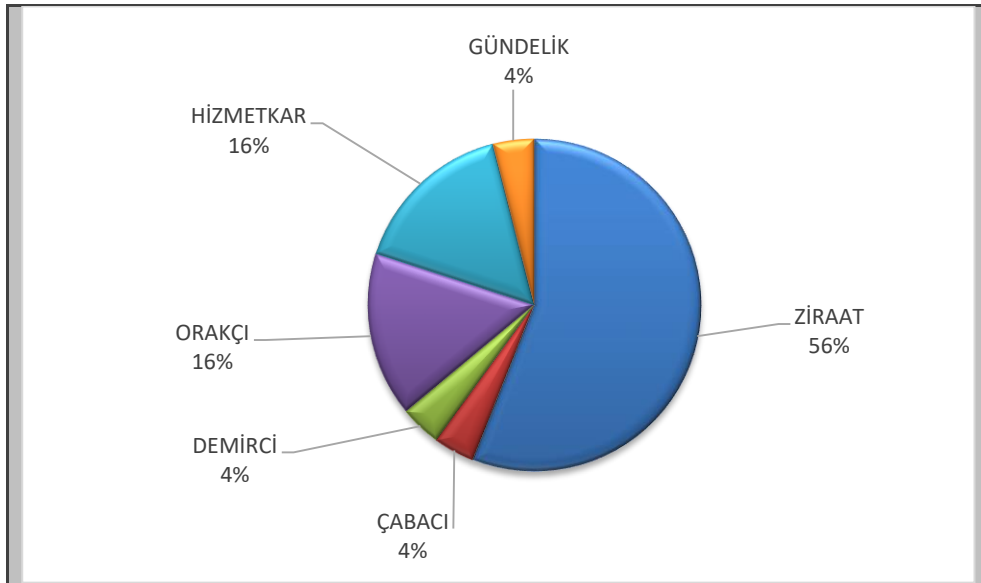
Güllüşahin köyünün nüfusunun %70'i tarım ve hayvancılık ile ilgili mesleklerle meşgul olup geri kalan oranın %30'u fiziki güç gerektiren meslekler yapmaktadır.

Grafik 16: Harmanlı Köyünün Meslek Dağılımı

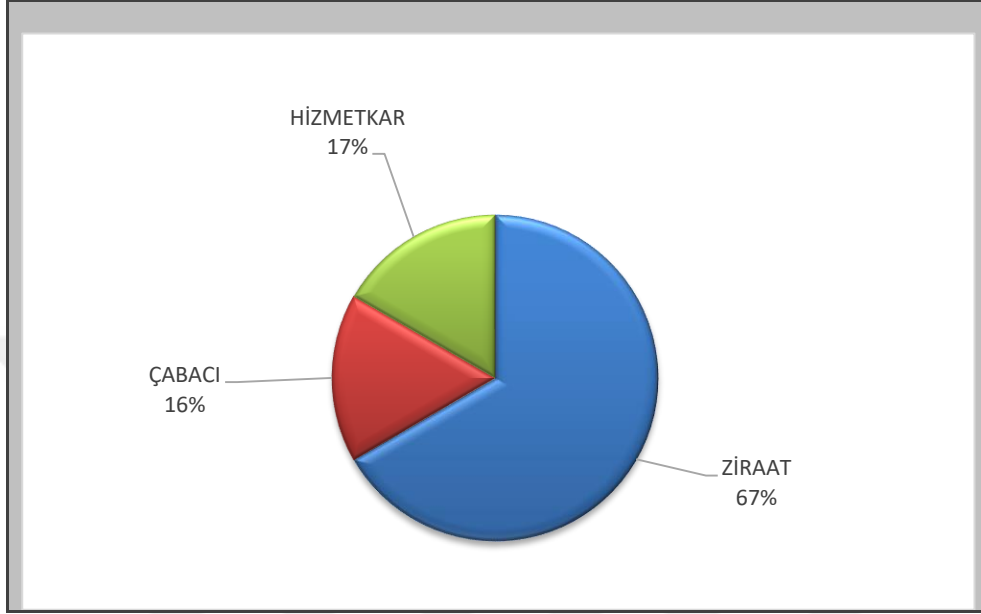
Harmanlı köyünün %92'si ziraat ile meşgul olup geri kalan oranların %3'ü kamu görevlisi ve %5 fiziki güç gerektiren meslekler yapmaktadır.

Grafik 17: Yakupbey Köyünün Meslek Dağılımı

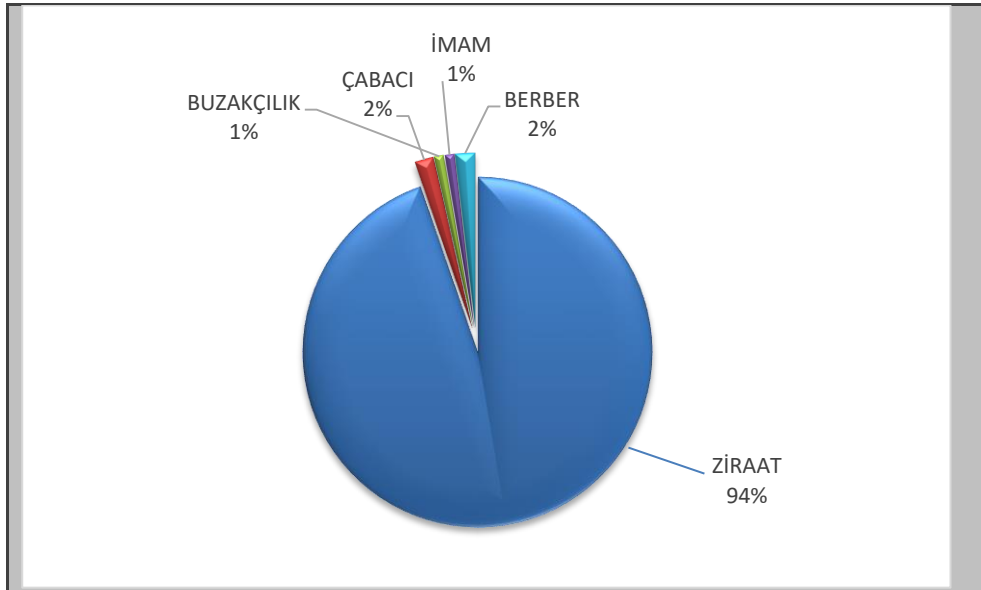
Yakupbey köyünün %56'sı tarım ile ilgili mesleklerle meşgul olurken %40'ı fiziki güç gerektiren meslekler yapmaktadır. Geri kalan %4'ü esnaf ve zanaatkârlık yapmaktadır.

Grafik 18: Çongara Köyünün Meslek Dağılımı

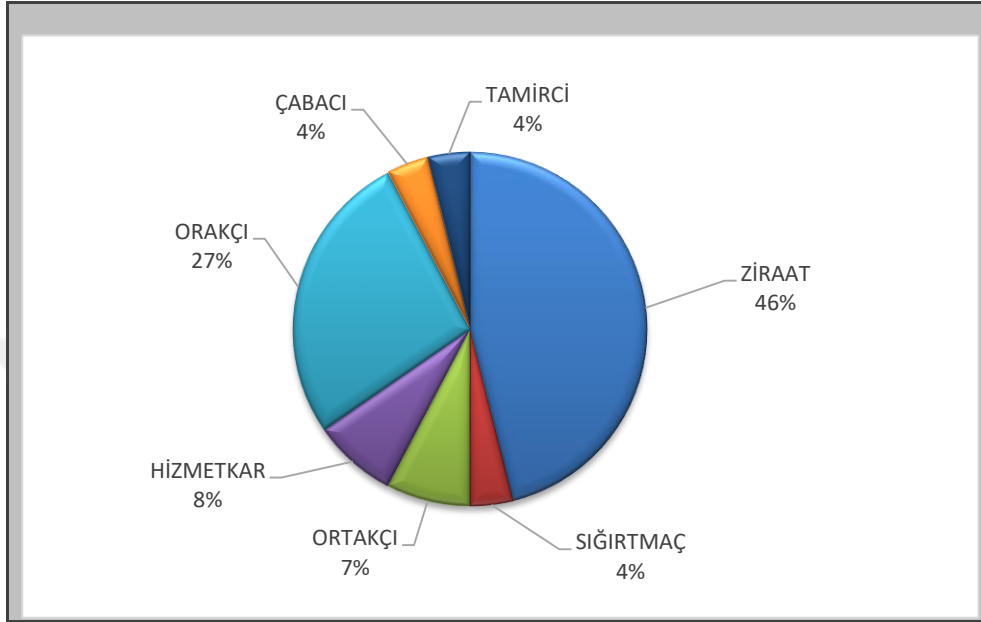
Çongara köyünün %67'si tarım ile ilgili mesleklerle meşgul olup geri kalan %33'ü ise fiziki güç gerektiren meslekler yapmaktadır.

Grafik 19: Ada Köyünün Meslek Dağılımı

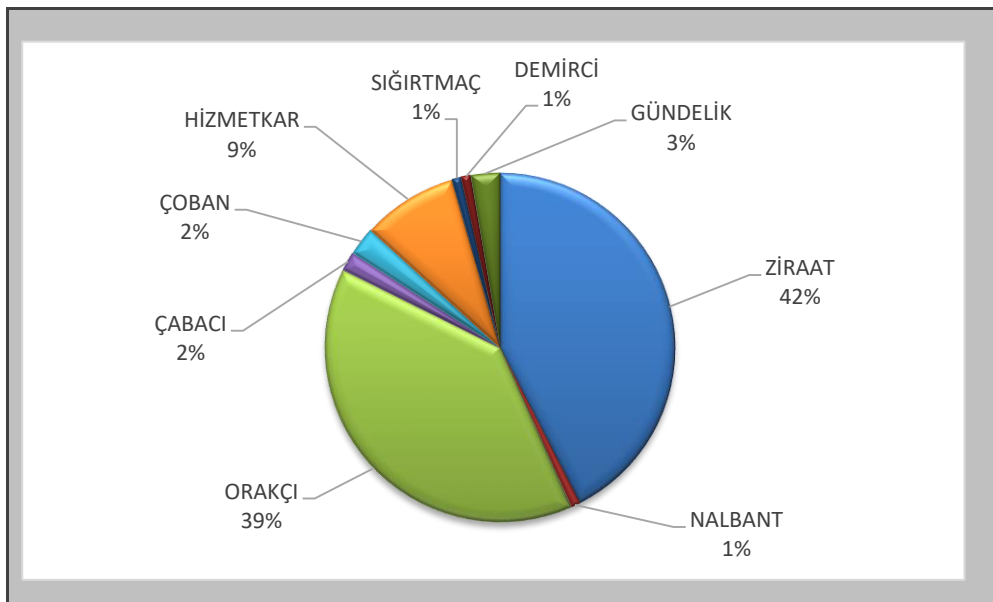
Ada köyünde nüfusun %95'ü tarım ve hayvancılık ile ilgili mesleklerde meşgul iken her biri %2'lik oranda ise fiziki güç gerektiren meslekler ve esnaf ve zanaatkârlık yapmaktadır. Geri kalan %1'i ise din ve kamu görevlisidir.

Grafik 20: Karayayla Köyünün Meslek Dağılımı

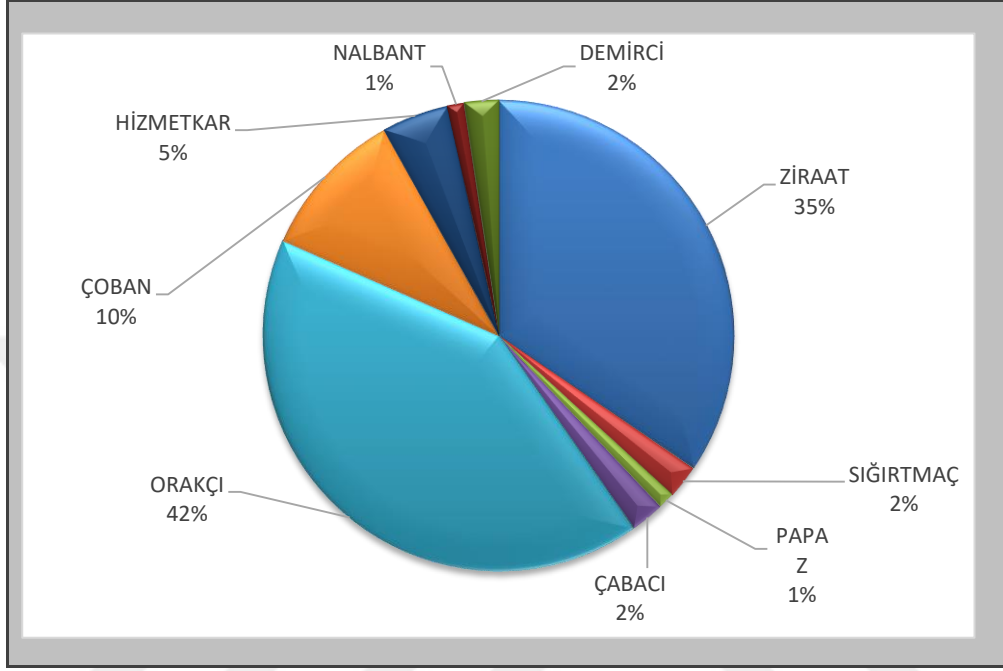
Karayayla köyünün %50'si tarım ve hayvancılık ile ilgili mesleklerle meşgul olurken %46'sı fiziki güç gerektiren meslekler yapmaktadır. Geri kalan %4'ü ise esnaf ve zanaatkârlık yapmaktadır.

Grafik 21: Eksiköy Köyünün Meslek Dağılımı

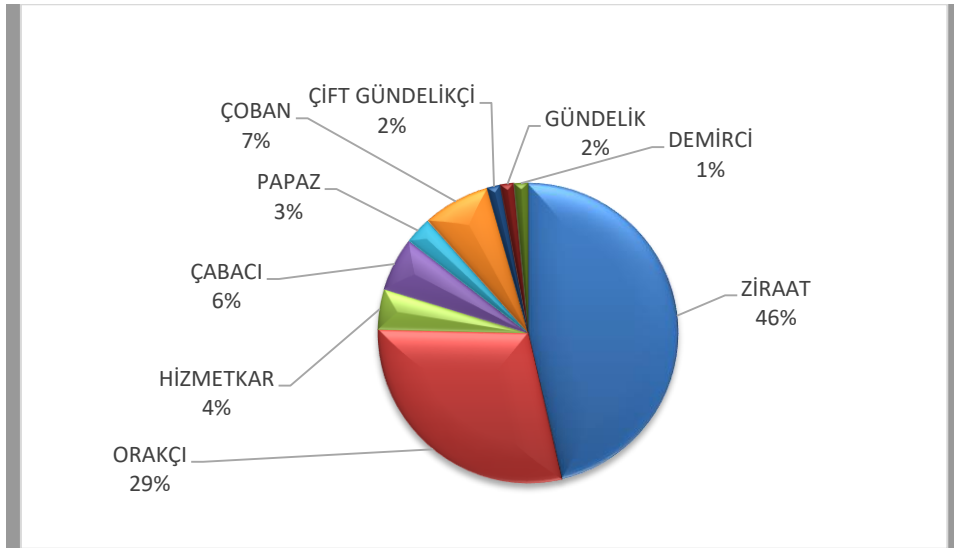
Eskiköy'de yaşayan nüfusun %45'i tarım ve hayvancılık ile ilgili mesleklerle meşgul olurken %53'ü fiziki güç gerektiren meslekler yapmaktadır. Geri kalan % 2'si esnaf ve zanaatkârlık yapmaktadır.

Grafik 22: İsmi Belirtilmeyen Köyün Meslek Dağılımı

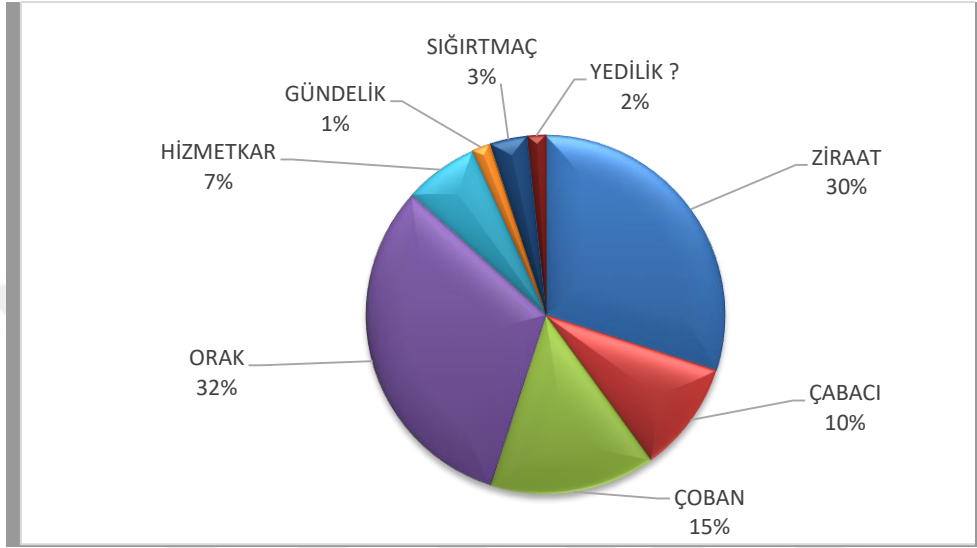
İlk sayfasının iptal edilmesinden dolayı ismi bilinmeyen bu köyün nüfusunun %47'si tarım ve hayvancılık ile ilgili meslekler yaparken %49'u fiziki güç gerektiren meslekler yapmaktadır. Geri kalan %2'si esnaf ve zanaatkârlık yaparken %1'i ise din ve kamu görevlisidir.

Grafik 23: Kadıhalil Köyünün Meslek Dağılımı

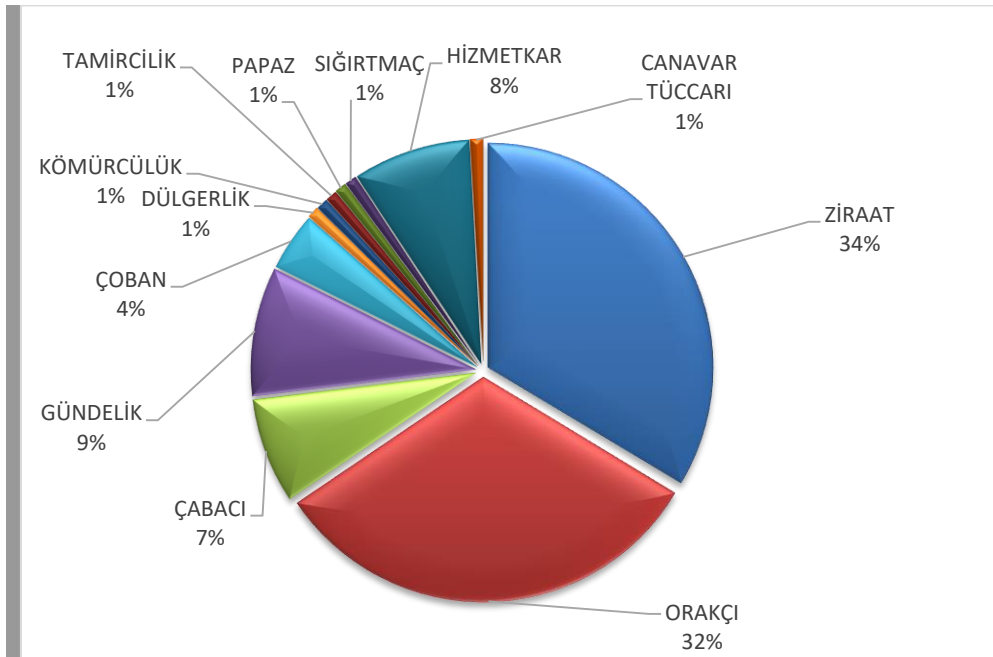
Kadıhalil köyünde yaşayan nüfusun %53'ü tarım ve hayvancılık ile ilgili meslekler yaparken %43'ü fiziki güç gerektiren meslekler yapmaktadır. Geri kalan %3'ü dini ve kamu görevlisiyken %1'i esnaf ve zanaatkârlık yapmaktadır.

Grafik 24: Mestanlar Köyünün Meslek Dağılımı

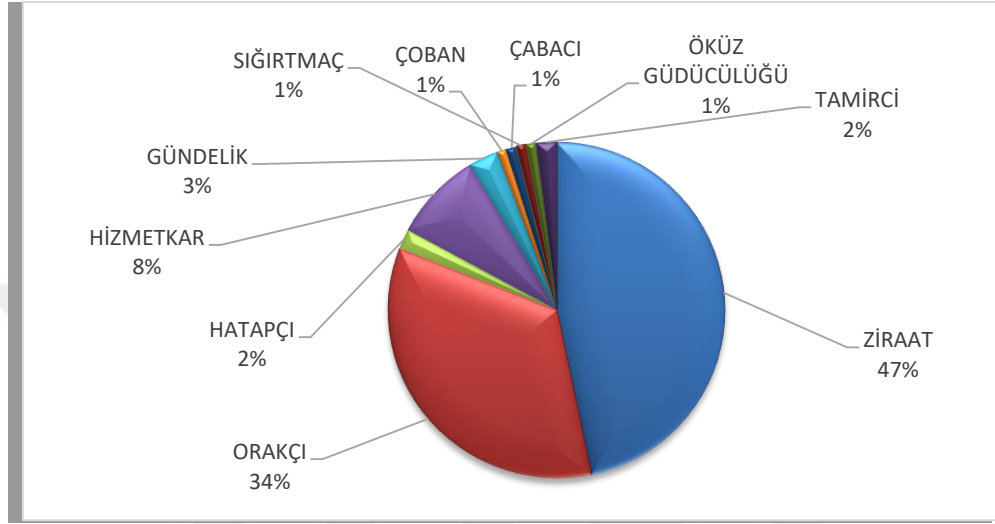
Mestanlar köyünün %48'i tarım ve hayvancılık ile ilgili meslekler yapmaktadır. Geri kalan %52'si fiziki güç gerektiren meslekler yapmaktadır.

Grafik 25: Kırkköy Köyünün Meslek Dağılımı

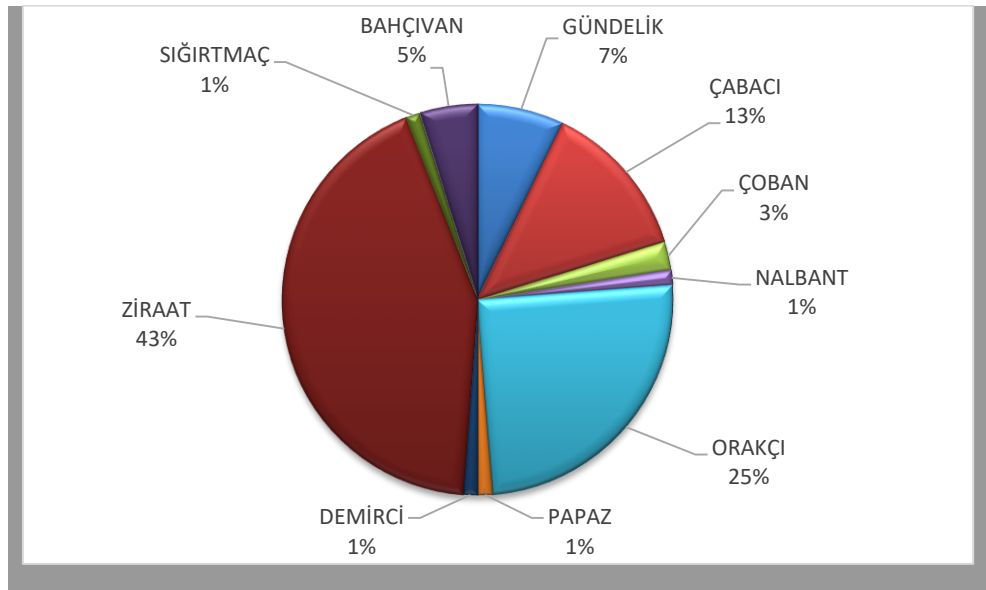
Kırköy'ün nüfusunun %40'i tarım ve hayvancılık ile ilgili mesleklerde çalışırken %56'sı fiziki güç gerektiren mesleklerde çalışmaktadır. Geri kalan oranın %3'ü esnaf ve zanaatkârlık ile ilgili meslekler, %1'i ise ticaret ile ilgili meslekler yapmaktadır.

Grafik 26: Kadıgebran Köyünün Meslek Dağılımı

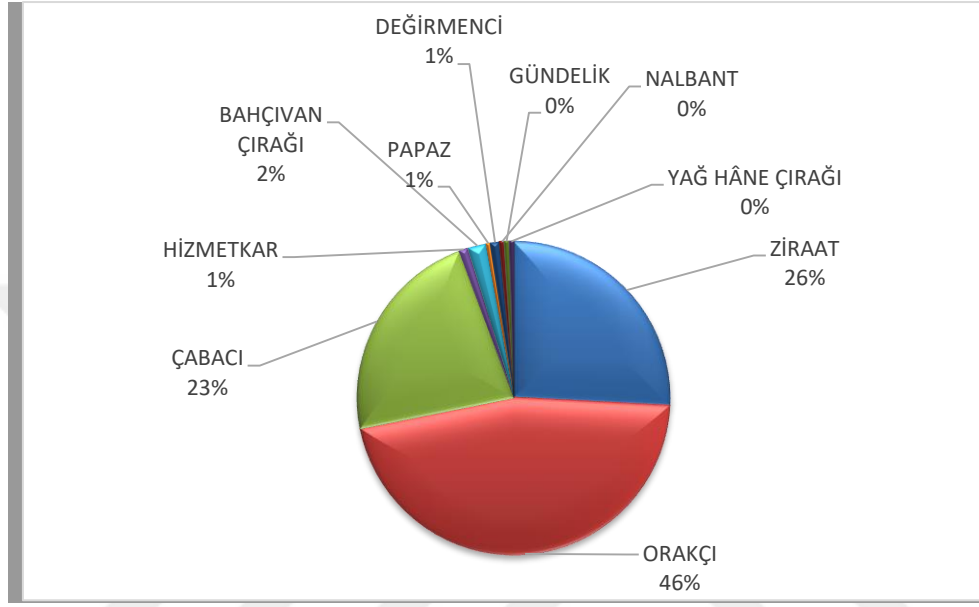
Kadıgebran köyünün nüfusunun %51'i tarım ve hayvancılık ile ilgili mesleklerde çalışmaktadır. Geri kalan 49'u fiziki güç gerektiren meslekler yapmaktadır.

Grafik 27: Karacaali Köyünün Meslek Dağılımı

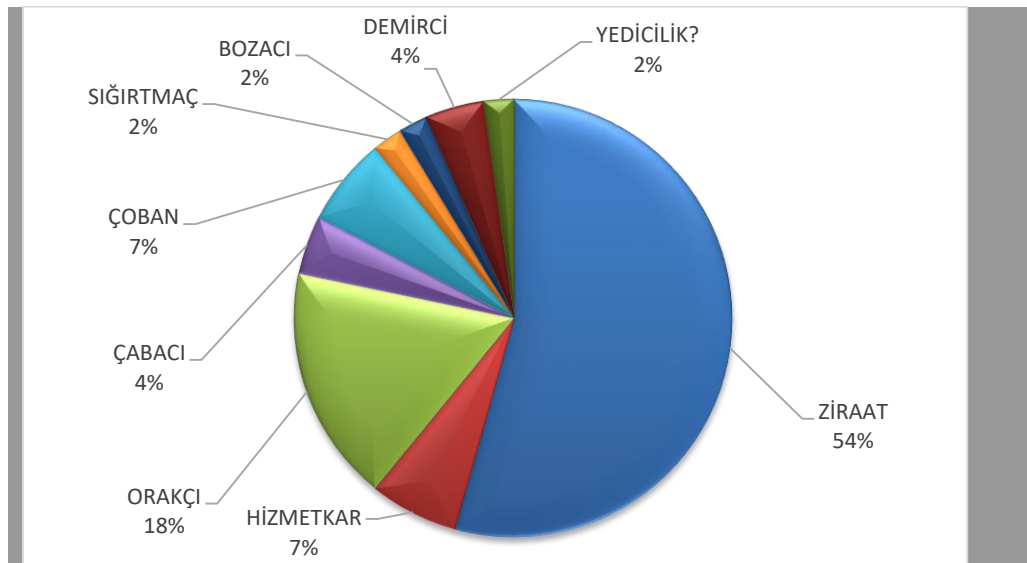
Karacaali köyünün nüfusun %52'si tarım ve hayvancılık ile ilgili meslekler yaparken %45'i fiziki güç gerektiren ikinci bir mesleği olan nüfusta yer almaktadır. Geri kalan %2'si esnaf ve zanaatkârlık yaparken %1'i din ve kamu görevliliği yapmaktadır.

Grafik 28: Maltepe Köyünün Meslek Dağılımı

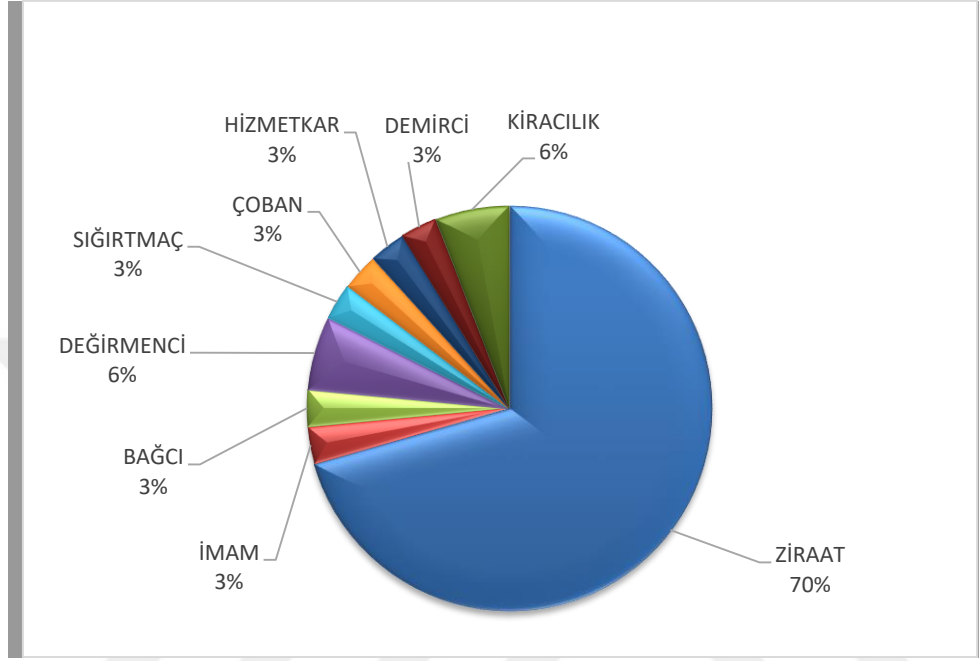
Maltepe köyünün nüfusunun 29'u tarım ile ilgili mesleklerle meşgul iken %70'i fiziksel güç gerektiren meslekler yapmaktadır. Geri kalan oranının %1 ise esnaflık ve din ve kamu görevliliği yapmaktadır.

Grafik 29: Dağkarabürçek Köyünün Meslek Dağılımı

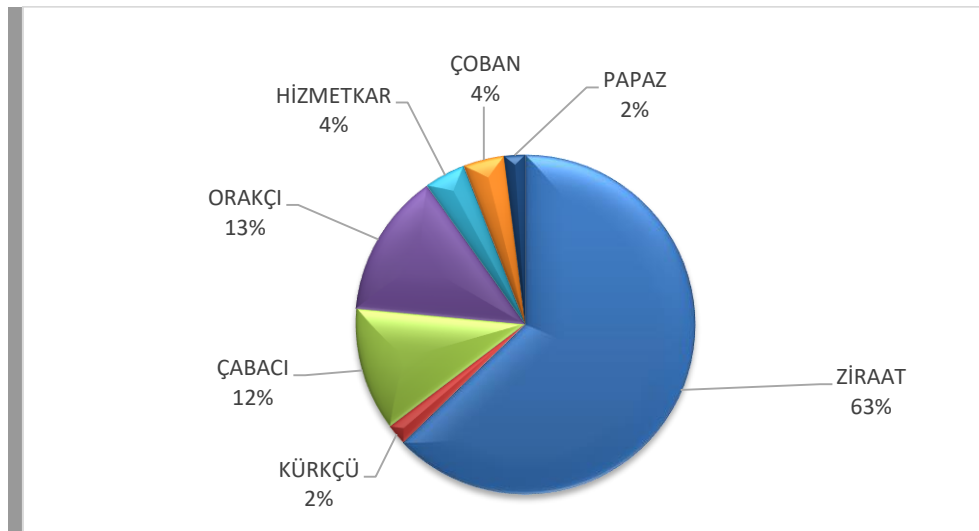
Dağkarabürçek köyünün nüfusunun %65'i tarım ve hayvancılık ile ilgili mesleklerle meşgul olup %29'u fiziksel güç gerektiren meslekler yapmaktadır. Geriye kalan %6'sı ise esnaf ve zanaatkârlık yapmaktadır.

Grafik 30: Ömer Bey Köyünün Meslek Dağılımı

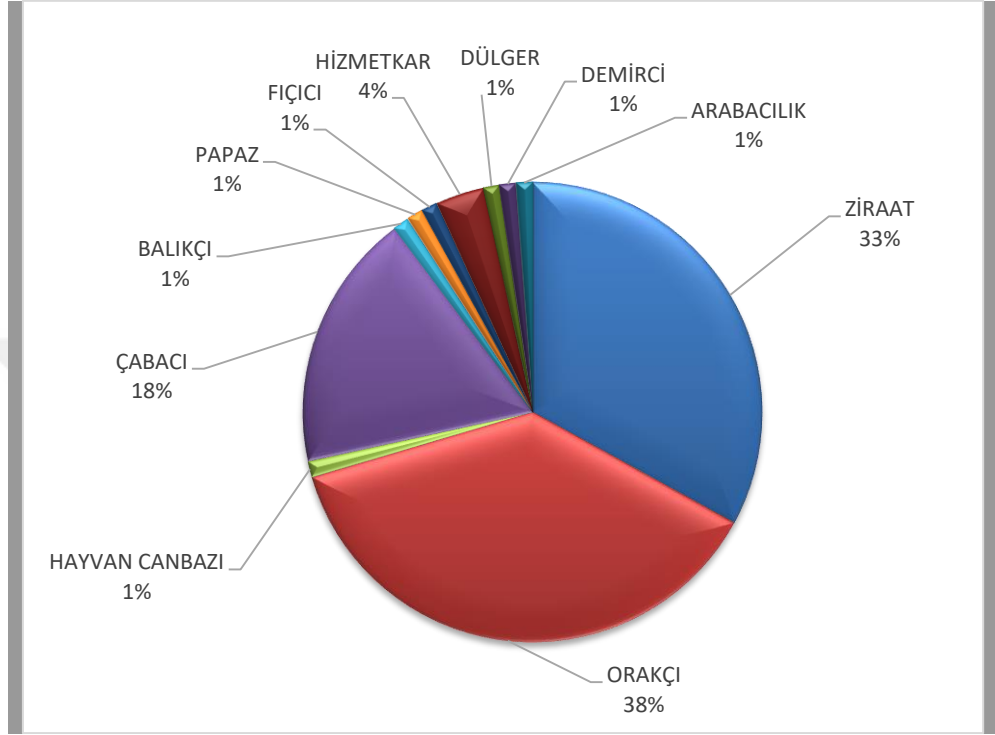
Ömer Bey köyündeki nüfusun %85'i tarım ve hayvancılık ile ilgili mesleklerle meşgul olup %9'u esnaf ve zanaatkârlık ile ilgili meslekler yapmaktadır. Geri kalan her biri %3'lük orana sahip olarak fiziksel güç gerektiren meslekler ve din ve kamu görevliliği yapmaktadır.

Grafik 31: Lalacık Köyünün Meslek Dağılımı

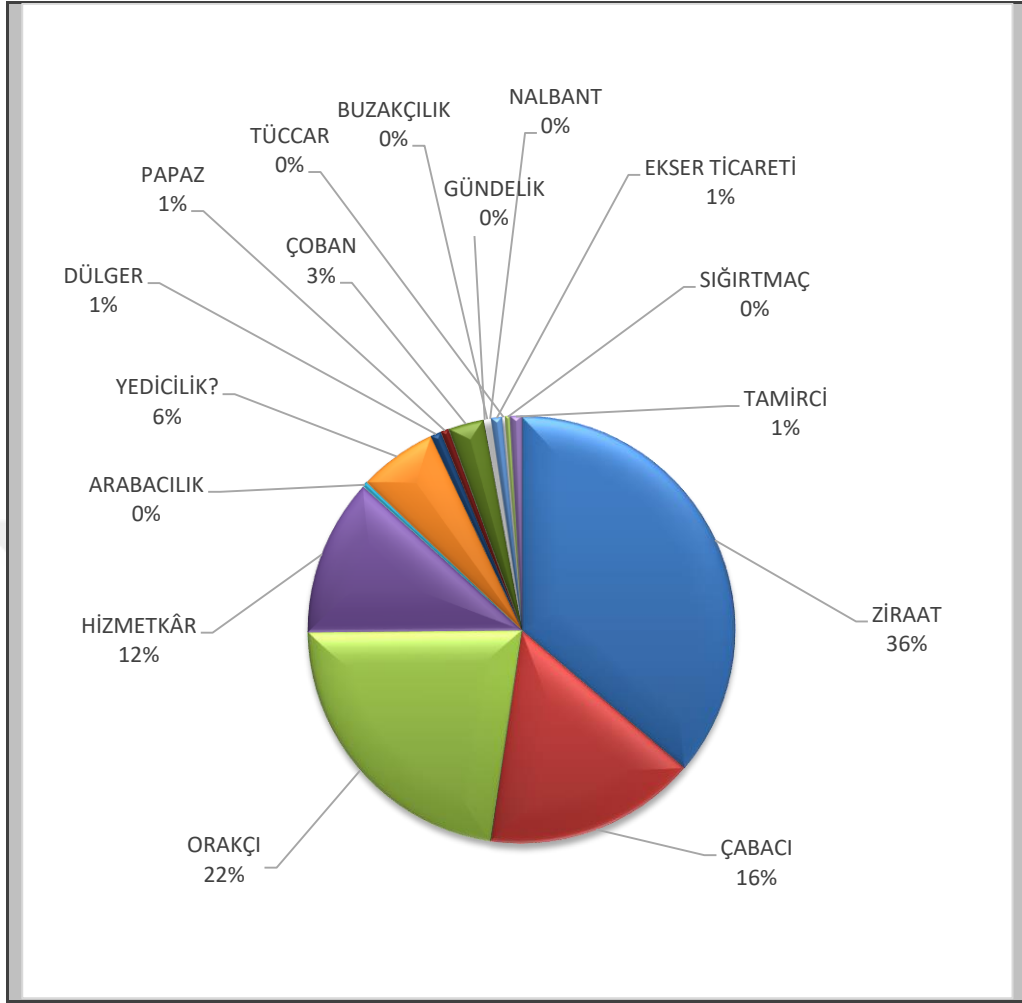
Lalacık köyünün nüfusunun %67'si tarım ve hayvancılık ile ilgili meslekler yaparken %29'u fiziki güç gerektiren meslekler yapmaktadır. Geri kalan her biri %2'lik oranlar ise esnaf, din ve kamu görevliliği yapmaktadır.

Grafik 32: Paşayenice Köylerinin Meslek Dağılımı

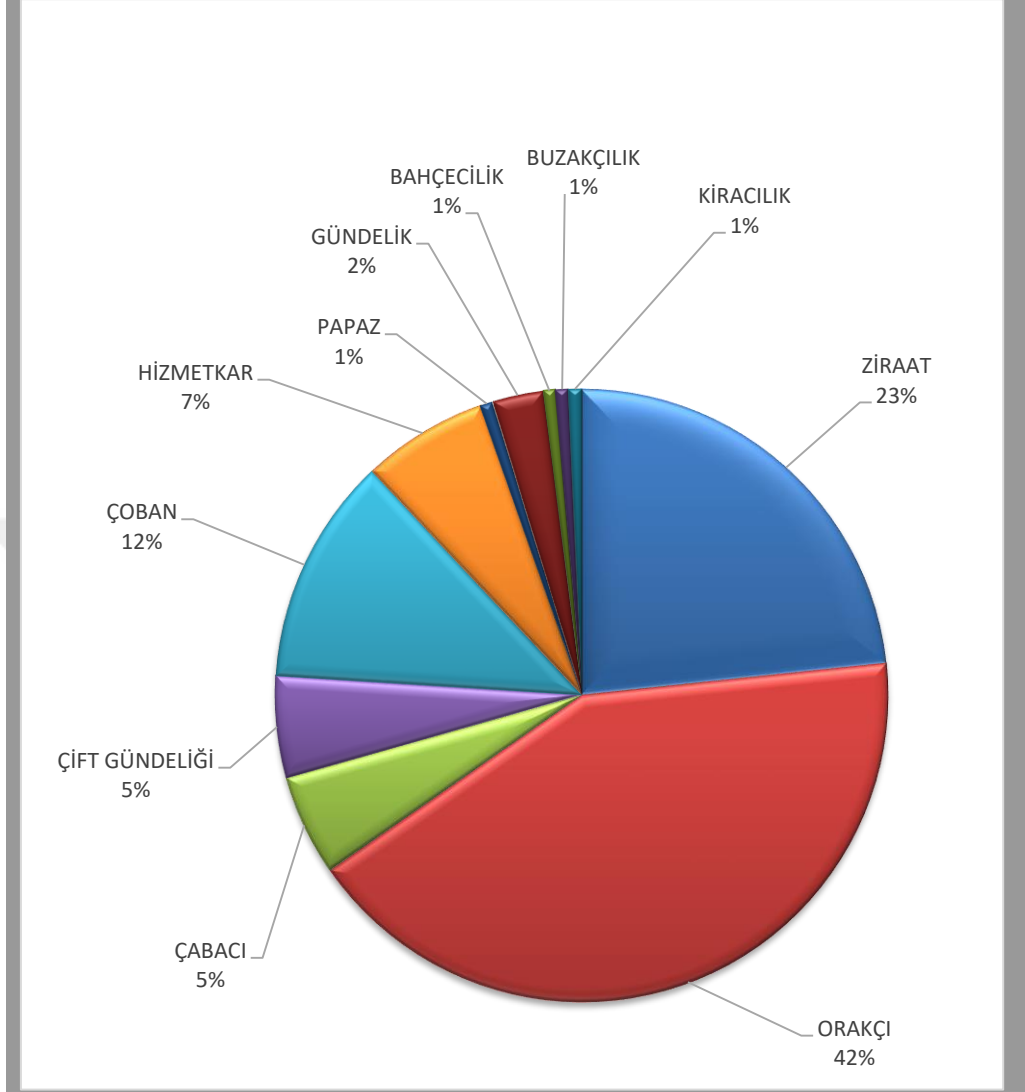
Paşayenice köyünün nüfusunun %33'ü tarım yaparken %60'ı fiziksel güç gerektiren meslekler yapmaktadır. Geri kalan oranın %5'i esnaf ve zanaatkârlık ile ilgili meslekler yaparken %1'i din ve kamu görevliliği ve %1'i ticaret yapmaktadır.

Grafik 33: Tırnova Köyünün Meslek Dağılımı

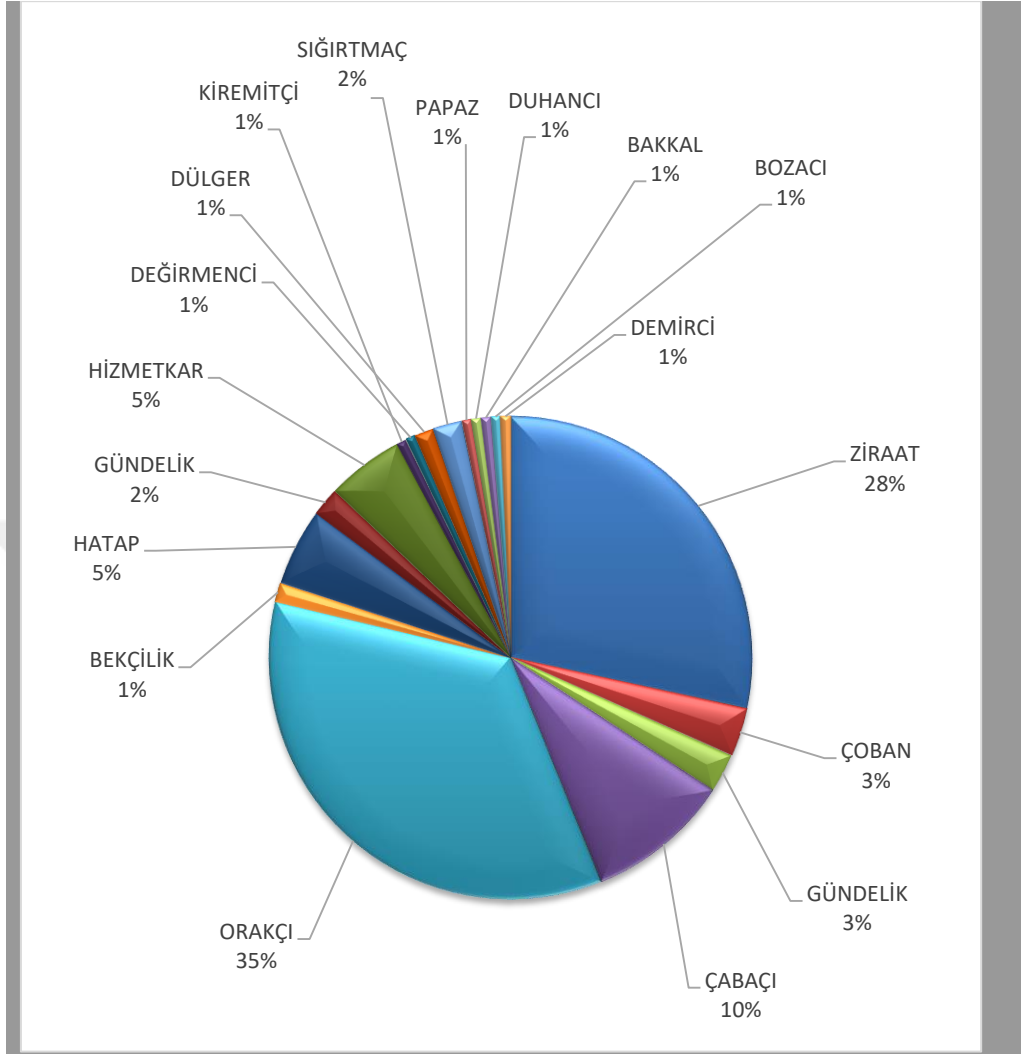
Tırnova köyünün meslek dağılımı gösterilirken köye ait üç mahallenin (Tırnova, Mahalley-i Gavrın, Mahalley-i Atlatko) kayıtları da Tırnova köyüne dâhil edilerek gösterilmiştir. Köyün nüfusunun %46'sı tarım ve hayvancılık ile ilgili mesleklerle meşgul olurken %50'si fiziki güç gerektiren meslekler yapmaktadır. Geri kalan oranın her biri %2'lik orana sahip olarak ticaret ve esnafılık ile ilgili meslekler yapmaktadır.

Grafik 34: İbriktepe Köyünün Meslek Dağılımı

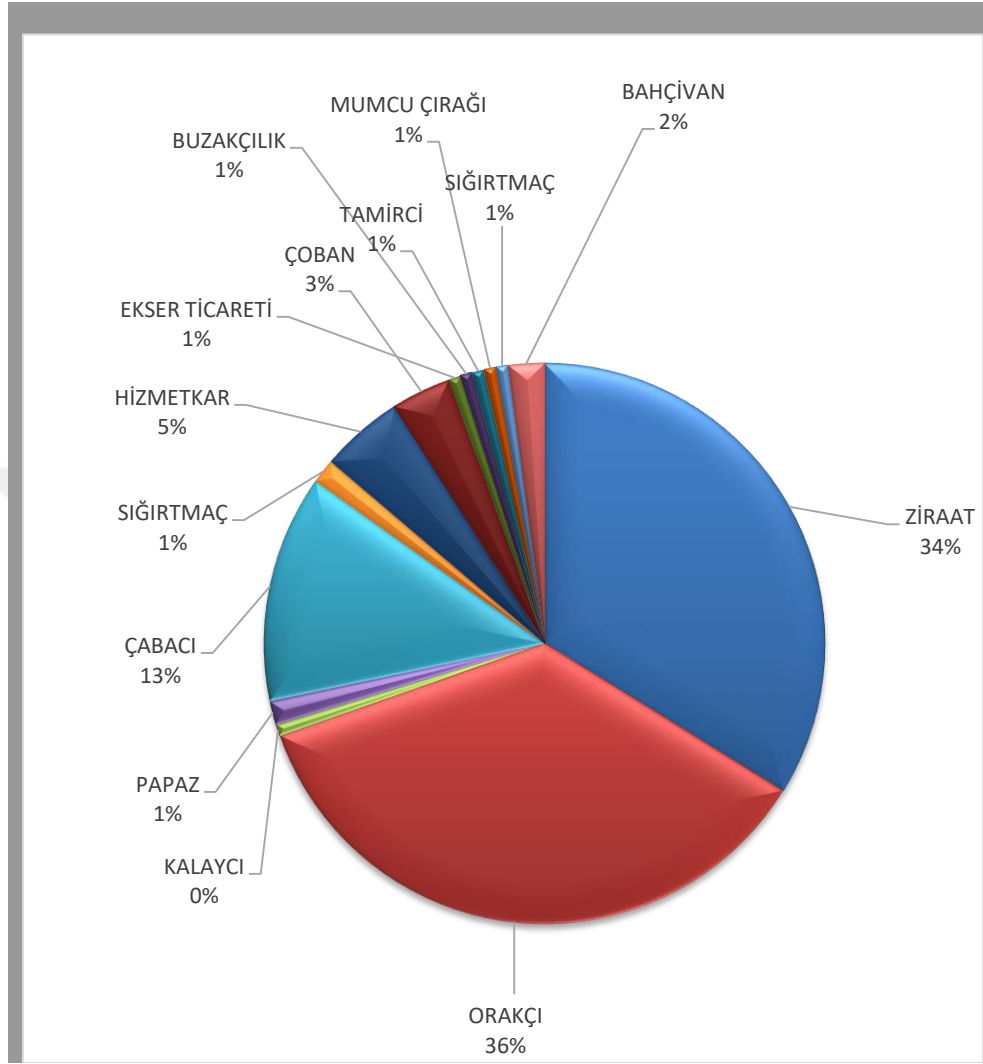
İbriktepe köyünün nüfusunun %38'i tarım ve hayvancılık ile ilgili mesleklerle meşgul olup %60'u fiziki güç gerektiren meslekler yapmaktadır. Geri kalan nüfusun %2'si din ve kamu görevliliği yapmaktadır.

Grafik 35: Dere-i Kebir Köyünün Meslek Dağılımı

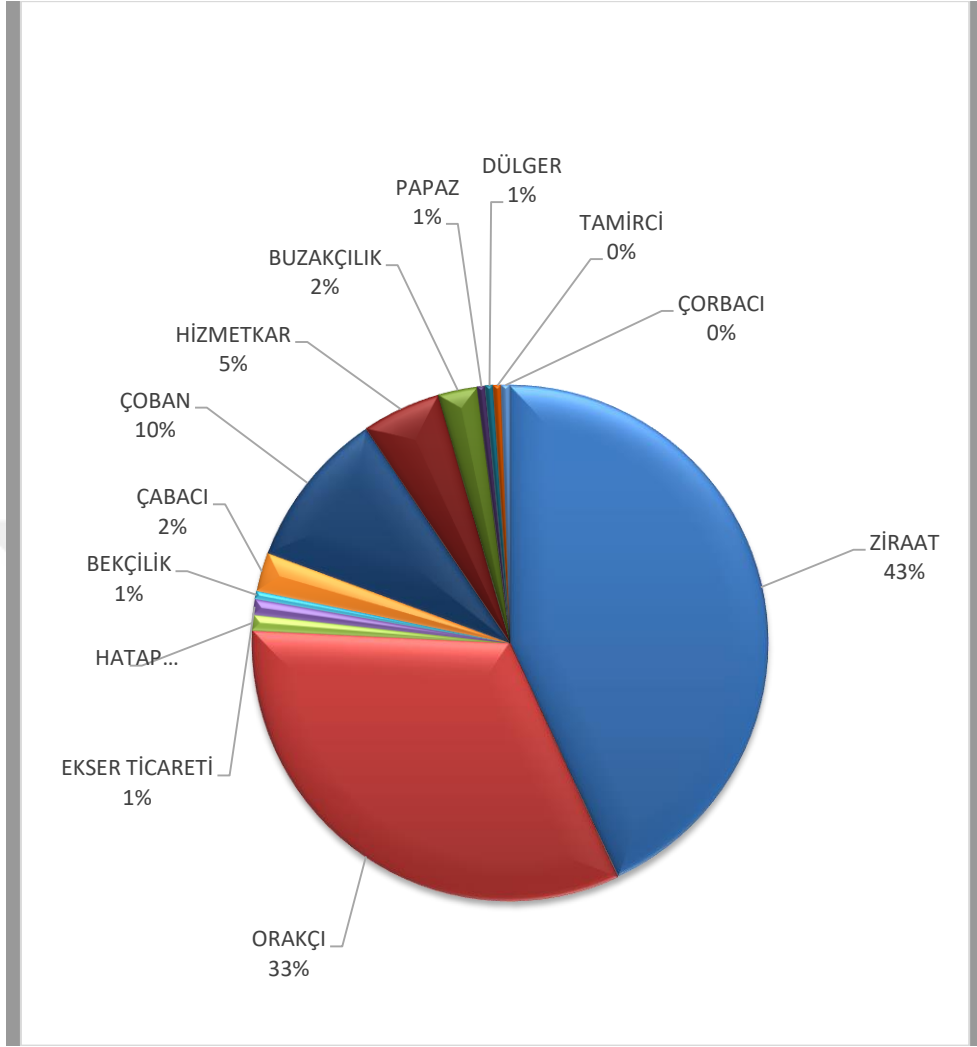
Dere-i Kebir köyünün nüfusunun %32'si tarım ve hayvancılık ile ilgili mesleklerle meşgul olurken %62'si fiziksel güç gerektiren meslekler yapmaktadır. Geri kalan oranın %2'si din ve kamu görevliliği yaparken %3'ü esnaf ve zanaatkarlık son olarak %1'i ise ticaret yapmaktadır.

Grafik 36: Kiremitçi Salih Köyünün Meslek Dağılımı

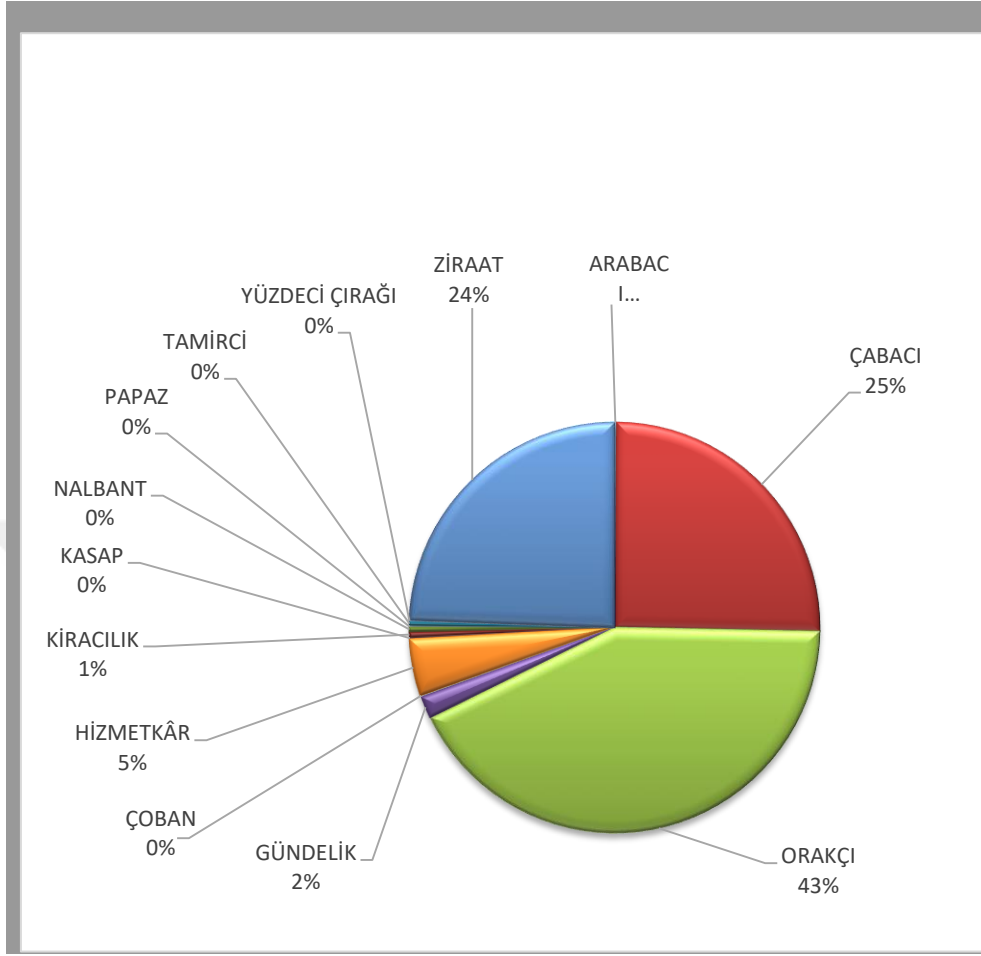
Kiremitçi Salih köyünün nüfusunun %42'si tarım ve hayvancılık ile ilgili mesleklerle meşgul olurken %54'ü fiziksel güç gerektiren meslekler yapmaktadır. Geri kalan %1 din ve kamu görevliliği yaparken %3'ü esnaf ve zanaatkârlık ile ilgili meslekler yapmaktadır.

Grafik 37: Doğan Köyünün Meslek Dağılımı

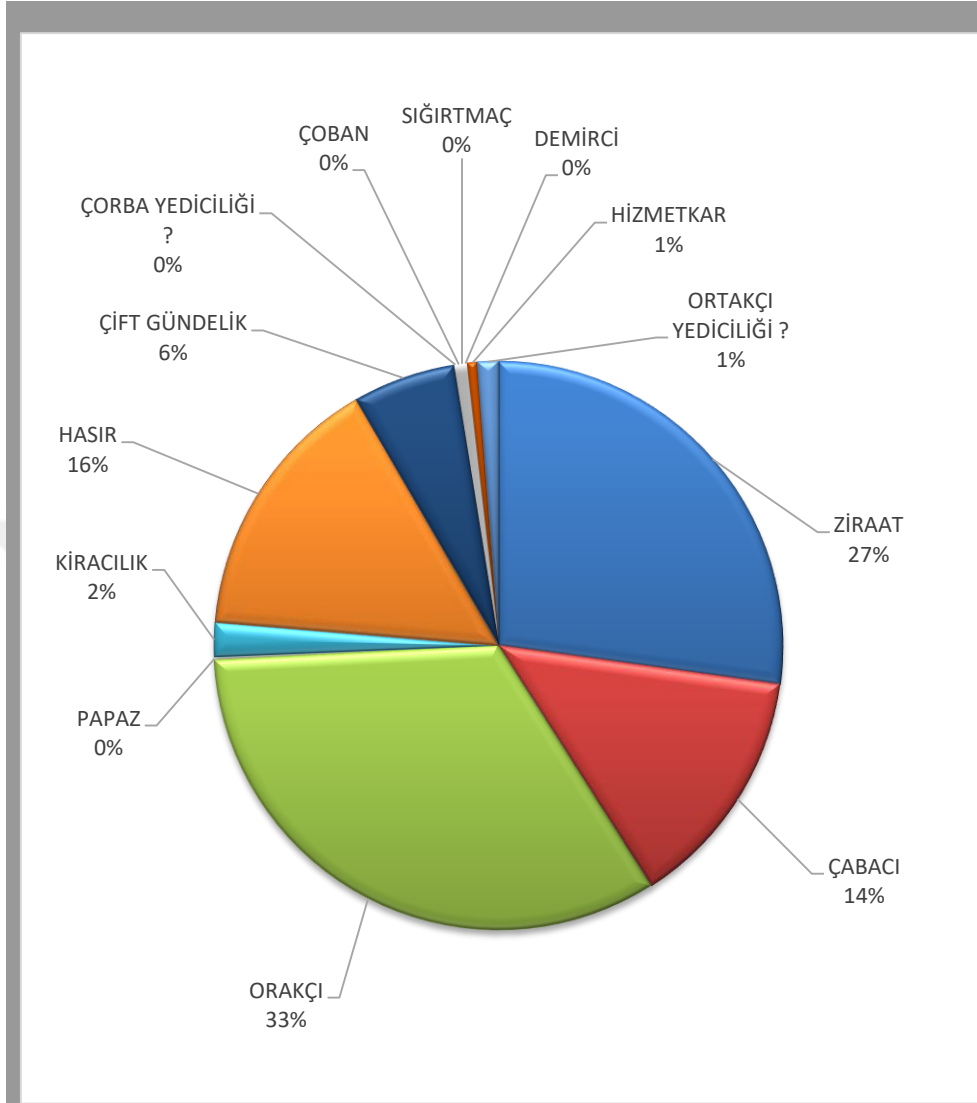
Doğan köyünün nüfusunun %55'i tarım ve hayvancılık ile ilgili mesleklerle meşgul olup %42'si fiziksel güç gerektiren mesleklerde çalışmaktadır. Geri kalan %2'si din ve kamu görevlisi iken %1'i ise ticaret, esnaf ve zanaatkârlık yapmaktadır.

Grafik 38: Karacasalih Köyünün Meslek Dağılımı

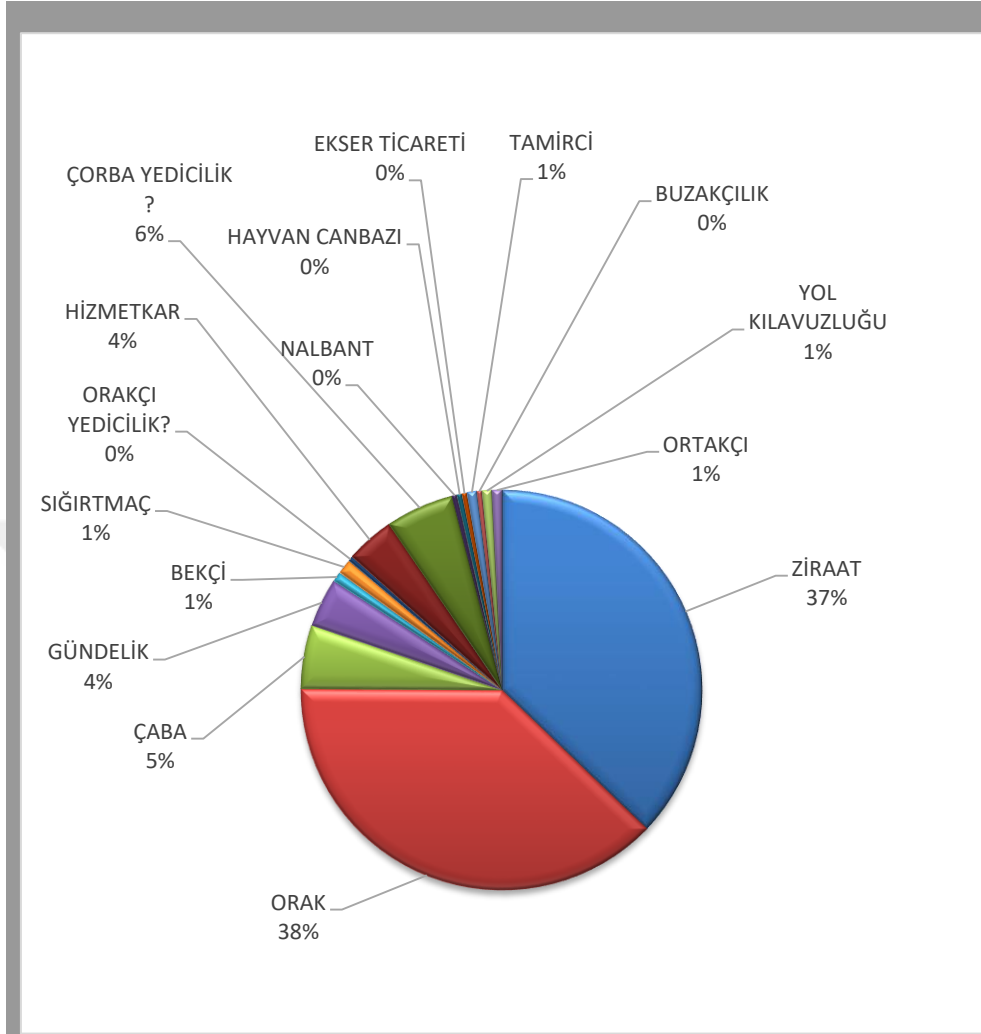
Karacasalih köyünün meslek dağılımı gösterilirken köye ait üç mahallenin (Mahalley-i Değermahi An Karye-i Mezbur, Mahalley-i Malaş Der Karye-i Karacasalih, Mahalle-i Karakeçi Der Karye-i Karacasalih) kayıtları da Karacasalih köyüne dâhil edilerek gösterilmiştir. Nüfusun %24'ü tarım ve hayvancılık ile ilgili mesleklerle meşgul olurken %75'i fiziksel güç gerektiren meslekler yapmaktadır. Geri kalan %1'i ise din görevlisi ve esnafılık yapmaktadır.

Grafik 39: Arnavut Köyünün Meslek Dağılımı

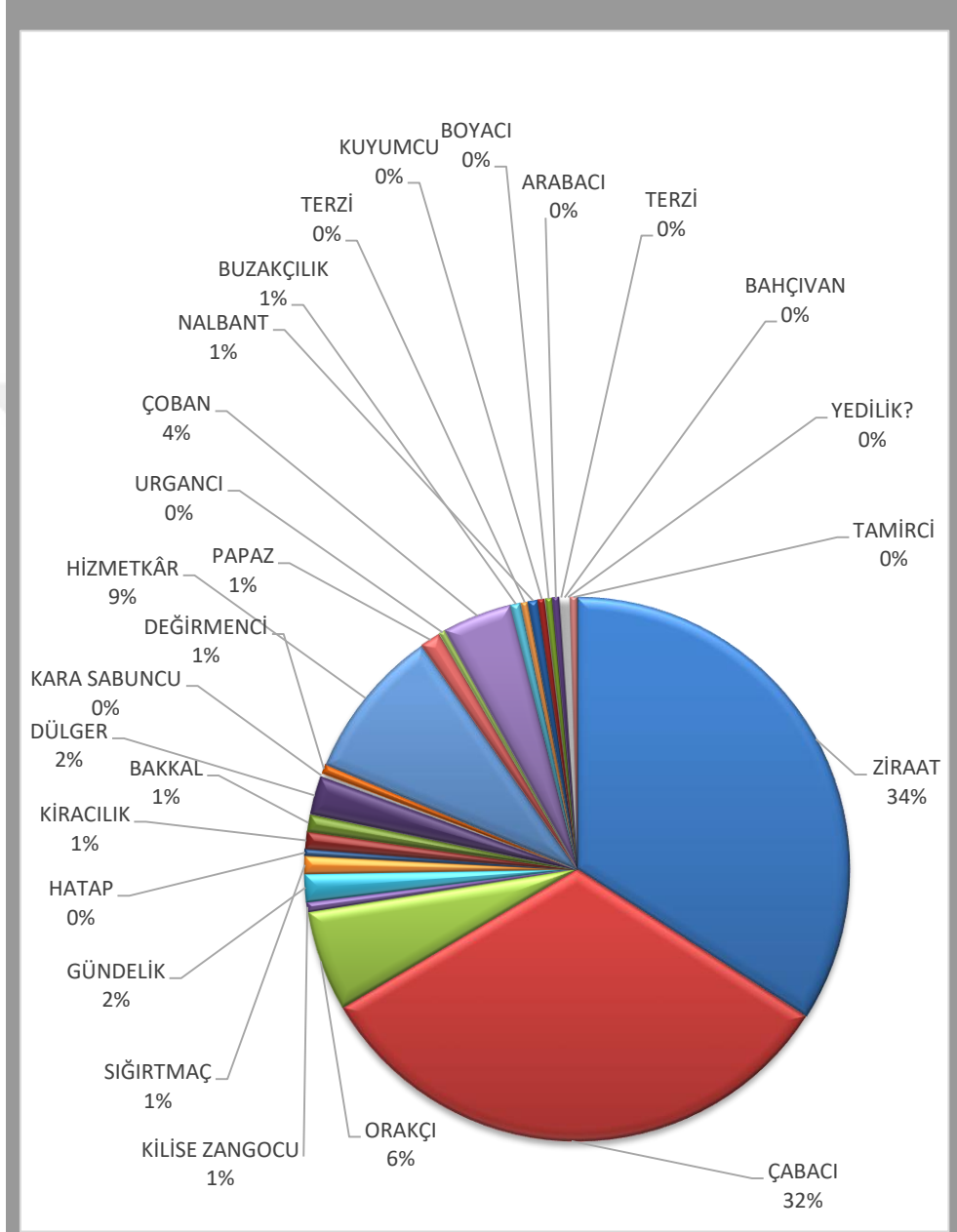
Arnavut köyünün nüfusunun % 36'sı tarım ve hayvancılık ile ilgili mesleklerle meşgul olup %47'si fiziksel güç gerektiren meslekler yapmaktadır. Geri kalan %17'si esnaf ve zanaatkârlık ile ilgili meslekler yapmaktadır.

Grafik 40: Yenice-i Karlu Köyünün Meslek Dağılımı

Yenice-i Karlu köyünün nüfusunun %38'i tarım ve hayvancılık ile ilgili mesleklerle meşgul olurken %55'i fiziksel güç gerektiren meslekler yapmaktadır. Geri kalan %5'i esnaf ve zanaatkârlık, %1'i ticaret, %1'i kamu görevlisidir.

Grafik 41: Küplü Köyünün Meslek Dağılımı

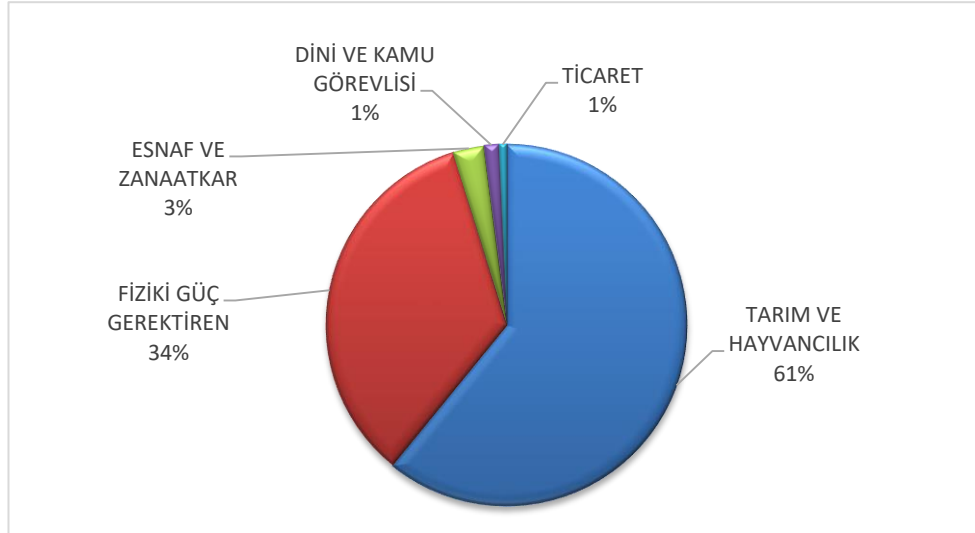

Küplü köyünün mesleklerinin dağılımı gösterilirken köye ait üç mahallenin (Mahalley-i Orakçı Der Karye-i Küplü, Mahalley-i Kuşkonmaz Der Karye-i Küplü, Mahalley-i Dilaver Der Karye-i Küplü) kayıtları da Küplü köyüne dâhil edilmiştir. Nüfusun %41'i tarım ve havyacılık ile ilgili mesleklerle meşgul olurken %41'i fiziki güç gerektiren meslekler

yapmaktadır. Geri kalan %5'i esnaflık ve zanaatkârlık, %2'si din görevlisi, %1'i ticaret ile ilgili meslekler yapmaktadır.

Sonuç olarak 19. yy ortalarında Uzunköprü'de nüfusun %61'inin tarım ve hayvancılık ile ilgili meslekleri icra ettiği görülmektedir. 19.yy'da Osmanlı Devletinin nüfusunun büyük bir kısmının geçimini tarım yoluyla sağladığı, vergi gelirlerinin ve ihracatının büyük bölümünün tarım ürünlerinden kaynaklandığı bir ekonomik yapıya sahip olduğu göz önüne alındığından bu oran şaşırtıcı değildir.¹⁴¹ Uzunköprü'nün geri kalan nüfusunun %34'ünün "fiziki güç ve işçilik gerektiren meslekler, %3'ü "esnaf ve zanaatkârlık" ve %2'sinin "dini ve kamu görevlisi", "eğitim", "asker" ve "ticaret" ile ilgili meslekler yapmış olduğu görülmektedir. Son olarak kırsal nüfus meslekler açısından değerlendirildiğinde kaza merkezinde olduğu gibi tek bir mesleği değil birkaç mesleği bir arada icra ettiği görülmektedir. Bu duruma örnek olarak Küplü köyünde yaşayan Kırıyani Oğlu Estamu aynı anda ziraat, çabacılık, orakçılık ve hatablık yapmaktadır.¹⁴² Yine Karacasalılı köyünde yaşayan Todorı Oğlu Dimitri aynı anda ziraat, orakçılık ve kiracılık yapmaktadır.¹⁴³

Grafik 42: Uzunköprü'nün Köylerindeki Meslek Dağılımı

¹⁴¹Donald Quataert, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Tarımsal Gelişme*, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, C. 6, İstanbul: İletişim Yayınları, 1985 s.1556.

¹⁴² B.O.A. ML. VRD. TMT. d. 5314 Hane 53

¹⁴³ B.O.A. ML. VRD. TMT. d. 5299 Hane 22

Uzunköprü'nün köylerinde mesleği olan kişi sayısına baktığımızda en yüksek sayı 538 kişiyle Karacasalih köyüne aittir. Onu 426 kişiyle Küplü ve 408 kişiyle Tırnova köyleri takip etmektedir. En düşük mesleğe sahip olan köy 8 kişiyle Karayusuflu köyüdür. Onu 12 kişiyle Çongara ve 18 kişiyle Turnacı köyleri takip etmektedir. Bu sayıların diğer köylere kıyasla daha yüksek ya da düşük olmasının temel sebebi köylerde yaşayan nüfusun daha fazla ya da az olmasıdır. Köylerin büyüklüğü ve küçüklüğü köylerde yapılan meslek çeşitliğini de ciddi şekilde etkilemektedir. Küçük köylerde sadece ziraat ve hayvancılık yapıldığı görülürken büyük köylerde ziraat ve hayvancılığın yanında esnaf ve zanaatkârlık gibi çeşitli mesleklerinde yapıldığı görülmektedir.

III. BÖLÜM

UZUNKÖPRÜ KAZASININ İKTİSADİ YAPISI

3.1. Tarım

Osmanlı Devleti'nin ekonomik yapısı tarıma dayanmaktadır. Dolayısıyla nüfusun çok büyük bir kesimi de geçimini tarımsal faaliyetlerden sağlamaktadır. Bu itibarla Halil İncelik'in ifadesiyle Osmanlı İmparatorluğunun tarım ve hayvancılığı birlikte yürüten bir "köylü imparatorluğu"¹⁴⁴ olduğuna ulaşılabilmektedir.

Osmanlı toprak düzeninin temeli büyük ölçüde tımar sistemine dayanmaktadır. Tımar Sistemi, tarımsal ekonominin dolayısıyla Osmanlı ekonomisinin temelini oluşturmaktadır. Bu sistem, tarım teknolojisinde gelişme olmamasına rağmen, öncelikle tarımsal üretim, ürüne sahip olma ve özellikle güvenlik için gerekli şartları hazırlamış ve klasik dönemde etkisini göstermiştir.¹⁴⁵

XVII. ve XVIII. yüzyıldan itibaren giderek zayıflayan merkezi otorite sonucunda bu durumu düzeltmek adına bir takım reform çabaları uygulamaya çalışılmıştır. Bu çerçevede Tanzimat'ın ilanı ile birlikte tarımı geliştirmek için araştırmalar yapmak üzere 1843'te "*Zirâat Meclisi*" ile üreticiye kredi sağlamak amacıyla "*Nafîâ Hazinesi*" kurulmuştur.¹⁴⁶

Çalışmamızın konusunu oluşturan Uzunköprü kazasının da ekonomik yapısının Anadolu'nun birçok yerinde olduğu gibi tarım ve hayvancılığa dayalı olduğu görülmektedir. Özellikle köy ve çiftlik türü yerleşim birimleri söz konusu olunca, tarım ve hayvancılığa dayalı bir cemiyet yapısından ve iş bölümünden bahsedilmektedir. Kasaba ve şehirlerde ise daha kalabalık bir nüfusun bir arada bulunması nedeniyle zanaat ve ticaret ana iktisadî faaliyeti oluşturduğu görülmektedir. Uzunköprü köylerinde tarımsal faaliyetlerin

¹⁴⁴ Bülent Özdemir ve İsmail Arslan, "Orda Bir Köy Var Uzakta, 19. Yüzyıl Osmanlı Köy Toplumunda Sosyo-Kültürel İlişkiler ve Değişim: Balıkesir Örneği", "*JASSS*" C.6, S.3 (2013), s.24, Bkz. Halil İncelik, "*Köy, Köylü ve İmparatorluk*", *Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi*, İstanbul: Eren Yayıncılık, 1996, ss. 1-14.

¹⁴⁵ Ahmet Tabakoğlu, *Türkiye İktisat Tarihi*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2008, s.197

¹⁴⁶ Tabakoğlu, "*a.g.e*", s. 239.

yoğun olmasında yerleşme, su kaynakları ve iklim koşullarının elverişli olmasının büyük katkısı bulunmaktadır.

Uzunköprü kazasına ait temettuât kayıtlarından, kent ve kırsal alandaki tarım alanlarının miktarı, ürün çeşitleri, ekili alanlardan elde edilen toplam ürün miktarı ve gelirleri hakkında önemli bilgiler edinilmektedir. Aynı zamanda defterlerde hane reislerinin, tarla, bağ, bahçe, çayır ve benzeri gayrimenkulleri hakkında ayrıntılı bilgiler bulunmaktadır.

Uzunköprü'nün arazisi ile ilgili olarak Edirne Vilayet Salnamesinde; *"Uzunköprü kazasının genelinde arazinin bir kısmı ova, ekserisi bayır ve yüksek mevkilerdir. Meriç ve Ergene nehri civarında bulunan ovaların verimliliği yüksek, diğer arazinin ise orta denilebilecek seviyededir."*¹⁴⁷ *"Tüm kazanın 641.991 dönüm arazisi olup, bunun 465.117 dönümü ekili tarladır. Ayrıca 5.369 dönümde 4.872 parça bağ ve 224 dönüm üzerinde 70 bahçe bulunmaktadır."*¹⁴⁸ Kaza genelinde birinci derecede buğday, kızılcı, kuş otu, susam, çavdar, arpa, alef, kapluca, burçak ve mısır ikinci derecede darı, seyre, fasulye, nohut, bakla ve bazen patates üretilirken, az miktarda da tütün üretilirdi. Uzunköprü kazasının kavunu da meşhurdur. Kavunlar en çok merkez kazanın ovaları ile Salarlı, Kurtbey, Karayayla ve Saatagacı ovalarında yetişir. Belirtilen ovalar Ergene Nehri kenarındaydı.¹⁴⁹ ifadeleri kullanılmıştır.

Yaptığımız çalışma sonucunda elde ettiğimiz bilgilere göre ise Uzunköprü'deki arazilerin 43.545,5 dönümü ekili araziler olarak kabul edilen mezru tarla, 35.331,5 dönümü ziraat yapılmayan nadasa bırakılmış tarlalar olarak kabul edilen gayr-i mezru tarla¹⁵⁰, 3.846,75 dönümü genellikle üzüm yetiştirilen bağ, 2.319,25 dönümü çayır ve 395,5 dönümü sebze ve meyve

¹⁴⁷ Salname-i Vilayet-i Edirne H. 1317, s. 380; Salname-i Vilayet-i Edirne H. 1319, s. 990.

¹⁴⁸ Salname-i Vilayet-i Edirne H. 1310, s. 367; Salname-i Vilayet-i Edirne H. 1317, s. 382; Salname-i Vilayet-i Edirne H. 1319, s. 992-993.

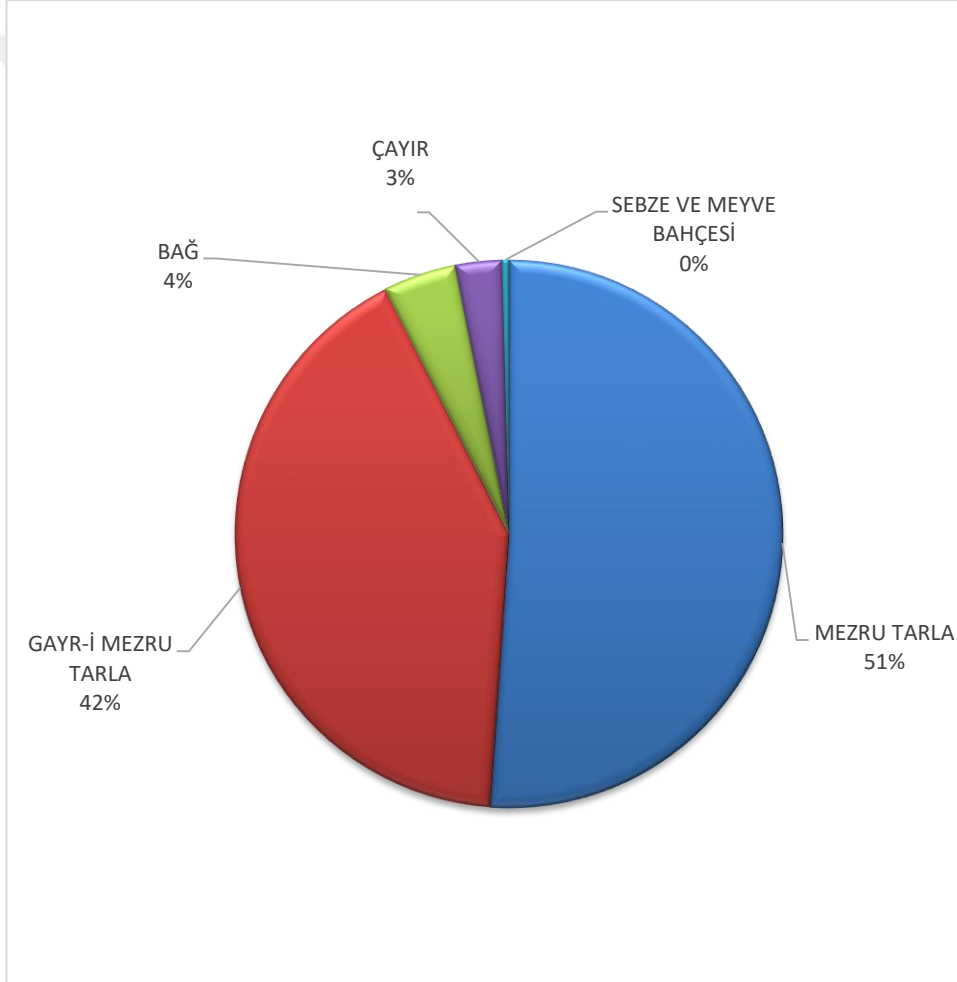
¹⁴⁹ Salname-i Vilayet-i Edirne H. 1310, s. 366.

¹⁵⁰ Osmanlı Devleti'nde meyve ağaçları ekili olan arazi arasından bir çift öküz geçebilecek durumda ise arazi tarla olarak adlandırılır; arazi, meyve ağaçları aralarından bir çift öküz geçemeyecek kadar birbirine yakın ise bahçe olarak adlandırılırdı. Bu nedenle araziler bu anlayışa göre işlem görmektedir. Bkz. Şenol Çelik, *Osmanlı Taşra Teşkilatında İçel Sancağı (1500-1584)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1994, s. 295.

bahçesidir.¹⁵¹ 85.438,5 dönüm arazinin %51'i meşru tarla, %42'si gayr-i meşru tarla, %4'ü bağ, %3'ü çayır ve %0,90 sebze ve meyve bahçesinden oluşmaktadır. Toplam arazi de en fazla orana %51 ile meşru tarlaya aitken en az oran ise %0,90 ile sebze ve meyve bahçelerine aittir.

Uzunköprü kazasına tabi köylerdeki meşru ve gayr-i meşru tarlaların oranlarına bakılarak tarlaların % 55'inin ekili olduğu geri kalan %45'inin ise nadasa bırakılmış olduğu görülmektedir. Bu durum Uzunköprü'de nadas uygulamasının neredeyse arazilerin yarısında azalan verim gücünü artırmak için tercih edildiğini göstermektedir.

Grafik 43: Köylerdeki Toprak Dağılımı (%)

¹⁵¹Uzunköprü'ye ait bağ, bahçe ve çayırların "dönüm", dönümden az olan yerlerin ise "evlek" olarak kaydedildiği görülmektedir. Çalışmamızda dönümün dörtte biri olan toplam 1691,5 evlek bağ, bahçe ve çayır dönüme dönüştürülerek yazılmıştır.

3.1.1. Uzunköprü'nün Köylerinde Arazi Dağılımı

Uzunköprü'nün köylerindeki toprak tasarrufunun genel dağılımına bakıldığında en fazla toprağa sahip köy 8764 dönüm ile Karacasalih köyüdür. Bunu 6691,5 dönüm ile Tırnova ve 5816,5 dönüm ile Küplü köyleri izlemektedir. Bahsi geçen köylerin büyük ve diğer köylere oranla daha fazla toprağa sahip olması nedeniyle ulaşılan sonuçlar şaşırtıcı değildir. En az toprağa sahip köy ise 301,5 dönüm ile Karayusuflu köyüdür. Onu 512 dönüm ile Ali Bey ve 536 dönüm ile Güllüşahin köyleri izlemektedir.

Hane başına ortalama toprak tasarruf miktarı 38,24 dönümdür. Genel olarak bakıldığında köylerin %49'u ortalamanın altında toprağa sahipken %51' i ise ortalamanın üzerinde bulunmaktadır. Buna göre yirmi altı köy bu ortalamanın altında toprak tasarruf etmekte, 27 köy ise ortalamanın üzerinde toprağa sahiptir.

Hane başına düşen toprak miktarları köylere göre değerlendirildiğinde en fazla miktara 172,38 dönüm ile Çakmak Baba ve Demirciler köyleri sahiptir. Onu 153,3 dönüm ile Karacasalih köyü ve 138.83 dönüm ile Çongara köyleri izlemektedir. Çongara, Çakmakbaba ile Demirciler köylerinde hâne başına düşen arazinin fazla olmasının sebebi buralarda yaşayan nüfusun diğer köylere oranla daha düşük olmasından kaynaklanmaktadır. Hane başına düşen en az toprak miktarı ise 20,49 ile Arnavut köyüne aittir. Onu 23,06 dönüm ile Nasuhbey ve 26,94 dönüm ile Ali Bey izlemektedir.

Mezru yani ekilmiş topraklar açısından değerlendirildiğinde en fazla toprak 2535 dönüm ile Doğan köyüne aittir. Onu 1973 dönüm ile Yenice-i Karlu ve 1688 dönüm ile Ada köyü izlemektedir. En az toprak ise 140 dönüm ile Kara Yusuf köyüdür. Onu 247 dönüm ile Ali Bey ve 315 ile Yakup Bey izlemektedir.

Gayr-i mezru (nadas) topraklar açısından değerlendirildiğinde en fazla toprak 1811,5 dönüm ile Yenice-i Karlu köyüne aittir. Onu 1719 ile Doğan ve 1418 dönüm ile Çakmakbaba ile Dermiciler köyleri izlemektedir. En az toprağa sahip köy ise 140 dönüm ile Kara Yusuf köyüdür. Onu 180 ile Güllüşahin ve 218 ile Ali Bey köyleri izlemektedir.

Çayır açısından değerlendirildiğinde en fazla toprak 267,5 ile Yenice-i Karlu köyüdür. Onu 242 ile Yenice-i Küreci ve 221 ile Çakmak baba ve

Demirciler izlemektedir. En az toprak ise üçünde de 1 dönüm ile Kırköy, İbriktepe ve Kadıgebran köyleridir.

Bağ bakımından değerlendirildiğinde en fazla toprak 1178,5 ile Karacasalih köyüne aittir. Onu 365 ile Hamitli ve 241 ile Aslıhan izlemektedir. En az bağ ise 0,5 ile Karayayla köyüdür. Onu 1 ile Kırköy ve 1,5 ile Maltepe köyleri izlemektedir. Köyler arasında hiç bağı bulunmayan tek köy ise Yenice-i görece köyüdür.

Uzunköprü kazasına ait 44 köyün toprak tasarrufu ve hane başına düşen arazi miktarı ayrıntılı olarak aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 5: Köylerdeki Toprak Tasarrufu (dönüm)

Köylerin İsimleri	Mezru Tarla	Hane Başına Mezru Tarla	Gayr-i Mezru Tarla	Hane Başına Gayr-i Mezru Tarla	Çayır	Hane Başına Çayır	Bağ ve Bahçe	Hane Başına Bağ ve Bahçe	Toplam	Hane Başına Düşen Arazi
Çiftlik	469	27,58	561	33	75	4,41	33,5	1,97	1139,5	67,02
Kara Yusufllu	140	17,5	140	17,5	9	9,37	6,5	0,81	301,5	37,68
Altı Ağaç-i Sağır	546	28,73	329	17,31	0	3,94	15	0,78	890	46,84
Saruhanlı	1197	18,70	976	15,25	201,5	1,17	53	0,82	2427,5	37,92
Altı ağaç-ı Kebîr	749	16,28	788,5	17,14	151,5	1,63	37,5	0,81	1726,5	37,53
Karacaali	593	13,17	546	12,13	0	1,66	7	0,15	1242,5	27,61
Tırnova	3741	18,51	2559	12,66	1	0,004	378,5	1,87	6691,5	33,12
Kurtbey	423,5	12,1	505	14,42	0	2,14	6,5	0,18	1002	28,62
Buldu	700	50	562	40,14	0	5,35	16,5	1,17	1280,5	91,46

Ali Bey	247	13	218	11,47	13,5	3,94	5,5	0,28	512	26,94
Kadıgebran	1053	23,4	491	10,91	1	1,66	3	0,06	1573	34,95
Doğancı	320	16,84	360	18,94	146	3,94	24	1,26	850	44,73
Maltepe	1310	19,84	1003	15,19	0	1,13	1,5	0,02	2516,5	38,12
Çavuşlu	439	23,10	665	35	0	3,94	19	1	1123	59,1
Yenice-i görece	499,5	13,5	432	11,67	242	2,02	0	0	1173,5	31,71
Ashhan	771	14,01	781	14,2	35	1,36	241	4,38	1828	33,23
İbriktepe	767	13,22	865	14,91	1	1,29	3	0,05	1825,5	31,47
Nasuh Bey	331	10,67	294	9,48	49,5	2,41	14	0,45	715	23,06
Hamitli	911	26,79	1046	30,76	156	2,20	365	10,73	2478	72,88
Dağkara bürçek	730	30,41	390	16,25	0	3,12	24,5	1,02	1144,5	47,68
Dere-i kebir	782	13,96	727,5	12,99	0	1,33	32	0,57	1584	28,28
Ömer Bey	571	40,78	577	41,21	0	5,35	25,5	1,82	1173,5	83,82

Kiremitçi Salih	1150	20,17	580	10,17	51	1,31	56,5	0,99	1839,5	32,27
Doğan	2535	27,85	1719	18,89	0	0,82	76	0,83	4330	47,58
Çakmak baba ile Demirciler	1448	80,44	1418	78,77	221	4,16	16	0,88	3103	172,38
Lalacık	652	24,14	372	13,77	0	2,77	24	0,88	1080,5	40,01
Mestanlar	534	25,42	551	26,23	0	3,57	12	0,57	1097	52,23
Paşayenice	507,5	14,09	412	11,44	36	2,08	25,5	0,70	981	27,25
Karacasali h	4211,5	17,99	3025	12,92	345,5	1,47	1182	5,05	8764	37,45
Salarlı	661	28,73	684	29,73	0	3,26	6	0,26	1418,5	61,67
Güllüşahin	345	38,33	180	20	0	8,33	11	1,22	536	59,55
Arnavut	1172,5	10,37	798	7,06	86,5	0,66	159,5	1,41	2315,5	20,49
Yakup Bey	315	17,5	425	23,61	0	4,16	7,5	0,41	755,5	41,97

Harmanlı	788	27,17	903	31,13	0	2,58	30	1,03	1745	60,17
Kırköy	984	20,08	950	19,38	1	1,53	1	0,02	1987	40,55
Çongara	589	65,44	657	73	0	8,33	3,5	0,38	1249,5	138,83
Karayayla	367	19,31	353	18,57	15	3,94	0,5	0,02	735,5	38,71
Eskiköy	568	13,52	638	15,19	55	1,78	54,5	1,29	1315,5	31,32
Turnacı	847,5	56,5	716	47,73	0	5	13	0,86	1576,5	105,1
Ada	1688	20,09	1099	13,08	115,5	0,89	6,5	0,07	3061	36,44
Yenice-i Karlu	1973	18,97	1811,5	17,41	267,5	0,72	199,5	1,91	4251,5	40,87
Küplü	2971	12,48	1936	8,13	41,5	0,17	365,5	1,53	5816,5	24,43
Kadıhalil	970,5	26,95	570	15,83	0	2,08	5,5	0,15	1601	44,47
İsmi Bilinmeyen	978	27,94	718	20,51	0	2,14	28,5	0,81	1724,5	49,27

3.1.2. Dini İnanca Göre Toprak Dağılımı

Uzunköprü kazasının mahallelerinde Müslümanların sahip olduğu toprakların gayrimüslimlere göre daha fazla olmasına karşılık köylerde gayrimüslimlerin tasarruf ettiği ziraî topraklar Müslümanlara göre daha fazladır.¹⁵²

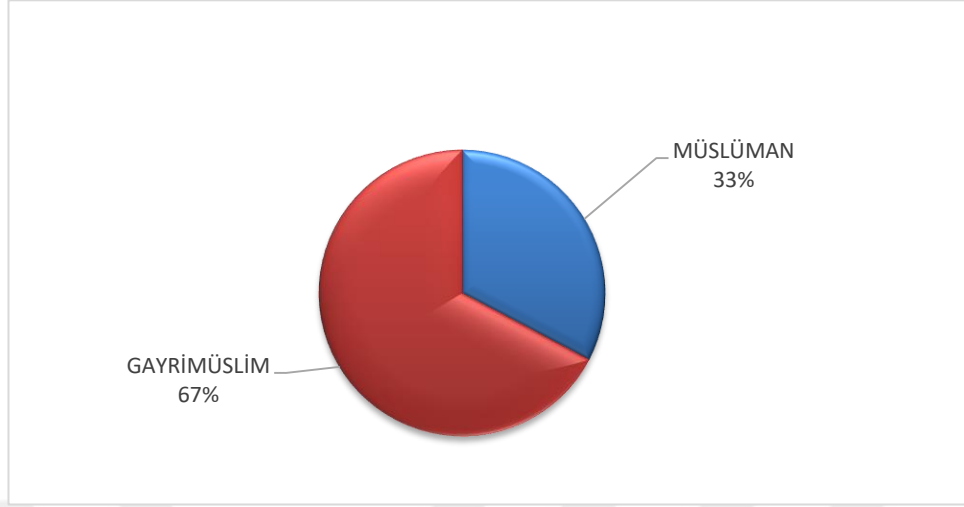
Tablo 6: Dini İnanca Göre Toprak Dağılımı (Dönüm)

	MÜSLÜMAN	GAYRİMÜSLİM
MEZRU TARLA	13280,5	30265
GAYR-İ MEZRU TARLA	12425,5	22906
BAĞ	916,75	2930
ÇAYIR	1307,25	1012
BAHÇE	0	395,5
TOPLAM	27930	57508,50

Yukarıdaki tablo oluşturulurken dönümün dörtte biri anlamına gelen evlek topraklar (bağ, çayır, bahçe) dönüme çevrilip tüm topraklar dönüm olarak yazılmıştır. Tablodan anlaşılabacağı üzere Uzunköprü köylerinde toplam 85438,5 dönüm toprak bulunmaktadır. Bu toprakların 27930 dönümü Müslümanlara ait iken 57508,5 dönüm toprak Gayrimüslimlere aittir.

¹⁵² Uzunköprü'de arazilerin dinî yapıya göre dağılımına bakıldığında % 76'lık payla Müslümanlar toprağın 4'te 3'üne, Gayrimüslimler ise % 24'lük payla 4'te 1'ine sahiptir. Bkz. Yılmaz, "a.g.t".s. 100.

Grafik 44: Dini İnanca Göre Toprağın Dağılımı (%)

Dini inanca göre tasarruf edilen topraklar değerlendirildiğinde gayrimüslimlerinde Müslümanlara göre üç kat fazla toprağa sahip oldukları görülmektedir. Ayrıca Müslümanlar yalnızca çayırılık alanlar açısından gayrimüslimlerden daha fazla toprağa sahiptir.

Uzunköprü kırsalında dönüm başı ortalama hâsılat 66,76 kuruş¹⁵³ olarak tespit edilmiştir. Köyler arasında hane başına ortalama hasılatı en yüksek olan köy 104,09 kuruş ile Karacaali köyüne aittir. Onu 102,54 kuruş ile Aslıhan ve 92.80 ile Maltepe köyleri izlemektedir. Hâsılatı en az olan köy ise 21,37 kuruş ile Tırnova köyüne aittir. Onu 29,50 kuruş ile Salarlı ve 29,70 kuruş ile Karacasalih köyleri izlemektedir.

¹⁵³ İncelememizde, bütün gelir bilgilerinde kullanılan ölçü birimi “kuruş” tur. Çünkü Tanzimat döneminden itibaren Osmanlı ülkesinde ve dolayısıyla Uzunköprü’de kullanılan kuruş, 5 Ocak 1844 tarihinde yayınlanan “*Usul-ü Cedide Üzere Tashih-i Ayar*” kararnamesi ile Osmanlı para sisteminin temelini oluşturmuştur. 100 kuruş 1 altın karşılığı olarak kabul edilmiştir. Bkz. Musa Çadircı, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapıları*, Ankara: TTK yay. 1991, s 336.

Tablo 7: Dönüm Başına Düşen Hâsılat (Kuruş)

KÖYÜN İSMİ	TOPLAM ARAZİ (DÖNÜM)	DÖNÜM BAŞI NET GELİR (KURUŞ) ¹⁵⁴
ÇİFTLİK	1139,5	26,92
KARA YUSUFLU	301,5	57,76
ALTIAĞAÇ-İ KEBİR	890	77,23
SARIHANLU	2427,5	66,58
ALTIAĞAÇ-İ SAĞIR	1726,5	58,03
KARACALI	1242,5	104,09
TIRNOVA	6691,5	78,40
KURTBEY	1002	78,48
BULDU	1280,5	45,22
ALİBEY	512	66,79
KADIGEBRAN	1573	80,42
DOĞANCA	850	55,1
MALTEPE	2516,5	92,80
ÇAVUŞLU	1123	43,19
YENİCE-İ GÖRECE	1173,5	38,72
ASLIHAN	1828	102,54
İBRİKTEPE	1825,5	75,70
NASUHBEY	715	45,55
HAMİTLİ	2478	32,15

¹⁵⁴ Dönüm başına düşen net hâsılat miktarını bulmak için ziraattan elde edilen gelir miktarı toplam araziye bölünmüştür.

DAĞKARABÜRÇEK	1144,5	57,98
DERE-İ KEBİR	1584	67,60
ÖMER BEY	1173,5	41,28
KİREMİTÇİ SALİH	1839,5	71,93
DOĞAN KÖYÜ	4330	62,70
ÇAKMAKBABA VE DEMİRCİLER	3103	36,98
LALACIK	1080,5	89,50
MESTANLAR	1097	50,95
PAŞAYENİCE	981	62,65
KARACASALİH	8764	60,55
SALARLI	1418,5	29,50
GÜLLÜŞAHİN	536	63,24
ARNAVUT	2315,5	73,44
YAKUP BEY	755,5	35,28
HARMANLI	1745	45,00
KIRKÖY	1987	53,11
ÇONGARA	1249,5	46,54
KARAYAYLA	735,5	38,59
ESKİKÖY	1315,5	71,98
TURNACI	1576,5	70,17
ADA	3061	77,44
YENİCE-İ KARLU	4251,5	64,10
KÜPLÜ	5816,5	91,47

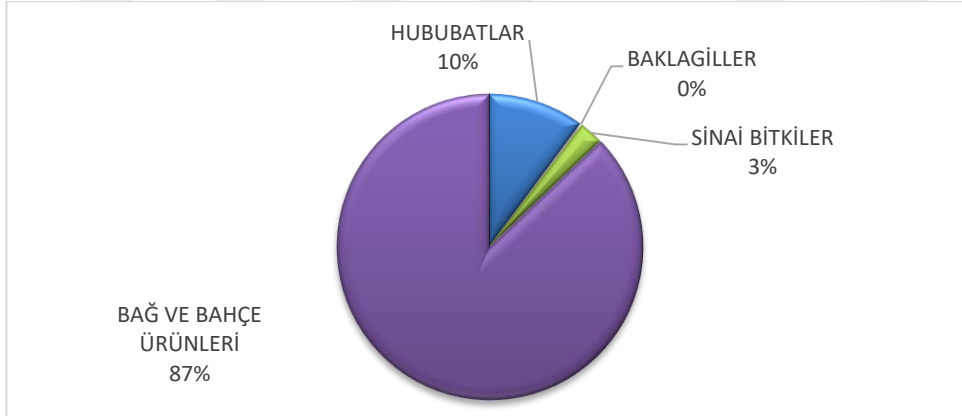
KADİHALİL	1601	76,09
İSMİ BELİRTİLMEMİŞ	1724,5	64,69

3.1.3. Uzunköprü'nün Köylerinde Yetiştirilen Tarım Ürünleri

Uzunköprü'nün köylerindeki tarla, bağ ve bahçelerde çeşitli ürünlerin yetiştirildiği görülmektedir. Yetiştirilen bu ürünler dört gruba ayrılarak incelenmiştir. Bunlar;

- A. *Hububat (Tahıllar)*: Hınta (Buğday), Şaîr (Arpa), Erzen (Darı), Burçak, Çavdar, Alaf (Yulaf), Mısır, Yene (Hayvan yemi), Çekirdekli Yene, Süpürge, Süpürge Tohumu ve Kaplıca¹⁵⁵
- B. *Baklagiller*: Nohut, Fasulye, Mercimek, Bakla
- C. *Sinai Bitkiler*: Sisam (Susam), Duhan (Tütün), Seyrek (Keten tohumu), Ham Harîr (Ham İpek)
- D. *Bağ ve Bahçe Ürünleri*: Soğan, Sarımsak, Üzüm

Grafik 45: Uzunköprü'de yetiştirilen ürünler (%)

Yukarıda yer alan grafikten anlaşıldığı üzere köylerde yetiştirilen ürünlerden en yüksek orana %87 ile bağ ve bahçe ürünleri sahiptir. Bu oranın yüksek olmasının en önemli sebebi bölgede bağcılığın oldukça yoğun bir şekilde yapılıyor olmasıdır.

¹⁵⁵ Taneleri ufak bir cins buğday, <https://sozluk.gov.tr/> (17 Mayıs 2021)

Bağ ve bahçe ürünlerini ise %10 ile hububatlar ile sanayi bitkiler takip etmektedir. Yetiştirilen ürünler arasında en düşük orana baklagiller sahiptir.¹⁵⁶ Uzunköprü'nün köylerinde yetiştirilen tarım ürünleri hakkında ayrıntılı bilgiler Ek 2'de tablo halinde verilmiştir.

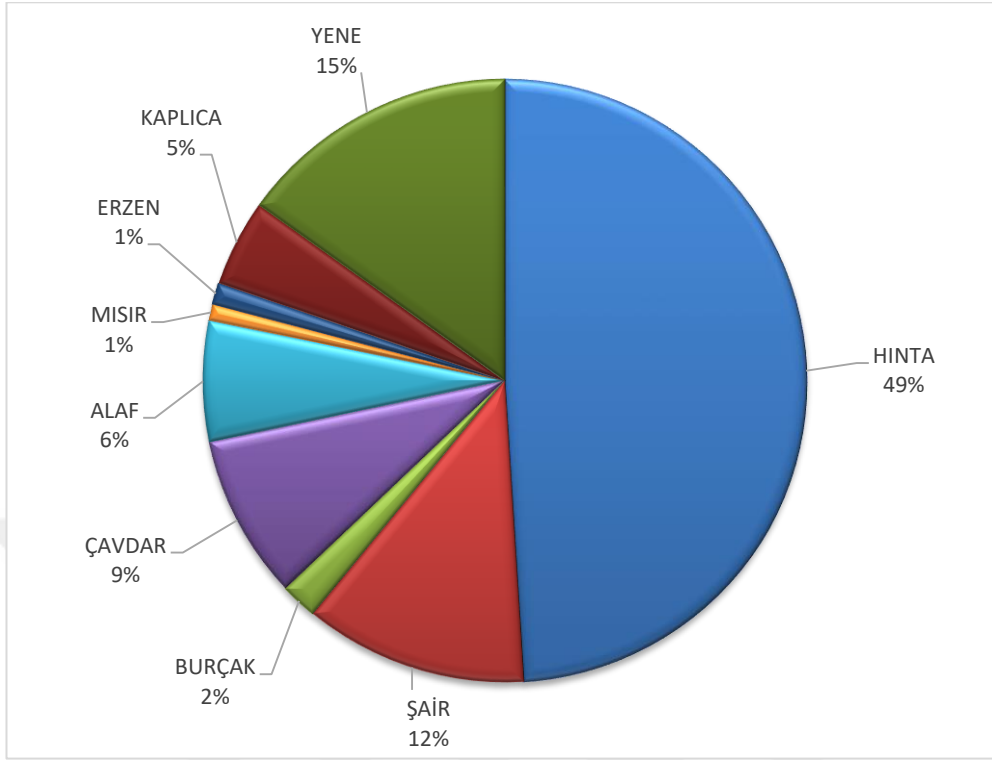
A) Hububat (Tahıllar)

Tahıl tarımı Osmanlı köylüsünün en önemli zirai faaliyetidir. Bu durum Uzunköprü için de geçerli olup yetiştirilen ürünlerin büyük kısmının hububatlardan oluştuğu görülmektedir. Uzunköprü'deki toplam hububat üretimi 34669 kile¹⁵⁷dir. Bu rakamın 16983,5 kilesi Hınta, 5239,5 kilesi Yene, 4146 kilesi Şair, 3051 kilesi Çavdar, 2232,5 kilesi Alaf, 1609,5 kilesi Kaplıca, 690 kilesi Burçak, 408 kilesi Erzen ve 309 kilesi Mısırdan oluşmaktadır. Aşağıdaki grafikte hububat üretiminin yüzdelik oranları verilmiştir.

¹⁵⁶ 1260-1261 senesinde Cısr-i Ergene'nin yakın çevresindeki kazalarda yetiştirilen tarım ürünlerinin miktarına bakıldığında toplam üretiminin Lüleburgaz'da 236950 kile, Lapseki'de 111104,8 kile, Çöke'de 1915125 kiledir. Bu rakamlara bakıldığında Cısr-i Ergenedeki üretimimin Lapseki ve Lüleburgaz'dan fazla olduğunu ancak Söke'den daha az olduğu görülmektedir. Bkz. Fadime Çelik, *Temettuât Defterlerine Göre Çöke Nahiyesinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, İstanbul: Edirne Valiliği Kültür Yayınları Edirne Kitaplığı:8, 2013, s.96, Nihan Purodran, *Temettuât Defterlerine Göre Lüleburgaz'ın Sosyo-Ekonomik ve Demografik Yapısı*, (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2010, s.76, Müge Kübra Oğuz, *Temettuât Defterlerine Göre Lapseki Kazası'nın Sosyo-Ekonomik Yapısı (1844-1845)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale 2013, s.35.

¹⁵⁷ Özellikle kuru meyve ve hububat ölçümünde kullanılan eski bir ölçek. Bkz. Cengiz Kallek, "Kile" DİA, C. 25, Ankara 2002, s. 568, Uzunköprü köylerinde üretilen toplam hububat miktarı kile olarak yazılmış olup bu miktarın kilograma çevrilmesi için Osmanlı Devleti'nin 1841 yılından beri esas aldığı birim kullanılarak kile miktarları 25,656 kg ile çarpılarak yazılmıştır. Hane başına düşen ürün kilogramı bulmak için ise toplam kilogram hane sayısına bölünmüştür. Bkz. Akgündüz ve Öztürk, "a.g.e.", s.202.

Grafik 46: Hububat (Tahıl) üretimi (%)

Grafikten de anlaşıldığı üzere hububatlar arasında en yüksek orana %49 ile hinta sahip olurken en az orana ise % 1 ile mısır sahiptir. Tahıl ürünlerinin en yüksek üretildiği köy 2590,5 kile ile Doğan Köyü iken en düşük olduğu köy ise 119,5 kile ile Kara Yusuf lu köyüdür.

Tablo 8: Köylere Göre Hane Başına Hububat Üretimi (kg).

KÖYÜN İSMİ	HANE SAYISI	TOPLAM KİLE	TOPLAM	HANE BAŞINA DÜŞEN KİLOGRAM
ÇİFTLİK	17	199	5105,54	300,32
KARA YUSUFLU	8	119,5	3065,89	383,23
ALTI AĞAÇ-İ SAĞIR	19	503	12904,96	679,20
SARUHANLI	64	988	25348,12	396,06
ALTI AĞAÇ-I KEBİR	46	1298,5	33314,31	724,22
KARACAALİ	45	1092,5	28029,18	622,87

TIRNOVA	202	3264,5	83753,99	414,62
KURTBEY	35	407,5	10454,82	298,70
BULDU	14	395,5	10146,94	724,78
ALİ BEY	19	228,5	5862,39	308,54
KADIGEBRAN	45	756,5	19408,76	431,30
DOĞANCI	19	435	11160,36	587,38
MALTEPE	66	1105,5	28362,70	429,73
ÇAVUŞLU	19	246,5	6324,20	332,85
YENİCE-i GÖRECE	37	254	6516,62	176,12
ASLIHAN	55	701,5	17997,68	327,23
İBRİKTEPE	58	562,5	14431,5	248,81
NASUHBAY	31	242	6208,75	200,28
HAMİTLİ	34	448	11493,88	338,05
DAĞKARABÜRÇEK	24	410	10518,96	438,29
DERE-i KEBİR	56	641	16445,49	293,66
ÖMER BEY	14	353	9056,56	646,89
KİREMİTÇİ SALİH	57	888	22782,52	399,69
DOĞAN KÖYÜ	91	2590,5	66461,86	730,35
ÇAKMAKBABA VE DEMİRCİLER	18	488,5	12532,95	696,27
LALACIK	27	497	12751,03	472,26
MESTANLAR	21	274,5	7042,57	335,36
PAŞAYENİCE	36	378	9697,96	269,38
KARACASALİH	234	2628	67423,95	288,13

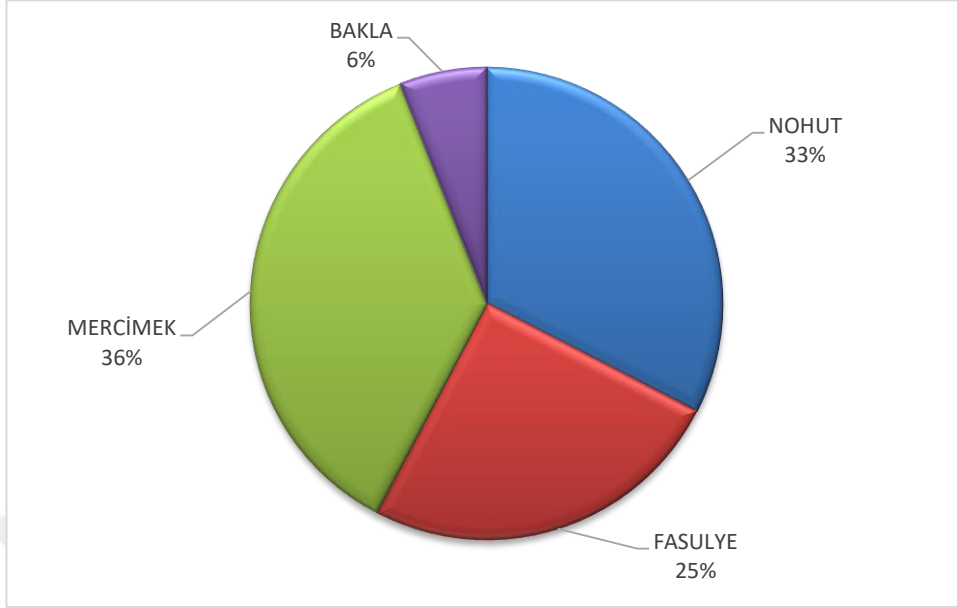
SALARLI	23	288	7388,92	321,25
GÜLLÜŞAHİN	9	333	8543,44	949,27
ARNAVUT	113	924	23706,14	209,78
YAKUP BEY	18	201,5	5169,68	287,20
HARMANLI	29	432,5	11096,22	382,62
KIRKÖY	49	567,5	14559,78	297,13
ÇONGARA	9	441	11314,29	1257,14
KARAYAYLA	19	194	4977,26	261,96
ESKİKÖY	42	612,5	15714,3	374,15
TURNACI	15	664	17035,58	1135,70
ADA	84	1569	40254,26	479,21
YENİCE-İ KARLU	104	1620	41562,72	399,64
KÜPLÜ	238	2632	67500,92	283,61
KADİHALİL	36	760,5	19511,38	541,98
İSMİ BELİRTİLMEMİŞ	35	1034	26528,30	757,95
TOPLAM	2234	34669	889467,6	398,15

Köylerde üretilen hububat üretiminin toplam 889467,86 kg olup bunun 435728,7 hınta, 5239,5 yene, 2232,5 alaf, 1609,5 kaplıca, 3051 çavdar, 690 burçak, 408 erzen ve 309 kilogramını mısır oluşturmaktadır. Hane başına düşen kilogramın en yüksek olduğu köy ise 1257,14 kilogram ile Çongara iken en düşük olduğu köy 399,64 kilogram ile Yenice-i göreceği köyüdür.

B) Baklagiller

Uzunköprü'nün köylerindeki toplam baklagil üretimi 860,5 kiledir. Bu miktarın 312,5 kilesi mercimek, 280 kilesi nohut, 216,5 kilesi fasulye ve 51,5 kilesi bakladan oluşmaktadır. Aşağıdaki grafikte baklagil üretiminin yüzdelik oranları verilmiştir.

Grafik 47: Baklagil Üretimi (%)

Grafikten de anlaşıldığı gibi baklagiller arasında en yüksek orana %36 ile mercimek en düşük orana ise %6 ile bakla sahiptir. Baklagil üretimim 24 köyde yapılmakta olup geriye kalan 20 köyde baklagil üretimi yapılmamaktadır. Baklagil üretimimin en yüksek olduğu köy 143,5 kile ile Saruhanlı köyü iken en düşük olduğu köy ise 1 kile ile Lalacık köyüdür.

Tablo 9: Köylere Göre Hane Başına Baklagil Üretimi (kg)

KÖYÜN İSMİ	HANE SAYISI	TOPLAM KİLE	TOPLAM KİLOGRAM	HANE BAŞINA DÜŞEN KİLOGRAM
ADA	84	23,5	602,91	7,17
ALİ BEY	19	11	282,21	14,85
ALTI AĞAC-I KEBİR	46	3,5	89,79	1,95
ALTI AĞAÇ-I SAĞIR	19	18,5	474,63	24,98
ARNAVUT	113	109,5	2809,33	24,86
BULDU	14	10	256,56	18,32
ÇİFTLİK	17	10	256,56	15,09
DAĞKARABÜRÇEK	24	16,5	423,32	17,63
DERE-İ KEBİR	56	23,5	602,91	10,76

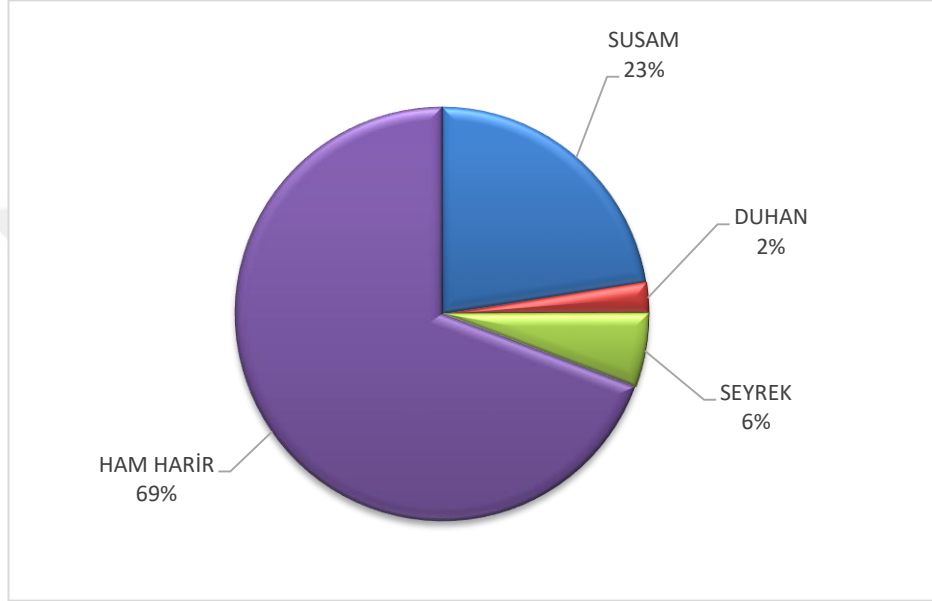
DOĞAN KÖYÜ	91	19	487,46	5,35
ESKİKÖY	42	15	384,84	9,16
GÜLLÜŞAHİN	9	2	51,31	5,70
HAMİTLİ	34	1	25,65	0,75
KARAYAYLA	19	2	51,31	2,70
KÜPLÜ	238	179	4591,35	19,29
LALACIK	27	1	25,65	0,95
MALTEPE	66	97	2488,63	37,70
NASUHBİY	31	8	205,24	6,62
ÖMER BEY	14	4	102,62	7,33
PAŞAYENİCE	36	6	153,93	4,27
SARUHANLI	64	143,5	3681,63	57,52
TIRNOVA	202	85,5	2278,57	11,28
YENİCE-İ GÖRECE	37	18,5	474,63	12,82
YENİCE-İ KARLU	104	53	1359,76	13,07
TOPLAM	1406	860,5	22160,8	15,76

Kırsal bölgedeki toplam baklagil üretimi 220160,8 kilogramdır. Bunun 8017,5 mercimek, 7183,68 nohut, 5554,52 fasulye ve 1321,28 kilogramı bakladan oluşmaktadır. Hane başına düşen kilogramın en yüksek olduğu köy 57,52 kilogram ile Saruhanlı iken en düşük olduğu köy 0,75 kilogram ile Hamitli köyüdür.

C) Sanayi Bitkileri

Uzunköprü'nün köylerindeki toplam sanayi bitki üretimi 8762 kıyye¹⁵⁸dir. Bu miktarın 6070,5 kıyyesi ham harîr, 1977,5 kıyyesi susam, 504,5 kıyyesi seyrek, 209,5 kıyyesi duhandan oluşmaktadır. Aşağıdaki grafikte sanayi bitki üretiminin yüzdelik oranları verilmiştir.

Grafik 48: Sanayi Bitki Üretimi (%)

Grafikten de anlaşıldığı gibi sanayi bitkiler arasında en yüksek orana %69 ile ham harîr en düşük orana ise %2 ile duhan sahiptir. Sanayi bitki üretimimin en yüksek olduğu köy 5802,5 kıyye ile Küplü köyü iken en düşük olduğu köy ise 13,5 kıyye ile Çongara köyüdür.

Tablo 10: Köylere Göre Hane Başına Sanayi Bitkileri Üretimi (kg)

KÖYÜN İSMİ	HANE SAYISI	TOPLAM	HANE BAŞINA DÜŞEN
ÇİFTLİK	17	48,64	2,86

¹⁵⁸ Kıyye: okka, dört yüz dirhem. Bkz. "Kıyye", Devellioğlu, "a.g.e", s.596., Uzunköprü kırsalına ait toplam üretim kıyyeden kilogrampa çevilirken Walther Hinz'in¹⁵⁸ eseri dikkate alınmıştır. Okkayı her biri 3,207 gramlık 400 dirheme eşit olan 1,2828 kg' lık bir Osmanlı ağırlık birimi olarak açıklamış olması sebebiyle toplam kıyye miktarı 1,28 ile çarpılarak yazılmıştır. Hane başına düşen ürün kilogramı bulmak için ise toplam kilogram hane sayısına bölünmüştür. Bkz. Walther Hinz, *İslâmda Ölçü Sistemleri*, çev. Acar Sevim, İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1990, s. 30.

KARA YUSUFLU	8	25,6	3,2
ALTI AĞAÇ-İ SAĞIR	19	96,64	5,08
SARUHANLI	64	208	3,25
ALTI AĞAÇ-I KEBİR	46	150,4	3,26
KARACAALİ	45	176,64	3,92
TIRNOVA	202	565,76	2,80
KURTBEY	35	99,84	2,85
BULDU	14	54,4	3,88
ALİ BEY	19	85,76	4,51
KADIGEBRAN	45	103,68	2,304
DOĞANCI	19	55,68	2,93
MALTEPE	66	203,52	3,08
ÇAVUŞLU	19	53,12	2,79
YENİCE-İ GÖRECE	37	57,6	1,55
ASLIHAN	55	158,72	2,88
İBRİKTEPE	58	305,92	5,27
NASUHBAY	31	128	4,12
HAMİTLİ	34	81,92	2,40
DAĞKARABÜRÇEK	24	109,44	4,56
DERE-İ KEBİR	56	102,4	1,82
ÖMER BEY	14	24,96	1,78
KİREMİTÇİ SALİH	57	111,36	1,95
DOĞAN KÖYÜ	91	361,6	3,97

ÇAKMAKBABA VE DEMİRCİLER	18	46,08	2,56
LALACIK	27	110,08	4,07
MESTANLAR	21	73,6	3,50
PAŞAYENİCE	36	71,68	1,99
KARACASALİH	234	868,48	3,71
SALARLI	23	81,28	3,53
GÜLLÜŞAHİN	9	38,4	4,26
ARNAVUT	113	438,4	3,87
YAKUP BEY	18	32,64	1,81
HARMANLI	29	179,2	6,17
KIRKÖY	49	251,52	5,13
ÇONGARA	9	17,28	1,92
KARAYAYLA	19	55,04	2,89
ESKİKÖY	42	96	2,28
TURNACI	15	80	5,33
ADA	84	320	3,80
YENİCE-İ KARLU	104	243,2	2,33
KÜPLÜ	238	7427,2	31,20
KADİHALİL	36	116,48	3,23
İSMİ BELİRTİLMEMİŞ	35	158,72	4,53
TOPLAM	2234	14074,88	6,30

Uzunköprü kırsalındaki toplam sanayi bitki üretimi 14074,88 kilogram olup bunun 7770,24 ham harîr, 2531,2 susam, 645,76 seyreğ, ve

268,16 duhandan oluşmaktadır. Hane başına düşen kilogramın en yüksek olduğu köy 31,20 kilogram ile Küplü iken en düşük olduğu köy ise 2,33 kilogram ile Yenice-i görece köyüdür.

D) Bağ ve Bahçe Ürünleri

Uzunköprü kırsalındaki toplam bağ ve bahçe ürünleri üretimi 299100 kıyyedir. Bu miktarın 299040 kıyyesi üzüm, 50 kıyyesi soğan ve 10 kıyyesi sarımsaktan oluşmaktadır. Bağ ve bahçe ürünleri arasında en yüksek miktar üzüme aitken en düşük miktar ise sarımsağa aittir. Bağ ve bahçe ürünleri üretimimin en yüksek olduğu köy 108682 kıyye ile Karacasalih köyü iken en düşük olduğu köy ise 3 kıyye ile Karayayla köyüdür.

Bağ ve bahçe ürünleri üretiminde en yüksek orana sahip olan üzümün yetiştirilme oranına dini inancı esas alarak baktığımızda %94'üne gayrimüslimlerin, %6'sının Müslümanlara ait olduğu görülmektedir. Bağcılık ziraatını gayrimüslim nüfusun daha fazla yapmasının temel sebebi olarak Müslümanlara göre daha yaygın tüketime sahip olmaları gösterilebilir. Zira Müslümanların içki üretiminde bu ürünü kullanmamaları daha dar bir alanda tüketime sebep olmaktadır. Fakat kanaatimizce en önemli sebep yine de nüfus oranında aranmalıdır.

Tablo 11: Köylere Göre Hane Başına Bağ ve Bahçe Ürünleri Üretimi (kg)

KÖYÜN İSMİ	HANE SAYISI	TOPLAM	HANE BAŞINA DÜŞEN
ÇİFTLİK	17	1327,36	78,08
KARA YUSUFLU	8	819,2	102,4
ALTI AĞAÇ-İ SAĞIR	19	1689,6	88,92
SARUHANLI	64	3224,32	50,38
ALTI AĞAÇ-I KEBİR	46	2572,8	55,93
KARACAALİ	45	2970,88	66,01
TIRNOVA	202	39105,92	193,59
KURTBAY	35	1638,4	46,81

BULDU	14	825,6	58,97
ALİ BEY	19	1222,4	64,33
KADIGEBRAN	45	1331,2	29,58
DOĞANCI	19	3193,6	168,08
MALTEPE	66	2681,6	40,63
ÇAVUŞLU	19	288	15,15
YENİCE-İ GÖRECE	37	28,8	0,77
ASLIHAN	55	50432	916,94
İBRİKTEPE	58	3002,24	51,76
NASUHBİY	31	1707,52	55,08
HAMİTLİ	34	2496	73,41
DAĞKARABÜRÇEK	24	1702,4	70,93
DERE-İ KEBİR	56	1752,32	31,29
ÖMER BEY	14	1582,08	113
KİREMİTÇİ SALİH	57	5658,88	99,27
DOĞAN KÖYÜ	91	9990,4	109,78
ÇAKMAKBABA VE DEMİRCİLER	18	729,6	40,53
LALACIK	27	2030,08	75,18
MESTANLAR	21	678,4	32,30
PAŞAYENİCE	36	1387,52	38,54
KARACASALİH	234	139112,96	594,49
SALARLI	23	1017,6	44,24
GÜLLÜŞAHİN	9	1088	120,88

ARNAVUT	113	20889,6	184,86
YAKUP BEY	18	11,52	0,64
HARMANLI	29	1190,4	41,04
KIRKÖY	49	800	16,32
ÇONGARA	9	464,64	51,62
KARAYAYLA	19	3,84	0,20
ESKİKÖY	42	3992,32	95,05
TURNACI	15	838,4	55,89
ADA	84	7942,4	94,55
YENİCE-İ KARLU	104	28990,08	278,75
KÜPLÜ	238	27272,96	114,59
KADİHALİL	36	1145,6	31,82
İSMİ BELİRTİLMEMİŞ	35	2310,4	66,01
TOPLAM	2234	383.139,84	171,50

Köylerdeki toplam bağ ve bahçe ürünleri üretimi kilograma çevrildiğinde elde edilen sonuç 383.139,84 kilogram olup bunun 382.771 üzüm, 291,84 bal, 12,8 soğan ve 64 kilogramı sarımsaktan oluşmaktadır. Hane başına düşen kilogramın en yüksek olduğu köy 594,5 kilogram ile Karacasalih iken en düşük olduğu köy ise 0,20 kilogram ile Karayayla köyüdür.

Uzunköprü'nün köylerindeki arazinin verimliliğine baktığımızda en yüksek verimlilik oranına 104,09 ile Karacaali köyü sahipken en düşük verimlilik oranına ise 0,89 ile Çongara köyü sahiptir. Hane ölçeğinde verimliliğe baktığımızda en yüksek verimlilik oranı 7375,5 ile Turnacı köyü sahipken en düşük verimlilik oranına ise 1050,74 ile Nasuhbey köyü sahiptir.

Tablo 12: Köylerde hane ve arazi ölçeğinde verimlilik (kuruş)

KÖYÜN İSMİ	HANE SAYISI	TOPLAM ARAZİ ¹⁵⁹	HÂSILAT	VERİMLİLİK	HANE BAŞINA VERİMLİLİK
ÇİFTLİK	17	1139,5	30676,5	26,92	1804,5
KARA YUSUFLU	8	301,5	17416	57,7651078	2177
ALTI AĞAÇ-İ SAĞIR	19	890	68739,5	77,23	3617,86
SARUHANLI	64	2427,5	161642	66,58	2525,65
ALTI AĞAÇ-I KEBİR	46	1726,5	100194	58,03	2178,13
KARACAALİ	45	1242,5	129339	104,09	2874,2
TIRNOVA	202	6691,5	524625,8	78,40	2597,15
KURTBEY	35	1002	78637,5	78,48	2246,78
BULDU	14	1280,5	57908	45,22	4136,28
ALİ BEY	19	512	34196,5	66,79	1799,81
KADIGEBRAN	45	1573	126514	80,42	2811,42
DOĞANCI	19	850	46835	55,1	2465
MALTEPE	66	2516,5	233548,5	92,80	3538,61
ÇAVUŞLU	19	1123	48513	43,19	2553,31
YENİCE-İ GÖRECE	37	1173,5	45446	38,72	1228,27
ASLIHAN	55	1828	187460,5	102,5	3408,37
İBRİKTEPE	58	1825,5	138205	75,70	2382,84
NASUHBAY	31	715	32573	45,55	1050,74
HAMİTLİ	34	2478	79685,5	32,15	2343,69

¹⁵⁹ Toplam arazi ve hasılatın içine köylerdeki tüm arazi (mezru, gayr-i mezru tarla, bağ, bahçe ve çayır) miktarı ve onlardan elde edilen gelir dahil edilmiştir.

DAĞKARABÜRÇEK	24	1144,5	66368	57,98	2765,33
DERE-İ KEBİR	56	1584	107094	67,60	1912,39
ÖMER BEY	14	1173,5	48444,5	41,28	3460,32
KİREMİTÇİ SALİH	57	1839,5	132329,5	71,93	2321,57
DOĞAN KÖYÜ	91	4330	271501,5	62,70	2983,53
ÇAKMAKBABA VE DEMİRCİLER	18	3103	114754	36,98	6375,22
LALACIK	27	1080,5	96713,5	89,50	3581,98
MESTANLAR	21	1097	55900	50,95	2661,90
PAŞAYENİCE	36	981	61465,5	62,65	1707,37
KARACASALİH	234	8764	653613,5	74,75	2793,22
SALARLI	23	1418,5	41848	29,50	1819,47
GÜLLÜŞAHİN	9	536	33901	63,24	3766,77
ARNAVUT	113	2315,5	170055,5	73,44	1504,91
YAKUP BEY	18	755,5	26659	35,28	1481,05
HARMANLI	29	1745	78540,5	45	2708,29
KIRKÖY	49	1987	105534,5	53,11	2153,76
ÇONGARA	9	65150,5	58156	0,89	6461,77
KARAYAYLA	19	735,5	28384	38,59	1493,89
ESKİKÖY	42	1315,5	94698	71,98	2254,71
TURNACI	15	1576,5	110628	70,17	7375,2
ADA	84	3061	237067,5	77,44	2822,23
YENİCE-İ KARLU	104	4251,5	272541,5	64,10	2620,59
KÜPLÜ	238	5816,5	532058,7	91,47	2235,54

KADİHALİL	36	1601	121822,5	76,09	3383,95
İSMİ BELİRTİLMEMİŞ	35	1724,5	111572	64,69	3187,77
TOPLAM VE ORTALAMA	2234	150383	5.773.806	38,39	2584,51

3.2. Hayvancılık

Köy yerleşmelerinin en önemli geçim kaynaklarından biri de tarımla birlikte hayvancılıktır. Hayvancılık, tarımsal faaliyetlerin yoğun olduğu bölgelerde yaşayan köy topluluklarının gıda, giyim, ulaşım ve taşıma ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yürütülen bir iktisadi faaliyettir. Hayvanlar sayesinde çiftçilerin ve diğer insanların peynir, yağ, et, deri, yün gibi birçok ihtiyacı karşılanmıştır. Buradan yapılan hayvancılık faaliyetlerinin gelir sağlama amacından çok, ihtiyacı karşılamaya yönelik olarak yapılmış olduğu sonucu çıkarılabilmektedir.

Tarımda makineleşmenin olmadığı modern tarım öncesi dönemlerde hayvan yetiştiriciliğinin toprağın sürülmesinde, tarımsal arazilerin gübrelenmesinde, üretilen ürünlerin eve ve pazara taşınmasında kullanıldığı bilinmektedir.

Osmanlı Devleti'nde de hayvancılık ekonominin önemli kollarından birisidir. Osmanlı toplumunda konargöçer olarak yaşamını sürdüren topluluklar küçükbaş hayvancılığa ağırlık verirken, yerleşik olarak çiftçilik yapanlar ise daha çok büyükbaş hayvancılığa yönelmektedir.¹⁶⁰

Zirai faaliyetlerin önemli olduğu yerlerde hayvancılık faaliyetlerinin de sıklıkla yapılmış olduğu bilgisi göz önüne alınırsa bu durumun Uzunköprü kazasının köyleri için de geçerli olduğu görülmektedir.

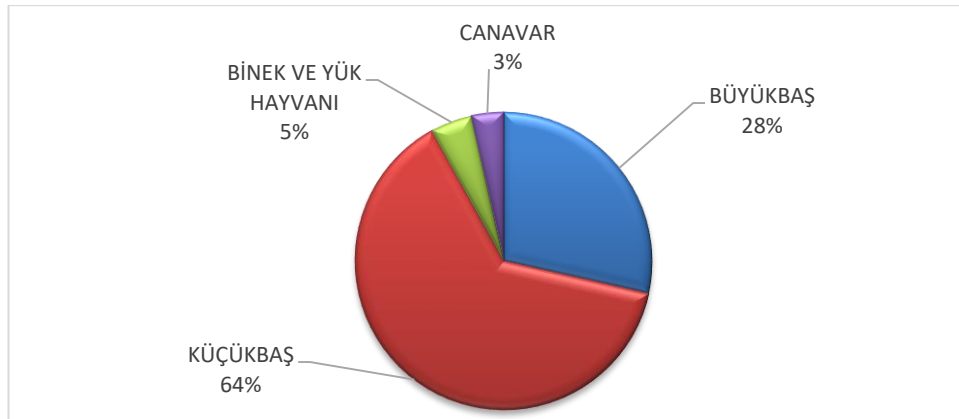
¹⁶⁰ Tefik Güran, *Osmanlı Tarım Ekonomisi, 1840-1910*, İstanbul: Türk İktisat Tarihi Yıllığı, 1988, s. 100-101.

Çalışmamızın konusu olan Uzunköprü kazasına ait temettuât defterlerinden hane reislerinin ne kadar sayıda¹⁶¹ ve ne cins hayvana sahip olduğu, bunlardan elde ettiği gelirlerin ne kadar olduğu gibi bilgilere ulaşılabilmektedir. Kâtipler vergi mükellefiyetini belirlemek ve hayvan birim fiyatlarının tespiti için defterlerde oldukça detaylı hayvan listesi çıkarmışlardır. Hayvanlar ile ilgili karasığır inek, kısır karasığır, sağmal ağınam, camuş düğesi ve iki yaşında camuş düğesi gibi detaylar bu örneklerden bazılarıdır. Ancak bu detaylara çalışmamızda yer verilmemiş bunun yerine genel olarak bölgenin hayvan potansiyelini ölçebileceğimiz başlıklarla toplamalar yapılmış ve değerlendirilmiştir.

Uzunköprü'nün köylerinde toplam hayvan sayısının 38382 olduğu görülmektedir. Bu sayının 10939'u büyükbaş hayvanlara, 24380'i küçükbaş hayvanlara, 1731'i binek ve yük hayvanlarına ve son olarak 1332'si canavara aittir.

Hayvanlar deftere re's¹⁶² ya da çift olarak kaydedilmiştir. Çift olarak kaydedilen hayvanların daha çok tarlaların sürülme işlemine yardımcı olan öküz ve koşum öküzü gibi hayvanlar olduğu görülmektedir. Bu duruma örnek olarak ise Kadıhalil köyünde yaşayan Manoş oğlu Panayot'a ait koşum öküzünün çift¹⁶³ olarak kaydedilmesi durumu verilebilmektedir.

Grafik 49: Hayvan Sayısının Dağılımı (%)

¹⁶¹ Defterlerde bazı hanelerde iki hayvanın aynı anda yazılmış olduğu görülmektedir. Bu duruma örnek olarak Kurtbey köyündeki hane 12 de Kısır karasığır (1) Tosunu (2) şeklinde alt alta yazılmıştır. Bkz. ML. VRD. TMT. D 5274 Hane 12

¹⁶² Baş, kafa, adet anlamında kullanılmaktadır. Bkz. "Re's", Devellioğlu, "a.g.e", s. 1036

¹⁶³ ML. VRD. TMT. D. 16044 Hane 6

Hayvanların dağılımındaki oranına baktığımızda %28'i büyükbaş, %64'ü küçükbaş, %5'i binek ve yük hayvanı ve %3'ü canavar (domuz, hınzır) dan oluşmaktadır. Büyükbaş hayvanlar arasında en yaygın olan %33 ile koşum öküzüdür¹⁶⁴. Onu %27 ile camuş, %25 ile sığır, %8 ile düğe ve %7 ile tosun izlemektedir.

Tarımsal işlerle uğraşan köylerde hane sahipleri koşum hayvanları arasında bir günde 6-7 dönüm toprağı süren bir çift at yerine 3-4 dönüm toprağı süren bir çift öküzü tercih etmiştir. Bunun temel sebebi öküzlerin eğimli ve dik topraklarda çift sürmek için daha avantajlı olmalarıyla beraber beslenme masraflarının daha az olmasıdır.¹⁶⁵

Küçükbaş hayvanlar arasında en yaygın olan %45 ile sağmal ağınamdır. Onu %42 ile kısır ağınam, %6 ile sağmal keçi, %4 kuzu, %2 kısır keçi, ve %1 oğlak izlemektedir.

Grafikten anlaşıldığı üzere Uzunköprü köylerinde küçükbaş hayvancılık büyükbaş hayvancılığı göre daha yaygın bir durumdadır. Bu durumda Uzunköprü'nün geniş ova ve platolarla kaplı olması nedeniyle büyükbaş hayvancılık faaliyetlerinin daha az yapılmasından kaynaklanabileceği gibi küçükbaş hayvanlardan özellikle sağmal ağınamdan elde edilen gelirin daha yüksek olmasından kaynaklanabilir.

Aynı zamanda Uzunköprü'nün başkente yakınlığı sebebiyle başkent halkının ve özellikle ordunun en önemli canlı hayvan tedarik merkezlerinden biri haline gelmiş olduğu da unutulmamalıdır.

Binek ve yük hayvanlarının en yaygın olanı ise %51 ile bargirdir¹⁶⁶. Onu %35 ile merkep, %13 ile kısırak ve %1 ile tay izlemektedir. Binek ve yük hayvanları sayısının diğer türlere göre az olması köylülerin hayvanları kendi işlerinde kullanmak için beslediklerini göstermektedir.

¹⁶⁴ Öküz, Koşum öküzü ve Kara sığır öküzü çift kaydedilmiş olduğundan tam öküz sayısını hesaplayabilmek için 2 ile çarpılarak hesaplamaya dahil edilmiştir.

¹⁶⁵ Güran, "a.g.e.", s. 86

¹⁶⁶ Bu oranın içinde değirmen bargiri olarak kaydedilen bargirler de dahil edilip tek başlık altında değerlendirilmiştir.

Aşağıdaki tabloda Uzunköprü kazasına bağlı köylerdeki hayvan dağılımı ve oranları verilmiştir. Tablodan da anlaşılabileceği gibi köylerde sadece canavarın Müslümanların yaşadığı köylerde yetiştirilmediği görülmektedir.

Tablo 13: Uzunköprü'deki Hayvan Sayılarının Köylere Göre Dağılımı

KÖYÜN İSMİ	BÜYÜKBAŞ	KÜÇÜKBAŞ	BİNEK VE YÜK HAYVANI	CANAVAR (DOMUZ)	TOPLAM	TOPLAM %
ÇİFTLİK	103	39	21	41	204	0,53
KARA YUSUFLU	62	38	9	0	109	0,28
ALTIAĞAÇ-İ KEBİR	145	120	10	0	275	0,71
SARIHANLU	536	430	65	0	1031	2,68
ALTIAĞAÇ-İ SAĞIR	243	538	14	0	795	2,07
KARACAALİ	211	319	26	35	591	1,53
TIRNOVA	742	1944	77	205	2968	7,73
KURTBEY	188	187	21	0	396	1,03
BULDU	173	77	36	0	286	0,74
ALİBEY	73	149	11	0	233	0,60
KADIGEBRAN	198	206	173	37	614	1,59
DOĞANCA	107	29	14	0	150	0,39
MALTEPE	298	344	48	51	741	1,93
ÇAVUŞLU	141	65	11	0	217	0,56
YENİCE-İ GÖRECE	226	483	25	0	734	1,91

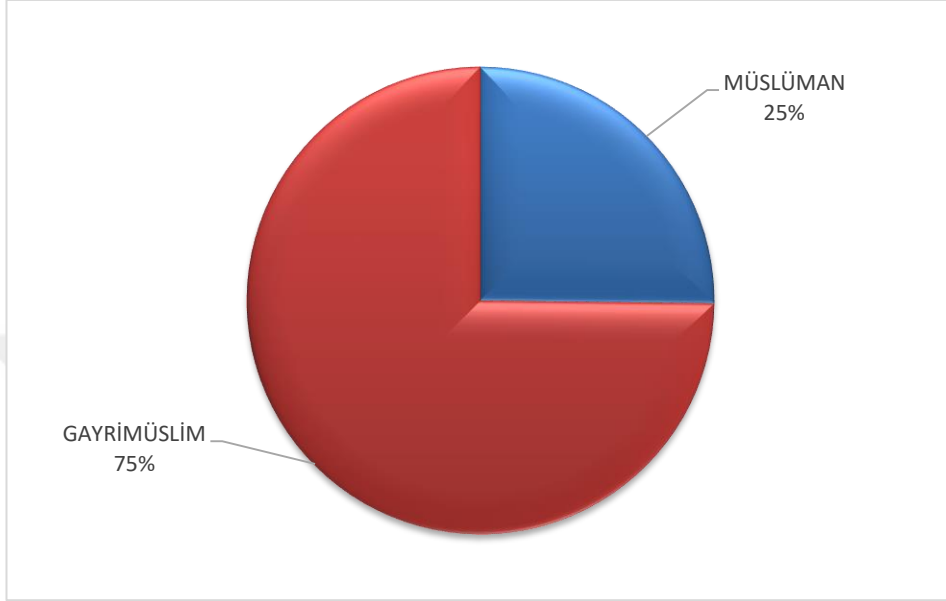
ASLIHAN	302	177	17	3	499	1,30
İBRİKTEPE	270	1322	53	19	1664	4,33
NASUHBİY	155	80	16	0	251	0,65
HAMİTLİ	191	273	23		487	1,26
DAĞKARABÜRÇEK	101	407	13	30	551	1,43
DERE-İ KEBİR	240	548	16	63	867	2,25
ÖMER BEY	153	182	24	0	359	0,93
KİREMİTÇİ SALİH	211	461	22	49	743	1,93
DOĞAN KÖYÜ	329	1989	55	76	2449	6,38
ÇAKMAKBABA VE DEMİRCİLER	262	1394	108	0	1764	4,59
LALACIK	103	347	11	22	483	1,25
MESTANLAR	113	555	15	13	696	1,81
PAŞAYENİCE	217	575	21	29	842	2,19
KARACASALİH	1175	1863	179	123	3340	8,70
SALARLI	319	200	57	0	576	1,50
GÜLLÜŞAHİN	47	270	8	8	333	0,86
ARNAVUT	391	780	44	98	1313	3,42
YAKUP BEY	141	217	12	20	390	1,01
HARMANLI	179	217	14	0	410	1,06

KIRKÖY	167	1095	21	31	1314	3,42
ÇONGARA	89	310	26	0	425	1,10
KARAYAYLA	117	0	13	16	146	0,38
ESKİKÖY	207	451	14	33	705	1,83
TURNACI	162	31	36	0	229	0,59
ADA	316	359	58	0	733	1,90
YENİCE-İ KARLU	484	1154	74	99	1811	4,71
KÜPLÜ	691	2650	169	179	3689	9,61
KADİHALİL	208	580	28	26	842	2,19
İSMİ BELİRTİLMEMİŞ	153	925	23	26	1127	2,93
TOPLAM	10939	24380	1731	1332	38382	100

3.2.1. Hayvan Sayısının Dini İnanca Göre Dağılımı

Uzunköprü'nün köylerinde bulunan hayvan varlığının dini inanca göre dağılımına baktığımız da gayrimüslimler toplam 28922 hayvan sayısı ile hayvanların %75'ine sahipken Müslümanlar ise toplam 9460 hayvan sayısı ile hayvanların %25'ine sahiptir. Buradan hayvan varlığının daha fazla olması sebebiyle hayvancılık faaliyetlerinin gayrimüslim nüfusta daha fazla yapıldığı sonucuna ulaşılabilmektedir.

Grafik 50: Dini İnanca Göre Hayvan Sayısının Dağılımı

Müslüman ve gayrimüslim nüfusun sahip olduğu hayvan türüne baktığımızda %70 oran ile küçükbaş hayvanların büyükbaş hayvanlara tercih edildiği görülmektedir. Uzunköprü'nün köylerinde küçükbaş hayvanların sayısının daha fazla olması sebebiyle bu sonuç pekte şaşırtıcı değildir.

Sahip olunan hayvan türleri bakımından gayrimüslim ve Müslümanlar arasında bir fark bulunmazken sadece dini sebeplerden dolayı gayrimüslimler Müslümanlardan farklı olarak canavar (domuz) yetirmiş oldukları görülmektedir. Köylerdeki toplam canavar sayısı 1332'dir. En fazla canavar sayısına sahip köy 205 taneyle Tırnova köyüdür. En az canavar sayısına sahip köy ise 3 tane ile Aslıhan köyüdür.

3.3. Arıcılık Faaliyetleri

Uzunköprü kazasının köylerinde büyükbaş ve küçükbaş hayvancılığın yanı sıra arıcılık faaliyeti de yapılmaktadır. Ancak bu faaliyetler hiç bir hane reisinin geçim kaynağı veya mesleği olamamış, yalnızca ek gelir elde etmek amaçlı yapılmıştır. Arıcılık faaliyetleriyle ilgili bilgilere defterlerde iki yerde yer verilmiştir. Bunlardan birincisinde öşür olarak verilecek ürünlerin

yanında ikincisinde ise hane de bulunan hayvan ve değirmen kayıtlarının bulunduğu kısımda yer verilmiştir.

Uzunköprü'nün sahip olduğu 44 köyün 18 tanesinde arıcılık faaliyeti yapılmaktadır. Bu nedenle köylerin neredeyse yarısında arıcılık faaliyetlerinin yapıldığı sonucuna ulaşılabilir. Aşağıda yer alan tabloda arıcılık faaliyetlerinin yapıldığı köyler, kovan sayıları ve arı kovanlarından elde ettikleri gelirler gösterilmiştir.

Tablo 14: Uzunköprü'nün Köylerindeki Arıcılık Faaliyetleri

KÖYÜN İSMİ	TOPLAM HANE SAYISI	KOVAN OLAN HANE SAYISI	KOVAN SAYISI	KOVAN GELİRİ	DİNİ İNANCI
ÇİFTLİK	17	10	227	1967,5	GAYRİMÜSLİM
SARUHANLI	64	8	145	628	MÜSLÜMAN
ALTI AĞAÇ-I SAĞIR	46	1	5	50	MÜSLÜMAN
KARACAALİ	45	1	9	90	GAYRİMÜSLİM
TIRNOVA	202	3	36	285	GAYRİMÜSLİM
KADIGEBRAN	45	3	28	325	GAYRİMÜSLİM
YENİCE-İ GÖRECE	37	9	129	592	MÜSLÜMAN
İBRIKTEPE	58	2	13,5	270	GAYRİMÜSLİM
NASUHBAY	31	1	16	148	MÜSLÜMAN
KİREMİTÇİ SALİH	57	1	9	150	GAYRİMÜSLİM
PAŞAYENİCE	36	10	135	556	GAYRİMÜSLİM
KARACASALİH	234	2	18	135	GAYRİMÜSLİM
YAKUP BEY	18	3	54	415	GAYRİMÜSLİM

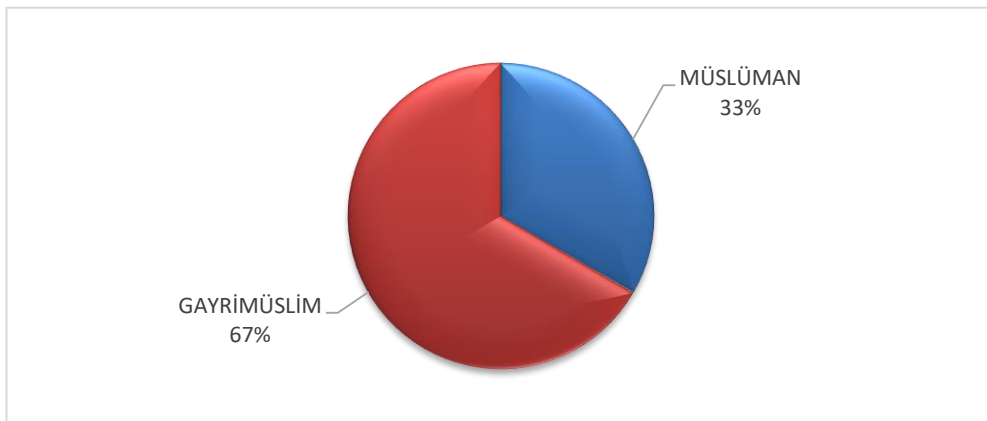
ÇONGARA	9	1	11	65	MÜSLÜMAN
KARAYAYLA	19	2	28	205	GAYRİMÜSLİM
TURNACI	15	4	124	2268	MÜSLÜMAN
YENİCE-İ KARLU	104	1	6	0	GAYRİMÜSLİM
KÜPLÜ	101	2	63	630	GAYRİMÜSLİM
TOPLAM	926	64	1056,5	8779,5	

Tablodan da anlaşılacağı üzere Uzunköprü kırsalında bulunan hane sayısı arıcılık yapılan hane sayısının on dört katıdır.

Arıcılık yapan 64 hanenin sahip olduğu arı kovanı sayısı 1056,5 olup bu kovanlardan toplam 233 kıyye (274,94 kg) bal elde edilmiştir. Buradan köylerin neredeyse yarısında arıcılık faaliyetlerinin yapılmasına rağmen hane esasına göre değerlendirildiğinde bu sayının çok düşük olduğu ve yapılan faaliyetin ticari amaçlı olmadığı sonucuna ulaşılabılır. Köylerdeki kovan miktarına bakıldığında en yüksek miktarın 227 kovan sayısı ile Çiftlik köyünde olduğu görülmektedir. Köyler arasında en düşük miktarın ise 5 kovan sayısı ile Altı Ağaç-ı Sağır köyünün sahip olduğu görülmektedir.

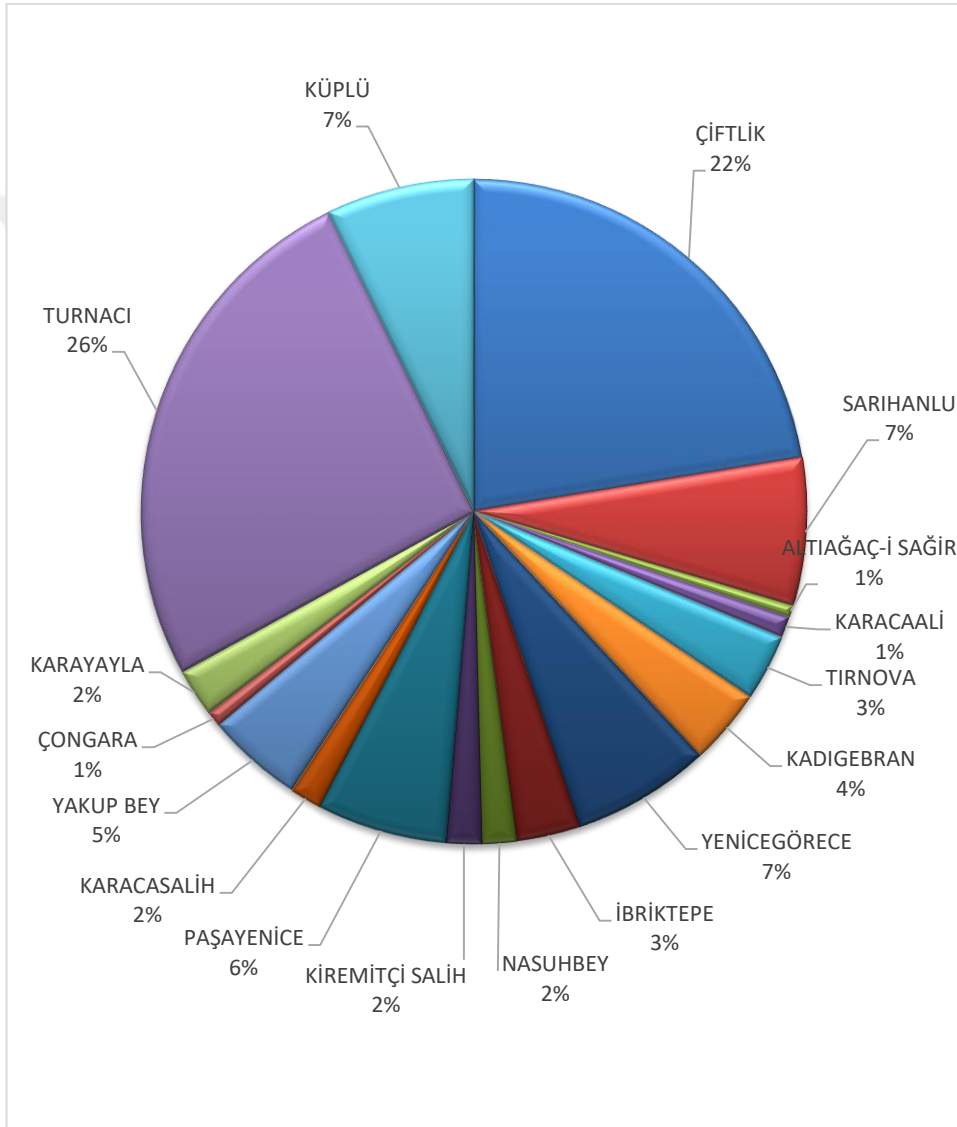
Dini inanca göre arıcılık faaliyetleri değerlendirildiğinde 12 köyün gayrimüslim, 6 köyün Müslüman, ait olduğu görülmektedir. Buradan gayrimüslimlerin yaşadığı köylerde arıcılık faaliyetlerinin daha yoğun yapıldığı sonucuna varılmaktadır.

Grafik 51: Dini İnanca Göre Arıcılık Faaliyetlerinin Oranı (%)

Uzunköprü'nün 18 köyünde arıcılık faaliyetleri yapılmakta olup bu faaliyetlerden elde edilen toplam gelir 8779,5 kuruştur. Köyler arasında kovandan elde edilen gelirin en yüksek olduğu köy 2268 kuruş ile Turnacı olup onu 1967,5 kuruş ile Çiftlik köyü izlemektedir. Kovandan elde edilen gelirin en düşük olduğu köy ise 50 kuruş ile Altıağaç-i Sağır olup onu 65 kuruş ile Çongara köyü izlemektedir.

Grafik 52: Köylerdeki Kovan Gelirleri

IV. BÖLÜM

GELİR KAYNAKLARI VE VERGİLENDİRME

4.1. Gelir Kaynakları

Osmanlı Devleti'nin en büyük gelir kaynağını tarım ve hayvancılık oluşturmaktadır. Bu durum Uzunköprü'nün köyleri içinde geçerli olup elde edilen gelirlerin büyük bir bölümü tarım ve hayvancılıktan sağlanmaktadır. Aynı zamanda köyler de meslek, değirmen, dükkan, kovan ve kira gelirleri gibi farklı gelirler de elde edilmektedir.

Defterlerde elde edilen bu gelirler yazılırken “hâsılatı senevisi” şeklinde belirtilmiş ve altına kazancı kuruş cinsinden yazılmıştır. En sonunda ise bütün bu faaliyetlerden elde edilen gelirler “bir senede mecmuandan temettuâtı” veya “bir senede mecmuandan tahminen temettuâtı” şeklinde belirtilerek toplam kazancı buraya yazılmıştır. Buradaki hesaplamalarda tarımsal faaliyetlerden elde edilen gelirler 1260 yılı (1844) o yıla göre kaydedilmiş, 1261 yılı (1845) tahmini olarak yazılmıştır. Bir senelik toplam temettuâtı hesaplanırken bu iki yılın ortalaması alınarak kayıt edilmiştir.

Köylerdeki gelirlerin toplamı 6.964.277,00 kuruş olup bunun 794.545,50 kuruşu meslek gelirleri, 5.773.806,00 kuruşu ziraat gelirleri, 328.526,00 kuruşu hayvancılık, 24.505,00 kira geliri, 26.865,00 kuruşu değirmen, 8.779,50 kuruşu kovan gelirleri, 7.250,00 dut ve sebze bahçesi¹⁶⁷ gelirlerinden oluşmaktadır. Daha önce belirttiğimiz gibi gelirin %74'ü ziraate ait olup onu %24 ile meslek gelirleri izlemektedir. En düşük orana ise %0,10 ile dut ve sebze bahçesi gelirleri sahip olup onu yine %0,12 ile kovan gelirleri izlemektedir.¹⁶⁸

Aşağıdaki tabloda köylerin elde ettiği gelir kaynakları yedi başlık altında toplanarak gösterilmiştir.

¹⁶⁷ Dut geliri sadece Ada ve Arnavut köyünde bulunmaktadır.

¹⁶⁸ Edirne Vilayet Salnamesine göre, 1892'de Cısr-i Ergene kazasının toplam geliri 3.960.061 kuruştur. Bkz. Haluk Kayıcı, “a.g.t.”, s.254.

Tablo 15: Köylerdeki Toplam Gelirler

KÖYÜN İSMİ	MESLEK	ZİRAAT ¹⁶⁹	HAYVANCILIK ¹⁷⁰	KİRA ¹⁷¹	KOVAN ¹⁷²	DEĞİRMEN	TOPLAM
ÇİFTLİK	6898	30676,5	2838	270	1967,5	0	42650
KARA YUSUFLU	238	17416	1152	0	0	0	18806
ALTIAĞAÇ-I KEBİR	0	68739,5	1483	0	0	0	70222,5
SARIHANLU	2820	161642	8185	750	628	0	174025
ALTIAĞAÇ-I SAĞIR	1590	100194	8758,5	0	50	0	110592, 5
KARACAALİ	10152	129339	4329	500	90	0	144410
TIRNOVA	105311	524625, 8	33826	800	285	650	665497, 8

¹⁶⁹ Ziraat başlığının altında mezru, gayr-i mezru tarla, çayır, bağ ve bahçe gelirlerinin tamamı yer almaktadır.

¹⁷⁰ Hayvancılık başlığının altında küçükbaş, büyükbaş, canavar, yük ve binek hayvanlarından elde edilen gelirin tamamı yer almaktadır.

¹⁷¹ Kira başlığının altında hane sahiplerine ait bakkal dükkanı gibi dükkanlarından ve arabalarını kiralamalarından elde ettiği kira geliri yer almaktadır.

¹⁷² Tabloda kovan gelirlerine Uzunköprü'nün köylerindeki tüm gelirleri bir arada görebilmek amacıyla yer verilmiş olup Arıcılık faaliyetleri bölümünde kovandan elde edilen gelir detaylı bir şekilde incelendiği için burada tekrar üzerinde durulmamıştır.

KURTBEY	150	78637,5	3169	0	0	0	81956,5
BULDU	2850	57908	1827,5	0	0	500	63085,5
ALİBEY	700	34196,5	2524	0	0	0	37420,5
KADI GEBRAN	16536	126514	3767	350	325	0	147492
DOĞANCA	320	46835	1765	0	0	0	48920
MALTEPE	27683	233548, 5	4877	1955	0	2000	270063, 5
ÇAVUŞLU	2670	48513	1620	0	0	2075	54878
YENİCE-İ GÖRECE	540	45446	6247,5	0	592	0	52825,5
ASLIHAN	24190	187460, 5	3451	0	0	0	215101, 5
İBRİKTEPE	34304	138205	15058	500	270	0	188337
NASUHBİY	1420	32573	1890	500	148	0	36531
HAMİTLİ	800	79685,5	2664	0	0	200	83349,5
DAĞKARA BÜRÇEK	5540	66368	4965	0	0	0	76873
DERE-İ KEBİR	22780	107094	7500	0	0	0	137374
ÖMER BEY	3810	48444,5	2101	100	0	0	54455,5

KİREMITÇİ SALİH	20690	132329, 5	7775	0	150	1800	162744, 5
DOĞAN KÖYÜ	23950	271501, 5	18396	400	0	1600	315847, 5
ÇAKMAK BABA VE DEMİRCİLER	3850	114754	17762	0	0	0	136366
LALACIK	5920	96713,5	3822	0	0	600	107055, 5
MESTANLAR	10650,5	55900	5052	0	0	0	71602,5
PAŞAYENİCE	12694	61465,5	6547	0	556	0	81262,5
KARACA SALİH	131695	653613, 5	20727	600	135	1200	807970, 5
SALARLI	3550	41848	9847	0	0	0	55245
GÜLLÜ ŞAHİN	3160	33901	2997	3160	0	0	43218
ARNAVUT	77117	170055, 5	11760,5	1385	0	2950	263268
YAKUP BEY	3725	26659	2546,5	0	415	0	33345,5
HARMANLI	1150	78540,5	2883	0	0	150	82723,5
KIRKÖY	19580	105534, 5	9383	500	0	0	134997, 5
ÇONGARA	2150	58156	3748	0	65	0	64119

KARAYAYLA	5652	28384	1015	135	205	0	35391
ESKİKÖY	21010	94698	6426	600	0	850	123584
TURNACI	595	110628	2437	0	2268	0	115928
ADA	1160	237067, 5	6023	4000	0	9200	257450, 5
YENİCE-İ KARLU	28774	272541, 5	15280	0	0	390	316985, 5
KÜPLÜ	120876	532058, 7	34070,5	8000	630	0	695635, 2
KADİHALİL	12485	121822, 5	6874	0	0	2200	143381, 5
İSMİ BELİRTİLMEMİŞ	12810	111572	9157	0	0	500	134039
TOPLAM	794.545,5	5.773,806,00	328.526,00	24.505	8.779,5	26.865	6.964.277.0 0

Meslek gelirleri arasında en fazla gelir getiren meslek grubu tarım ve zanaat ile ilgili olan hizmetkârlık (ortalama gelir 600 kuruş), demirci (ortalama gelir 600) vb. mesleklerdir. Onu papaz (ortalama gelir 500) gibi dini görevlileri ve hayvancılık ile ilgili olan çoban (ortalama gelir 550), sığırtmaçlık (ortalama gelir 300) vb. gelirler izlemektedir. En düşük gelirler arasında ise orak (ortalama gelir 150) ve yedilikten? (ortalama gelir 100) izlemektedir. Köyler arasında en yüksek meslek gelire Arnavut köyü sahiptir. Onu Küplü ve Karacasalih köyleri izlemektedir. En düşük gelire ise Kurtbey köyü sahiptir. Onu Kara Yusufu ve Doğancı köyleri izlemektedir. Meslek geliri olmayan tek köy ise Altıağaç-ı Kebir köyüdür.

Ziraat gelirleri arasında en fazla gelir mezru tarlalardan sağlanmıştır. Onu gayr-i mezru tarla ve bağ takip etmektedir. Bağ gelirlerinin yüksek olmasında

üzüm yetiştiriciliğinin sıklıkla yapılıyor olmasının büyük etkisi bulunmaktadır. Aynı zamanda Ada ve Arnavut köylerinde dut bahçesi gelirleri bulunmaktadır. Köyler arasında en yüksek ziraat gelirine Yenice-i Karlu köyü sahiptir. Onu Doğan ve Ada köyleri izlemektedir. En düşük gelire ise Kara Yusuf köyü sahiptir. Onu Yakup Bey ve Karayayla köyleri izlemektedir.

Hayvancılık gelirleri arasında en çok gelir getiren küçükbaş (sağmal ağnam, kuzu ve keçi) hayvancılıktır. Büyükbaş (sağmal çamuş ineği, sağmal karasığır ineği) hayvancılık ise daha az tercih edilmektedir. Bu durumun temel sebebi bölgenin başkente yakın olmasının yanında, görece ulaşım yollarına yakınlığı, saray ordu ve başkent halkının temel et kaynağının (özellikle küçükbaş) tarihi süreç içerisinde çoğunlukla buralardan sağlanması gösterilebilmektedir.¹⁷³

Hayvancılık gelirlerinin en yüksek olduğu köy Doğan Köyüdür. Onu Çakmak Baba ve Demirciler izlemektedir. En düşük olduğu köy ise Karayayla köyüdür. Onu Kara Yusuf köyü izlemektedir.

Kira gelirine sahip 20 köy bulunmaktadır. Geriye kalan 33 köyde kira geliri bulunmamaktadır. Kira gelirlerinin en yüksek olduğu Küplü köyüdür. Onu Ada ve Güllüşahin köyleri izlemektedir. En düşük gelire ise Ömer Bey köyü sahiptir. Onu Karayayla ve çiftlik köyleri izlemektedir. Bunun dışında Arnavut köyünde 1 adet, Eski köy köyünde 1 adet, Küplü köyünde 2 adet bakkal dükkânından ve yarım yağhaneden toplam 4.300 kuruş gelir elde edilmektedir.

Değirmen gelirine sahip köy sayısı 19 olup defterlerde "*değirmen, dere (su) değirmeni, rüzgar (yel) değirmeni*" şeklinde farklı kullanımlarından köylerdeki değirmen türleri hakkında bilgi sahibi olunmaktadır. Değirmen

¹⁷³ İstanbul'da bulunan çeşitli birliklerin ve başkent halkının hububat, et gibi ihtiyaçlarının karşılanması ve bu bağlamda alınan ondalık ağnam vergisi hakkında detaylı bilgi için Bkz. Ahmet Uzun, "*İstanbul'un İaşesinde Devletin Rolü: Ondalık Ağnam Uygulaması 1783-1857*", Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2006. Bkz. Şevket Kamil Akar, Ahmet Uzun, "*İstanbul'un Et İhtiyacının Karşılanması: Ondalık Ağnam Uygulaması (1782-1858)*", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C.1, S.1 (1997)

gelirinin en yüksek olduğu Ada köyüdür. Onu Arnavut ve Kadıhalil köyleri izlemektedir. En düşük gelir ise Harmanlı köyüne aittir. Onu Hamitli ve Yenice-i Karlu köyleri izlemektedir.

Aşağıda yer alan tabloda köylerde elde edilen gelirler hane sayısı temel alınarak hesaplanmıştır.

Tablo 16: Hanelere Göre Gelir Dağılımı

KÖYÜN İSMİ	HANE SAYISI	TOPLAM GELİR KURUŞ	HANE BAŞINA GELİR	TOPLAM GELİR İÇİNDEKİ YERİ	KAZA ORTALAMASINA GÖRE DURUMU
ÇİFTLİK	17	42650	2508,8	0,61	-
KARA YUSUFLU	8	18806	2350,7	0,27	-
ALTIAĞAÇ-İ KEBİR	19	70222,5	3695,9	1	+
SARIHANLU	64	174025	2719,1	2,49	-
ALTIAĞAÇ-İ SAĞIR	46	110592, 5	2404,1	1,58	-
KARACAALİ	45	144410	3209,1	2,07	+
TIRNOVA	202	665497, 8	13354, 3	9,55	+
KURTBEY	35	81956,5	2341,6	1,17	-
BULDU	14	63085,5	4506,1	0,90	+
ALİBEY	19	37420,5	1969,5	0,53	-
KADIGEBRAN	45	147492	3277,6	2,11	+
DOĞANCA	19	48920	2574,7	0,70	-

MALTEPE	66	270063, 5	4091,8	3,87	+
ÇAVUŞLU	19	54878	2888,3	0,78	-
YENİCE-İ GÖRECE	37	52825,5	1427,7	0,75	-
ASLIHAN	55	215101, 5	3910,9	3,08	+
İBRİKTEPE	58	188337	3247,1	2,70	+
NASUHBAY	31	36531	1178,4	0,52	-
HAMİTLİ	34	83349,5	2451,4	1,19	-
DAĞKARA BÜRÇEK	24	76873	3203,0	1,10	+
DERE-İ KEBİR	56	137374	2453,1	1,97	-
ÖMER BEY	14	54455,5	3889,6	0,78	+
KİREMİTÇİ SALİH	57	162744, 5	2855,1	2,33	-
DOĞAN KÖYÜ	91	315847, 5	3470,8	4,53	+
ÇAKMAKBABA VE DEMİRCİLER	18	136366	7575,8	1,95	+
LALACIK	27	107055, 5	3965,0 1	1,53	+
MESTANLAR	21	71602,5	3409,6	1,02	+

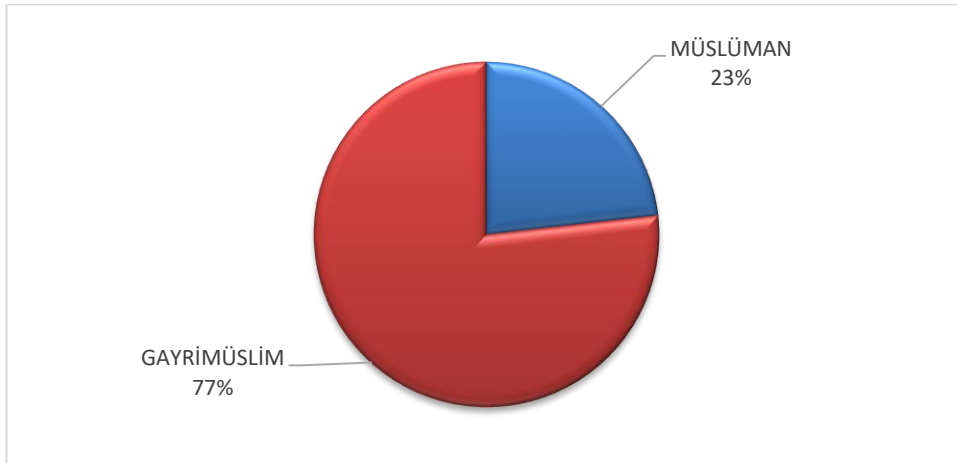
PAŞAYENİCE	36	81262,5	2257,2	1,16	-
KARACASALİH	234	807970,5	3452,8	11,6	+
SALARLI	23	55245	2401,9	0,79	-
GÜLLÜŞAHİN	9	43218	4802	0,62	+
ARNAVUT	113	263268	2367,4	3,84	-
YAKUP BEY	18	33345,5	1852,5	0,47	-
HARMANLI	29	82723,5	2852,5	1,18	-
KIRKÖY	49	134997,5	2755	1,93	-
ÇONGARA	9	64119	7117,1	0,91	+
KARAYAYLA	19	35391	1862,6	0,50	-
ESKİKÖY	42	123584	2942,4	1,77	-
TURNACI	15	115924	7728,2	1,66	+
ADA	84	257450,5	3100,6	3,73	-
YENİCE-İ KARLU	104	316985,5	3047,9	4,55	-
KÜPLÜ	238	695635,2	2922,83	9,98	-
KADİHALİL	36	143381,5	3982,8	2,05	+

İSMİ	35	134039	3829,6	1,92	+
BELİRTİLMEMİŞ					
TOPLAM	2234	6964277	3117,3	100	24(-)/20(+)

Uzunköprü köylerinde elde edilen gelirin hane başına düşen miktarına baktığımızda 3.117,3 kuruş olduğu görülmektedir. Toplam 44 köyün 20 tanesi ortalamanın üstünde (+) yer alırken 24 tanesi ortalamanın altında (-) yer almaktadır. Hane başına düşen gelir miktarı en yüksek olan köy Turnacı köyü, en düşük olan köy ise Nasuhbey köyüdür.

Dini inanca göre gelir dağılımına baktığımızda en yüksek gelire 5.362.377 kuruş ile gayrimüslimlerin sahip olduğu görülmektedir. Müslümanların sahip olduğu toplam gelir miktarı ise 1.601.900 kuruştur. Hane başına düşen gelire baktığımızda gayrimüslimlerin 55,90 kuruş iken Müslümanların 261,41 kuruştur. Gayrimüslimlerin elde ettiği gelir miktarı Müslümanlardan fazla olmasına rağmen hane başına gelirin Müslümanlardan düşük olmasının sebebi nüfus oranlarının Müslümanlara göre daha fazla olmasından kaynaklanmaktadır. Aşağıda gösterilen tabloda etnik kökene göre gelir dağılımının oranları verilmiştir.

Grafik 53: Dini İnanca Göre Gelir Dağılımı (%)

Grafikten anlaşıldığı üzere gayrimüslim nüfusun kazancı Müslümanlardan daha yüksektir. Bunun sebebi olarak gayrimüslim nüfusunun daha yüksek olması ve bağcılık faaliyetlerinden elde ettikleri

ürünleri şarap yapımı vb. alanlarda kullanarak daha yüksek gelir elde etmesi gösterilebilir. Aynı zamanda genç ve gelir yaratacak Müslüman erkeklerin çok uzun yıllar askere gitmesi de gözden kaçırılmamalıdır.

4.2. Vergiler

Devletler üzerine düşen vazifeleri ve kamu hizmetlerini düzenli ve başarılı bir şekilde yerine getirebilmek için, belirli hukuk kurallarına göre kişilerden karşılıksız ve tek taraflı olarak vergi almak zorunda kalmıştır. Osmanlı Devleti için de vergi mühim bir mesele olup kuruluşundan itibaren vergilerin tespiti ve toplanması hususunda önceki Türk devletlerinde uygulanan vergi sistemini esas alarak, tahrir (sayım) yöntemini kullanmıştır.

Bünyesinde farklı milletler ve geleneklerden vatandaşlar barındıran Osmanlı Devleti iktisadi açıdan onları bir arada tutabilmek için merkezde tespit edilen vergi kanunnamelerini uygulamak yerine idari taksimat¹⁷⁴ yöntemini uygulamıştır. Fakat vergilerin merkezi hazineye toplanıp askeri, idari ve diğer harcamalara dağıtılması zor olduğundan, Osmanlı Devleti vergilerin toplandığı yerde harcanması esasına dayalı Timar Sisteme¹⁷⁵ başvurmuştur. Timar sistemi devletin kuruluşundan XVII. yüzyıla kadar askeri, idari teşkilat ve vergi düzeni ile iç içe olmayı sürdürmüştür.

Osmanlı Devleti kuruluşundan Tanzimat fermanının ilan edildiği 1839 yılına kadar halktan "*şer'i ve örfi*" adı altında vergiler toplamıştır. Şeri vergiler, İslam devletlerinden intikal etmiş dini inanç ve esaslara göre alınan vergiler olup bu vergiler şeriatın bir gereği olarak alındıkları için "*Rusum-u Şeriyye*" olarak da anılmıştır. Şer'i vergiler; öşür, haraç, cizye ve zekâtan ibarettir.¹⁷⁶

¹⁷⁴ Yönetimin kolaylaşmasını sağlamak amacıyla yapılan idari bölümlere denir. Genel olarak Osmanlı Devleti idari taksimat birimleri eyalet, sancak (liva), kaza, nahiye ve köy (karye) olmak üzere teşkilatlanmıştır. Bkz. Ela Özkan, *19. Yüzyılda Osmanlı Devletinin İdari Taksimatı 1839-1914*, (Yayımlanmış Doktora Tezi), Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Elazığ 2017, ss.1-3.

¹⁷⁵ Timar, bir sipahiye arazi tahsisi olup o da bunun karşılığında arazinin genişliğinin ve gelirinin gerektirdiği sayıda silahlı adamlarıyla birlikte askeri hizmet görmekle mükellefti. Ayrıntılı bilgi için Bkz. Lewis, "a.g.e.", s.91.

¹⁷⁶ Serap Sert, *Temettuat Defterlerine Göre Edirne Şehri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde, 2011, s.16.

Örfi vergiler ise devletin yürütme ve uygulama görevini yapmakla olanlara, hizmetleri karşılığı verilen miktarı kanunnamelerle belirlenen "*Rusûm-ı Örfiyye*" olarak bilinen cürüm ve cinayet, bennak, mücerret ve benzeri vergilerdir.¹⁷⁷ II. Bayezid devrinden itibaren alınan örfi vergilerin zamanla sayısının doksanı geçmesi üzerine halk neredeyse isyan edecek duruma gelmiştir. Bu nedenle Osmanlı Devleti mali anlamda önemli reformlar yapmak zorunda kalmıştır.¹⁷⁸

Tanzimat Fermanının ilan edilmesiyle birlikte reform hareketlerine başlayan Osmanlı Devleti öncelikle malî kurumlar ve vergi sistemi üzerine yoğunlaşarak iltizam sisteminin kaldırılması ve devleti oluşturan unsurların arasındaki eşitliği vurgulayacak şekilde herkesin ödeme gücüne dayalı yeni bir vergilendirme sistemine geçilmesini sağlamak için çalışmalara başlamıştır.

Uygulanmaya başlanan yeni vergilendirme sistemiyle mevcut olan “şer’î” vergiler kaldırılarak yerine ziraî ürünlerden onda bir oranında aşar, küçükbaş hayvanlardan "adet-i ağnam" ve gayrimüslim tebaadan “cizye” alınmasına karar verilmiş olup pek çok türü ve tahsil şekli olan örfi vergiler yerine de bir bütün halinde "vergi-i mahsûsa" alınmasına karar verilmiştir.¹⁷⁹

Mali ıslahatları bölgesel düzeyde yürütme ve vergi toplama işi iltizam usulünün¹⁸⁰ kaldırılmasıyla voyvoda ve mültezimlerden alınarak, muhassıllar ve meclislere verilmiştir. Söz konusu muhassıllar sorumluluk bölgelerindeki nüfusu ve bu nüfusun malik olduğu arazi, emlak ve hayvan gelirlerini, esnaf ve tüccarın yıllık tahmini gelirlerini belirleyerek bir deftere yazmışlardır.¹⁸¹

Tanzimat döneminin ilk yıllarında başta aşar olmak üzere tüm vergiler muhassıllar tarafından toplanmıştır. Fakat muhassılların görevi ihmali

¹⁷⁷ Serap Sert "a.g.t.", s.16.

¹⁷⁸ Coşkun Çakır, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Maliyesi*, İstanbul: Küre Yayınları, 2001, s. 48.

¹⁷⁹ Tevfik Güran, *Tanzimat Döneminde Osmanlı Maliyesi: Bütçeler ve Hazine Hesapları (1841- 1861)*, Ankara: TTK Yayınları, 1989, s. 13.

¹⁸⁰ İltizam usulü, özel teşebbüs mahiyetindeki mali birimin, içerik ve mekân olarak birbirine yakın bir veya daha fazla vergi kaynağının birleşimini ifade eden ve maliye nazarında normal olarak yıllık nakdi bir gelir toplamı olarak kıymetlendirilen mukataalardır. Bkz. Mehmet Genç, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Devlet ve Ekonomi*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2007, s.101.

¹⁸¹ Tevfik Güran, *19. Yüzyılda Osmanlı Ekonomisi Üzerine Araştırmalar*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2014, s. 193.

yanında ürünlerin saklanması, vaktinde satılamaması, ulaşım ağının yeterli olmaması gibi sebeplerle muhassıllık kurumu kaldırılmış ve iltizam sistemine geri dönmüştür.¹⁸²

1840-1844 yılları arasında geçen süre içinde idari ve mali yapıda süregelen çözüm arayışlarında arzu edilen başarının bir türlü elde edilememesinin üzerine Meclis-i Vâlâ'da yapılan görüşmeler sonucunda; ülke çapında yeni bir ıslahata başlanılabilmesi için, öncelikle vilayetlerin sorunlarının tespit edilmesi gerektiğine hükmedilmiştir. Bundan dolayı da giderleri vergi gelirlerinden temin edilmek üzere, her eyaletin bölge hakkında bilgi sahibi önde gelen eşrafının İstanbul'a çağırılması kararı alınmıştır. Sözü edilen bu şahıslarla 1844 yılının mayıs ayında yapılan görüşmeler sonucunda ise; vergi sistemini ıslah edilmesi ve Tanzimat'ın uygulandığı bölgelerde adına "Emlak ve Arazi ve Hayvanat ve Temettuat" sayımları denilen tahrirler yapılmasına karar verilmiştir. Bu sayımlar neticesinde yirmi bine yakın sayıda defter serileri meydana gelmiştir.¹⁸³

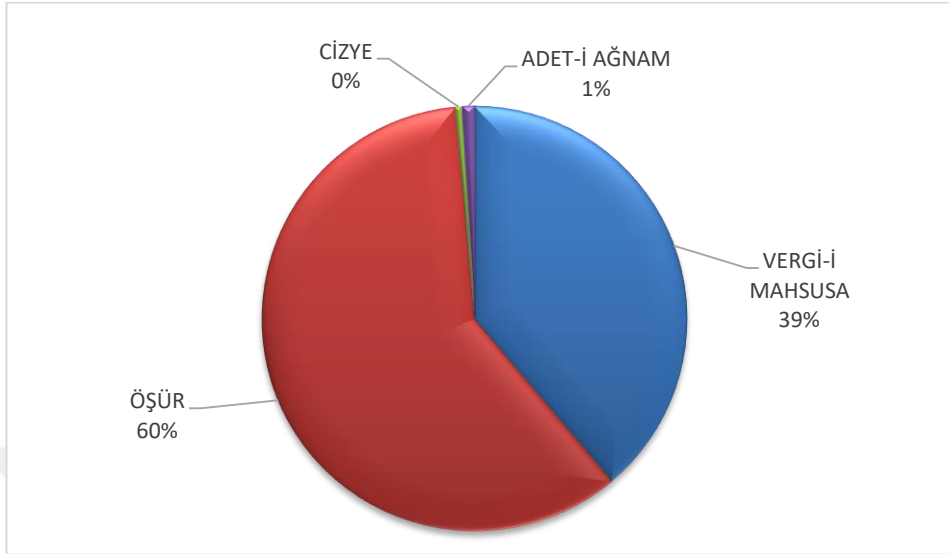
Bu bilgiler ışığında düzenlenmiş olan 1844-1845 tarihli Uzunköprü köylerine ait temettuât defterinde vergiler hane reisinin adının üst kısmında sağdan sola, dikey olacak şekilde yazılmıştır. Bu vergiler; arazilerde üretim yapılmış olan bağlardan alınan öşr-i üzüm, bahçelerden, hububatlardan ve sanayi bitkilerinden alınmış olan öşürler, küçükbaş hayvanlardan alınan âdet-i ağnam, arı kovanlarından alınan öşr-i kovan ve yıllık vergi olarak alınan vergi-i mahsûsa ve gayrimüslim erkeklerden alınan cizyeyi içermektedir. Aynı zamanda Maltepe köyündeki hane 48 de öşr-i duhan kaydından duhandan da aşar alındığı anlaşılmıştır.¹⁸⁴ Aşağıdaki grafikte 1844-1845 tarihinde köylerden alınmış olan tüm vergilerin oranları gösterilmiştir.

¹⁸² Çoşkun Çakır, "a.g.e.", s. 47.

¹⁸³ Abdullatif Şener, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Vergi Sistemi*, İstanbul: İşaret Yayınları, 1990, ss. 38-41.

¹⁸⁴ BOA. ML. VRD. TMT. d. 5280 Hane 48

Grafik 54: Uzunköprü Köylerindeki Vergilerin Oranı (%)

Grafikten de anlaşıldığı gibi vergi gelirlerinin %59'unu ürünlerden alınan öşür vergisi oluşturmaktadır. En düşük orana ise %0,02 ile cizye vergisi sahiptir.

Temettuât defterinin sonunda ise aile reislerinin hepsinin kazançlarının toplamı "*Karye-i Mezburun Temettuâtı*" olarak yazılmıştır. Bir köyde Müslüman ve reaya birlikte kaydedilmişse bunların temettuâtları dini gruba göre ayrı ayrı hesaplanıp kaydedilmiş ve daha sonra her iki dini grubun temettuâtları birlikte toplanıp mahallenin toplam temettuâtı belirlenmiştir.

Elinde temettuâtı olmayanların genellikle babası/karındaşı yanında oturup ziraat eden, sağırılık, topallık gibi sağlık durumları nedeniyle çalışamayan, yetim ya da yaşlı olduğu için çalışamayan, bila-sanat (sanatsız) olan aile reislerinden oluştuğu görülmektedir.

19. yüzyıl boyunca Uzunköprü köylerinde elde edilen vergi gelirlerinin çeşitleri ve miktarlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 17: Vergi Çeşitleri ve Miktarları

KÖYÜN İSMİ	VERGİ-İ MAHSÛSA	ÖŞÜR	ÖŞR-İ BOSTAN	ÂDET-İ AĞNÂM	ÖŞR-İ KOVAN	ÖŞR-İ ÜZÜM	TOPLAM
ÇİFTLİK	1681	2540	71,5	14,5	0	0	4307
KARA YUSUFLU	747	1249	24	11	0	0	2031
ALTI AĞAÇ-İ SAĞİR	2998	4689	115,5	12,5	0	0	7815
SARUHANLI	9094,5	11131,5	277	129	0	0	20632
ALTI AĞAÇ-İ KEBİR	4604,5	7354,5	578	162	0	0	12699
KARACAALİ	5539,5	8251	0	84,5	0	0	13875
TIRNOVA	24684,5	36480,5	262	596	0	14 2	62165
KURTBEY	4265	5002	13	54,5	0	0	9334,5
BULDU	1870	3536	11,5	0	0	20	5437,5
ALİ BEY	1459	2114	45	43	0	0	3661
KADI GEBRAN	5485,5	7515	60	0	0	0	13060,5
DOĞANCI	3374,5	35095	19,5	8	0	34	38531
MALTEPE	9186	13701	0	84	0	0	22971
ÇAVUŞLU	2071,5	2982,5	0	25,5	0	0	5079,5
YENİCE-İ GÖRECE	4340,5	3678,5	178	126	0	0	8323

ASLIHAN	7153,5	13073,5	71,5	52	0	0	20350,5
İBRİKTEPE	8080	8297,5	0	325	0	0	16702,5
NASUHBİY	2190	2198	2	24	0	0	4414
HAMİTLİ	4015	5034,5	0	81	0	0	9130,5
DAGKARA BÜRÇEK	2846,5	4481	0	137	0	12	7476,5
DERE-İ KEBİR	5793	6925,5	0	108,5	0	19	12846
ÖMER BEY	3619	1882	0	61,5	0	0	5562,5
KİREMİTÇİ SALİH	5599	9339	138,5	20	0	0	15096,5
DOĞAN KÖYÜ	11151,5	18373,5	0	522,5	0	0	30047,5
ÇAKMAK BABA VE DEMİRCİLER	2281	7968	0	390	0	0	10639
LALACIK	3015,5	6123,5	0	91	0	0	9230
MESTANLA R	2131	3574,5	0	156,5	0	0	5862
PAŞAYENİCE	2555	3861,5	106	159,5	0	0	6682
KARACA SALİH	32416	43579,4	116	537	10	0	76658,4
SALARLI	789	3352,5	73	18	0	0	4232,5
GÜLLÜ	1264	2263,5	0	85,5	0	0	3613

ŞAHİN							
ARNAVUT	13595,5	11736	62	226,5	0	70	25690
YAKUP BEY	960	1920	10	60	0	0	2950
HARMANLI	3572,5	5305,5	0	66	0	0	8944
KIRKÖY	6060	6991,5	0	292	0	0	13343,5
ÇONGARA	2197,5	4035,5	0	93	0	0	6326
KARAYAYLA	990,5	2169,5	0	0	0	0	3160
ESKİKÖY	4247	6269	9	135,5	0	0	10660,5
TURNACI	1512	7443,5	0	17	133	11	9215,5
						0	
ADA	13173,5	16529,5	250,5	107	0	0	30060,5
YENİCE-İ	11569,5	18851,5	79,5	350,5	0	0	30851
KARLU							
KÜPLÜ	29630	34902,5	304	742,5	0	0	65579
KADİHALİL	5532,5	7519,5	0	177,5	0	0	13229,5
İSMİ	3883,5	7727	0	243	0	0	11853,5
BELİRTİLMEMİŞ							
TOPLAM	273224	417047,4	2877	6630	143	407	700328,4

19. yüzyıl boyunca kazalar da elde edilen vergi gelirleri vergi-i mahsusa, aşar, cizye ve ağnam vergileri olarak dört kısımda işlenecektir.

A) Vergi-i Mahsusa

Tanzimat idarecileri tarafından örfi vergiler yerine ikame edilen ve kaynaklarda genellikle "*ancemaatin vergi*", hukuki metinlerde daha çok yalnızca "*vergi*", II. Abdülhamid döneminde çıkarılan bir nizamnamede ise

"komşuca alınan vergi" gibi muhtelif adlar ile bilinen bu verginin tahsiline Tanzimat'ın ilanının hemen ardından (H.1256/M.1840) başlanmıştır.¹⁸⁵

Böylece ödeme gücü dikkate alınmaksızın erkek nüfus üzerine yüklenen baş vergisi sayılabilecek pek çok örfi vergiden, herkesin ticaret ve kazancı az çok gözetilerek tevzi edilen oldukça genel bir vergiye geçilmiş oldu.¹⁸⁶

Vergi-i mahsûsanın tahsili; H. 1260 yılına (M. 1844) kadar "rûz-ı hızır" ve rûz-ı kasım" olarak iki taksit olarak alınmıştır. Fakat bu iki zamanda vergi tahsilâtı için uygun olmadığı için bu tarihten sonra verginin çiftçilerden, (ashab-ı ziraat) ürünün elde edilmesinden sonra, sanayici, tüccar ve esnaftan ise sene içinde sene başından sonuna kadar, taksitler halinde tevziatı ve tahsilâtı kararlaştırılmıştır.¹⁸⁷

Vergi-i mahsûsanın toplanması köy muhtarı, kocabaşı, imam veya papaz tarafından yapılmış olup, toplanan para ile birlikte hazırlanan defterler kazaya götürülerek muhassıllıklara teslim edilmiştir. Bu vergiye yirmi yıllık süre zarfında üç kere zam yapılmış, artan şikâyetlere bağlı olarak da bazı bölgelerde vergi indirimine de gidilmiştir.¹⁸⁸

Uzunköprü köylerine ait temettuât defterlerinde kayıtlı bulunan hane reislerinin isimlerinin üstünde "sene-i sabıkada virgü-i mahsusa" ifadesi altında ne kadar vergi ödediği belirtilirken bazı kayıtlarda "virgüyü müşterek virmiş olduğu" ifadelerinden verginin ortaklaşa verildiği anlaşılmaktadır.

Aynı zamanda defterlerin sonunda yapılan toplam vergi miktarı hesapları ile bizim yaptığımız hesaplamalar arasında tutarsızlıklar olduğu görülmektedir. Bunun sebebinin kâtibin dikkatsizliğinden kaynaklanmış olduğu düşünülmüştür. Aşağıdaki tabloda köylerde toplanan vergi-i mahsûsa miktarı ile hane başına düşen miktar gösterilmiştir.

¹⁸⁵ Faruk Doğan, "a.g.e", s.58.

¹⁸⁶ Abdüllatif Şener, "a.g.e." ss. 95-96.

¹⁸⁷ Mübahat Kütükoğlu "Osmanlı İktisadi Yapısı", Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi, IRCICA C. I, İstanbul, (1999), s. 542.

¹⁸⁸ Said Öztürk, *Tanzimat Döneminde Bir Anadolu Şehri Bilecik*, Kitabevi Yayınları, İstanbul: 1996. s. 176.

Tablo 18: Vergi-i Mahsûsa ve Hane Başına Düşen Miktarı (kuruş)

KÖYÜN İSMİ	HANE SAYISI	VERGİ-İ MAHSÛSA	HANE BAŞINA DÜŞEN MİKTAR
ÇİFTLİK	17	1681	98,88
KARA YUSUFLU	8	747	93,37
ALTI AĞAÇ-İ SAĞIR	19	2998	157,78
SARUHANLI	64	9094,5	142,10
ALTI AĞAC-I KEBİR	46	4604,5	100
KARACAALİ	45	5539,5	123,1
TIRNOVA	202	24684,5	122,2
KURTBEY	35	4265	121,85
BULDU	14	1870	133,57
ALİ BEY	19	1459	76,78
KADIGEBRAN	45	5485,5	121,9
DOĞANCI	19	3374,5	177,60
MALTEPE	66	9186	139,18
ÇAVUŞLU	19	2071,5	109,02
YENİCE-i GÖRECE	37	4340,5	117,31
ASLIHAN	55	7153,5	130,06
İBRİKTEPE	58	8080	139,31
NASUHBİY	31	2190	70,64
HAMİTLİ	34	4015	118,08
DAĞKARABÜRÇEK	24	2846,5	118,60
DERE-İ KEBİR	56	5793	103,44

ÖMER BEY	14	3619	258,5
KİREMİTÇİ SALİH	57	5599	98,22
DOĞAN KÖYÜ	91	11151,5	122,54
ÇAKMAKBABA VE DEMİRCİLER	18	2281	126,72
LALACIK	27	3015,5	111,68
MESTANLAR	21	2131	101,47
PAŞAYENİCE	36	2555	70,97
KARACASALİH	234	32416	138,52
SALARLI	23	789	34,30
GÜLLÜŞAHİN	9	1264	140,44
ARNAVUT	113	13595,5	120,31
YAKUP BEY	18	960	53,33
HARMANLI	29	3572,5	123,18
KIRKÖY	49	6060	123,67
ÇONGARA	9	2197,5	244,16
KARAYAYLA	19	990,5	52,13
ESKİKÖY	42	4247	101,11
TURNACI	15	1512	100,8
ADA	84	13173,5	156,82
YENİCE-İ KARLU	104	11569,5	111,24
KÜPLÜ	238	29630	124,49
KADİHALİL	36	5532,5	153,68

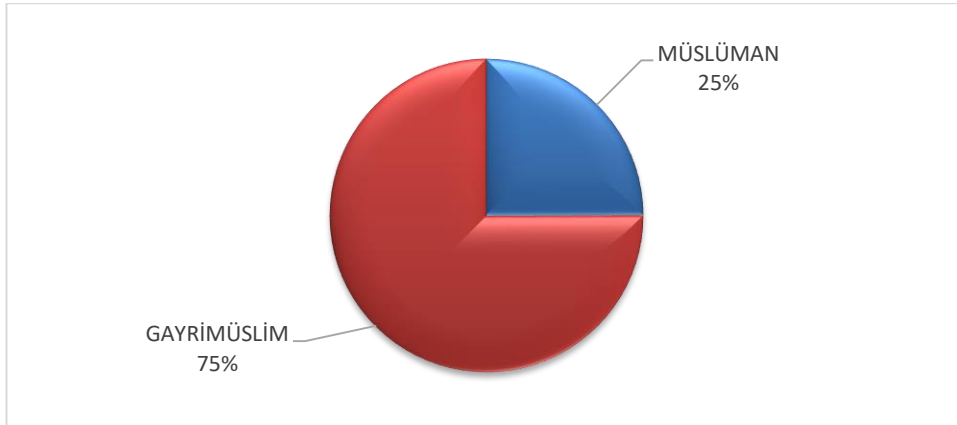
İSMİ	35	3883,5	110,95
BELİRTİLMEMİŞ			
TOPLAM	2234	273.224	122,30

Uzunköprü köylerinde toplam 273.224 kuruş vergi-i mahsûsa toplanmış olup hane başına düşen miktar 122,30 kuruştur. Hane başına düşen miktara göre değerlendirildiğinde 25 köy ortalamanın altında kalırken 19 köy ortalamanın üzerinde olduğu görülmektedir.

Köyler arasında en fazla vergi-i mahsûsa ödeyen 13.595,5 kuruş ile Arnavut köyüdür. Onu 13.173,5 kuruş ile Ada köyü takip etmektedir. En düşük vergi-i mahsûsa ödeyen 747 kuruş ile Kara Yusuf köyüdür. Onu 789 kuruş ile Salarlı köyü takip etmektedir. Hane başına düşen vergi miktarı en yüksek olan köy 258,5 kuruş ile Ömer Bey köyü olup en düşük köy ise 34,30 kuruş ile Salarlı köyüdür.

Dini yapıya göre vergi-i mahsûsa dağılımına baktığımızda %75 ile gayrimüslimlerin en yüksek orana sahip olduğu ve 266406,60 kuruş vergi verdikleri görülmektedir. Müslümanların oranı ise %25 olup 6814,40 kuruş vergi verdikleri görülmektedir. Yine gayrimüslimlerin Müslümanlara oranla daha çok vergi vermiş oldukları görülmektedir. Elde ettikleri gelirlerin de Müslümanlardan fazla olduğu göz önüne alınırsa bu sonucun oldukça doğal olduğu anlaşılmaktadır.

Grafik 55: Dini İnanca Göre Vergi-i Mahsûsa Dağılımı

B) Aşar Vergisi

Kelime olarak "*onda bir*" veya "*on cüzde bir cüz*"¹⁸⁹ anlamını taşıyan aşar ve ya öşür kelimesinin, Asurluların altın veya ayn olarak aldıkları "ışru-u" adlı vergiden veya İbranice "ma'şer" denilen, tapınak yahut krallara verilen onda bir oranındaki verginin adından geldiği ileri sürülmektedir.¹⁹⁰ Bu duruma göre öşür, etimoloji bakımından, İslamiyet'in çıkışından önceki bazı toplumların vergi statüsünü ifade etmektedir. İslam, zekat yükümlülüğünü getirirken, bazı arazi ürünlerinden alınacak zekat miktarını da belirlemiş ve buna "öşür" adını vermiştir. Öşür vergisi daha sonra, mülk arazinin bir çeşidine ad olmuş ve Müslümanların elindeki öşre tabi araziye "öşür arazisi" denilmiştir.

Osmanlı Devleti'ne göre öşür mülkiyeti devlete tasarruf hakkı reayaya ait olan miri araziler üzerinden reayadan alınan kira olarak tanımlanmakta olup İslam toprak hukukuna göre ise sakinleri isteyerek Müslüman olan yerler ile savaş yolu ile alınıp gaziler arasında paylaştırılan topraklar üzerinde yetiştirilen ürünlerin gayr-i safi miktarının 1/10 den 1/20 oranına kadar alınan bir arazi vergisini ifade etmektedir.¹⁹¹

Terim olarak mahsullerin onda birinden alınan vergi olarak bilinmesine rağmen mutlaka onda bir yerine kullanılmamış, oranı elde edilen zirai mahsuldeki insan emeğinin durumuna göre değiştirilmiştir. Örneğin, Rumeli'de 1/8 olan nispet, Basra ve Halep'te 1/3 ile 1/2 arasında değişmiştir.¹⁹² Tanzimat Dönemine gelindiğinde ise iltizam usulüyle tahsil edilen öşür vergisinin bütün bölgelerde 1/10 oranında alınmasına karar verilmiştir.¹⁹³

Osmanlı Devleti'nde hububat çeşitlerinden bağ, bahçe, bostan, meyve ağaçlarından ve otlakların her çeşidinden alınan, şer'i bir vergi olan öşürün

¹⁸⁹ "Aşar", Sami, "a.g.e", s.937.

¹⁹⁰ Ali Apalı, "Osmanlı Devleti'nin İslami Finans Kaynaklarından Aşar Vergisinin Ağlasun Kazasına Ait 1262-66 (H.) Senelerinin Muhasebe Defterinin Analizi", *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, C.9, S.1, (2017), s.47.

¹⁹¹ "Aşar" Pakalın, "a.g.e", s. 746.

¹⁹² Faruk Doğan, "a.g.e", s.61.

¹⁹³ Tefik Güran, "a.g.e", s.14.

tahsili aynî, nakdî ve maktû olmak üzere üç şekilde uygulanmış olup bu vergiyi gayrimüslimlerde ödemiştir.

H.1256/M.1841 yılından itibaren iltizam usulünün kaldırılması ile muhassıllar aracılığı ile doğrudan doruya devlet hazinesine nakdi gelir olarak tahsil edilmeye ve "*emaneten idare*" usulü ile toplanmaya başlanan vergiler Tanzimat Döneminin ilk üç yılında iltizam usulü kullanılmadan toplandıysa da istenilen fayda sağlanamadığı için H.1258/M.1843 yılında tekrar iltizam usulüne dönlmüştür.

Üründen aynen alındığı gibi bedelen de alınabilen öşürün köylüye getirdiği diğer bir sorumlulukta aynı vergi miktarının harmandan ambara köylü tarafından ücretsiz taşıma zorunluluğudur. Çiftçinin, aşar vergisi alınmadan ürününü harmandan kaldırması da yasaktır. 1843-1847 arasında aşar vergisi gelirlerinin, bulunan mahallin müdürleri veya ileri gelenlerine toptan ihalesi yapılmış verginin ikişer yıllık iltizam usulüyle toplanması kararlaştırılmıştır.¹⁹⁴

Tarım kesiminde her mahsulden alınan öşür tahsilindeki olumsuzluklar, devletin sosyal ve içtimai yapısında oluşturduğu tahripler ile Cumhuriyet devrine kadar devam etmiş ve Cumhuriyet'in ilanından sonra 1925'de kaldırılmıştır.

1844 yılında Uzunköprü köylerinde aşar vergisi hububat çeşitlerinden, bağcılıktan ve bostandan alınmıştır. Aynı zamanda bal üretiminden de aşar alınmış olduğu görülmektedir. Bunlardan öşr-i bostan olarak kaydedilen öşürün toplam miktar 2.877 kuruş olup Dere-i kebir, Karacasalih ve Turnacı köyleri dışında tüm köylerde öşr-i bostan kaydı bulunmaktadır. Öşr-i bostan miktarının en yüksek olduğu köy 578 kuruş ile Altıağaç-i Kebîr köyü iken en düşük olduğu köy ise 2 kuruş ile Nasuhbey köyüdür. Öşr-i Bostanın hane başına düşen miktarının en yüksek olduğu köy 12,56 kuruş ile Altıağaç-i Kebîr köyü iken hane başına düşen miktarının en düşük olduğu köy ise 0,06 ile Nasuhbey köyüdür.

¹⁹⁴ Şener, "*a.g.e*", s.132s

Tablo 19: Bostan Vergisinin Dağılımı (kuruş)

KÖYÜN İSMİ	HANE SAYISI	ÖŞİ-R BOSTAN	HANE BAŞINA DÜŞEN MİKTAR
ÇİFTLİK	17	71,5	4,20
KARA YUSUFLU	8	24	3
ALTI AĞAÇ-I SAĞİR	19	115,5	6,07
SARUHANLI	64	277	4,32
ALTI AĞAÇ-I KEBİR	46	578	12,56
TIRNOVA	202	262	1,29
KURTBEY	35	13	0,37
BULDU	14	11,5	0,82
ALİ BEY	19	45	2,36
KADIGEBRAN	45	60	1,33
DOĞANCI	19	19,5	1,02
YENİCE-İ GÖRECE	37	178	4,81
ASLIHAN	55	71,5	1,3
NASUHBİY	31	2	0,06
KİREMİTÇİ SALİH	57	138,5	2,42
PAŞAYENİCE	36	106	2,94
KARACASALİH	234	116	0,49
SALARLI	23	73	3,17
ARNAVUT	113	62	0,54
YAKUP BEY	18	10	0,55

ESKİKÖY	42	9	0,21
ADA	84	250,5	2,98
YENİCE-İ KARLU	104	79,5	0,76
KÜPLÜ	184	304	1,65
TOPLAM	1376	2877	2,09

Öşr-i kovan vergisinin toplamı 143 kuruş olup bu verginin kaydedildiği iki köy bulunmaktadır. Bunlardan birincisi 133 kuruş ile Arnavut köyü ikincisi ise 10 kuruş ile Karacasalîh köyüdür.

Öşr-i üzüm verginin toplamı 407 kuruş olup bu verginin kaydedildiği sekiz köy bulunmaktadır. Bu köyler arasında en yüksek miktar 142 kuruş ile Tırnova köyüne aittir en düşük miktar ise 12 kuruş ile Dağkarabürçek köyüne aittir.

Uzunköprü köylerinde toplam 417.047,4 kuruş aşar vergisi toplanmış olup hane başına düşen miktar 186,68 kuruştur. Hane başına düşen miktara göre değerlendirildiğinde 30 köy ortalamasının altında kalırken 14 köy ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir.

Köyler arasında en fazla aşar vergisi ödeyen 43.579,4 kuruş ile Karacasalîh köyüdür. Onu 35.095 kuruş ile Doğancı köyü takip etmektedir. En düşük aşar ödeyen 1.249 kuruş ile Kara Yusufî köyüdür. Onu 1.882 kuruş ile Ömer Bey köyü takip etmektedir. Hane başına düşen aşar miktarı en yüksek olan köy 1847.10 kuruş ile Doğancı köyü olup en düşük köy ise 70.90 kuruş ile Nasuhbey köyüdür. Aşağıda yer alan tabloda tüm köylerdeki aşar vergisinin dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 20: Aşar Vergisinin Dağılımı (Kuruş)

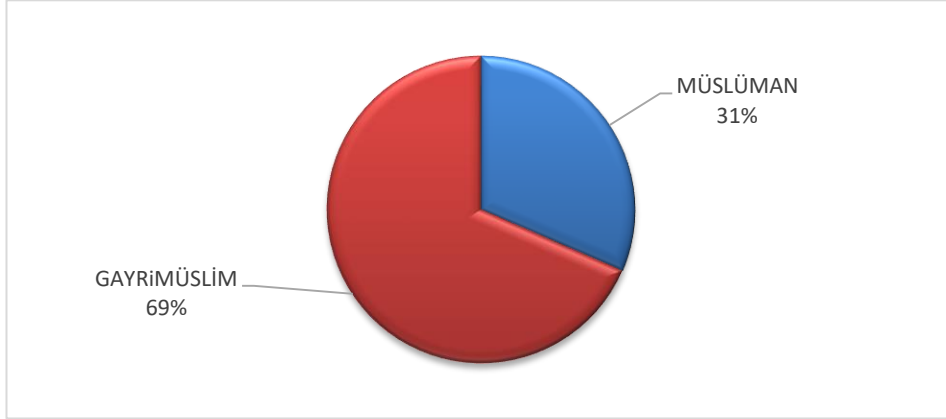
KÖYÜN İSMİ	HANE SAYISI	AŞAR (kuruş)	HANE BAŞINA DÜŞEN MİKTAR (kuruş)
ÇİFTLİK	17	2540	149,41
KARA YUSUFLU	8	1249	156,12

ALTI AĞAÇ-İ SAĞIR	19	4689	246,78
SARUHANLI	64	11131,5	173,92
ALTI AĞAÇ-I KEBİR	46	7354,5	159,88
KARACAALİ	45	8251	183,35
TIRNOVA	202	36480,5	180,59
KURTBEY	35	5002	142,91
BULDU	14	3536	252,57
ALİ BEY	19	2114	111,26
KADIGEBRAN	45	7515	167
DOĞANCI	19	35095	1847,10
MALTEPE	66	13701	207,59
ÇAVUŞLU	19	2982,5	156,97
YENİCE-İ GÖRECE	37	3678,5	99,41
ASLIHAN	55	13073,5	237,7
İBRİKTEPE	58	8297,5	143,06
NASUHBİY	31	2198	70,90
HAMİTLİ	34	5034,5	148,07
DAĞKARABÜRÇEK	24	4481	186,70
DERE-İ KEBİR	56	6925,5	123,66
ÖMER BEY	14	1882	134,42
KİREMİTÇİ SALİH	57	9339	163,84
DOĞAN KÖYÜ	91	18373,5	201,90
ÇAKMAKBABA VE DEMİRCİLER	18	7968	442,66
LALACIK	27	6123,5	226,79

MESTANLAR	21	3574,5	170,21
PAŞAYENİCE	36	3861,5	107,26
KARACASALİH	234	43579,4	186,23
SALARLI	23	3352,5	145,76
GÜLLÜŞAHİN	9	2263,5	251,5
ARNAVUT	113	11736	103,85
YAKUP BEY	18	1920	106,66
HARMANLI	29	5305,5	182,94
KIRKÖY	49	6991,5	142,68
ÇONGARA	9	4035,5	448,38
KARAYAYLA	19	2169,5	114,18
ESKİKÖY	42	6269	149,261
TURNACI	15	7443,5	496,23
ADA	84	16529,5	196,77
YENİCE-İ KARLU	104	18851,5	181,26
KÜPLÜ	238	29630	124,49
KADİHALİL	36	7519,5	208,87
İSMİ BELİRTİLMEMİŞ	35	7727	220,77
TOPLAM	2234	417047,4	186,68

Dini inanca göre öşür vergisi dağılımına baktığımızda %69 ile gayrimüslimlerin en yüksek orana sahip olduğu ve 286466,40 kuruş vergi verdikleri görülmektedir. Müslümanların sahip olduğu oran ise gayrimüslimlerin yarısı kadar olup %31'dir. Müslümanların ödedikleri aşar vergisi miktarı ise 130581,00 kuruştur.

Grafik 56: Dini İnanca Göre Öşür Vergisi Dağılımı

C) Ağnam Vergisi

Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde yaşayan tebaanın önemli bir bölümü hayvancılıkla uğraştığından, mali sistemde hayvanlarla ilgili çeşitli vergilere de rastlanılmaktadır. Bu vergiler arasında bulunan adet-i ağnam büyük oranda koyun besiciliği yapan, diğer bir ifade ile ağnama (koyun ve keçi) sahip olan kişilerin vermekle yükümlü oldukları bir vergidir. "*Resm-i ganem*", "*resm-i merai*" ve "*koyun resmi*" gibi adlar da alan bu verginin miktarı, Fatih döneminde üç koyundan bir akçe iken daha sonra iki koyundan bir akçe şeklinde düzenlenmiştir. Fakat bu uygulama bölgelere göre zaman içerisinde farklılıklar göstermiştir.¹⁹⁵

Verginin tahsil işlemi yılda bir kez olmak üzere mart ayı başında koyunların sayılmasından sonra yapılmaktaydı. Konargöçerler ve Müslüman olmayanlar cizye verdikleri için bu vergiden muaf tutulmuştur. Ancak 1691 tarihinden itibaren vergi gelirlerinde ortaya çıkan azalmayı gidermek amacıyla gayrimüslimler de vergi kapsamına alınmıştır.¹⁹⁶

Tanzimat ile beraber ağnam vergisinin aynî olarak ve iltizam usulü ile toplanması kaldırılmıştır. Mübaşirler tarafından toplanan bu vergiler koyun ve keçi başına 5'er kuruş olarak belirlenmiştir. Fakat 1856-1857 yılında tekrar düzenlemeye gidilerek her koyun ve keçinin bir yılda yavrusu, sütü ve

¹⁹⁵ Cengiz Becermen, *Klasik Dönem Osmanlı Vergi Sistemi ve Vergi Türleri*, Ankara: Epamat Yayınevi, 2000, s.51.

¹⁹⁶ Ahmet Uzun, *İstanbul'un İlaşesinde Devletin Rolü: Ondalık Ağnam Uygulaması- 1783-1857*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları 2006, s.45.

yününün bölgelere göre ne kadar gelir sağladığı mahalli idarecilerce ayrı ayrı tespit edildikten sonra vergi oranı merkez tarafından belirlenmeye başlandı. Buna göre eyaletlerden altı değişik oran üzerinden âşâr vergisine göre hâsılâtın %10'u hesabıyla toplanmasına karar verildi.¹⁹⁷

Bu miktar ağırlığı sebebiyle 1898 ve 1905 yıllarında tekrar düzenlendi. 1920'de vergi miktarı dört kat artırıldı. Cumhuriyet'in ilanının ilk yıllarında hayvan sayım vergisi adıyla devam etti. 1962'de tamamen kaldırıldı.¹⁹⁸

Tablo 21: Ağnam Vergisinin Dağılımı (kurus)

KÖYÜN İSMİ	HANE SAYISI	ÂDET-İ AĞNÂM	HANE BAŞINA DÜŞEN MİKTAR
ÇİFTLİK	17	14,5	0,85
KARA YUSUFLU	8	11	1,37
ALTI AĞAÇ-İ SAĞİR	19	12,5	0,65
SARUHANLI	64	129	2,0
ALTI AĞAÇ-I KEBİR	46	162	3,5
KARACAALİ	45	84,5	1,87
TIRNOVA	202	596	2,95
KURTBEY	35	54,5	1,55
BULDU	14	0	0
ALİ BEY	19	43	2,26
KADIGEBRAN	45	0	0
DOĞANCI	19	8	0,42
MALTEPE	66	84	1,27
ÇAVUŞLU	19	25,5	1,34

¹⁹⁷ Faruk Doğan, "a.g.e", s.74.

¹⁹⁸ Elvan Demirel, "İlk TBMM'nin İlk Kanunu: Ağnam Resmi", *Vakanivüs-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, C.5, TBMM'nin 100. Yılı Özel Sayısı, (2020), s. 32.

YENİCE-İ GÖRECE	37	126	3,40
ASLIHAN	55	52	0,94
İBRİKTEPE	58	325	5,60
NASUHBİY	31	24	0,77
HAMİTLİ	34	81	2,38
DAĞKARABÜRÇEK	24	137	5,70
DERE-İ KEBİR	56	108,5	1,93
ÖMER BEY	14	61,5	4,39
KİREMİTÇİ SALİH	57	20	0,35
DOĞAN KÖYÜ	91	522,5	5,74
ÇAKMAKBABA VE DEMİRCİLER	18	390	21,66
LALACIK	27	91	3,37
MESTANLAR	21	156,5	7,45
PAŞAYENİCE	36	159,5	4,43
KARACASALİH	234	537	2,29
SALARLI	23	18	0,78
GÜLLÜŞAHİN	9	85,5	9,5
ARNAVUT	113	226,5	2
YAKUP BEY	18	60	3,33
HARMANLI	29	66	2,27
KIRKÖY	49	292	5,95
ÇONGARA	9	93	10,33
İSMİ BELİRTİLMEMİŞ	35	243	6,94

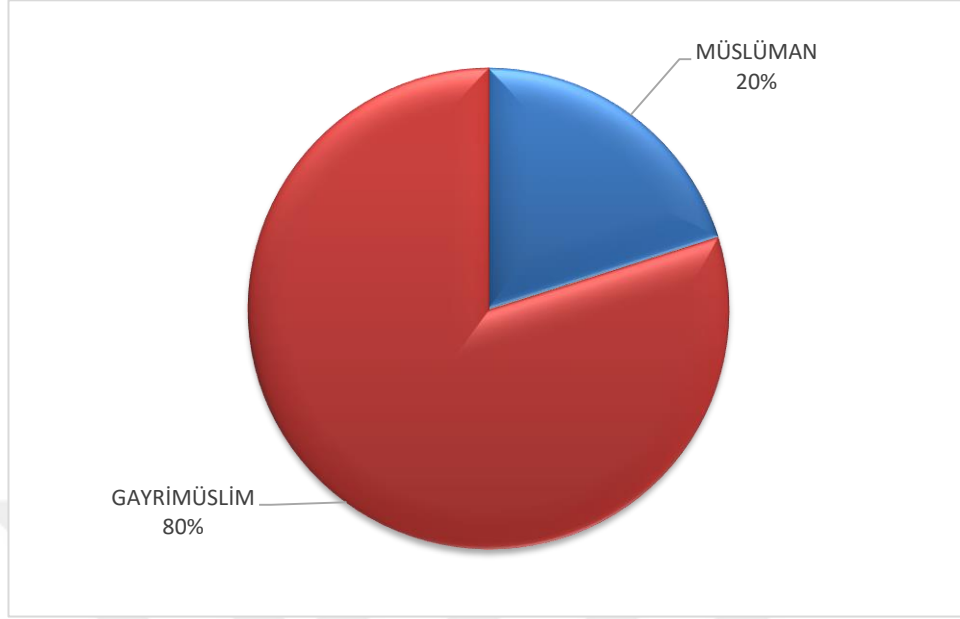
KARAYAYLA	19	0	0
ESKİKÖY	42	135,5	3,22
TURNACI	15	17	1,13
ADA	84	107	1,27
YENİCE-İ KARLU	104	350,5	3,37
KÜPLÜ	238	742,5	3,11
KADİHALİL	36	177,5	4,93
TOPLAM	2234	6.630	2,96

Uzunköprü köylerinde toplam 6.630 kuruş ağnam vergisi toplanmış olup hane başına düşen miktar 2,96 kuruştur. Hane başına düşen miktara göre değerlendirildiğinde 24 köy ortalamanın altında kalırken 20 köy ortalamanın üzerinde olduğu görülmektedir. Aynı zamanda Buldu, Kadıgebran ve Karayayla köylerinde adet-i ağnam vergi miktarının kaydedilmemiş olduğu görülmektedir.

Köyler arasında en fazla ağnam vergisi ödeyen 742,5 kuruş ile Küplü köyüdür. Onu takip 552,5 kuruş ile Doğan köyü takip etmektedir. En düşük ağnam ödeyen 8 kuruş ile Doğancı köyüdür. Onu 11 kuruş ile Karayayla köyü takip etmektedir. Hane başına düşen ağnam miktarı en yüksek olan köy 21,6 kuruş ile Çakmakbaba ve Demirciler köyleri olup en düşük köy ise 0,35 kuruş ile Kiremitçi Salih köyüdür.

Dini inanca göre ağnam vergisinin dağılımına baktığımızda %80 ile gayrimüslimlerin en yüksek orana sahip olduğu ve 5.201 kuruş vergi verdikleri görülmektedir. Müslümanların sahip olduğu oran ise %20 olup ödedikleri ağnam vergisinin 1.429 kuruş olduğu görülmektedir.

Grafik 57: Dini İnanca Göre Ağnam Vergisi Dağılımı

D) Cizye

Kelime anlamı ceza olan cizye, fethedilen yerlerde bulunan gayrimüslim erkeklerden askerlik görevlerini yerine getirmemeleri karşılığında alınan bir tür dereceli baş vergisidir. Osmanlı İmparatorluğu'nda cizye uygulamasının devletin ilk kuruluş yıllarından beri var olduğu bilinmektedir.¹⁹⁹

Müslümanların yaptığı askerlik hizmetinin karşılığı olarak alınan bu verginin mükellefleri, buluğ çağına ermiş, akli başında ve para kazanan erkek nüfustur. Bunların dışında kalan, kadınlar, çocuklar ve 75 yasından evvel çalışamaz duruma gelmiş erkeklerden, yani erkeklerin sakat ve ihtiyarlarından cizye alınmamış, fakat sakat olduğu halde servet sahibi olanlardan alınmıştır.²⁰⁰

Cizye, mükelleflerin mali durumlarına göre üç sınıf üzerinden alınırdı. Bunlar; yüksek derecede cizye ödeyenler “*Âlâ*”, orta derecede cizye ödeyenler “*Evsat*” ve düşük derecede cizye ödeyenler “*Edna*” olarak

¹⁹⁹ Cengiz Becerman, "a.g.e", s.46.

²⁰⁰ İlbeyi Özer, *Darende Tanzimat Döneminde Bir Anadolu Şehri (1844)*, İstanbul: Mega Basım, 2000, ss. 83- 84.

sıralanırdı. 1834 yılında âlâ derecesinden 60 kuruş, evsattan 30 kuruş ve ednâdan ise 15 kuruş tahsil ediliyordu.²⁰¹

Cizye, 1856 yılında Osmanlı tebaası arasında eşitlik sağlamak amacıyla Islahat Fermanı'nın ilan edilmesi sonucunda kaldırıldı. Fermana göre, gayrimüslimler de askerlik görevini yerine getireceklerdi. Cizye askerlik görevi yerine alındığından, artık böyle bir verginin alınmasına gerek bulunmamaktaydı. Bu nedenle bedel-i askeri vergisi alınmaya başlanarak gayrimüslim erkeklerin askerlik hizmetinden muafiyetleri sağlandı. Böylece cizye vergisi kaldırılmış olmakla beraber, adı değişerek aynı içerikle bu uygulama 20. yüzyılın başlarına kadar devam etmiş ve 7 Ağustos 1909 tarihli genel askerlik zorunluluğunu getiren kanunla tamamen ortadan kalkmıştır.²⁰²

Uzunköprü köylerine ait temettuât defterlerinde bulunan toplam cizye mükellefi 3207 kişidir. Bu kişilerden cizye vergisinin 3 derece olarak alınmış olduğu görülmektedir. Cizyesi mükellefi kişiler arasında büyük çoğunluğun 2570 kişinin "evsat" dediğimiz orta derecede, 431 kişinin "âlâ" dediğimiz en yüksek derecede, 206 kişinin de "ednâ" dediğimiz en düşük derecede cizye ödediği görülmektedir. Bu verilerden gayrimüslimlerin %80'inin orta gelir grubuna dâhil olduğu anlaşılmaktadır. Geriye kalan %14'ünün âlâ, %6'sının ise ednâ olduğu görülmektedir. Buradan çıkan sonuca göre Uzunköprü köylerinde yaşayan gayrimüslimlerin %94'ünün gelir durumu orta grubun üstündedir.

Tablo 22: Cizye Vergisi Gelir Grupları

KÖYÜN İSMİ	Âlâ	Evsat	Ednâ	Toplam
ÇİFTLİK	4	13	2	19
SARUHANLI	1	0	0	1
ALTI AĞAÇ-I KEBÎR	0	1	0	1
KARACAALİ	8	55	0	63

²⁰¹ Halil İnalcık, *Osmanlı İdare ve Ekonomi Tarihi*, İstanbul: İSAM Yayınları, 2011, s. 62.

²⁰² Ziya Kazıcı, *Osmanlı'da Vergi Sistemi*, Türkiye: Bilge Yayıncılık 2003, s.147.

TIRNOVA	47	327	36	410
KADIGEBRAN	11	61	2	74
YENİCE-İ GÖRECE	17	92		109
ASLIHAN	18	80	7	105
İBRİKTEPE	13	88	4	105
DAĞKARABÜRÇEK	3	36	2	41
DERE-İ KEBİR	14	55	3	72
KİREMİTÇİ SALİH	13	91	4	108
DOĞAN KÖYÜ	29	120	15	164
LALACIK	7	33	1	41
MESTANLAR	4	40	3	47
PAŞAYENİCE	10	49	2	61
KARACASALİH	63	428	41	532
GÜLLÜŞAHİN	2	16	1	19
ARNAVUT	26	187	8	221
YAKUP BEY	3	19	3	25
KIRKÖY	12	78	12	102
KARAYAYLA	2	24	0	26
ESKİKÖY	10	82	5	97
YENİCE-İ KARLU	32	145	20	197
KÜPLÜ	66	338	29	433
KADİHALİL	9	56	0	65
İSMİ BELİRTİLMEMİŞ	7	56	6	69
TOPLAM	431	2570	206	3207

Uzunköprü köyleri arasında âlâ gruba dâhil olan vergi mükellefi sayısının en yüksek olduğu köy 66 kişiyle Küplü'dür. En düşük olduğu köy ise Saruhanlı'dır. Evsât gruba dâhil olan vergi mükellefi sayısının en yüksek olduğu köy 425 kişiyle Karacasalih'dir. En düşük olduğu köy ise 1 kişiyle Altı Ağaç-ı Kebîr'dir. Son olarak ednâ gruba dâhil olan vergi mükellefi sayısının en yüksek olduğu köy 41 kişiyle Karacasalih'dir. En düşük olduğu köyler ise 1'er kişiyle Saruhanlı ve Güllüşahin'dir.

Aşağıdaki tabloda tüm köylerin cizye hariç toplam vergilerinin toplam gelire oranı gösterilmiştir.

Tablo 23: Toplam Verginin Toplam Gelirdeki Payı (%)

KÖYÜN İSMİ	TOPLAM GELİR	TOPLAM VERGİ	%
ÇİFTLİK	260.450,5	4.307	1,65
KARA YUSUFLU	267.518	2.031	0,75
ALTI AĞAÇ-İ SAĞIR	143.381,5	7.815	5,45
SARUHANLI	54.878	20.632	37,59
ALTI AĞAÇ-İ KEBİR	270.063,5	12.699	4,70
KARACAALİ	162.744,5	13.875	8,52
TIRNOVA	896.068,5	62.165	6,93
KURTBEY	107.055,5	9.334,5	8,71
BULDU	63.085,5	5.437,5	8,61
ALİ BEY	134.039	3.661	2,73
KADIGEBRAN	316.985,5	13.060,5	4,12
DOĞANCI	83.349,5	38.531	46,22
MALTEPE	82.723,5	22.971	27,76
ÇAVUŞLU	42.650	5.079,5	11,90
YENİCE-İ GÖRECE	18.806	8.323	44,25

ASLIHAN	70.222,5	20.350,5	28,98
İBRİKTEPE	174.025	16.702,5	9,59
NASUHBİY	110.592,5	4.414	3,99
HAMİTLİ	144.410	9.130,5	6,32
DAĞKARABÜRÇEK	124.852,4	7.476,5	5,98
DERE-İ KEBİR	186.073	12.846	6,90
ÖMER BEY	167.512,9	5.562,5	3,32
KİREMİTÇİ SALİH	81.956,5	15.096,5	18,42
DOĞAN KÖYÜ	37.420,5	30.047,5	80,29
ÇAKMAKBABA VE DEMİRCİLER	147.492	10.639	7,21
LALACIK	48.920	9.230	18,86
MESTANLAR	52.825,5	5.862	11,09
PAŞAYENİCE	215.101,5	6.682	3,10
KARACASALİH	439.115	76.658,4	17,45
SALARLI	54.455,5	4.232,5	7,77
GÜLLÜŞAHİN	136.366	3.613	2,64
ARNAVUT	71.602,5	25.690	35,87
YAKUP BEY	81.262,5	2.950	3,63
HARMANLI	176.349,5	8.944	5,07
KIRKÖY	139.551,5	13.343,5	9,56
ÇONGARA	222.492	6.326	2,84
KARAYAYLA	43.218	3.160	7,31
ESKİKÖY	33.345,5	10.660,5	31,96
TURNACI	134.997,5	9.215,5	6,82

ADA	64.119	30.060,5	46,88
YENİCE-İ KARLU	35.391	30.851	87,17
KÜPLÜ	647.250	65.579	10,13
KADİHALİL	164.313,2	13.229,5	8,05
İSMİ BELİRTİLMEMİŞ	55.245	11.853,5	21,45
TOPLAM	6.964.277	700.328,4	10,05

Yukarıda bahsi geçen cizye hariç tüm vergilerin köylerde elde edilen toplam gelirlere oranına baktığımızda en yüksek orana 87,17 ile Yenice-i Karlu köyünün sahip olduğu görülmektedir. Onu 80,29 ile Doğan köyü izlemektedir. En düşük orana ise 0,75 ile Kara Yusuf köyünün sahip olduğu görülmektedir. Onu 1,65 ile Çiftlik köyü izlemektedir.

Uzunköprü köylerine ait cizye hariç bütün vergi çeşitlerinin toplanmasıyla elde edilen toplam vergi yükü, hane sayısına bölünerek hane başına düşen ortalama vergi tutarı hesaplanmıştır. Aşağıda yer alan tablodaki veriler incelendiğinde hane başına düşen ortalama vergi yükünün 313,48 kuruş olduğu görülmektedir. Hane başına düşen ortalama vergi tutarının en fazla olduğu köy 2.207,94 kuruşla Doğan köyü olurken, onu 702.88 kuruş ile Çongara ve 614.36 kuruş ile Turnacı köyleri takip etmektedir.

Hane başına düşen ortalama vergi tutarının en az olduğu köy 142,38 kuruş ile Nasuhbey köyü olurken, onu 163,88 kuruş ile Yakupbey ve 166,31 kuruş ile Karayayla köyleri takip etmektedir.

Tablo 24: Hane Başına Düşen Vergi Miktarı (kuruş)

KÖYÜN İSMİ	HANE SAYISI	TOPLAM VERGİ	HANE BAŞINA DÜŞEN VERGİ
ÇİFTLİK	17	4.307	253,35
KARA YUSUFLU	8	2.031	253,87
ALTI AĞAÇ-I SAĞIR	19	7.815	411,31
SARUHANLI	64	20.632	322,37

ALTI AĞAÇ-I KEBİR	46	12.699	276,06
KARACAALİ	45	13.875	308,33
TIRNOVA	202	62.165	307,74
KURTBEY	35	9.334,5	266,7
BULDU	14	5.437,5	388,39
ALİ BEY	19	3.661	192,68
KADIGEBRAN	45	13.060,5	290,23
DOĞANCI	19	38.531	2027,94
MALTEPE	66	22.971	348,04
ÇAVUŞLU	19	5.079,5	267,34
YENİCE-İ GÖRECE	37	8.323	224,94
ASLIHAN	55	20.350,5	370,00
İBRİKTEPE	58	16.702,5	287,97
NASUHBEY	31	4.414	142,38
HAMİTLİ	34	9.130,5	268,54
DAĞKARABÜRÇEK	24	7.476,5	311,52
DERE-İ KEBİR	56	12.846	229,39
ÖMER BEY	14	5.562,5	397,32
KİREMİTÇİ SALİH	57	15.096,5	264,85
DOĞAN KÖYÜ	91	30.047,5	330,19
ÇAKMAKLI BABA VE DEMİRCİLER	18	10.639	591,05
LALACIK	27	9.230	341,85
MESTANLAR	21	5.862	279,14

PAŞAYENİCE	36	6.682	185,61
KARACASALİH	234	76.658,4	327,6
SALARLI	23	4.232,5	184,02
GÜLLÜŞAHİN	9	3.613	401,44
ARNAVUT	113	25.690	227,34
YAKUP BEY	18	2.950	163,88
HARMANLI	29	8.944	308,41
KIRKÖY	49	13.343,5	272,31
ÇONGARA	9	6.326	702,88
KARAYAYLA	19	3.160	166,31
ESKİKÖY	42	10.660,5	253,82
TURNACI	15	9.215,5	614,36
ADA	84	30.060,5	357,86
YENİCE-İ KARLU	104	30.851	296,64
KÜPLÜ	238	65.579	275,54
KADİHALİL	36	13.229,5	367,48
İSMİ BELİRTİLMEMİŞ	35	11.853,5	338,67
TOPLAM	2234	700.328,4	313,48

SONUÇ

Osmanlı Devleti'nin 14. yüzyılda Rumeli'ye geçip hızla Balkanlara yayılması özellikle bu hat üzerinde bulunan Edirne, Gelibolu gibi merkezleri çok daha önemli ve stratejik hale getirmiştir. Bu geçiş yolu üzerinde bulunan Ergene Nehri'nin özellikle ilkbahar ve kış aylarında yaşanan taşkınlar nedeniyle ordunun haftalarca karşıya geçmesine engel olması neticesinde ilk etapta buraya bir köprü inşa edilmesi mecburiyeti ortaya çıkmıştır. Nitekim 1444 yılında II. Murad nehir üzerine bir köprü yaptırmış ve köprünün bakımının sağlanması amacıyla da köprünün güney ucuna Uzunköprü kasabasını kurdurmuştur. Osmanlının iskân politikasına uygun olarak civar köylerden ve çeşitli bölgelerinden Türkmen aileler yerleştirilmiştir.

Rumeli'de kurulan ilk Türk kasabası olması hasebiyle kuruluşundan itibaren önemli bir yerleşim merkezi olmuştur. Kurulduğu tarihten 19. yüzyıla gelinceye kadar başkente yakın olması ve yukarıda bahsedilen stratejik konumu nedeniyle hem ekonomik hem de askeri öneme sahip bir kasaba özelliği taşımıştır. Özellikle başkentin tahıl ve et gibi temel besin maddelerinin sağlanmasında önemli bir fonksiyon icra etmiştir. Kazaya ait 44 adet temettuât defterlerinden elde ettiğimiz sonuçlara göre de 19. yüzyılın ortalarında da bu özelliklerin hala geçerli olduğu görülmüştür.

Söz konusu kayıtlara göre Uzunköprü kazası kırsalında toplam 2234 hane bulunduğu ve toplam tahmini nüfusun 11.170 olduğu tespit edilmiştir. 2234 hanenin 1696'sı gayrimüslimlere aitken 538'i Müslümanlara ait olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda defterlerin üç tanesinde gayrimüslim-Müslüman nüfus birlikte kaydedilmiştir. Elde ettiğimiz verilerden ulaştığımız sonuçlara göre Uzunköprü merkezinin aksine Uzunköprü kırsalında yaşayan nüfusun büyük bir kısmının gayrimüslimlerden oluştuğu tespit edilmiştir.

Uzunköprü köylerinin ekonomik ve sosyal yapısını belirleyen temel geçim kaynaklarının ziraat ve hayvancılığa dayalı olduğu ve köylerde yapılan mesleklerin büyük bir kısmının ziraat ve hayvancılıkla ilgili olduğu tespit edilmiştir. Ancak azda olsa ticaret ve esnafılık ile uğraşan Müslüman ve gayrimüslim ahalipleri bulunmaktadır. Mesleklerin yapılması konusunda dini görevliler dışında belirli bir etnik gruba ait olma durumunun söz konusu olmadığı görülmüştür.

Ziraat ve hayvancılığın yoğun olarak yapıldığı Uzunköprü köylerinde toplam arazi miktarının 85.438,50 dönüm olduğu ve bu arazilerin 43545,5 dönümü mezru tarlaya, 35331,5 gayri mezru tarlaya, 4242,25 dönümü bağ ve bahçeye ait olduğu tespit edilmiştir. 2319,25 dönüm çayırın ise daha çok hayvanları otlatmak için kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Tüm köyler mezru, gayri mezru tarla ve bağa sahip iken istisna olarak Yenice-i görece köyünde bağ olmadığı anlaşılmıştır.

Mezru tarla olarak tabir edilen ekili arazilerde hinta (buğday), şair (arpa), burçak, çavdar, alaf (yulaf), erzen (darı) gibi tahıl ürünlerinden toplam 34669 kile, mercimek, bakla, fasulye ve nohut gibi baklagillerden toplam 860,5 kile ve sisam(susam), duhan(tütün), seyrek (keten tohumu), ham harir (ipek) gibi sanayi bitkilerinden toplam 8762 kıyye üretim yapılmıştır. Bağ ve bahçelerde ise soğan, sarımsak ve üzüm gibi ürünlerden toplam 299100 kile üretim yapılmıştır. Buradan dönüm başı verimliliğin en çok bağcılıkta olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Köylerde ziraat kadar hayvancılığında yoğun yapıldığı anlaşılmış olup toplam hayvan sayısının 38382 olduğu görülmüştür. Bu hayvanların 10939 büyükbaş, 24380 küçükbaş, 1731 binek ve yük hayvanı ve 1332 canavar (domuz) olduğu görülmüştür. Yetiştirilen hayvanların içinde en yüksek orana %64 ile küçükbaş hayvanların sahip olmasından yola çıkarak köylerde küçükbaş hayvancılığın daha çok yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. En düşük orana ise Müslümanların yaşadığı köylerin dışında yetiştiriliyor olmasının da etkisiyle %3 ile canavara(domuz) ait olduğu görülmüştür. Aynı zamanda Uzunköprü köylerinin 20 tanesinde arıcılık faaliyetlerinin de yapılmış olduğu ve toplam 1056 adet arı kovanına sahip olduğu anlaşılmıştır.

Köylerde elde edilen toplam gelir miktarının 6.964.277 kuruş olduğu ve elde edilen gelirler arasında en yüksek orana %74 ile ziraatın sahip olduğu görülmüştür. Onu %24 ile meslek ve %1 ile hayvancılık gelirleri izlemektedir. Geri kalan %1 oran ise kovan, kira ve değirmen gelirlerinin sahip olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen gelirin hane başına düşen miktarına baktığımızda 3.117,3 kuruş olduğu görülmüştür. Toplam 44 köyü olan Uzunköprü'nün köylerinin 21 tanesinin geliri ortalamanın üstünde yer alırken 23 tanesi ortalamanın altında yer almıştır. Hane başına düşen gelir miktarına

baktığımızda %48 ile en yüksek orana gayrimüslimlerin sahip olduğu görülmüştür.

Köylerdeki toplam vergi miktarına baktığımızda 700.328,4 kuruş olduğu görülmüştür. Bu vergilerin %60'ını arazilerde üretimi yapılan ürünlerden alınan öşür vergisine, %39'u yıllık olarak alınan vergi-i mahsûsaya, %1 küçükbaş hayvanlardan alınan adet-i ağnama ve son olarak %1 ise öşr-i kovan, öşr-i üzüm ve öşr-i bostana ait olduğu tespit edilmiştir. Dini inanca göre en çok vergiyi %80 oranı ile gayrimüslimlerin verdiği onu %20 ile Müslümanların takip ettiği anlaşılmıştır. Buradan gayrimüslimlerin neredeyse Müslümanların iki katı vergi vermiş olduğu anlaşılmıştır. Gayrimüslimler yukarıda saydığımız vergiler dışında askerlik hizmetlerini yerine getirmemelerinin karşılığı olarak ödedikleri cizye vergisi bulunmaktadır.

Uzunköprü köylerinde yaşayan gayrimüslim erkeklerin 3207 tanesinin cizye vergisi ödediği tespit edilmiştir. Bu verginin 431 tanesi yüksek derecede vergi veren âlâ, 2570 tanesi orta derecede vergi veren evsât ve 206 tanesi düşük derecede vergi veren ednâ sınıfından oluşmuş olduğu görülmüştür. Son söz olarak şunu ifade edebiliriz ki Uzunköprü kırsalı Tanzimat'ın ilk yıllarında ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanan tipik bir Trakya kasabası özelliği göstermektedir.

KAYNAKÇA

ARŞİV KAYNAKLARI

BOA. ML. VRD. TMT. No. 5264, 5265, 5267, 5268, 5270, 5271, 5273, 5274, 5275, 5276, 5277, 5278, 5280, 5281, 5282, 5283, 5284, 5285, 5287, 5288, 5289, 5290, 5291, 5292, 5294, 5296, 5297, 5298, 5299, 5300, 5301, 5303, 5304, 5305, 5306, 5307, 5308, 5309, 5310, 5311, 5312, 5313, 5314, 16044

ARAŞTIRMA-İNCELEME ESERLERİ

Abdurrahman Hibri ve Enîsü'l Müsâmirîn., haz. Sevim İlgüler, Edirne: Trakya Üniversitesi Matbaası, 2019.

ADIYEKE, Nuri. “Temattuât Sayımları ve Bu Sayımları Düzenleyen Nizamname Örnekleri”, *OTAM*, S.11, Ankara. 2000.

Ahmet Bâdî Efendi, *Riyaz-ı Belde-i Edirne 20. Yüzyıla Kadar Osmanlı Edirne'si*, haz. Ratip Kazancıgil ve Raşit Gündoğdu, Edirne: Trakya Üniversitesi Yayını, 2014.

AKBAYAR, Nuri. *Tanzimat'tan Sonra Osmanlı Devleti Nüfusu, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, İstanbul: İletişim Yayınları, C.5, 1985.

AKÇIL N, Çiçek. “Uzunköprü”, *DİA*, C. 42, İstanbul, 2012.

AKGÜNDÜZ, Ahmet ve ÖZTÜRK, Said. *Darende Temettuât Defterleri*, C. I, İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayını, 2002.

AKYILDIZ, Ali. “Tanzimat” *DİA*, C.40, İstanbul, 2011.

ARSLAN, İsmail. "XIX. Yüzyıl Osmanlı Tarihinde Temettuât Defterleri'nin Yeri: İğdiç (Selimağa Köyü) Temettuât Defteri Örneği", *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.5, S.8, (2015).

ARSLAN, Ömer Faruk, *Temettuât Defterlerine Göre (1844-1845) Havza'nın Sosyal ve Ekonomik Yapısı* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2006.

- ASLANAPA, Oktay. "*Edirne'de Osmanlı Devri Abideleri*", İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, 1949.
- Âşıkpaşazade, *Tevârih-i Âl-i Osman*, Osmanlı Tarihleri, düz. Nihal Atsız Çiftçioğlu, İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1949.
- Aşıkpaşazade, *Aşıkpaşaoğlu Tarihi*, haz. Nihal Atsız, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1985.
- BAĞMAN, Latif. *Uzunköprü; Tarihi ve Belgeleri*, Edirne: Ulusal Bellek Yayınları, 2005.
- BALKAS, İsmail Hakkı. *Tarihte Ergene ve Uzunköprü*, Edirne: Yeni Matbaa, 1958.
- BALTACI, Cahit. *İslâm Paleografyası*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı yayınları, 1989.
- BARKAN, Ömer Lütfi. "Öşür", *DİA*, C.9, İstanbul, 1964.
- BARKAN, Ömer Lütfi. *Tarihi Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi*, İstanbul *Türkiyat Mecmuası*, X, 1951-1953.
- BARKAN, Ömer Lütfi. *XV. ve XVI. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğu'nda Toprak İşçiliğinin Organizasyon Şekilleri: Ortakçı Kullar*, İstanbul: Toplu Eserler 1, 1980.
- BARKAN, Ömer Lütfi. "Osmanlı İmparatorluğu'nda Kolonizatör Türk Dervişleri", *Türkler*, C. IX, Ankara 2002.
- Başbakanlık Osmanlı Arşiv Rehberi, BOA Yayınları, İstanbul 2000.
- BAYATLI, Altay. *Edirne Taş Köprüleri*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne, 2015.
- BECERMEN, Cengiz. *Klasik Dönem Osmanlı Vergi Sistemi ve Vergi Türleri*, Ankara: Epamat Yayınevi, 2000.
- BEHAR, Cem. "Osmanlı İmparatorluğu'nun ve Türkiye'nin Nüfusu 1500-1927", *DİE Tarihi İstatistikler Dizisi* C. 2, 1996.

- BİZBİRLİK, Alpay. ve ATAR, Zafer. "XIX. Yüzyıl Osmanlı Tarihinde Temettuât Defterleri'nin Yeri: Saruhan Sancağı Mütevelli Çiftliği Temettuât Defteri Örneği", *Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi*, C.11, S.1, (2015).
- BOZKURT, Nebi. "Anadolu'da Bir Osmanlı Mahallesinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı: Kütahya-Bölücek Örneği (1834-1835)", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Afro-Avrasya Özel Sayısı, (2016).
- BOZKURT, Nebi. "Nüfus", *DİA*, C. 33, İstanbul, 2007.
- ÇADIRCI, Musa. *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapıları*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1991.
- ÇELİK, Fadime. *Temettuât Defterlerine Göre Çöke Nahiyesinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, İstanbul: Edirne Valiliği Kültür Yayınları Edirne Kitaplığı:8, 2013.
- ÇELİK, Şenol. *Osmanlı Taşra Teşkilatında İçel Sancağı (1500-1584)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1994.
- ÇULPAN, Cevdet. *Türk Taş Köprüleri*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2002.
- DEMİR, İsmet. "Temettu Defleri'nin Önemi ve Hazırlanış Sebepleri", *Yeni Türkiye Dergisi Osmanlı Özel Sayısı*, C.6, Ankara 1999.
- DEMİREL, Elvan. "İlk TBMM'nin İlk Kanunu: Ağnam Resmi", *Vakanivüs-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, C.5, TBMM'nin 100. Yılı Özel Sayısı, (2020).
- DEVELLİOĞLU, Ferit. *"Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat"*, 29. Baskı, Aydın Kitapevi, Ankara, 2012.
- DOĞAN, Faruk. *"Kırklareli Tarihi"*, Kırklareli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı Basılmamış Ders Notu.
- EMECEN, Feridun. "Ağnam Resmi", *DİA*, C.1, İstanbul 1988.

- Ed. ÖZDİL, Orhan. *Belgelerle Düünden Bugüne Uzunköprü*, İstanbul: Kristal Reklam Matbaacılık, 2013.
- ER, Rahmi. “Risâle”, *DİA*, C.37, İstanbul 2008.
- ERDOĞAN, Muzaffer. "Tarihi Köprülerimiz-Edirne Köprüleri", *Karayolları Bülteni*, S.158, Ankara, 1963.
- FAROQHİ, Suraiya. *Osmanlı Tarihi Nasıl İncelenir?*, 3. Basım, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2010.
- FAROQHİ, Suraiya. *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler*, çev. Neyyir Kalaycıoğlu, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1993.
- GENÇ, Mehmet. *Osmanlı İmparatorluğu'nda Devlet ve Ekonomi*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2007.
- GÖKAÇTI, Mehmet Ali. "Maliye Nezareti Temettuât Defterlerine Göre 1845 Yılında Selanik", *Tarih ve Toplum Dergisi* S.168, İstanbul, 1997.
- GÖKBİLGİN, M. Tayyib. “*Edirne Hakkında Yazılmış Tarihler ve Enisü’l-müsâmirîn*”, *Edirne: “Edirne’nin 600. Fetih Yıldönümü Armağan Kitabı*”, Ankara, 1965.
- GÖKBİLGİN, M. Tayyib. “Edirne”, *DİA*, C. 10, İstanbul 1994.
- GÖKBİLGİN, M.Tayyib. *XV-XVI. Asırlar da Edirne ve Paşa Livası Vakıflar-Mülkler Mukataalar*, İstanbul: Üçler Basımevi, 1952.
- GÖKMEN, Ertan. “Saruhan Sancağında Temettuât Tahriri”, *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, S.45, (2013).
- GÖKMEN, Ertan. “Saruhan Sancağında Temettuât Tahriri”, *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, S.45, (2013).
- GÖYÜNÇ, Nejat. “Hâne”, *DİA*, C. 15, İstanbul, 1997.
- GÜRAN, Tevfik. *"Tanzimat Döneminde Osmanlı Maliyesi, Bütçeler ve Hazine Hesapları (1841-1861)"* Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1989.

- GÜRAN, Tefvik. *19. Yüzyılda Osmanlı Ekonomisi Üzerine Araştırmalar*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2014.
- GÜRAN, Tefvik. *Osmanlı Tarım Ekonomisi, 1840-1910*, İstanbul: Türk İktisat Tarihi Yıllığı, 1988.
- GÜRAN, Tefvik. *19. Yüzyıl Ortalarında Ödemiş Kasabası'nın Sosyo-Ekonomik Özellikleri*, İstanbul, İÜİF, Ord. Prof. Dr. Ömer Lütfi Barkan'a Armağan Özel Sayısı, 1985.
- GÜRAN, Tefvik. *19. Yüzyıl Temettuât Tahrirleri, Osmanlı Devletinde Bilgi ve İstatistik*, Ankara 2000.
- HALAÇOĞLU, Yusuf. "Cisr-i Mustafa Paşa", *DİA*, C.8, İstanbul, 1993.
- HİNZ, Walther. *İslâmda Ölçü Sistemleri*, çev. Acar Sevim, İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1990.
- Hoca Sadettin Efendi, *Tacü't Tevarih*, haz. İsmet Parmaksızoğlu, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1992.
- İŞIKPINAR, H. Halet. "Uzunköprü", *Türkiye Mühendislik Haberleri*, (1965).
- İNALCIK, Halil. "Adâletnâme", *DİA*, C.1, İstanbul 1988.
- İNALCIK, Halil. *"Devlet-i Aliye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar I, Klasik Dönem (1302-1606)"*, Siyasal Kurumsal ve Ekonomik Gelişim, 22. Baskı, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2009.
- İNALCIK, Halil. *Edirne'nin Fethi (1361)*, (Edirne'nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı), 2 Baskı, Ankara: TTK, 1993.
- İNALCIK, Halil. "II. Murad", *DİA*, c. 31, İstanbul, 2006.
- İNALCIK, Halil. *Osmanlı İdare ve Ekonomi Tarihi*, İstanbul: İSAM Yayınları, 2011.
- İNALCIK, Halil. "Osmanlılarda Cizye", *DİA*, C. 8, İstanbul, 1993.
- İNALCIK, Halil. *"Köy, Köylü ve İmparatorluk"*, *Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi*, İstanbul: Eren Yayıncılık, 1996.

- İŞMEN, İsmail. "*İnsanlar ve Köprüler*", İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 1972.
- KABAKÇI, B. Burcu. "*XIX. Yüzyılın Ortalarında Kırklareli (Kırkkilise)'de Sosyal ve Ekonomik Hayat*", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2013.
- KAHRAMAN, Seyit A.. *Günümüz Türkçesi ile Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, 8.Kitap, İstanbul, YKY, 2011.
- KALLEK, Cengiz. "Kile" *DİA*, C. 25, Ankara, 2002.
- KARAMURSAL, Ziya. *Osmanlı Malî Tarihi Hakkında Tetkikler*, Ankara: TTK, 1940.
- KARAL, Enver Ziya. *Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı 1831*, Ankara: Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, 1843.
- KARPAT, Kemal Haşim, *Osmanlı Nüfusu 1830-1914*, çev. Bahar Tırnakçı, İstanbul: Timaş Yayınları, 2010.
- KARTA, Nurullah. "19.Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğunda Yeni Vergilendirme Çalışmaları ve Mali Yapıya Etkisi", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.17, S.3, (2013).
- KAYICI, Haluk. *Sâlnâmelere Göre Sosyo-Ekonomik Yapısıyla Edirne Sancağı (1870-1903)*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, 2012.
- KAZICI, Ziya. *Osmanlı'da Vergi Sistemi*, Türkiye: Bilge Yayıncılık 2003.
- KESTELLİ, Raif Necdet. "*Resimli Türkçe Kamus*", Ankara: Türk Dil Kurumu, 2004.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat. "Osmanlı Sosyal ve İktisadi Tarihi Kaynaklarından Temettu Defterleri", *Belleten*, C. LIX/225, Türk Tarih Kurumu Yayınları, (1995).
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat. "Osmanlı İktisadi Yapısı", *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi, IRCICA C. I*, İstanbul, (1999).

- LEWIS, Bernard. *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, çev. Boğaç Babür Turna, Ankara: Arkadaş Yayınevi, 2015.
- MANSEL, Arif Müfit, *Trakya'nın Kültür ve Tarihi*, İstanbul: Eski Eserleri Sevenler Kurumu Yayınları, 1938.
- MOTRAYE, Aubry de la. "*La Motraye Seyahatnamesi*", çev. Nedim Demirtaş, İstanbul, İstiklal Kitabevi, 2007.
- OĞUZ, Müge Kübra. *Temettuât Defterlerine Göre Lâpseki Kazası'nın Sosyo-Ekonomik Yapısı (1844-1845)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale 2013.
- ÖZ, Mehmet. "Tahrir", *DİA*, C.39, İstanbul 2010.
- ÖZCAN, Abdülkadir. "Çorbacı" *DİA*, C.8, İstanbul, 1993.
- ÖZDEMİR, Bülent ve ARSLAN, İsmail, "Orda Bir Köy Var Uzakta, 19. Yüzyıl Osmanlı Köy Toplumunda Sosyo-Kültürel İlişkiler ve Değişim: Balıkesir Örneği", "*JASSS*" C.6, S.3 (2013).
- ÖZER, İlbeyi. *Darende Tanzimat Döneminde Bir Anadolu Şehri (1844)*, İstanbul: Mega Basım, 2000.
- ÖZEY, Ramazan. "19. Asırda Edirne Vilayeti Coğrafyası", *Marmara Coğrafya Dergisi*, S: 6, (2002).
- ÖZGÜL, Vatan. "16. Yüzyıl Öncesinde Dimetoka, Kızıldeli ve Balabanlılar", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, S.53, (2010).
- ÖZKAN, Ela. *19. Yüzyılda Osmanlı Devletinin İdari Taksimatı 1839-1914*, (Yayımlanmış Doktora Tezi), Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Elazığ 2017.
- ÖZTÜRK, Said. "Türkiye'de Temettuât Çalışmaları", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C.1, S.1, (2003).
- ÖZTÜRK, Said. *Tanzimat Döneminde Bir Anadolu Şehri Bilecik*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 1996.

- PAKALIN, Mehmet Zeki. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C. III, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayını, 1993.
- PEREMECİ, Osman Nuri. *Edirne Tarihi*, İstanbul: Edirne ve Yöresi Eski Eserleri Sevenler Kurumu Yayınları, 1939.
- PURODRAN, Nihan. *Temettuât Defterlerine Göre Lüleburgaz'ın Sosyo-Ekonomik ve Demografik Yapısı*, (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2010.
- QUATAERT, Donald. *Osmanlı İmparatorluğu'nda Tarımsal Gelişme*, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, C. 6, İstanbul: İletişim Yayınları, 1985.
- Salname-i Vilayet-i Edirne H. 1310.
- Salname-i Vilayet-i Edirne H. 1317.
- Salname-i Vilayet-i Edirne H. 1319.
- Sâlnâme-i Vilâyet-i Edirne H.1309.
- SAMİ, Şemseddin. *Kamus-i Türki*, İstanbul: Alfa Basım Dağıtım, 1998.
- SARICAOĞLU, Mehmet Esat. *II. Mahmut Döneminde Edirne'nin Sosyo-Ekonomik Durumu*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1997.
- SAYIN, Abdurrahman Vefik. *Tekalif-i Kavaidi*, Ankara: T.C. Maliye Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı Yayınları, 1999.
- SERİN, Mustafa. *Osmanlı Arşivinde Bulunan Temettuât Defterleri*, T.C. Başbakanlık I. Milli Arşiv Şurası (20-21 Nisan 1998) Tebliğler Tartışmalar, Ankara: T.C. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, 1998.
- SOYCAN, İlke. "Uzunköprü Notları", *Yöre Aylık Kültür Dergisi*, S. 59, (2005).

SUBAŞI, Turgut. ve ARAZ, Mahmut. "Temettuât Defteri Kayıtlarına Göre Söğütlü Karyesi", *Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi*, S.1 (2013).

ŞAHİN, İlhan. "Şehir", *DİA*, C.38, İstanbul, 2010.

ŞENER, Abdüllatif. *Tanzimat Dönemi Osmanlı Vergi Sistemi*, İstanbul: İşaret Yayınları, 1990.

SERT, Serap. *Temettuât Defterlerine Göre Edirne Şehri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde, 2011.

ŞİMŞEK, Mehmet. *19. Yüzyılda Cısr-i Ergene Kazasında Nüfus ve Sosyal Yapı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Tekirdağ, 2019.

Şükrullah, *Behçetü'l-Tevârih*, Osmanlı Tarihleri, çev. Nihal Atsız Çiftçioğlu, İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1949.

TABAKOĞLU, Ahmet. *Türkiye İktisat Tarihi*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2008.

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü (TKGM) Arşivi, KK 563 V.42b-44b, Hicri 976.

TUNÇEL, Harun. "Türkiye'de İsmi Değiştirilen Köyler", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2000).

Türkiye Cumhuriyeti Dahiliye Vekâleti Mahallî İdareler Umum Müdürlüğü, *Köylerimiz : Köy Kanunu tatbik olunan ve olunmayan köy isimlerini alfabe sırası ile gösterir*. Matbaacılık ve Neşriyat Türk Anonim Şirketi, İstanbul 1933.

UZUN, Ahmet. *İstanbul'un İaşesinde Devletin Rolü: Ondalık Ağnam Uygulaması- 1783- 1857*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları 2006.

YILDIRIM, Şahin, "Uzunköprü Tümölüsleri Yöre Tarihinin En Eski Tanıklarındır", *Yöre Aylık Kültür Dergisi*, S. 59, (2005).

YILMAZ, Hilal. *XIX. Yüzyıl Ortalarında Uzunköprü Şehri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, 2014.

YÜKÇÜ, Süleyman. ve öte. "Osmanlı Devleti'nde Temettuât Defterleri'nin Önemi ve Vergisel Açından Değerlendirilmesi: Tire Kazası Örneği" *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, S.7, (2014).

YÜKSEL, F. Ahmet. Ve öte, "Uzunköprü (Cisr-i Ergene)", *Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları Dergisi*, S 7, (2011).

İTERNET KAYNAKLARI

<https://sozluk.gov.tr>

<https://www.trakyanet.com/trakya/edirne/uzunkopru/uzunkopru-koyleri.html>

EKLER

EK 1: Köylerde yetiştirilen ürünler

KÖYÜN İSMİ	HINTA	ŞİAR	YULAF	KAPLICA	ERZEN	SUSAM	DUHAN
ÇİFTLİK	123	49	12,5	9,5	0	6,5	0
KARA YUSUFLU	42	24	0	0	0	12	0
ALTI AĞAÇ-İ SAĞİR	225	56	45,5	0	0	22,5	14
SARUHANLI	505	135	0	30	5	93	5,5
ALTI AĞAÇ-I KEBİR	286	106	45	0	0	38	33,5
KARACAALİ	746	106	21	26,5	0	74	0
TIRNOVA	1427	460	379,5	159	37,5	210	26
KURTBEY	272	47,5	0	0	0	43	0
BULDU	190	78,5	83	20	0	20,5	0

ALİ BEY	44	40,5	1,5	11	4	30	0
KADIGEBRAN	487	100	3	41,5	1	25	0
DOĞANCI	86	39,5	0	0	0	24,5	0
MALTEPE	737	126	44,5	79	0	43,5	3
ÇAVUŞLU	181	32,5	20,5	10,5	0	14,5	0
YENİCE-İ GÖRECE	190	33,5	0	0	0	8	0
ASLIHAN	213	88	52,5	38	4	69	0
İBRİKTEPE	415,5	57	3	44	0	36,5	0
NASUHBİY	39,5	37	0	26	0	54	15
HAMİTLİ	301	68,5	28	18	0	25	5
DAĞKARA BÜRÇEK	224	55,5	65,5	23	1	30,5	0

DERE-İ KEBİR	363	101	3	59,5	0	18,5	0
ÖMER BEY	193	52,5	60	32,5	0	5,5	0
KİREMITÇİ SALİH	587	119,5	0	23	0	30	0
DOĞAN KÖYÜ	1467	319	289	165	0,5	88,5	0
ÇAKMAKBAB A VE DEMİRCİLER	298	25,5	65	22	5	18	0
LALACIK	274	87	0	45,5	0	30	0
MESTANLAR	200	33	19	0	0,5	19,5	0
PAŞAYENİCE	200	56	7	5,5	0	19	0
KARACASALİH	986,5	234	231	182	0	136,5	0
SALARLI	143	58	0	14,5	0	22,5	0
GÜLLÜŞAHİN	111	30	86	42	44	7	0

ARNAVUT	415	118	0	0	0	60,5	0
YAKUP BEY	113	26,5	6	11,5	0,5	7	0
HARMANLI	263,5	40,5	21	24,5	0	28	77
KIRKÖY	379	68,5	37,5	43	0	49,5	6
ÇONGARA	207,5	44,5	159,5	17,5	0	3,5	0
İSMİ BELİR TİLMEMİŞ	353	94	131	63	288	40,5	0
KARAYAYLA	128,5	31,5	0	1	0	14	0
ESKİKÖY	336	85,5	2	54,5	1	33	0
TURNACI	382	115,5	165,5	0	0	19,5	0
ADA	511	195	0	119	11	141,5	24,5
YENİCE-İ KARLU	791,5	202	145	88	3	86	0

KÜPLÜ	1103	191,5	0	10	2	191	0
KADİHALİL	444	77,5	0	50	0	28,5	0
TOPLAM	16983,5 KİLE	4146 KİLE	2232,5 KİLE	1609,5 KİLE	408 KİLE	1977,5 KİLE	209,5 KİLE

Ek: 1.1. Köylerde Yetiştirilen Ürünler

KÖYÜN İSMİ	BURÇAK	ÇAVDAR	NOHUT	ÜZÜM	SEYREK	KOVAN	YENE
ÇİFTLİK	5	0	10	1013	14,5	24	0
KARA YUSUFLU	8,5	34	0	640	0	0	11
ALTI AĞAÇ-İ SAĞİR	0	25	18,5	1320	20	0	151,5
SARUHANLI	9,5	156	32	2493	0	26	126
ALTI AĞAÇ-İ KEBİR	5	84	3,5	2010	0	0	742
KARACAALİ	30	89	0	2320	19	1	74
TIRNOVA	22	303,5	85,5	30515,5	4	36	476

KURTBEY	3	85	0	1280	0	0	0
BULDU	0	24	10	645	8	0	0
ALİ BEY	7,5	68,5	0	955	0	0	51,5
KADIGEBRAN	4	17,5	0	970	11	10	102,5
DOĞANCI	0	52,5	0	2495	0	0	257
MALTEPE	44,5	4,5	0	2095	46,5	0	70
ÇAVUŞLU	2	0	0	225	8	0	0
YENİCE-İ GÖRECE	15,5	15	16	0	0	22,5	0
ASLIHAN	7	205	0	39400	0	0	94
İBRİKTEPE	8	35	0	2340	15,5	5,5	0
NASUHBİY	0	69,5	0	1318	0	16	59

HAMİTLİ	14,5	18	1	1950	0	0	0
DAĞKARABÜRÇEK	0	0	0	1330	31	0	41
DERE-İ KEBİR	26,5	1	23,5	1369	0,5	0	87
ÖMER BEY	1	14	4	1236	0	0	0
KİREMİTÇİ SALİH	21,5	48,5	0	4420	0	1	84,5
DOĞAN KÖYÜ	21,5	37	0	7805	103	0	287,5
ÇAKMAKBABA VE DEMİRCİLER	0	73	0	570	0	0	0
LALACIK	9,5	0	1	1586	29	0	81
MESTANLAR	2	0	0	530	17	0	20
PAŞAYENİCE	1,5	19	6	1040	1	44	88
KARACASALİH	86	671	0	108680	0	2	237,5

SALARLI	0	72,5	0	795	0	0	0
GÜLLÜŞAHİN	0	0	0	850	14	0	20
ARNAVUT	76	248	0	16320	0	0	0
YAKUP BEY	5	3	0	3	0,5	6	36
HARMANLI	0	17,5	0	930	6	0	65,5
KIRKÖY	31,5	1	0	625	42	0	7
ÇONGARA	0	12	0	360	1	3	0
İSMİ BELİRTİLMEMİŞ	0	0	0	1805	48,5	0	105
KARAYAYLA	2	0	0	0	10	3	31
ESKİKÖY	15,5	9,5	2	3119	0	0	105,5
TURNACI	0	1	0	640	28	15	0

ADA	32	240	0	6205	0	0	365
YENİCE-İ KARLU	12	119	28,5	22642,5	0	6	256
KÜPLÜ	129,5	178	38,5	21300	0	7	949,5
KADIHALİL	31	0	0	895	26,5	0	158
TOPLAM	690 KİLE	3051 KİLE	280 KİLE	299040 KİLE	504,5 KIYYE	228 KIYYE	5239,5 KIYYE

EK: 1.2. Köylerde Yetiştirilen Ürünler

KÖYÜN İSMİ	FASULYE	BAKLA	MERCİMEK	MISIR	HAM HARİR	SARIMSAK	SOĞAN
ÇİFTLİK	0	0	0	0	0	0	0
KARA YUSUFLU	0	0	0	0	0	0	0
ALTI AĞAÇ-İ SAĞIR	0	0	0	0	0	0	0
SARUHANLI	56,5	0	55	21,5	0	0	0

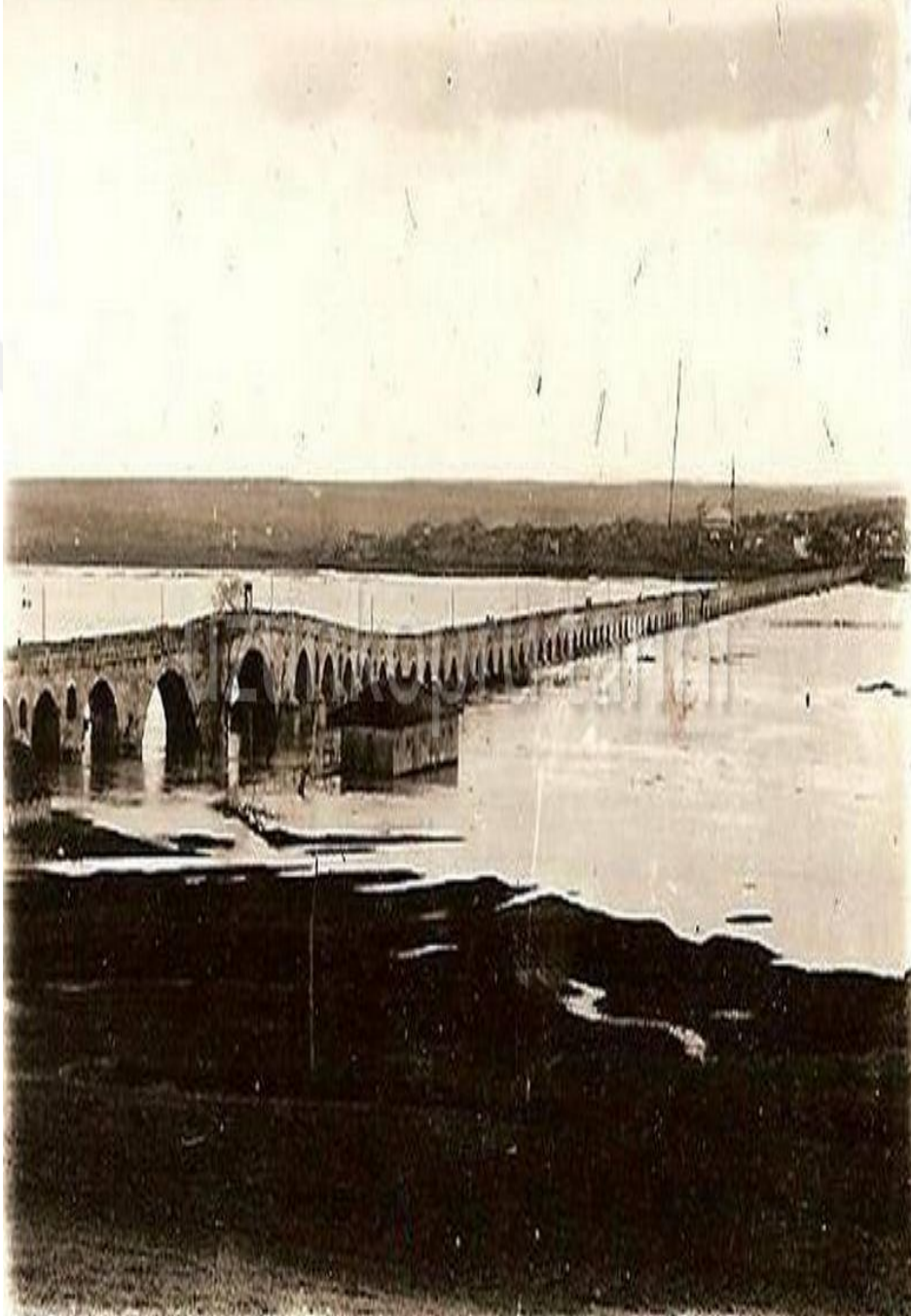
ALTI AĞAÇ-I KEBİR	0	0	0	30,5	0	0	0
KARACAALİ	0	0	0	0	0	0	0
TIRNOVA	0	0	0	0	0	0	0
KURTBEY	0	0	0	0	0	0	0
BULDU	0	0	0	0	0	0	0
ALİ BEY	0	0	11	0	18	0	0
KADIGEBRAN	0	0	0	0	0	10	50
DOĞANCI	0	0	0	0	0	0	0
MALTEPE	0	0	97	0	0	0	0
ÇAVUŞLU	0	0	0	0	0	0	0
YENİCE-İ GÖRECE	0	0	2,5	0	0	0	0

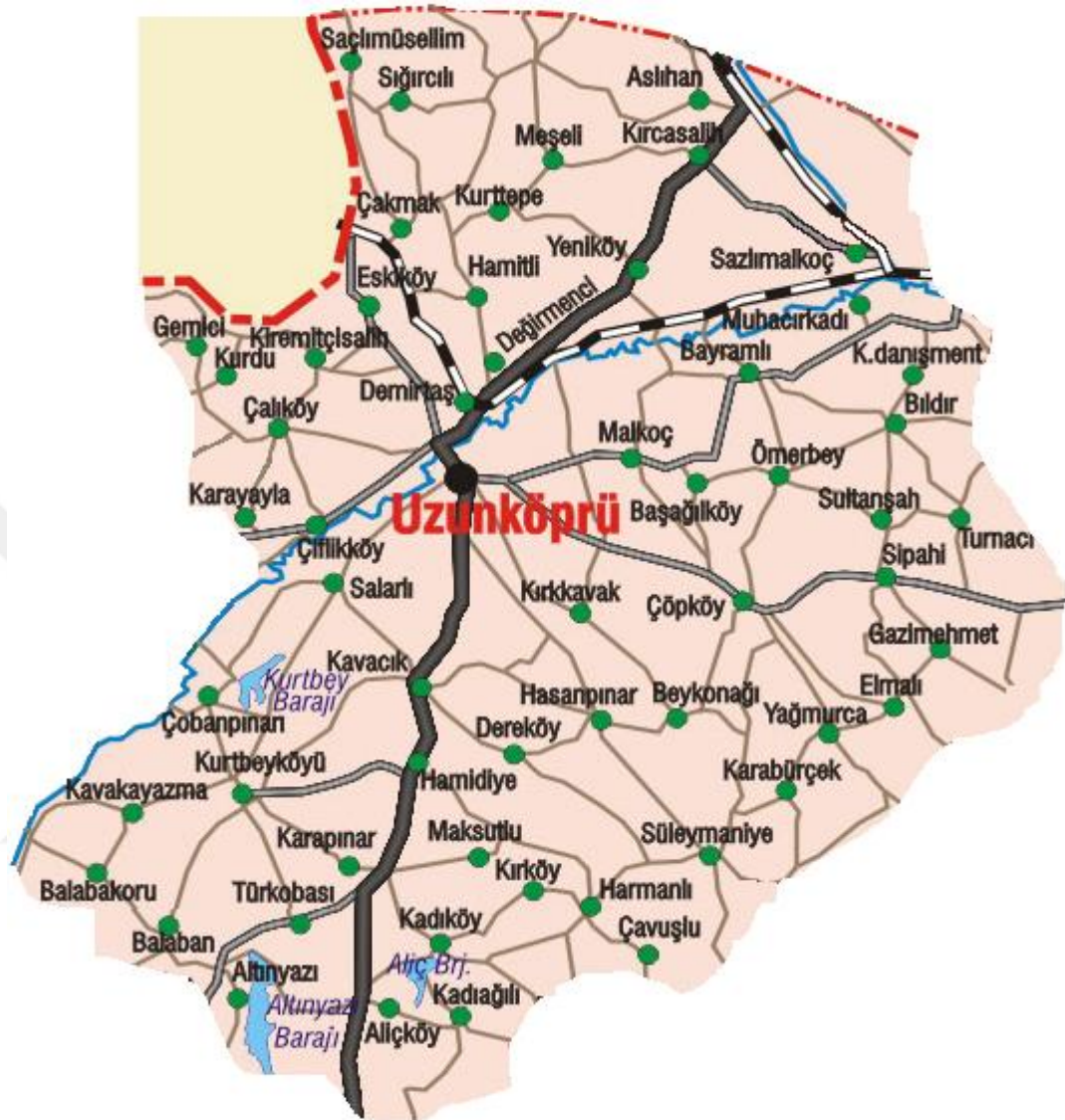
ASLIHAN	0	0	0	0	0	0	0
İBRİKTEPE	0	0	0	0	129	0	0
NASUHBEY	0	0	8	11	0	0	0
HAMİTLİ	0	0	0	0	0	0	0
DAĞKARABÜRÇEK	0	9	7,5	0	0	0	0
DERE-İ KEBİR	0	0	0	0	5	0	0
ÖMER BEY	0	0	0	0	0	0	0
KİREMİTÇİ SALİH	0	0	0	4	0	0	0
DOĞAN KÖYÜ	0	6	13	4	0	0	0
ÇAKMAKBABA VE DEMİRCİLER	0	0	0	0	0	0	0
LALACIK	0	0	0	0	0	0	0

MESTANLAR	0	0	0	0	0	0	0
PAŞAYENİCE	0	0	0	1	0	0	0
KARACASALİH	0	0	0	0	308	0	0
SALARLI	0	0	0	0	18	0	0
GÜLLÜŞAHİN	0	2	0	0	0	0	0
ARNAVUT	109,5	0	0	67	169	0	0
YAKUP BEY	0	0	0	0	0	0	0
HARMANLI	0	0	0	0	0	0	0
KIRKÖY	0	0	0	0	50	0	0
ÇONGARA	0	0	0	0	0	0	0
İSMİ BELİRTİLMEMİŞ	0	0	0	0	0	0	0

KARAYAYLA	0	2	0	0	0	0	0
ESKİKÖY	0	13	0	3	0	0	0
TURNACI	0	0	0	0	0	0	0
ADA	0	0	23,5	96	0	0	0
YENİCE-İ KARLU	0	19,5	5	3,5	0	0	0
KÜPLÜ	50,5	0	90	67,5	5373,5	0	0
KADİHALİL	0	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	216,5 KIYYE	51,5 KIYYE	312,5 KIYYE	309 KIYYE	6070,5 KİLE	10 KIYYE	50 KIYYE

EK 2: Uzunköprü'nün fotoğrafı

EK 4: Uzunköprü Temettuât Defteri Örneği

